

KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ İÇERİSİNDE ETİK EĞİTİMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı**

HAKAN AKCA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE

**TEMMUZ 2019
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Bilim Dalı öğrencisi Hakan AKCA tarafından Dr. Öğr. Üyesi Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE yönetiminde hazırlanan “**Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi İçerisinde Etik Eğitiminin Yeri ve Önemi**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 10.07.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR

Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE

Jüri Üyesi (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl ÖNEZ ÇETİN

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 21/08/2019 tarih ve 33/01... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Hakan AKCA

ÖN SÖZ

Pamukkale Üniversitesi'nde başladığım lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca kişisel ve akademik anlamda gelişimimi sağlayan Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümündeki tüm değerli hocalarıma şükranlarımı sunarım. Özellikle yüksek lisans ders döneminde edindiğim eşsiz bilgiler sayesinde bugünlere geldiğimi asla unutmayacağım.

Kentsel dönüşüm, kent kültürü ve kent bilinci konuları kapsamında bana kazandırdığı eşsiz bilgiler için Sayın Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE'ye; çevre hukuku ve çevre hakkı konularında edindiğim eşsiz bilgiler için Sayın Dr. Öğr. Üyesi Merda Elvan TUNCA'ya ve araştırma yöntemleri ve teknikleri ile kamu yönetimi teorileri konuları kapsamında öğrendiğim birçok eşsiz bilgi için Sayın Doç. Dr. Naci KARKIN'a teşekkürlerimi sunarım. Özellikle yüksek lisans ders döneminde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi alanında çalışmam yönünde beni cesaretlendiren ve eşsiz bilgilerini esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR'e teşekkürlerimi sunarım.

En önemlisi de gerek ders dönemimde gerekse tez dönemimde olsun tecrübe ve bilgisiyle desteğini esirgemeyen, özellikle de yapmış olduğum bu çalışma konusunu seçmemde ve tez yazım sürecinde bana her türlü yardımı sunan değerli danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca maddi, manevi her türlü desteği yanımda hissettiğim, özellikle de bu çalışma sürecinde yanımda olan, büyük emeklerle beni bugünlere getiren çok değerli annem ve babam Sayın Keziban ve Sabri AKCA'ya çok teşekkür ederim.

Bu çalışma boyunca desteklerini esirgemeyen çok değerli abim ve eşi Gökhan ve Özlem AKCA'ya ve her zaman başarılı olacağına inandığım sevgili yeğenim Sabri Eren AKCA'ya teşekkür ederim. Yine her zaman yanımda bildiğim çok değerli kardeşim Furkan AKCA'ya teşekkür ederim.

O meşhur sözde olduğu gibi her zaman arkamda ve yanımda hissettiğim özellikle de bu tezin yazım sürecinde her zaman beni destekleyen, şevklendiren ve cesaretlendiren bir eş, hayat arkadaşı, dost ve sırdaş olarak hayatıma anlam katan sevgili nişanım İrem Ay'a çok ama çok teşekkür ederim. Bu tezi bitirebilmemi gerçekten ona borçluyum.

Yapmış olduğum bu tez çalışmasını; şahsım gibi akademi dünyasındaki maddi ve manevi zorlu süreçlerden geçen ve bu zorluklara rağmen bilim aşkı ile çalışmalarını yapan tüm genç akademisyenlere ithaf ediyorum.

ÖZET

KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ İÇERİSİNDE ETİK EĞİTİMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Akca, Hakan

Yüksek Lisans Tezi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mısra Cigeroğlu Öztepe

Temmuz 2019, X+178 Sayfa

Kamu yönetiminin değişimi, dönüşümü ve gelişimi ile birlikte kamu yönetiminde yaşanan sorunlar, olaylar, çalkantılar, krizler, yozlaşmalar ve yolsuzluklarla mücadele kapsamında ortaya çıkan “etik” konusu, gün geçtikçe önemi artan bir hâl almaktadır. Özellikle etğin bu sorunlara çözüm sunabilme özelliğinin vurgulandığı son yıllarda kamu yönetiminde etik eğitiminin yeri ve önemine yönelik çalışmalar artmaktadır. Bu kapsamda ele alınan bu çalışma, Dünya’da ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi çerçevesinde etik eğitiminin tarihsel süreçteki yeri ve önemini, bu alanda yapılan genel yaklaşım ve çalışmaları ile Dünya’da ve Türkiye’deki kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi veren eğitim kurumları örneklerini ele almaktadır. Aynı zamanda, ele alınan bu eğitim kurumlarında yer alan etik dersleri ve içerikleri analiz edilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde konunun daha iyi anlaşılması için kavramsal ve kuramsal çerçeve ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Dünya’da ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Dünya’da kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde etik eğitime ilişkin genel yaklaşım ve çalışmalar ile farklı kıtalardaki kamu yönetimi eğitimi çerçevesinde etik eğitimi veren ülke ve eğitim kurumları örnekleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde etik eğitime ilişkin genel yaklaşım ve çalışmalar ile üniversitelerde verilen etik dersleri analiz edilmiştir. Çalışma, sonuç ve öneriler kısmıyla sonlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dünya’da-Türkiye’de Kamu Yönetimi, Kamu Yönetimi Eğitimi, Etik, Etik Eğitimi, Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi, Etik Eğitiminin Yeri ve Önemi

ABSTRACT

THE PLACE AND IMPORTANCE OF ETHICS EDUCATION IN PUBLIC ADMINISTRATION EDUCATION AND TEACHING

Akca, Hakan

Master Thesis

Department of Political Science and Public Administration

Public Administration and Urban Studies Programme

Adviser of Thesis: Asst. Prof. Dr. Mısra Cığeroğlu Öztepe

July 2019, X+178 Pages

The issue of “ethics”, which arises in the context of the change, transformation and development of Public Administration and the struggle against problems, events, upheavals, crises, degeneration and corruption in Public Administration, is becoming increasingly important as the day passes. Studies on the place and importance of ethics education in Public Administration have been increasing in recent years, especially with the emphasis on the ability of ethics to provide solutions to these problems. In this context, this study addresses the place and importance of ethics education in the historical process within the framework of Public Administration education and teaching in the World and in Turkey, the general approach and studies in this field, and the examples of educational institutions providing ethics education in the World and in Public Administration education in Turkey. At the same time, ethics courses and contents in these educational institutions are analyzed.

In the first part of the study, the conceptual and theoretical framework is discussed for a better understanding of the subject. In the second part, Public Administration education and teaching in the World and in Turkey are analyzed. In the third part, general approaches and studies related to ethics education in public administration education and training in the world and examples of countries and educational institutions providing ethics education within the framework of Public Administration education in different continents are discussed in detail. In the fourth part, general approaches and studies related to ethics education in Public Administration education and teaching in Turkey and ethics courses given in universities are analyzed. The study ends with the conclusion and recommendations.

Keywords: Public Administration in the World and in Turkey, Public Administration Education, Ethics, Ethics Education, Ethics Education in Public Administration, Place and Importance of Ethics Education

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kamu Yönetimi ve Eğitim	5
1.1.1. Yönetim Kavramı ve Kamu Yönetimi Kavramı	5
1.1.2. Eğitim Kavramı ve Öğretim Kavramı.....	11
1.1.3. Kamu Yönetimi ve Eğitim/Öğretim İlişkisi.....	14
1.2. Kamu Yönetimi ve Etik.....	17
1.2.1. Etik Kavramı	18
1.2.2. Meslek Etiği Kavramı	23
1.2.3. Kamu Yönetimi Etiği Kavramı	25
1.2.4. Kamu Yönetimi Etiğinin Felsefi Temelleri.....	28
1.2.4.1. Teleolojik (Sonuçsalıcı) Yaklaşımlar.....	29
1.2.4.1.1. Faydacılık (Utilitarianism) Yaklaşımı	30
1.2.4.1.2. Egoizm (Egoistic) Yaklaşımı	33
1.2.4.1.3. Ortak Yarar (Common Good) Yaklaşımı	35
1.2.4.2. Deontolojik (Sonuçsalıcı Olmayan) Yaklaşımlar	36
1.2.4.2.1. Ödev Merkezli (The Duty-Based) Yaklaşım.....	37
1.2.4.2.2. Doğal Haklar (The Natural Rights) Yaklaşımı.....	41
1.2.4.2.3. Adalet (Justice) Yaklaşımı	42
1.2.4.2.4. İlahi Emir (Divine Command) Yaklaşımı	43
1.2.4.2.5. Ahlaki ve Kültürel Relativizm.....	43
1.2.4.2.6. Agapizm (Sevgi Etiği)	44
1.2.4.3. Karakter Merkezli (Agent-Centred) Yaklaşımlar	45
1.2.4.3.1. Erdem Etiği (Virtue Ethics).....	45
1.2.4.3.2. Feminist Etik (Feminist Ethics).....	47
1.2.5. Kamu Yönetiminde Etik Karar Verme ve Davranma	48

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

2.1 Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi	53
2.1.1 Tarihsel Süreçte Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Gelişimi	55
2.1.2. Farklı Kıtalarda Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi	63
2.1.2.1. Avrupa Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi	63
2.1.2.2. Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi	68
2.1.2.3. Afrika Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi	73
2.1.2.4. Asya Kıtası ve Pasifik Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi.....	76
2.2. Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi	81
2.2.1. Tarihsel Süreçte Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Gelişimi	83
2.2.2. Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Kurumsal Yapısı ...	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA'DA KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE ETİK EĞİTİMİ/ÖĞRETİMİ

3.1. Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi/Öğretiminin Yeri ve Önemi	98
3.2. Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi/Öğretimine İlişkin Genel Yaklaşım ve Çalışmalar.....	101
3.3. Farklı Kıtalarda Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Çerçevesinde Etik Eğitimi/Öğretimi Veren Ülke ve Eğitim Kurumları Örnekleri	110
3.3.1. Avrupa Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi.....	110
3.3.1.1. Fransa-Sciences Po Üniversitesi / Halkla İlişkiler Okulu (SPA).....	111
3.3.1.2. Fransa-Ulusal Yönetim Okulu (ENA)	111
3.3.1.3. İngiltere-Southampton Üniversitesi / Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü (PAIR)	113
3.3.1.4. Portekiz-Aveiro Üniversitesi / Sosyal, Siyasal ve Bölgesel Bilimler Bölümü (UA / DCSPT).....	114
3.3.2. Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi	115
3.3.2.1. ABD-Harvard Üniversitesi / Kennedy Okulu (HKS)	115

3.3.2.2. ABD-Rutgers Üniversitesi / Halkla İlişkiler ve Yönetim Okulu (SPAA).....	116
3.3.2.3. ABD-Michigan Üniversitesi / Gerald R. Ford Kamu Politikası Okulu (SPP)	117
3.3.2.4. Kanada-Saint Paul Üniversitesi / Etik, Sosyal Adalet ve Kamu Hizmeti Okulu (SPU).....	118
3.3.2.5. Meksika-Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP)	120
3.3.2.6. Arjantin-Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP).....	120
3.3.2.7. Peru-Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulu (ENAP)	121
3.3.3. Afrika Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi	122
3.3.3.1. Gana Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü (GIMPA)	123
3.3.3.2. Kenya Hükümet Okulu (KSG).....	123
3.3.3.3. Nijerya İdari Personel Koleji (ASCON)	124
3.3.4. Asya Kıtası ve Pasifik Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi.....	125
3.3.4.1. Çin-Macau Üniversitesi / Hükümet ve Kamu Yönetimi ve Bölümü (DGPA)	125
3.3.4.2. Filipinler Üniversitesi / Ulusal Kamu Yönetimi ve Yönetişim Koleji (UP / NCPAG)	126
3.3.4.3. Bangladeş Kamu Yönetimi Eğitim Merkezi (BPATC)	127
3.3.4.4. Fiji-Güney Pasifik Üniversitesi / Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu (USP / SMPA).....	128

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE ETİK EĞİTİMİ/ÖĞRETİMİ

4.1. Türk Kamu Yönetiminde Etik Altyapı ve Etik Eğitimi/Öğretimi	129
4.2. Türk Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi/Öğretimine İlişkin Genel Yaklaşım ve Çalışmalar.....	136
4.3. Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Çerçevesinde Etik Eğitimi/Öğretimi Veren Üniversiteler	145
4.4. Türkiye’de Üniversiteler Düzeyinde Kamu Yönetimi Eğitimi Veren Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Programlarının Müfredatlarında Yer Alan Etik Derslerinin Ders İçeriği Örnekleri.....	154
SONUÇ VE ÖNERİLER	158
KAYNAKLAR	165
ÖZ GEÇMİŞ	178

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1: Türkiye’de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Kurumsal Durumu.....	90
Tablo 2: Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun Yıllara Göre Eğitim İstatistikleri.....	144
Tablo 3: Türk Kamu Yönetimi Eğitimi Çerçevesinde Lisans ve Lisansüstü Düzeyde Üniversitelerde Verilen Etik Dersleri.....	145
Tablo 4: Türk Kamu Yönetimi Eğitiminde Etik Eğitimi Çerçevesinde Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Programlarının Müfredatlarında Yer Alan Etik Derslerinin Listesi.....	152

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAPA	Asya Kamu Yönetimi Birliği
AAPAM	Afrika Kamu Yönetimi Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.Ö.	Açık Öğretim
APMF	Asya Kamu Yönetimi Forumu
ASPA	Amerikan Kamu Yönetimi Topluluğu
ASCON	Nijerya İdari Personel Koleji
BAKOEV	Federal Kamu Yönetimi Akademisi
BASC	Bangladeş İdari Personel Koleji
BIAC	Botsvana Yönetim ve Ticaret Enstitüsü
BPATC	Bangladeş Kamu Yönetimi Eğitim Merkezi
CAFRAD	Afrika Kalkınma Yönetimi Eğitim ve Araştırma Merkezi
CAES	Hizmet İçi Eğitim Merkezi
CEDACE	Kalkınma İçin Eğitim Merkezi
CENDEC	Ekonomik Kalkınma İçin Eğitim Merkezi
CENA-DİH	Maliye Eğitim Merkezi
CLAD	Latin Amerika Kalkınma Yönetimi Enstitüsü
CMD	Nijerya Yönetim Enstitüsü
COTA	Sivil Memur Eğitim Akademisi
DCSPT	Sosyal, Siyasal ve Bölgesel Bilimler Bölümü
DGPA	Hükümet ve Kamu Yönetimi ve Bölümü
DPB	Devlet Personel Başkanlığı
FEI	Federal Yönetim Enstitüsü
ECTS/AKTS	Avrupa Kredi Transfer Sistemi
ENA	Ulusal Yönetim Okulu-Fransa
ENA	Ulusal Eğitim Okulu-Şili
ENAP	Ulusal Kamu Yönetimi Okulu-Brezilya
ENAP	Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulu-Peru
ESAP	Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulu
GIMPA	Gana Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü
GRECO	Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu
GTI	Devlet Eğitim Enstitüleri
HKS	Harvard Kennedy Okulu
ICAP	Orta Amerika Kamu Yönetimi Enstitüsü
ICMA	Uluslararası Şehir Yöneticileri Derneği
IDM	Kalkınma Yönetimi Eğitimi Enstitüsü
IEP	Siyasal Bilimler Enstitüsü
IIT	Illinois Teknoloji Enstitüsü
IIAP	Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsü
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
INAP	Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü-Arjantin
INAP	Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü-Dominik Cumhuriyeti
INAP	Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü-Guatemala
INAP	Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü-Meksika
INTAN	Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü
IPA	Kamu Yönetimi Enstitüsü
IRBr	Rio Branco Enstitüsü
ISAP	Kamu Yönetimi Yüksek Enstitüsü

IPAC	Kanada Kamu Yönetimi Enstitüsü
JPAE	Journal of Public Affairs Education
KAYA	Kamu Yönetimi Araştırma Projesi
KAYFOR	Kamu Yönetimi Forumu
KAYSEM	Kamu Yönetimi Sempozyumu
KDLC	Kenya Gelişim ve Öğrenme Merkezi
KIA	Kenya Yönetim Enstitüsü
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTT	Kamu Tercihi Teorisi
KSG	Kenya Hükümet Okulu
KY	Kamu Yönetimi
LAN	Ulusal Yönetim Enstitüsü
M.Ö.	Milattan Önce
MDC	Yönetimi Geliştirme Merkezi
MEHTAP	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
MPA	Kamu Yönetimi Yüksek Lisans
NASC	Nepal Personel Koleji
NASPAA	Kamu Politikası, İşleri ve Yönetimi Okulları Ağı
NCPAG	Ulusal Kamu Yönetimi ve Yönetişim Fakültesi
NIM	Nijerya Yönetim Enstitüsü
NIPA	Kamu Yönetimi Ulusal Enstitüleri-Pakistan
NIPA	Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü-Bangladeş
NIPSS	Nijerya Politik ve Stratejik Çalışmalar Enstitüsü
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OFPA	Afrika Kamu Hizmeti Gözlemevi
PA/A	Halkla İlişkiler/Yönetim
PAR	Public Administration Review
PAIR	Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
PASC	Pakistan Personel Koleji
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SBKY	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
SESPA	Endonezya Personel Koleji
SICA	Orta Amerika Entegrasyon Sistemi
SINAP	Kamu Yönetimi Ulusal Eğitim Sistemi
SIMAD	Somali Kalkınma Yönetimi ve Yönetim Enstitüsü
SMPA	İşletme ve Ekonomi Fakültesi Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu
SPAA	Halkla İlişkiler ve Yönetim Okulu
SPP	Kamu Politikası Okulu
STI	Personel Eğitim Enstitüsü
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TODAİE	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TPAC	Teaching Public Administration Conference
TÜSİAD	Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
UA	Aveiro Üniversitesi
U.E.	Uzaktan Eğitim
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UP	Filipinler Üniversitesi
USP	Güney Pasifik Üniversitesi

YKYH
YÖK
YY

Yeni Kamu Yönetimi Hareketi
Yükseköğretim Kurumu
Yüzyıl

GİRİŞ

İnsanlığın doğuşuyla birlikte oluşmaya başlayan “yönetim” olgusu, insanların birlikte hareket etme içgüdülerine paralel şekilde kurdukları sosyal ilişkilerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim, insanlar açısından sosyal bir gereksinim olarak insan topluluklarının bilinçli veya bilinçsiz işbirliğine dayanmaktadır. Buradan hareketle ortak amaçların yerine getirilebilmesi için gerekli altyapının oluşturulmasına yönelik olarak zamanla değişen ve gelişen bir yapı hâline gelen bir yönetim anlayışı ortaya çıkmaktadır. Özellikle modern devletlerin ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte toplumlara yönelik devlet yönetimi anlayışları oluşmaktadır. Genel perspektifte devlet yönetimi anlayışı; toplumdaki insanlara yönelik hizmet sağlama, kamusal faaliyetleri yürütme, yasaların öngördüğü kamusal işleri yerine getirme, kamu politikalarını belirleme, uygulama ve yönetme gibi süreçleri kapsayan “kamu yönetimi” olgusunu meydana getirmektedir. Bu açıdan kamu yönetimi, devletin sahip olduğu yasama, yürütme ve yargı güçleri içerisinde dar anlamda yürütme gücüne karşılık gelse de geniş anlamda devletin diğer güçleri içerisinde de yer aldığı bilinmektedir. Geniş bir kapsama sahip olan kamu yönetiminin uygulamadaki en önemli aktörü olan kamu görevlisi (kamu personeli veya kamu yöneticisi), yasalar tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda kamu yararını gözeterek şeffaf, etkin, etkili ve verimli bir şekilde kamu hizmetini sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Dolayısıyla kamu görevlilerine yüklenen bu vazifeler doğrultusunda devlet kadrolarında görev alacak bu kişilerin hem hizmet öncesinde hem de hizmet sırasında nitelikli eğitimler alması gerekmektedir. Değişen, gelişen ve küreselleşen Dünya’da devletlerin vatandaşlarına daha iyi hizmet sunabilmeleri, değişen yapılar, anlayışlara ve özellikle gelişen teknolojiye ayak uydurabilmeleri için kamu yönetimi eğitimi önemli bir hâl almaktadır.

İyi bir kamu yönetiminin geleneksel olarak “3E”si “ekonomi”, “etkinlik” ve “etkililik” olup günümüzde dördüncü “E” olarak “etik” eklenmiştir. Kamu yönetiminde yaşanan skandallara, krizlere, çatlaklara, yozlaşmalara ve yolsuzluklara çözüm sunabilmek için son yıllarda “etik” ön plana çıkmaktadır. Genel olarak doğru, haklı, adil ve iyi olan davranışların doğasını, özünü ve kaynaklarını araştıran, analiz eden ve sonuçlar ortaya koymaya çalışan etik, kamu yönetimi başta olmak üzere bütün disiplinleri etkilemektedir. Bu açıdan 21. yüzyıl etik biliminin yüzyılı olarak kabul edilmektedir.

Esasen, kamu yönetiminde yer alan her kamu görevlisi kararlar almakta ve etik açıdan sonuçları olan eylemlerde bulunmaktadır. Bu nedenle kamu yönetiminde etik altyapının sağlanması, insanlara etik bilinç, farkındalık ve duyarlılığın kazandırılması ve devlet yönetiminde etik davranışların geliştirilmesi gerekliliği kamu yönetimi eğitimi içerisinde etik eğitimi/öğretiminin yeri ve önemini artırmaktadır. Kamu görevlilerine hem hizmet öncesi hem de hizmet içinde sunulan eğitim ve öğretim süreci onların hem günlük yaşamlarını hem de çalışma yaşamlarını etkilemekte ve bu nedenle de etik eğitimi daha da önemli hâle getirmektedir. Toplumda ve özellikle kamu yararını ön plana alarak kamusal hizmeti sağlamakla yükümlü olan kamu görevlilerinde etik kültür, düşünce, bilinç, farkındalık, duyarlılık ve davranış kazandırmak için etik eğitimi/öğretimi önemli olmaktadır. Bu çerçevede de Dünya’da ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi içerisinde hem hizmet öncesi eğitim sürecinde hem de hizmete giriş sonrası verilen çeşitli eğitim ve öğretim programlarında etik eğitimi/öğretiminin yeri ve öneminin gün geçtikçe artmakta olduğu görülmektedir.

Özellikle Dünya’nın farklı coğrafyalarında kamu görevlisi yetiştiren ya da hizmette aktif olarak yer alan kamu görevlilerini hizmet içinde eğitmek üzere gerçekleştirilen eğitim ve öğretim programlarında doğrudan ya da dolaylı olarak, farklı ağırlıklarda etik konulu derslerin yer aldığı ve bu anlamda teorik ve uygulamalı olarak çeşitli şekillerde verilen etik derslerinin sayı ve öneminin gün geçtikçe arttığı söylenebilir. Bu nedenle kamu kaynaklarını kullanmak ve yasaların kendilerine tanıdığı yetkiler çerçevesinde kamu gücünü kullanma hakkına sahip olan kamu çalışanlarının etik dışı faaliyetlere meyletme ve etik olmayan kararlar verme yanlısına düşme durumlarını olabildiğince ortadan kaldırma noktasında etik eğitimi/öğretimi son derece önemli bir yere sahip olmaktadır.

Bu genel çerçeve içerisinde tez çalışmasında Dünya’da ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde etik eğitiminin artan önemini ayrıntılı şekilde incelemek amaçlanmıştır. Dünya’da ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında etik eğitimi/öğretimi konusu ve bu eğitimi veren lisans ve lisansüstü düzeydeki üniversiteler ve diğer kurumlar bu çalışmanın esas alanını teşkil etmektedir. Çalışma ile, lisans ve lisansüstü düzeyde kamu yönetimi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, kamu politikası eğitimi veren üniversitelerin ve kamu yönetimine ilişkin eğitim veren diğer eğitim kurumlarının etik eğitimi konusundaki çalışmalarını ortaya koymak ve buralarda verilen dersler ve bu derslerin içeriklerini incelemek; karşılaştırmalı bir analiz yaparak farklı ülke örneklerinde kamu yönetimi eğitiminde etik

eğitiminin nasıl ele alındığını analiz etmek ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde etik eğitimi/öğretiminin durumu üzerinde durarak çeşitli öneriler sunmak hedeflenmektedir. Ayrıca bu tez çalışması ile kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi ile kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretime yönelik olarak kendisinden sonra bu alanda tartışma, çalışma ve araştırma yapmak isteyenlere yönelik ışık tutmak, katkıda bulunmak ve öncü bir çerçeve çizmek de hedeflenmektedir.

Çalışmanın temel varsayımları şöyle sıralanabilir;

- Kamu Yönetimi eğitim ve öğretiminde “etik eğitimi” konusu son yıllarda daha da önemli hâle gelmiştir.
- Dünya’da kamu yönetimi eğitimi veren üniversitelerle kıyaslandığında Türkiye’de etik eğitimi kamu yönetimi eğitimi içerisinde yeterince üzerinde durulan bir konu olmamaktadır.
- Türkiye’de daha çok lisansüstü düzeyde etik eğitime yönelik dersler yer almaktadır.

Bu varsayımları test etmek amacıyla öncelikle araştırma konusu ile ilgili daha önceden yazılan makaleler, kitap ve bildiriler, yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırma projeleri ve değerlendirmeleri, raporlar, bildiriler, internet siteleri vb. kaynaklardan yararlanılarak bir inceleme yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmada, belge ve makalelerden yararlanma, literatür araştırması, doküman analizi, internet sitelerini inceleme, kavrama ve mantıksal çözümlemeler üretme, karşılaştırmalı analiz yöntem ve tekniklerinden faydalanılmıştır. Bunun yanında anlama, analiz, açıklama ve karşılaştırma kullanılan yöntemler dâhilindedir. Elde edilen bulgular, varsayımların kabul veya reddini ortaya koymasının yanında son kısımdaki sonuç ve önerilere de ışık tutmaktadır.

Tez çalışmasının sınırlılıklarına bakıldığında en önemlisi kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konusuna yönelik Türkçe literatürün kısıtlı olmasıdır. Özellikle etik dışı davranışlar, yozlaşma ve yolsuzlukla mücadele etmekte olan Türkiye’de kamu yönetiminde etik eğitime yönelik literatür azlığı önemli bir eksikliktir. Bu çalışma; Dünya örneklerinde ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi veren üniversitelerin ve diğer kurumların lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında adında “etik” geçen derslerin yer aldığı tabloların doğruluğu noktasında erişimi mümkün olan kurumsal internet sitelerinde yer alan ders kataloglarının, ders bilgi paketi sistemlerinin ve kurumların internet sitelerinde yer alan bilgilerin doğruluğu, güncelliği ve güvenilirliği ile de sınırlı olmaktadır.

Tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Tezin *birinci bölümünde* bu çalışmada ele alınan konunun daha iyi anlaşılabilmesine yönelik olarak kavramsal ve kuramsal bir altyapı oluşturulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak yönetim, kamu yönetimi, eğitim, öğretim kavramları ve kamu yönetimi ve eğitim/öğretim ilişkisi ele alınmaktadır. Daha sonra etik, meslek etiği, kamu yönetimi etiği kavramları irdelenmekte, son olarak da kamu yönetimi etiğinin felsefi temellerini oluşturan etik yaklaşımlar ve kamu yönetiminde etik karar verme ve davranma konusu kavramsal boyutlarıyla incelenmektedir.

Tezin *ikinci bölümünde*, öncelikle Dünya’da ve Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi ile tarihsel süreçte gelişimi ele alınmaktadır. Daha sonra farklı kıtalarda kamu yönetimi eğitimi ve öğretimine yönelik farklı ülkelerdeki eğitim kurumları örnekleri incelenmektedir. Son olarak Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin gelişimi ve mevcut yapısı ortaya konulmakta ve detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Tezin *üçüncü bölümünde* ilk olarak Dünya’da kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde etik eğitimi/öğretiminin yeri ve önemine vurgu yapılmakta ve kamu yönetiminde etik eğitime ilişkin genel yaklaşım ve çalışmalar detaylı şekilde irdelenmektedir. Ardından farklı kıtalarda kamu yönetimi eğitimi çerçevesinde etik eğitimi veren ülke ve eğitim kurumları örneklerine yer verilmektedir. Ele alınan bu eğitim kurumlarındaki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilen programlar ve bu programlarda verilen etiğe yönelik derslerin, kursların, modüllerin ve eğitim programlarının erişimi mümkün olan içerikleri detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Tezin *dördüncü bölümünde* ise ilk olarak Türk kamu yönetiminde etik altyapı ve etik eğitimi/öğretimi ele alınmakta ve Türk kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimine ilişkin genel yaklaşım ve çalışmalar detaylı bir şekilde irdelenmektedir. Ardından Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi çerçevesinde etik eğitimi/öğretimi veren üniversiteler ve bu üniversitelerdeki lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki etik dersleri tablolar yardımıyla analiz edilmektedir. Son olarak Türkiye’de üniversiteler düzeyinde kamu yönetimi eğitimi veren lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının müfredatlarında yer alan etik dersleri ve bu derslerin ders içeriği örnekleri üzerine bir inceleme yapılmaktadır.

Tez çalışmasının sonuç ve öneriler kısmında ise çalışmanın amaçları, hedefleri ve belirtilen varsayımları çerçevesinde teorik kısım ve toplanan verilerden elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kamu Yönetimi ve Eğitim

Çalışmanın konusu çerçevesinde kamu yönetimi eğitim ve öğretiminde etğin yeri ve önemine ilişkin bir inceleme yapmadan önce kamu yönetimi ile eğitim, öğretim, etik kavramlarının ilişkisine ve bu ilişkiyi ortaya çıkaran kuramsal unsurlara ayrıntılı olarak bakmak gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle söz konusu kavramlar açıklanmakta ve birbirleri ile olan ilişkileri kuramsal bağlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

1.1.1. Yönetim Kavramı ve Kamu Yönetimi Kavramı

Türkçede yönetmek fiilinden türetilen yönetim kavramı; yönetme işi, bir işin başında bulunup yürütmek, çekip çevirmek, idare etmek anlamlarına gelmektedir. Günümüz Türkçesinde “yönetim” sözcüğüyle kullanılan bu kavram, eski Türkçede “idare” olarak kullanılmıştır. Bir isim olarak yönetici kavramı ise bir işi yöneten, idare eden kişi, idareci anlamlarına gelmektedir. Yönetimin çeşitli alt dalları olan kamu yönetimi, işletme yönetimi, eğitim yönetimi vb. çeşitli yönetim kademelerinde bulunan kişiler için yönetici kavramıyla aynı anlamı taşıyan müdür, amir, başkan gibi kavramlar kullanılmaktadır (TDK 2019; Şişman, 1996: 296-297).

Yönetim, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren oluşmaya başlayan bir yapıdır. Modern devlet özelliklerinin bulunmadığı insanlık tarihinin ilk dönemlerinde insanlar, çeşitli idari sistemler ve örgütler kurmuşlar ve bunları yönetmişlerdir. İlk olarak yönetimle ilgili bilgi ve tecrübelerin kazanılması, toplumun organize olmuş en küçük sosyal birimi olan ailede başlar. Bu yüzden, ailedeki yönetim anlayışları topluma da yansımaktadır. Aileden başlayarak, aşiret, kabile, boy, site, krallık, imparatorluk ve ulus-devlet gibi biçimlerde ortaya çıkan sosyal ve siyasi kurumlar, sosyalleşme süreci içindeki insanların yönetimle ilgili gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak oluşturdukları belli başlı yapılardır. Bu açıdan yönetim, “*insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmış bir beşeri ilişkiler olayı ve sosyal bir ihtiyaç*” olarak tanımlanabilir (Acar, 2001: 131; Eryılmaz, 2013: 1).

Yönetimin sosyal bir gereksinim olması, insanların birlikte kurdukları ilişkilerinin doğal bir sonucudur. Yönetim eylemlerinin çoğu bilinçsiz olmakla birlikte, yine de yönetimin özelliklerini taşımaktadır. Çünkü yönetim, iş birliğine dayanan

davranışlarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden insanlar, yaşamları boyunca yönetim eylemlerinin içinde yer almaktadırlar. İki ya da daha çok kişi tek başlarına kımıldatamayacakları bir kayayı yuvarlamak için iş birliği ettiklerinde yönetimin ana özellikleri ortaya çıkmaktadır. Burada amaç (taşın götürülmesi) ve iş birliğine dayanan eylem (başka şekilde yapılamayacak işi gerçekleştirmek üzere iki ya da daha çok kişinin güçlerini birleştirmesi) olmak üzere, yönetimin iki ana özelliği söz konusudur. Kişi kümelerinde bulunan üyeler, küme amaçlarını gerçekleştirmek için kendi kişisel amaçlarının üstünde tutmak zorunda kaldıklarında, yönetim ihtiyacı tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü yönetim, küme amaçları doğrultusunda, küme üyelerini yönlendirmeyi ve onların çabalarını eyleme dönüştürmeyi sağlayacaktır. Bu yüzden yönetim, bir süreç olarak düşünülmelidir. En geniş anlamıyla yönetim, “*ortak amaçları gerçekleştirmek için iş birliği eden kişi kümelerinin eylemleri*” olarak tanımlanmaktadır (Simon, Smithburg ve Thompson, 1985: 1-3).

Geleneksel yönetim kuramcılarının öncüsü kabul edilen Woodrow Wilson’a göre yönetim, devletin en görünen parçası, faal durumdaki hâlidir. Tarihi çok eskilere dayanan yönetim, devletin yürütücü işi yapan ve en gözle görünen yüzü konumundadır. Bu açıdan Wilson, yönetimin bağımsız bir olgu olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmakta ve yönetimi siyasetin günlük telaşından ve heyecanından uzak bir iş alanı olarak tanımlamaktadır. Yönetimin siyasetten bağımsız olması gerektiğini savunan bir diğer kamu yönetimci Frank J. Goodnow ise siyaseti, devlet iradesiyle politik kararların alındığı; yönetimi ise devlet iradesinin uygulamaya geçirildiği alan olarak tanımlamaktadır (Karasu, 2004:230-231 ; Wilson, 2016: 2; Goodnow, 2016: 26).

Ergun (1988), yönetim kavramını örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için başlıca planlama, örgütlenme, yöneltme ve denetim süreçleri yoluyla tüm kaynakların eş güdümlenmesi olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında yönetim, yalnızca özel örgütler ya da kamu örgütleri için değil, belli amaçlara ulaşmak için küme çabası gösterilen her yerde var olabilen evrensel bir özelliğe sahiptir (Ergun ve Polatoğlu, 1988: 4).

Parlak’ın (2013) Richard L.Daft’tan aktardığı tanıma göre yönetim; planlama, organize etme, yönetme ve kontrol etme fonksiyonları yoluyla organizasyonel kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanarak organizasyonel amaçlara ulaşmaktır. İnsanoğlunun ürünü olan her büyük oluşumun gerisinde çok sayıda insan emeğinin, akçalı kaynağın, araç ve gereç ile bilgi ve tekniğin organize bir biçimde kullanılıp koordineli olarak yönlendirildiği ve hedeflenen amaçların gerçekleştirildiği bir yönetim

olgusu vardır. Bu yüzden yönetim, belli bir amaca ulaşmak isteyen birden fazla kişinin gerçekleştirdiği iş birliğine dayanan, organize bir biçimde kaynakların etkin ve verimli kullanıldığı faaliyetlerdir (Parlak, 2013: 2-3).

Yönetim kavramı, hem devletin örgütleyici eylemlerini (amaç) hem de bu eylemleri yürüten mekanizmayı (araç) anlatmak için kullanılmaktadır. Amaç açısından yönetim, toplumsal hayatın değişik kesimlerinin işleyişini düzenleyen ve bu kesimlerdeki yönetsel kuruluşların belirleyici özelliklerinde somutlaşan bir eylemler dizisidir. Buna ek olarak yönetimin, eşamaçlı kişilerin bulundukları örgütün en kısa ve akılcı yoldan amaçlarını gerçekleştirmesine yönelik ve “PÖPAYED” (Planlama, Örgütlenme, Personel Alma, Yönlendirme, Eşgüdüm, Denetleme) öğelerinden oluşan bir karmaşa olarak belirdiği görülmektedir (Fişek, 2011: 31).

Yönetim kavramı, literatürde ve halkın dilinde çeşitli şekillerde kullanılan çok yönlü bir olgudur. Yönetimle ilgili olan tanımlar ve kullanışlar; “faaliyet/işlev”, “idari sistem”, “örgüt” ve “idari personel” olarak gruplandırılabilir.

İlk olarak faaliyet/işlev anlamında yönetim; kaynakların (maddi ve beşeri) belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için düzenlenmesi, kullanılması ve kamu hizmetlerinin yönetim faaliyeti ya da süreci şeklinde tanımlanmaktadır. İkinci olarak yönetim kavramı, çeşitli ülkelerin yönetim sistemlerini ve usullerini karşılaştırmalı bir şekilde anlatmak amacıyla kullanılır. Üçüncü olarak organik anlamda yönetim, yönetme hizmeti ile görevli belli bir örgütü ya da kuruluşu/kurumu anlatmaktadır. Dördüncü olarak yönetim kavramı, işleri yürüten ve yöneten yönetimin beşeri unsurunu oluşturan idari personeli anlatmak için kullanılmaktadır (Eryılmaz, 2013: 2-3-4; Tortop, İsbir, Aykaç, Yayman, ve Özer, 2012: 6-7).

Genel olarak yönetimin temel özellikleri şunlardır:

- Yönetim, birden fazla insanın bulunduğu bir grup içinde oluşmaktadır.
- Bir süreç olarak yönetim; planlama, örgütlenme, gerekli kaynakları sağlama ve düzenleme (bütçeleme), yönlendirme, koordinasyon ve denetim gibi faaliyet ya da öğelerden meydana gelmektedir.
- Yönetim, biçimsel örgütlerde hiyerarşik bir düzen içinde meydana gelmektedir.
- Yönetim, belirli bir amaç için iş birliği içinde koordinasyonun ve bütünlüğün sağlandığı düzenli faaliyetlerden meydana gelmektedir.
- Yönetim, hedeflenen amaçlara ulaşabilmek için hangi yöntemin nasıl saptanacağı gibi sorunlara çözüm üretmektedir.

- Yönetim faaliyetleri, yasal ve yönetsel düzenlemeler ile plan ve programlarda somutlaşan belirli bir amacın veya amaçların gerçekleşmesine yönelik olmaktadır.
- Yukarıda sayılan temel özelliklerin bulunduğu her durumda yönetim olgusu ortaya çıktığı için evrensel bir özellik taşımaktadır (Eryılmaz, 2013: 4-5-6-7-8; Simon vd., 1985: 2-3; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 4).

Batı literatüründe ise “yönetim” sözcüğünün karşılığı olan birden fazla kavram bulunmaktadır. Bunlar; işletme yönetimi anlamında “management”, kamusal yönetim anlamında “administration”, devlet veya hükümet yönetimi anlamında “government” ve genel bir yönetim kavramlaştırması olarak “direction” sözcüğü kullanılmaktadır. Yönetime dair kavramlaştırmalar, dünyada her alanda yaşanan değişim ve dönüşümden uzak değildir. Yönetimi de etkileyen bu süreç, kamu yönetimi alanında kullanılmaya başlanan “yeni kamu işletmeciliği = new public management” ile “yönetişim = governance” kavramlarında kendini göstermektedir (Parlak, 2013: 1-2).

Kamu yönetimi, terminolojik olarak “kamu” ve “yönetim” kavramlarından oluşmaktadır. “Kamu” kelimesi Türkçede; hep, bütün, bir ülkedeki halkın bütünü, vatandaşlara ait olan, halk, amme ve herkese açık olan gibi anlamlara gelmektedir. Aynı zamanda “kamu” kelimesi; “halk hizmeti gören devlet organlarının tümü” veya “devlet eliyle yürütülen ekonomik işlerin bütünü” anlamlarında da kullanılmaktadır (Parlak, 2013: 6; Türkeri, 2017: 121; TDK, 2019). Kamu kavramı; kamu düzeni, kamu sektörü, kamu personeli, kamu örgütleri, kamu bürokrasisi, kamuoyu, kamu tüzel kişileri, kamu hukuku gibi “resmiyeti” ve “genelliği” anlatan anlamlarda kullanıldığı kadar, “özelin”, “kapalılığın” zıddı olarak “açıklığı”, “halka ait oluşu” ve “görülebilirliği” ifade eden kamu malları, kamu hayatı, halk (amme) kütüphanesi gibi anlamlarda da kullanılmaktadır (Eryılmaz, 2013: 10). Bu açıdan kamu yönetimi, kamusal alanda oluşturulan kamusal yapılar dâhilinde kamu otoritelerinin gerçekleştirdikleri tüm kamusal faaliyetleri ve bunların yürütülmesini yani kısacası kamunun idaresi ve yönetilmesini ifade etmektedir (Parlak, 2015: 54).

Kamu yönetimi kavramı ve olgusu iki farklı içerikte tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki “dar anlamda kamu yönetimi”, diğeri ise “geniş anlamda kamu yönetimi”dir. Dar anlamda kamu yönetimi, yasama ve yargı organları dışında kalan devletin yalnızca yürütmeye ilişkin tüm kuruluşları ve faaliyetleridir. Yasama ve yargı kuruluşlarının kamu yönetiminin kapsamı dışında bırakılmaları, bu organların yönetim

sorunları olmadığı için değildir. Bu organların da yönetsel sorunları mevcuttur. Ancak, yasama ve yargı organlarının kendi yapılarına özgü sorunları vardır. Bu anlamda yasama ve yargı organlarındaki yürütme niteliğindeki faaliyetler, dar anlamda kamu yönetimi olgusunun ve tanımının dışında tutulmaktadır (Parlak, 2013: 10-11; Simon, vd. 1985: 5). Devlet fonksiyonlarının yasama, yürütme, yargı şeklindeki keskin kuvvetler ayrılığı prensibi, her ne kadar kamu yönetimi işlerinin “yürütme” erkinin içine sınırlandırsa da, kamu yönetiminin bu üç erki de içerdiği bilinmektedir (White, 2016: 70). Bu durum, geniş anlamda kamu yönetimi kavramı ile açıklanmaktadır. Geniş anlamda kamu yönetimi, dar anlamda kamu yönetiminden farklı olarak yasama ve yargı organlarının içindeki yürütme etkinliklerini de kamu yönetiminin kapsamına dahil eder. Bu açıdan geniş anlamda kamu yönetimi, düzenli toplumlardaki kamu gücünün organize edilişi ve işleyiştir (Parlak, 2013: 11; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 6).

Esasen, en genel ifade ile kamu yönetimi, Anayasanın devlete yüklediği kamu hizmetlerini yine Anayasada belirtilen temel ilkeler çerçevesinde ve yasaların belirlediği sınırlar içinde yürütmekle yükümlü olan siyasal yapılanmanın yürütme ile görevli organı emrindeki kurum, kuruluş ve örgütler bütünüdür (Yatkin, 2015: 7).

Toplumlar, hacim ve ilişkilerindeki yoğunluk sebebiyle genişledikçe devletlerde yapı ve işleyişleri itibariyle büyümektedir. Kamu yönetimi iş birliğine dayanan insan çabalarının büyük ölçüde ussalık gerektiren bir türüdür. Bu açıdan kamu yönetimi, devletin hedeflerini gerçekleştirebilmesi için insanların ve araç-gerecin örgütlenmesi ve yönetimidir. Yönetim faaliyetlerini yürüten kamu kurumları da, gelişen teknolojiye ayak uydurarak yapısal olarak uzmanlaşmakta ve farklılaşmaktadır. Bu durum karmaşık ve teknik bir hâl almaktadır. Bu yüzden kamu yönetimini, bütün bir toplumun iç içe girmiş ve çoğu kere de birbirleriyle çelişen sorunları arasında işleyen bir idari mekanizma olarak tanımlamak mümkündür. Kamu yönetimi ile ilgili faaliyetlerin fazla olması, karmaşık ve teknik bir nitelik göstermesi, bu kavramın çok kapsamlı ve güçlü olduğunu göstermektedir (Parlak, 2013: 6-7; White, 2016: 67; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 5).

Kamu yönetiminin birbiri içine girmiş iki amacı olduğu belirtilmektedir. Birinci amaç, örgütler içinde bir araya gelen bireylerin nasıl davrandıklarını ve örgütlerin nasıl çalıştıklarını, kurumların en etkili bir biçimde nasıl örgütlenmeleri gerektiğini belirleyerek uygulamaya dönük önerilerde bulunmaktır. Bu amaç kamu yönetiminin sanat yönünü oluşturmaktadır. İkinci amaçta ise, etkili bir örgütlenme ve yönetimle ilgili tekniklerin güçlü ilkelere dayandırılması gerekmektedir. Kamu yönetimi ilkelerinin varlığı ve araştırılması, kamu yönetimi disipliniyi oluşturmaktadır.

Böylelikle kamu yönetimi, örgüt sorunlarını sistemli bir şekilde araştırıp incelediği ölçüde bir bilim dalı, uygulamaya dönük yöneticilere önerilerde bulunduğu ölçüde ise bir sanattır (Simon, vd. 1985: 15; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 7).

Kamu yönetimi kavramının temelde dört yönü bulunmaktadır. Bunlar; “işlevsel”, “yapısal/örgütsel”, “akademik disiplin” ve “mesleki” yönüdür.

İlk olarak işlevsel bir kavram anlamındaki kamu yönetimi, rutin kamu hizmetlerinin yürütülmesi, yasaların öngördüğü işler ile kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması ile ilgili her türlü çalışmaları, süreçleri ve işlevleri içeren faaliyetler bütünüdür (Eryılmaz, 2013: 10; Parlak, 2015: 54).

İkincisi, yapısal bir kavram olarak kamu yönetimi, devletin yürütmeye ilişkin kolunun örgütsel görünümünü yansıtmaktadır. Bu anlamıyla kamu yönetimi normatif içeriğinin yanında kamusal birimleri, kurum ve kuruluşları anlatması açısından yapılar bütünü olarak kabul edilmektedir (Eryılmaz, 2013: 11; Parlak, 2015: 54). Devletler, anayasa ve yasalarla belirlenen işlevleri yerine getirmek amacıyla ulusal , bölgesel ve yerel düzeyde çeşitli örgütler oluşturur. Bu açıdan toplumun devletle ilk temas kurduğu örgütsel yapı, kamu yönetimi olmaktadır. Devlet ve toplum düzeninin varlığı ve sürekliliği her şeyden önce kamu yönetiminin kesintisiz işlemesine bağlıdır (Eryılmaz, 2013: 11).

Üçüncü olarak kamu yönetimi, yüksek öğretim düzeyinde eğitim, öğretim, araştırma, uygulama bağlamında, akademik bir disiplindir (Parlak, 2015: 54). Kamu yönetimi disiplini, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, İşletme Bilimi, İktisat ve Hukuk gibi birçok disiplinler arasında köprü görevi görmektedir. Kamu yönetimi; bu disiplinlerden gerekli olan kısımları alan ve bunları kamusal sorunların çözümüne yönelik olarak değerlendirip analiz eden bir akademik disiplin konumundadır. Bu açıdan akademik bir disiplin olarak kamu yönetimi, *“kamu bürokrasisini ve onun mal ve hizmet sunduğu halkla olan ilişkilerini anlamaya ve geliştirmeye yönelik pratik ve teoriden meydana gelen bir disiplin”* olarak tanımlanmaktadır (Eryılmaz, 2013: 12).

Dördüncü olarak kamu yönetimi nihayetinde kamu yöneticilerinin ve kamu görevlilerinin kariyerleri ve memuriyetleri açısından bir meslek olarak görülmektedir (Parlak, 2015: 54). Yöneticilik mesleği ile ilgili temel bilgiler esas olarak üniversite eğitimi ile sağlandığı gibi, iş başında yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi ve hizmet içi eğitimlerle de bir ölçüde kazanılabilmektedir. Kamu politikalarını oluşturma ve bunları uygulama, planlama, örgütleme, yönlendirme, koordinasyon, denetim, sevk ve idare gibi eylem ve işlemler sürecinde uzman ve idareci olarak görev yapan personeller, kamu

yönetimi mesleğinin elemanları yani kamu yöneticisi olarak nitelendirilmektedirler (Eryılmaz, 2013: 13-14).

Bir başka tanıma göre kamu yönetimi, devlet ve toplum düzeninin kesintisiz olarak işlemesi, yasaların uygulanması, ve kamunun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretilip halka sunulmasına ilişkin bir sistemdir. Her sistemde olduğu gibi kamu yönetimi sisteminin de kendine has elemanları vardır. Kamu yönetimi halk, örgüt, yönetim, kamu politikası, norm düzeni, mali kaynak ve kamu görevlileri gibi elemanlardan meydana gelmektedir (Eryılmaz, 2013: 14-15-16; Tortop, vd. 2012: 268).

Kamu yönetiminin iki ana boyutu vardır. Kamu yönetiminin ilk ana boyutu, özel-kamusal ayrımı gözetmeyen kuramsal ilkeler ışığında ve “evrensel” bir çerçeve içinde yönetimin sorunlarını inceleyip çözmektir. Kamu yönetiminin ikinci ana boyutu ise toplumsal hayatın ekonomi, eğitim, savunma ve bilim gibi değişik kesimlerini bu kesimlerin öz-yöntemlerinden yararlanılmasını gerekli ve zorunlu kılan “disiplinler arası” bir yaklaşımla ele almaktır. Kamu yönetimi, kamu görevlilerinin özlük işlerini düzenleyen bir yöntem değil, iş yeri ilişkilerinden kamu maliyesine ve iktisattan hukuka uzanan geniş yelpazedeki bilim dallarının kesişme noktasında beliren ve onların öz-yöntemlerinden yararlanılmasını zorunlu kılan “disiplinler arası bir disiplin” olarak ortaya çıkmaktadır. Disiplinler arası bir disiplin olan kamu yönetiminin bu durumu ayırt edici ve belirleyici özelliğini oluşturmaktadır (Fişek, 2011: 31-33).

1.1.2. Eğitim Kavramı ve Öğretim Kavramı

Eğitim, insan yaşamının her anında var olan ve insanı yaşama hazırlayan sosyal kültürel bir olgudur. Eğitim, çok geniş bir anlam ağına sahip bir kavramdır. Bu açıdan, eğitim kavramının anlamını bilmemiz gerekmektedir. Eğitim sözcüğü köken itibarıyla “*eğmek*” mastarından türetilmiştir ve “*biçim vermek*” anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda 1950’li yıllara kadar yaygın bir şekilde kullanılan “*terbiye*” kavramının yerine “eğitim” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. “*Büyütmek, yetiştirmek, geliştirmek*” anlamlarına gelen eğitim kavramı, Latincedeki “*educate*” mastarının isim hâli olan “*education*” sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır (Erdoğan, 2016: 21).

Latince “*education*” kelimesi, köken olarak “*educere*” ve “*educare*” kelimelerinden türetilmekte ve bu kelimelerin anlamları arasında büyük farklılık olduğu görülmektedir. “*Educare*” kavramı, öğreneni özel bir beceriyle donatmak için talim ettirmek yani öğreneni bilgi ile beslemek anlamında kullanılmaktadır. Burada

bahsedilmek istenen özel bir iş ya da meslekle bağlantılı olan uygulamalar ve fiziksel aktivitelerdir. Bir diğer kavram olan “*educere*” ise sadece mekanik anlamda gelişimi değil öğrenilen temel bilgileri kullanmak için motive olmayı, bu bilgiler sayesinde ilk başta yetkin beceriler kazanmayı, öğrencilerin hem dünyayı hem de kendilerini keşfetmelerine izin vermeyi ifade eder. Kısacası, herhangi bir pragmatik nedenle değil, kişi olarak düşünceleri ve becerileri içkin olarak değerli görülen bilgiyi ifade etmeye dönük çabayı ifade etmektedir (Yayla, 2005: 3; Aydın, 2016: 214; Erdoğan, 2016: 21).

Yaşambilim ve ruhbilim terimi olan eğitim, genel anlamıyla herhangi bir varlığı düşünsel, töresel ve bedensel şekilde belli bir amaca göre geliştirip yetiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Hançerlioğlu, 1976: 15). TDK sözlüğüne göre eğitim; “*çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye*” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Başka bir tanıma göre eğitim, okul ve benzeri kurumlar aracılığıyla bir toplumun kültürünün, yani değer yargıları ile bilgi ve beceri birikiminin gelecek kuşaklara aktarılması faaliyetidir. Daha özel bir tanıma göre eğitim, kişinin belli bir alanda iyi yetişmesini veya onun belli bir yetisinin birtakım araç ya da yöntemlerle gelişmesini sağlayan etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 1999: 284).

Eğitim, insanın doğumundan başlayarak ölümüne kadar süren, insana çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandıran bir süreçtir. Bu öğrenme durumu insan yaşantısı içindeki davranışlarda gözle görülür değişiklikler meydana getirir. Bu anlamda eğitim, insanda kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Tanımlamadan yola çıkarak eğitimin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Eğitim bir süreçtir.
- Eğitim sonucunda insanın davranışlarında bir değişme söz konusudur.
- Bu değişme istendik yönde ve belli bir amaç çerçevesinde gerçekleşmektedir.
- Davranış değişikliği insanın içsel ya da dışsal yaşantıları sonucunda oluşmaktadır (Erden, 2011: 13).

Yukarıda sayılan bu özelliklerden yola çıkarsak eğitim, insanları etkileyen istendik davranış değişikliklerine neden olan ve belli amaçlar doğrultusunda yapılan her türlü etkinliğe denir (Erden, 2011: 13). Eğitimin temelinde insan yer almaktadır. Eğitim, kendisine inananlarda belli davranış değişiklikleri meydana getirmek gibi çok önemli

bir ilke belirlemiştir. Bu ilke sebebiyle eğitim, insanı doğumdan ölüme kadar etkilemeye ve bir şekle sokmaya çalışan bir süreçtir. Bu açıdan insanı temel hareket noktası kabul eden eğitim, insanı bir araç niteliğinde kullanarak belli ilkeler sayesinde toplumu eğitmeye ve geliştirmeye çalışmaktadır (İlgaz ve Bilgili, 2010: 202). Eğitimin ilkeleri aynı zamanda insan doğası hakkındaki düşüncelerden de üretilir. Eğer yeteneklerin değişmez olduğunu kabul edersek, o vakit eğitim çerçevelenmiş olur. Eğer yeteneklerin esnek olduğunu kabul edersek, o vakit eğitim esnek ve açık uçlu bir hâle gelir. Eğitimciler, öğrencinin potansiyelini yöneten beklentiler yelpazesini göz önüne alarak onlarla birlikte çalışmaya veya adapte olmalarını sağlamaya çalışırlar (Moseley, 2012: 80). Bu sayede istendik davranışların verilmesi daha mümkün hâle gelir.

Oldukça geniş kapsama sahip eğitim kavramının tanımlamaları şöyle sıralanabilir:

- Eğitim, belli bir maksat için gereken bilgileri verme faaliyetidir.
- Eğitim, bilginin nesilden nesile doğru öğretim yoluyla aktarılması sürecidir.
- Eğitim; öğretmenlerin bilgi, yetenek, tecrübe ve toplumun kabul ettiği değerleri öğrencilere aktardıkları sistemli sosyo-kültürel bir oluşumdur.
- Eğitim, toplumun sosyo-kültürel yapısına uygun olarak, fertlerin terbiye edilmesine ve şahsiyet kazanmalarını sağlayan programlardan oluşan bir bütündür.
- Sosyolojik anlamıyla eğitim; insanın sosyalleşme sürecinde elde ettiği sosyo-kültürel birikim sonucunda sosyal çevresine şuurlu olarak takındığı olumlu tutum ve davranış değişikliklerinden oluşan bir bütündür.
- Eğitim, insanın topluma uyumunu sağlayan bir kültürleme sürecidir.
- Eğitim, yetişkin nesiller tarafından, başta çocuk ve gençler olmak üzere, sosyal hayata henüz hazır olmayanlar için ilim, irfan, hüner, beceri, güzel ahlak ve terbiye edinmeye yönelik uygulanan faaliyetlerin bütünüdür.
- Psikolojik anlamıyla eğitim, insanda davranış değiştirme faaliyeti ve insanın potansiyellerinin ortaya çıkarılması sürecidir.
- Felsefik anlamıyla eğitim; insanda düşünmeyi, sorgulamayı, doğruyu yanlıştan ve değerliyi değersizden ayırmayı sağlamaktır.
- Eğitim, ahlaktır. Eğitim, belli unsurların oluşturduğu, amacı olan bir süreç ve yapıdır. Bu anlamda eğitimin amacının ne olması gerektiğinin belirlenmesinde ahlak, eğitime katkı sağlamaktadır.

- Eğitim; felsefe, psikoloji, sosyoloji, tarih, siyaset, ekonomi gibi daha birçok sosyal bilim dalları ve disiplinler arası alanlar tarafından tanımlanan ve anlamlandırılan bir alandır (Seyyar, 2015: 168-169; Erdoğan, 2016: 27-28-29-50).

Genel olarak tanımlamalardan anlaşılacağı üzere eğitim, sınırları nispeten belirsiz bir süreçtir. Dolayısıyla eğitimin yaşamın içinde gelişigüzel, kendiliğinden ve doğal bir şekilde oluşan şekline informal; eğitimin belli hedeflere göre planlı ve kontrollü olarak yapılan şekline ise formal eğitim denilmektedir. İnfomal eğitim; doğumdan ölüme ailede, sokakta, toplumsal çevrede, okulda, işte yani toplumsal yaşantı içinde meydana gelen eğitimidir. Formal eğitim ise okullarda veya kurumlarda belli amacı olan, önceden hazırlanmış bir plan ve program çerçevesinde, öğretim yoluyla gerçekleşen eğitimidir (Erdoğan, 2016: 32-33; Erden, 2011: 24-25).

Öğretme en geniş anlamıyla, öğrenmeyi sağlayan bilinçli ve amaçlı etkinlikler bütünüdür. Önceden belirlenmiş amaçlar çerçevesinde istendik davranışların kazandırılması amacıyla düzenlenen öğretim etkinlikleri, genellikle eğitim kurumlarında gerçekleşmektedir. Okul vb. kurumlarda yapılan planlı, kontrollü, örgütlenmiş ve formal eğitim içinde yer alan profesyonel öğretim faaliyetleri öğretim olarak tanımlanmaktadır (Erden, 2011: 19).

TDK sözlüğüne göre “*talim, tedris, tedrisat*” kavramlarının karşılığı olarak kullanılan öğretim, “*Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak öğretimi eğitimden ayırt edecek olursak, eğitim daha genel ve soyut bir yapıda anlam kazanan bir kavram iken; öğretim ise daha çok profesyonel olarak yapılan teknik ve teknolojik bir olaydır. Bu yüzden genellikle öğretim kavramı, eğitimin daha somut ve biçimsel hâli olarak anlaşılmaktadır (Erdoğan, 2016: 35).

1.1.3. Kamu Yönetimi ve Eğitim/Öğretim İlişkisi

Eğitim, insanlığın doğuşundan beri insanoğlunu hayat şartlarına hazırlamak amacıyla yaşamın her anında ve her yanında ayrılmaz bir parça hâline gelen önemli bir olgudur (Parlak, 2015: 55). Bir başka deyişle eğitim, belirli bir anlayış veya felsefe çerçevesinde seçilen amaçların insanlara kazandırılması için gereken kapsamlı bir eğitim ve öğretim ile ilişkili süreçlerin bir bütünü olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan

düşünüldüğünde kamu yönetimi ile eğitim ve öğretim ilişkisinin sınırlarını belirlemek oldukça zor olmaktadır (Çiner, 2015: 4).

Sosyal Bilimlerin iki bilim disiplini olan “Eğitim” ile “Kamu Yönetimi” alanlarının kesişme noktasında oluşan “Kamu Yönetimi Eğitimi/Öğretimi” genel bir bakış açısıyla şehirlerin ve devletlerin doğduğu çağlardan itibaren ele alınması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Parlak, 2015: 60). Kamu yönetiminin bir disiplin olarak ortaya çıkışı, eğitim ve öğretim tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Kamu yönetimi eğitimi tartışmalarının iki ana eksenini olduğu kabul edilmektedir. Bunlar; kamu yönetimi bilimi ya da disiplininin kendi iç dinamiklerinde ortaya çıkan problemler ve tarihsellik tartışmalarıdır. Bu açıdan kamu yönetimi eğitimi, kamu yönetimi disiplininin tarihselliğinden ve problemlerinden ayrı düşünülemeyecek, çözümlenemeyecek bir konu olarak kabul edilmektedir. Kamu yönetimi eğitimi, kamu yönetiminin tarihselliği ve Sosyal Bilimler açısından içsel dinamikleri bulunan disiplinler arası özelliği ile psikoloji, sosyoloji, siyaset, hukuk ve son yıllarda işletmecilik etkisinde gelişimini sürdürmektedir. Kamu yönetiminin bir bilim mi yoksa disiplin mi olduğu ve her iki durum açısından da kamu yönetiminin diğer bilim veya disiplinlerden nasıl ayrılacağı sorunları kamu yönetiminin doğuşundan bu yana tartışılan unsurlardandır. Kamu yönetiminin ayrı bir disiplin olarak bağımsızlığını kazanmasında yukarıda sayılan bu disiplinler, günümüzde dâhil olmak üzere kamu yönetiminin gelişimini ve eğitimi etkilemektedirler. Bir çalışma alanının eğitimi anlamında bir bilim veya disiplin olarak kabul edilmesinin bazı unsurları şöyle sıralanmaktadır (Görmez, 2015: 25; Genç, 2015: 349; Çiner, 2015: 4):

- *Alanın üniversitede eğitim ve öğretiminin bulunması*
- *Alana ait kürsülerin bulunması*
- *Bu kürsülerde çeşitli düzeylerde öğretim elemanlarının (profesör, asistan vb.) bulunması*
- *Alanla alakalı sistematik bir bilgi üretimi ve paylaşımı şeklinde alanla alakalı süreli yayınların ve kitapların bulunması*
- *Alanda düzenli olarak toplantıların yapılması gerekmektedir (Çiner, 2015: 4).*

Yukarıda da belirtilenler dikkate alındığında kamu yönetiminin disiplinleşme sürecinde, üniversitelerde ve diğer mesleki kurum ve kuruluşlarda gerçekleştirilen öğretim faaliyetleri ile hem devletin ihtiyaç duyduğu donanımlı kamu istihdamının hem

de kamu görevlilerinin daha iyi hizmet vermelerinin sağlanması amaçlanmaktadır (Çiner, 2015: 4).

Kamu yönetimi eğitimi terimi “devlete memur yetiştirmek” ve “mevcut devlet memurlarını yetiştirmek” anlamlarında düşünüldüğünde, kamu görevlilerinin veya adaylarının belirlenen müfredat, program, uygulama ve amaçlar sayesinde donanım ve yetkinliklerinin artırılması hedeflenmektedir (Parlak, 2015: 60). Bu açıdan kamu yönetimi eğitimi iki ana eksenden oluşmaktadır. Bunlardan ilki hizmet öncesi eğitim yani akademik eğitim, ikincisi ise hizmet içi eğitimidir. Bu iki eksenin birbirinden bağımsız olmaması gerekmektedir. Her ikisi de, kamu görevlilerinin mesleki kariyerleri boyunca kendi görev alanlarında daha yetkin bir konuma gelmeleri ve mesleki gelişimlerini sürdürmeleri bağlamında hem toplumsal yarar sağlamak hem de kamu yönetiminin etkinliği açısından önemsenmesi ve etkinlikle uygulanması gereken bir eğitim anlayışını içermelidir.

Kamu yönetiminde hizmet öncesi eğitimi kapsayan akademik eğitim, kamu yönetimi merkezli yükseköğretim düzeyinde verilen ve başlıca “Kamu Yönetimi” ve “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” vb. adı taşıyan bölümleri ve bu bölümlerde yürütülen eğitim öğretim faaliyetlerini anlatmaktadır. Yine bu bölümler dışında diğer ilgili bölümlerde de verilen kamu yönetimi alanına giren dersler verilmektedir (Parlak, 2015: 56). Verilen bu akademik eğitim sayesinde kamu yönetiminde yer alacak yeterli donanıma sahip geleceğin kamu personelinin yetiştirilmesinin kamu yönetimi eğitiminin başat özelliklerinden olduğu söylenebilir.

Kamu yönetiminde hizmet sonrası eğitimi kapsayan hizmet içi eğitim ise kamu görevlilerinin mesleki kariyerleri boyunca kendi görev alanlarında daha yetkin bir konuma gelmeleri, mesleki gelişimlerini sürdürmeleri ve alanlarındaki gelişmeleri izleyip içselleştirebilmeleri için belirli mevzuat çerçevesinde kısa ya da uzun bir zamana yayılan periyodik zaman aralığında amaçlanan hedefler doğrultusunda pratik/teorik içeriklerle akademisyenler ve/veya uygulayıcı uzmanlar tarafından sunulan memur hukukunun bir parçasını oluşturan kariyer içi eğitimlerdir. Kamu yönetimi eğitiminde hizmet içi eğitimi önemli ve zorunlu kılan nedenler şöyle sıralanabilir (Parlak, 2015:57-58):

- *Kamu yönetiminin gelişimine ve yeni gereksinimlere ayak uydurulması,*
- *Toplumun ve/veya ilgili kesimlerin beklentilerinin karşılanması,*
- *Hizmet öncesi eğitim ve öğretimde eksik kalan hususların ve konuların tamamlanması ve yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması,*

- Kurum kültürünün benimsenmesi ve ekip çalışmasına yatkınlığın sağlanması,
- İş birliği ve dayanışmanın artırılması,
- Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmelere adaptasyonun sağlanması,
- Kişisel mesleki doyum duygusunun desteklenmesi,
- Çalışanların “kendini gerçekleştirme” ihtiyaçlarına yardımcı olunması,
- Sadece hizmet içinde kazanabilecek bilgi, görgü ve yeteneklerin geliştirilmesi,
- Vatandaşların kamu hizmetlerine yönelik ihtiyaçlarının daha iyi karşılanması daha mümkün hâle gelmesi,
- Kamu yönetimi içinde eğitimin sistemleştirilmesi ve kamu yönetiminin neticesinde daha iyi ve verimli hizmet verilmesinin sağlanmasıdır (Parlak, 2015:57-58).

Kamusal hizmetlerin üretilmesi, sunumu ve/veya yerine getirilmesi noktasında oldukça önemli bir role sahip olan ve kamu yönetiminin ana unsurlarından olan kamu personeli ya da görevlilerinin hem hizmet öncesi hem de hizmet içinde eğitilmeleri, nitelikli kamu hizmeti sunumu ve kamu yönetiminin etkin ve verimli çalışması açısından son derece önemli olmaktadır. Bu durumun aynı zamanda kamu yönetiminin akademik bir disiplin olması boyutu ile de yakından ilgisi bulunmaktadır. Akademik anlamda kamu yönetimi disiplini içinde yaşanan gelişme, değişim ve dönüşümler ile eğitim ve öğretim konusunda ortaya çıkan yeni gelişme, teknik ve yöntemler kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi yakından etkilemektedir. Nihayetinde tüm bunlar kamu görevlisi olma potansiyeli taşıyan insan kaynağının eğitiminde kilit bir role sahip olmaktadır. Bu nedendir ki kamu yönetimi ile eğitim ve öğretim ilişkisi son derece kapsamlı bir şekilde üzerinde durulması gereken bir ilişki olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Kamu Yönetimi ve Etik

Kamu yönetimiyle yakından ilgili olan ve son yıllarda önemi gittikçe artan bir diğer kavram ise etik kavramıdır. Kamu yönetiminde özellikle son yıllarda ortaya çıkan etik dışı davranış ve faaliyetlerin artma eğilimi göstermesi “etik” konusunu ve bu konuda kamu görevlilerinin eğitim ve bilgilendirilmesi gereğini daha da ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede etik kavramı günümüzün önemli kavramlarından biri hâline gelmiştir.

Etik kavramı artık günümüzde çok konuşulan kavramlardan biri hâline gelmiştir. Önceleri sadece felsefecilerin uğraş alanını oluşturan etik, özellikle teknoloji, tıp ve

medyadaki gelişmelerle birlikte geniş bir yelpazede ele alınmaya başlanmıştır. Etik, günümüzde sadece felsefede ya da siyaset biliminde değil aynı zamanda akademik disiplinlerde de (kamu yönetimi, işletme yönetimi, tıp, hukuk, sosyoloji vb.) incelenen bir kavram hâline gelmiştir. Etik, birçok meslek dalında uyulması gereken ahlaki ilkeler bütünü olarak yaygın bir nitelik göstermiştir. Bu yüzden etiğin, hayatın birçok alanında yaşayan ve gelişen dinamik bir olgu olduğu söylenmektedir (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 34-35; Kaplan, 2009: 343). Hayatın bir çok alanında karşımıza çıkan bu kavramın kamu yönetimi ile ilişkisinin anlaşılabilmesi, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimindeki öneminin tam manasıyla vurgulanabilmesi açısından etik kavramının ayrıntılı şekilde ele alınması ve incelenmesi gerekmektedir.

1.2.1. Etik Kavramı

Etik kavramının ortaya çıkışı tam olarak bilinmese de birbirinden farklı birçok toplumda, çok eski çağlardan beri etik anlayışın var olduğu bilinmektedir. İnsanlık tarihi, dinler tarihi ve felsefe tarihinde ortaya koyulan bulgular, etik anlayışının varlığını kanıtlar nitelikte olduğunu göstermektedir. Bir başlangıç noktası belirtilecek olursa, M.Ö. 4. yy. da Aristoteles, etik anlayışına ilk kez kavramsal bir boyut kazandırmış ve kuramsal felsefeden ayırarak etiği ayrı bir felsefe disiplini hâline getirmiştir. Bu sayede etiğin kurucusu kabul edilen Aristoteles; iyi, erdem, özgürlük, mutluluk gibi sözcüklere bu kavramı kazandırmıştır (Bezirci ve Bayraktar, 2017: 25).

Etik kavramının kökü, Latince *“ethica”*, Yunancada *“ethikos”* kelimelerinden gelmektedir. Felsefenin ahlaki değerlerini inceleyen bir dalı olan etik, iki farklı anlamda kullanılmaktadır. İlk kullanımı daha çok töre, görenek ve alışkanlık gibi insanların birbirleriyle olan ilişkilerini, davranış biçimlerini ve görüşlerini ifade etmektedir. Aristoteles, Yunan sitelerindeki kurallara uymak, iyi insan olmak veya iyi davranış göstermek şeklindeki olgular ile etiğin eş anlamda olduğunu kabul etmektedir. Bu anlamdaki etik kavramının ahlak kelimesine yakın anlamı olmakla birlikte yine de ondan farklı bir anlam taşımaktadır. Etik kavramının ikinci kullanımı ise, toplumda yer alan insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değerleri sorgulayıp inceleyen, kişilerin eylemlerini ahlaki bakımdan iyi veya kötü, doğru veya yanlış olanın niteliği ve temelleri üzerinde düşünüp incelemeye yönelik çabaları ifade etmektedir. Bu anlamda ahlak felsefesi olarak etik, ahlaksal davranış kurallarının sorgulanması, belirlenmesi, incelenmesi, ahlakın özünün araştırılması şeklinde tanımlanmaktadır (Seyyar, 2015: 173; Kılıç, 2008: 10; Özmen ve Güngör, 2008: 139).

Dolayısıyla bu durum etiğin üç farklı yönü olan bireysel, örgütsel ve toplumsal boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Etiğin bireysel boyutu, toplumda kabul edilmiş en yüksek iyiyi amaçlayan etik kurallara uyarak erdemli bir insan olmayı ifade etmektedir. Etiğin örgütsel boyutu, farklı kültürlerden olan insanların aynı tür davranışları göstermesini yasal bir çerçevede gerçekleştirmek, etik ilkelerin geliştirilmesinin temel amacını ifade etmektedir. Etiğin toplumsal boyutu ise, toplumsal uzlaşmayı hedefleyen ve toplumsal fayda amaçlı oluşturulan erdemli bir toplumun kurallarını ifade etmektedir (Küçükyağcı, 2017: 5; Gül ve Gökçe, 2008: 381-382).

Cevizci (2002), etiği;

“Belli bir ahlaklılık idesine sahip, belli bir yaşama idealini hayata geçirmek için mücadele eden bireyin yaşayışı açısından, ikinci olarak da, çağının gidişatını, üyesi olduğu toplumun yaşayışını ya eleştiren, hatta mahkûm eden ve dolayısıyla, mevcut değerler silsilesi yerine alternatif değerler, yaşama kuralları veya ilkeler vazetmeye kalkışan ya da onu açık seçik olarak tanımlamayıp, içerimlerini gözler önüne sererek meşrulaştırmaya veya haklılandırmaya kalkışan filozofun tavrı bakımından, ve nihayet ahlaklılığın dilini analiz eden, ahlâkî kavram ve yargıların niteliğini tartışan, kısacası tıpkı olgusal dünyayı konu alan fizikçi gibi, kendisine değer dünyasını konu edinen teorik bir araştırma içine giren felsefecinin çalışması açısından, en azından şimdilik ve uzlaşım sal olarak, değeri konu alan, kapsamında insanın değer biçici deneyimi, kısacası hayata anlam katan her şey bulunan düşünüş tarzı, ahlâkî ilkeler teorisi veya felsefe disiplini” olarak ifade etmektedir (Cevizci, 2002: 1).

Etik en genel anlamıyla “iyinin, iyi olanın, iyi davranışların doğasını, özünü ve kaynaklarını araştırır; İnsan için iyi bir yaşam ne tür bir yaşamdır?, Nasıl bir yaşam yaşamaya değerdir?, Doğru bir yaşam sürmek için hangi seçimlerin yapılması gerekmektedir?” türündeki sorular eşliğinde “Nasıl yaşamalı?” sorusuna cevap bulmaya çalışan bir felsefe dalıdır (Bezirci ve Bayraktar, 2017: 17).

Etik; ödev, yükümlülük, sorumluluk, gereklilik ve erdem gibi kavramları analiz eden, “doğruluk” ya da “yanlışlık”la “iyi” ve “kötü”yle ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan felsefenin bir dalıdır. Bir diğer tanıma göre etik; neyin iyi neyin doğru olduğuna ilişkin sorunları inceleyen, ahlak ve davranışlar üzerinde araştırma yapan, ahlak kaidelerini inceleyerek belli neticelere ulaşmak isteyen felsefî bir koldur (Cevizci, 1999: 18; Seyyar, 2015:174).

Genel olarak bir ahlak sistemi olarak adlandırılan etik, iyi ve kötü kavramlarını temel alarak tanımlamayı amaçlamaktadır. Felsefe ve bilimin önemli bir parçası ve sistematik bir çalışma alanı olan etik, insan davranışlarını ahlaki açıdan ele alan bir

kavramdır (Kaplan, 2009: 344). Etik ve ahlak, kişide yaşama sevinci veren bir duygu olmakla birlikte karamsar olmayan bir ruh hâlidir; kendi kendini yönetebilme, kendine hâkim olabilme gücüdür. Bu yüzdendir ki etik; bir söylem olarak değil, iyinin, doğrunun ve güzelliğin sergilendiği ve test edildiği bir eylemler bütünüdür (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 37).

Etik, felsefenin bir dalıdır; ahlak felsefesidir veya ahlak, ahlaki sorunlar ve ahlaki yargılar hakkında düşünen felsefe dalıdır. Buna göre “etik” kavramı her zaman bu felsefe dalına ilişkin olarak kullanılmamaktadır. Etik, bazen tam olarak “ahlak” sözcüğü gibi kullanılırken, bazen de bir bireyin ya da grubun ahlaki kodunu veya normatif teorisini göstermek için kullanılmaktadır (Frankena, 2007: 20-22). Bu açıdan etiği daha iyi anlamamız için ahlak kavramını açmamız gerekmektedir.

Ahlak kavramı; batı dillerinde, Yunanca karakter anlamına gelen “*ethos*” sözcüğünden, Türkçede ise etimolojik açıdan Arapça “*huy*”, “*mizaç*”, “*karakter*”, anlamlarına gelen “*hulk*” sözcüğünden türetilmiştir. Yine batı dillerinde ahlak kavramını ifade etmek için kullanılan “*morality*”-“*moral*” kelimeleri Latince “*mos*” kelimesinden türetilmiştir. Ahlak, belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan insanın başka varlıklarla belirli kurallara göre gerçekleşen ilişkiler toplamını, insanın söz konusu ilişkileriyle bu varlıklara yönelen eylemlerini düzenleyip anlamlandıran norm, ilke, değer ve törel davranış kurallarının bütünüdür (Cevizci, 2002: 3; Seyyar, 2015: 33; Akarsu, 1975: 13). Bir diğer tanıma göre ahlak; “*tek kişinin veya bir insan topluluğunun belli bir tarihsel dönemde belli türden eğilim, düşünce, inanç, töre, alışkanlık, görenek vb. ve bunlarda içerilmiş olan değer, buyruk, norm ve yasaklara göre düzenlenmiş ve bu hâliyle gelenekleşmiş, yerleşmiş yaşama biçimi*”dir (Özlem, 2010: 21).

“Ahlaki” (moral) ve “etik” (ethical) terimleri genellikle, “doğru” ya da “iyi” kavramları ile aynı anlamda ve “ahlaka aykırı” (immoral) ve “etiğe aykırı” (unethical) ile karşıt anlamda kullanılmaktadır. Aynı zamanda, ahlaki sorunlardan, ahlaki yargılardan, ahlaki kodlardan, ahlaki kanıtlamalardan, ahlaki deneyimlerden, ahlaki bilinçten ya da ahlaki bakış açısından söz edilirken de “etik” terimi bu anlamlarda kullanılmaktadır. Ancak, burada “etik” ve “ahlaki” terimleri “ahlaki olarak doğru” ya da “ahlaki olarak iyi” anlamına gelmemektedir. Kullanılan bu terimler, ahlakla alakalı olma anlamına gelmekte ve “ahlaka aykırı” ya da “etiğe aykırı” terimlerine değil, “ahlaki olmayan” (nonmoral) ya da “etik-dışı” (nonethical) terimlerine karşıt anlamda kullanılmaktadır. Ahlak terimi, “Ahlakın temeli sevgidir.” denildiğinde ya da bir

eylemin ahlaki oluşundan bahsedildiğinde “ahlaksızlık” (immorality) terimine karşıt anlamda kullanılmaktadır. Aynı zamanda “ahlak” terimi; sanatla, bilimle, yasayla, töreyle, gelenekle ya da dinle ilgili olabilen, yine de onlardan farklı anlamda olan bir durumu belirtmek için de kullanılmaktadır (Frankena, 2007: 23).

Batı dillerinde “ethics” olarak bilinen ve felsefenin bir alt dalı olarak kabul edilen bu disiplin, literatürde yakın zamanlara kadar ahlak ya da ahlakbilimi şeklinde kullanılmıştır. Literatüre yerleşmiş olan ahlak terimini etik terimiyle değiştirmek gerekiyorsa, ahlak teriminin etik teriminin taşıdığı anlamı taşıymıyor olması gerekmektedir. Kimi düşünürler tarafından ahlakın sadece cari ahlaki değerler anlamına gelen “morality” terimine karşılık geldiği savunulsa da ahlak teriminin hem morality hem de ethics anlamını taşıdığı aşikârdır. Eğer bu kavramlar arasında mutlak bir ayırım yapmak gerekiyorsa, morality karşılığında “*ahlak*”, ethics karşılığında ise “*ahlakbilim*” veya “*ahlak felsefesi*” terimleri kullanılabilir (Arslan, 2005: 5).

Ahlak, insanın doğru ya da yanlış davranışlar arasında bir ayırım yapması veya yapabilme becerisine sahip olması şeklinde tanımlanmaktadır. Etiğin fonksiyonu ise belirli bir davranışı doğrudan buyurmak ya da yasaklamak değildir. Etik, salt insana özgü olan özgürlük anlamındaki ahlakiliği gösterip talep eder. Bu sebeple etik, insan için bir pusula vazifesi görmektedir. Tıpkı pusulanın gidilecek yeri tarif etmediği, yalnızca gidilecek yerin yönünü gösterdiği gibi etik de insana belli bir davranışı ya da eylemi değil, doğru olduğu kabul edilen davranışı gösterir ve bu davranışın uygulanmasını istemektedir. Bu davranışı yapıp yapmamak konusunda hiçbir zorlama bulunmamaktadır. Etik, sadece eylem yapma iradesinin ahlaki açıdan belirlenmesine yardımcı olur. Uygulamada insanlar ahlaki açıdan yapılması gereken davranışı yapabilir, reddedebilir veya ahlaka aykırı olarak da davranabilir. Bu yüzden etik, insana ne yapması veya ne yapmaması konusunda öneriler getiren bir dizi değerler bütünüdür. Bu değerler; ödevler, erdemler, ilkeler ve toplumun çıkarları olarak dört kümede incelenmektedir. Ödev; insanın işgal ettiği rolden beklenen davranışlardır. Erdem; iyi bir insanı tanımlayan özelliklerin tamamıdır. İlke; davranışları biçimlendiren toplum tarafından kabul edilen temel doğrulardır. Toplumun çıkarı ise toplumun tamamının yararına olan her türlü eylemlerdir. Bir bütün olarak bakıldığında bu değerlerin hepsi, etik davranışın çerçevesini meydana getirmektedir (Özdemir, 2008: 182; Kılavuz, 2003: 28-29; Aksaraylı ve Cevher, 2014: 117).

Aralarında tarihsel ve epistemolojik ilişki bulunan farklı türlere ve hem dini hem de felsefi boyutlara sahip olan ahlak felsefesi, beş ayrı araştırma düzeyi bulunan bir

sistemler bütünüdür. Bu araştırma düzeyini oluşturan türler; betimleyici etik, normatif etik, meta etik, ahlaki etik ve uygulamalı etik şeklindedir (Muzumara, 2018: 3; Cevizci, 2002: 6; Aydın, 2003: 18).

Betimleyici etik (Descriptive Ethics), daha çok ahlak alanındaki bilimsel yaklaşımı tanımlar ve bilimsel veya tasvirî yaklaşımın ahlak alanına uygulanmasını ifade eden etik türüdür. Betimleyici etik; insanlar için kural koymak, norm bildirmek veya insanların nasıl yaşayacakları hakkında teoriler ortaya koymak yerine, insanların eylemlerini gözlemleyerek gerçek dünyadaki uygulamaların sonuçlarını betimlemektedir. Bu açıdan betimleyici etik, daha çok gözlemleyici konumda olmakla birlikte, ahlaki olgu ve olayları dışarıdan bilimsel bir yaklaşımla gözlemleyip tasvir etmekte ve açıklamaktadır (Cevizci, 2002: 6; Muzumara, 2018: 3).

Normatif etik (Normative Ethics), insanların sergilemeleri gereken ahlaki davranışları nasıl anladıklarıyla ilgilenen en geniş etik dalıdır. Normatif etik; neyin doğru (iyi) ve neyin yanlış (kötü) olduğuyla, belirli durumlarda insanların ne yapıp ne yapmamaları gerektiğiyle, hayatta hangi nihai amaçların peşinden gidilmesi gerektiğiyle, yaşamın nasıl sürdürülmesi gerektiğiyle ilgili rehberlik sağlamayı amaçlamakta ve insanların ahlaki eylemleri için norm ve düzenleyici ilkeler sunmaktadır. Bu açıdan normatif etik, “*Ne yapmalıyım?*” sorusunun yanıtını verecek süreçleri tanımlamayı hedeflemektedir (Aydın, 2003: 18; Muzumara, 2018: 3; Cevizci, 2002: 7).

Meta etik (Meta-Ethics), ahlak felsefesinde çağdaş yaklaşımı ifade etmekte ve zaman zaman analitik veya eleştirel etik olarak da tanımlanmaktadır. Meta etik, yirminci yüzyılda Anglo-Sakson dünyada oldukça etkili olan felsefenin biricik görevinin dilin mantıksal analizi veya kavram çözümlemesi olduğunu öne süren analitik felsefenin etik alanındaki yeni anlayışını ifade etmektedir. Meta etik, etik değerlerin doğasını ve doğruluk değerlerinin bulunup bulunmadığı ve ahlaki ilkelerin arkasında yatan teorileri anlamayı amaçlamaktadır. Meta etik, etik türleri arasında bir sınır çizme tartışmalarının meta etik açıdan yapılan bir analizin kendisini oluşturmaktadır (Cevizci, 2002: 9; Muzumara, 2018: 3; Aydın, 2003: 18).

Ahlaki etik (Moral Ethics), insanların ahlaklarını nasıl geliştirdiklerini, ahlakın belirli yönlerinin kültürler arasında neden farklılıklar gösterdiğini ve bu ahlaki yönlerin genellikle neden evrensel olduğunu sorgulamaktadır (Muzumara, 2018: 3).

Uygulamalı etik (Applied Ethics), günlük yaşamla ilişkili etik teorilerin uygulanması ile ilgili olan etik türüdür. Uygulamalı etik, belirli özel alanlarda ortaya

çıkan sorunların tartışılması için kriterler yaratmakta ve bu özel alanlarda genel ahlaki ilkelerin insan davranışlarında uygulanması ile ilgilenmektedir. Bu açıdan uygulamalı etik, genel etik ilkelerin belirli yaşam ve eylem alanlarına uygulanmasıyla, ahlakiliğin mutlaklık ve koşulsuzluk talebini, ahlakla bir bağlam içinde ya da bir eylem bilimi ethosuyla bağlantılı olarak yorumlayan, özel, somut bir etik türüdür. Uygulamalı etiğin çağdaş dünyada ortaya çıkışı 1960'ların sonuyla 1970'li yılların başına denk gelmektedir. İş Etiği, Bilişim Etiği, Barış Etiği, Tıp Etiği, Mühendislik Etiği, Eğitim Etiği, Kamu Yönetimi Etiği (ya da Yönetim Etiği) gibi uygulamalı etik alanları bu tarihlerden itibaren çok fazla ele alınmaya başlanmıştır (Muzumara, 2018: 3; Cevizci, 2002: 8; Pieper, 1999: 86; Aydın, 2003: 18-19).

1.2.2. Meslek Etiği Kavramı

Meslek etiği kavramını açıklamadan önce meslek kavramını tanımlamamız gerekmektedir. Kısa bir tanımıyla meslek; bilime, yönetime ve eğitime dayalı ilkelere sahip olan seçilmiş bir uğraştır (TMMOB, 2018: 63). Yapılan herhangi bir işin meslek olarak kabul edilebilmesi için şu özellikler taşıması gerekmektedir:

- Bir mesleğin, toplumun kaçınılmaz olan ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir.
- Meslek; kişinin salt kendi doyumunu için değil, aynı zamanda başkalarının yararı için de yapılan bir uğraştır. Meslek elemanlarından fedakâr davranışlar beklenmektedir. Başkalarına ve topluma fedakârca hizmet etmek, meslek olmanın esasını oluşturmaktadır.
- Bir mesleğin meslek olabilmesi için mesleğe girmeden önce kişilerin bu mesleği icra edebilmelerini sağlayan sistemli bir eğitim alarak özel bilgi, beceri ve tutumlar kazanmış olmaları gerekmektedir. Bu sayede meslek elemanı, toplum tarafından güven duyulan bir uzman olarak görülmektedir.
- Meslekler de insanlar gibi araştırma ve deneylerle geliştirilerek ve kendine özgü teknikler kazanarak bilgi ve kültür birikimine sahip olur. Bu bilgi ve kültür birikimi nesilden nesile aktararak mesleğe özgü tekniklerin gelişmesine ve zamanla yeni tekniklerin bulunmasına yol açmaktadır.
- Meslekler kazanç elde etme için yapılan uğraşlardır. Bu sayede meslek elemanları hayatlarını elde ettikleri yasal gelir ile sürdürmektedirler.
- Bir meslekte bütün meslek elemanlarının bulunduğu organize bir meslek örgütünün varlığı gerekmektedir. Bu meslek örgütü, özerk ve kendi kendini yöneten kolektif bir özelliğe sahip olmalı ve ehliyet sahibi üyelerini kontrol

etmek, mesleki eğitim için rehberlik yapmak ve mesleki uygulamalar için kabul edilebilir standartlar geliştirme gibi sorumluluklara sahip olmalıdır.

- Her mesleğin kendine özgü, toplum tarafından kabul edilmiş etik değerleri ve ilkeleri mevcuttur. Meslek elemanlarının bu değer ve ilkeler doğrultusunda davranmaları gerekmektedir (Aydın, 2015: 2; Arslan, 2005: 80).

Meslek etiği kavramı özellikle küreselleşme ve son zamanlarda ortaya çıkan küresel mali krizler ile birlikte üzerinde çok sık durulan bir kavram hâlini almıştır. Meslek etiği, etiğin alt dalıdır ve kişinin iş hayatını düzenlemeyi amaç edinmektedir. Bu yüzden mesleki etik, uygulamalı bir ahlak bilgisidir ve iş hayatında karşılaşılan bütün ahlaki sorunları incelemektedir (Aksaraylı ve Cevher, 2014: 117-118).

Genel bir tanıma göre meslek etiği, özellikle doğrudan doğruya insanla ilgili mesleklerde uyulması gereken davranış kurallarıdır. Meslek etiğinin temelinde insanlar yer almaktadır. Aynı meslek grubu içinde yer alan kişilerin belirlenen davranış kurallarına göre hareket etmeleri beklenmektedir (Aydın, 2015: 3). Mesleki etik, her zaman bir grubun eseridir. Mesleki etik, bu grup onu koruduğu müddetçe yürürlükte kalabilmektedir. Mesleki etik; insanlara emreden, onları şu ya da bu tarzda hareket etmeye zorlayan, kişisel eğilimlerine bir sınır çizen ve daha ileri gitmelerine engel olan kurallardan oluşmaktadır (Durkheim, 1986: 11). Dünyanın neresinde olursa olsun, aynı meslekte çalışan insanların belirlenen bu davranış kurallarına uygun davranmalarının gerekliliği, meslek etiğinin özelliğini oluşturmaktadır (İlgaz ve Bilgili, 2010: 204).

Meslek etiği; bilimin nesnel yasa ve kurallarına uyulmasını ve meslek edinme sürecinde kazanılan bilim, bilgi ve teknolojiye dayalı değer ve özelliklerin yaşam alanında uygulamaya koyulma yol ve yöntemlerini kapsamaktadır. Mesleklerin oluşum, gelişim ve değişim sürecinde, pratiğe dayalı, mesleğin düzen içinde yürütülmesini sağlayan mesleki etik ilkeler oluşturulmaktadır (TMMOB, 2018: 64). Meslek etiği ilkeleri ile aynı işlevi sağlayan mesleki etik kodlar da mevcuttur. Etik kod; belli bir grup, kurum, kuruluş, meslek ya da ülke içindeki insanların nasıl davranmaları gerektiğinin belirtildiği yazılı kurallardır. Genel olarak meslek etiği ilkeleri ya da kodları aşağıdaki faydaları sağlamaktadır:

- Meslektaş baskısı sağlayarak, çalışanları etik davranışlar sergilemeye motive etmektedir.
- İnsanların kişilikleri yerinde, doğru ya da yanlış eylemler konusunda daha tutarlı ve kararlı bir rehberlik hizmeti sağlamaktadır.

- Yöneticinin ya da patronların otokratik gücünü kontrol altında tutmaktadır.
- Kurum ve kuruluşların toplumsal sorumluluklarını belirlemektedir.
- Kamu yararını gözeterek kurumun veya mesleğin çıkarlarına hizmet etmektedir
- Çalışanlara belirsiz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda yol göstermektedir (Aydın, 2015: 2-3).

1.2.3. Kamu Yönetimi Etiği Kavramı

Bir meslek etiği olan kamu yönetimi etiği veya yönetsel etik kavramları İngilizcedeki “*Administrative Ethics*” kavramının karşılığıdır ve bu iki kavram da eş anlama gelmektedir. Toplumun önemli bir parçası olan kamu yönetimi örgütlerinde de ahlakın etkisi görülmektedir. Yönetsel ahlak, örgüt kültürü ile birlikte yönetsel etik oluşumunu sağlamaktadır. İyi ve kötülerden oluşan bütün örgütsel kültür oluşumları, kamu yönetimi etiği kavramını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kamu yönetimi etiğinin pozitif ve negatif anlamları söz konusu olmaktadır. Pozitif anlamıyla kamu yönetimi etiği, genel ahlak anlayışındaki iyilerin ve olumlu yönlerin, örgütsel amaçlara ve örgüt kültürüne yansımalarıdır. Kamu yönetimi etiğinin literatürde üzerinde durulan boyutu pozitif olandan ziyade negatif olanıdır. Bu alanda kamu yönetimi, verimsiz, pahalı çalışan, hantal, sürekli yönetim ve organizasyon hatalarının sergilendiği, ulaşılması güç devasa bir örgüt olarak suçlanmakta ve örgütlerde de şekillenen negatif bir ahlak anlayışı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kamu yönetimi etiğinin negatif yönünü oluşturmaktadır. Kamu yönetimi etiğinin negatif yönünü oluşturan hemen hemen tüm toplumlarda görülen yönetsel yozlaşma örneklerinin tarihsel olarak eskilere dayandığı görüşü savunulmaktadır (Kılavuz, 2012: 258-259; Küçükyağcı, 2017: 6; Sayan, 2010: 147).

Kamu yönetiminde etiğin var oluşu sonradan ortaya çıkan bir değerler alanı olmaktan ziyade yönetim aygıtının ortaya çıkışına kadar dayanmaktadır. Toplumsal ilişkilerin bir özü olarak kabul edilen etik, yönetim olgusu var olduğundan beri mevcuttur. Bir başka deyişe göre etik, yönetime içkindir (Övgün ve Tosun, 2018: 457). Bu açıdan kamu yönetiminde etik tartışmalarının ilk örnekleri çok eski çağlara kadar uzanmaktadır. Örneğin; Antik Yunan kent devletlerinden biri olan Atina’da kamu hizmetine alınan kamu görevlilerinin işe başlamadan önce kenti, kendilerine teslim edildiğinden daha da ileri götürmek adına yemin etmekle zorunlu kılındıkları değerler bildirgesi sayılan “Atina Andı” mevcuttur. Bu değerler bildirgesi bugün de hemen hemen tümüyle kamu yönetiminin etik değerlerini kapsamaktadır. Bu yemin metninde,

kamu hizmetinin yüceltilmesinde birinci derecede sorumluluk sahibi olan kamu görevlilerinin korkaklık ve sahtekarlıktan uzak durarak görevlerini yerine getirirken başkalarına karşı dürüst, saygılı ve hoşgörülü olmaları gerektiği yönünde ifadeler yer almaktadır (Aydın, 2001: 126-127; Hanbury, 2004: 187; Özdemir, 2008: 184; Yatkın, 2015: 16).

Doğu Mezopotamya’da ise 8000 yıl kadar önce Persliler tarafından kurulan ve tarihinin bilinen ilk kent-devletlerinden biri olan Susa kentinde ise, kamu görevlilerinin hayati önem taşıyan etik değerlere uygun davranmaları yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Örneğin, bu dönemde kamu görevlilerinin yalan söylemeleri yasaklanmış ve suç olarak kabul edilmiştir. Kamu yöneticilerinin etik davranışları her türlü yönetsel uygulamanın özünü oluşturmuş; adalet ve dürüstlük ilkeleri kamu hizmetinin temel unsurları hâline gelmiştir (Hanbury, 2004: 190; Özdemir, 2008: 184).

Etik dışı davranışlar tarihinin, kamu yönetimi tarihi kadar eski olduğunun bir diğer kanıtı olarak yapılan kimi araştırmalar, Babil ve Roma gibi çeşitli kentlerdeki kamu yöneticilerinin etik dışı olarak tanımlanabilecek kimi davranışlar içerisine girdiklerini ve yolsuzluklara bulaştıklarını ortaya çıkarmıştır (Özdemir, 2008: 184; Yatkın, 2015: 17).

Kamu yönetiminde etik davranışların izleri Türk tarihinde de mevcuttur. Örneğin; geleneksel Osmanlı toplumsal düzeninde önemli görevleri olan Loncaların yöneticilerinin (Kethüda), etik değerlere bağlı kalmaları kanun gereği zorunlu tutulmuş, uymadıkları takdirde ise yaptırımlar uygulanmıştır. Bu tür yaptırımlar olmasına rağmen, Osmanlı kamu düzeninde etik dışı davranışların yaygın olduğu belirtilmektedir. Örneğin; Kanuni Sultan Süleyman tarafından Divan şairi Fuzuli’ye 9 akçelik bir maaş bağlanmıştır. Fuzuli’nin kendisini oyalayan ve bu maaşı vermeyen bürokratlar hakkında yazdığı meşhur *Şikayetname*’sinde “*Selam verdim rüşvet değüldür deyü almadılar.*” dizesi, rüşvet gibi etik dışı uygulamaların kamu düzeninde giderek yaygınlaştığını göstermektedir. Öyle ki yönetim ve yargıda rüşvet vb. etik dışı uygulamaların sosyal iktisadi bozukluklara sebebiyet vermesinin Osmanlı Devleti’nin çöküşünde rol oynayan nedenlerden olduğu öne sürülmektedir (Özdemir, 2008: 184; Falay, 2013: 10-26; Karayev, 1996: 77).

Kamu yönetiminde etik tartışmalarının kökeni çok eski zamanlara gitse de, modern anlamıyla bir çalışma alanı olarak kamu yönetimi etiği tartışmalarının 1970’li yıllardan itibaren yoğunlaştığı görülmektedir. Konuya ilginin artmasının nedenlerinden biri, toplumsal yaşamda kendisini gösteren değişme olgusudur. Bilim ve teknolojinin

başını çektiği değişme, başta değerler olmak üzere, anlayışları, alışkanlıkları, ilişkileri, tutum ve davranışları, beklentileri, yaşam standartlarını, toplumsal kurumları, bunların kültürel yapılarını, ilişkilerini, işleyiş düzenlerini derinden etkilemekte ve insansı sistemler üzerinde köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Kamu yönetimi sisteminin de sorgulanmaya başlandığı 20. yüzyılın son çeyreğinde, yaklaşım ve uygulama düzeyinde açığa çıkan çok boyutlu dönüşümler yaşanmaktadır. Bu açıdan dünya geneline bakıldığında birçok ülkede yaşanan skandalların etkisiyle yönetimlere karşı güvenin azaldığı görülmektedir. Günümüzde hızla yaygınlaşan yolsuzluk olgusuna bütün ülkelerde çözüm getirme isteği, kamu etiğinin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Kamu yönetimlerinin ciddi prestij ve saygınlık kaybetmelerine yol açan siyasi-bürokratik sistemdeki yolsuzluklara ve yozlaşmalara hukuksal düzenlemelerin yetersiz kalması nedeniyle, etik disiplini artık bir moda kavram hâline gelmiştir. Bu bağlamda 19. yy. politik bilimin, 20. yy. ekonomi biliminin yüzyılı iken; 21. yy. etik biliminin yüzyılıdır denilebilir (Öktem ve Ömürgönülşen, 2005: 231; Kılavuz, 2003: 46; Uluğ, 2009: 3-4; Sayan, 2010: 147; Usta, 2011: 40).

Kamu kesiminde yer alan kamu yöneticilerinin görevlerini yaparlarken çeşitli kararlar alma ve alınan kararları uygulamaya koyma gibi yükümlülükleri vardır. Bu kararların alınma ve uygulamaya koyulması aşamalarında kamu yönetiminde etik oluşumunu belirleyen iki temel etken rol oynamaktadır. Bunlar; örgüt ortamı dışında oluşarak ortaya çıkan dışsal ve örgütün kendi içinde ortaya çıkan içsel etkenlerdir. Dışsal etkenler; evrensel nitelik taşıyan örgütsel anlamda kamu yönetimi etiğinin davranışsal temelini oluşturan “*doğal etkenler*”, yöresel kültürün bir parçası olarak dinsel etkilere sahip kendine özgü kural ve ilkeleri bir gelenek ögesi hâline getiren resmi ve resmi olmayan ahlak türlerine sahip “*toplumsal etkenler*” ve kamusal hayatın düzen ve istikrarı açısından şüphesiz öneme sahip olan “*hukuksal etkenler*”den oluşmaktadır. Anayasa, yasa, tüzük ve yönetmelik gibi yazılı metinlerden oluşan hukuksal etkenler, kamu yöneticilerinin davranışlarını dışsal olarak belirlemekte ve denetlemektedir. Davranışların dışsal belirlenmesinde rol oynayan yasalar ve kurallar, kamu yöneticilerini kamu yararı doğrultusunda eylemde bulunmaya zorlamaktadır. Dışsal anlamda kamu yönetimi etiği, kamu yöneticilerinin her türlü davranışını yerine getirirken yasalara, etik kodlara ve çeşitli kurallara göre yapmasının zorunlu olması olarak tanımlanabilir. İçsel etkenler ise, örgütün yapısı ve fonksiyonel anlamda da işleyiş biçimi olan bürokratik yapıdan kaynaklanan etkenler ve kişisel etik değerlerden

oluşmaktadır. Kamu yöneticilerinin davranışlarını belirleyen bu etkenler, davranışları içsel olarak yönetmekte ve denetlemektedir. Yasal düzenlemelerin yetersiz kaldığı durumlarda kamu yöneticileri kişisel olarak sahip oldukları içsel ahlaki normlara göre hareket etmektedirler. Bu açıdan etik değerler, kişinin herhangi bir mesleği icra ederken göz önünde bulundurması ve içselleştirmesi gerekli olan kural, tutum ve davranışları içermektedir. İçsel anlamda kamu yönetimi etiği, kamu yöneticilerinin kişisel ahlaki değerleri referans alarak yapması anlamına gelmektedir (Kılavuz, 2003:113-114-115-116-118; Yatkın, 2015: 14; Usta, 2011: 45; Özdemir, 2008: 182).

Kamu yöneticilerinin görevlerini yerine getirirken etik davranışları noktasında nasıl bir kontrol sağlayacakları konusu da kamu yönetimi ve etik ilişkisi açısından oldukça önemli olmaktadır. Bu anlamda kamu yönetimi etiği literatüründe 1935-1941 yılları arasında Carl Friedrich ve Herman Finer arasındaki tartışmaya da değinmek gerekmektedir. Genel olarak bu tartışmada mesleki değerler, standartlar ve etiğin temsil ettiği iç denetim mekanizmalarının ve/veya politikacılar ile onların ürettikleri yasaların dış denetim mekanizmalarının geçerliliğine dikkat çekilmektedir. Friedrich, modern karmaşık örgütlerde sorumlu idari davranışların devam edebilmesi için dış denetimlerin yetersizliği konusuna vurgu yapmış ve Gaus tarafından da savunulan bir iç denetim formunun örgütlerde geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Finer ise iç denetimlerin rasyonalizasyon eğilimi karşısında insanın zayıflığına dikkat çekmiş ve yöneticilerin yasalar, kurallar ve yaptırımlar yoluyla siyasi denetimin gerekliliğini öne sürmüştür. Bu açıdan Friedrich-Finer tartışması olarak literatürde yer alan bu tartışma yönetsel etiğin gelişmesinde oldukça önemli bir yere sahip olmaktadır (Cooper, 2001: 5).

Kamu yönetiminde yer alan kamu görevlileri, özel amaçlarının yanında etik amaçlara da sahiptirler. Bu etik amaçların gerçekleşebilmesi için ahlaki yükümlülükleri yerine getirmek zorundadırlar. Söz konusu olan bu etik amaçlar, evrensel nitelikte; ahlaki yükümlülükler ise bireysel ve değişebilir niteliktedir (Usta, 2011: 44). Bu açıdan kamu yönetiminde etik, kamu görevlilerinin görev alanları ile ilgili kamu hizmetini yerine getirirken karar alma ve yönetsel süreçlerdeki her türlü eylemi, yasa ve bireysel ahlaki değerleri bir potada eriterek uyulması gereken ilke ve kuralları içermektedir (Özdemir, 2008: 183).

1.2.4. Kamu Yönetimi Etiğinin Felsefi Temelleri

Kamu yönetiminde, kamu yöneticilerinin görevlerini yerine getirirken yaptıkları eylem ve işlemlerin altında yatan temel ahlaki düşüncenin ne olacağı ve davranışların

ahlaki olup olmadıkları değerlendirilirken kullanılacak ölçütün nasıl belirleneceği gibi sorular ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kamusal hizmetleri sağlamakla yükümlü olan kamu yönetiminde kararlar alınırken yapılacak hareket tarzının veya ortaya koyulan hizmet düşüncesinin dayanağı, diğer bir deyişle felsefi temellerinin ne olacağı üzerine çok sayıda düşünce ve yaklaşım ortaya koyulmuştur. Kamu yönetimi etiğini şekillendiren bu düşünce ve yaklaşımlar, kamu yönetiminin felsefi temellerini oluşturmaktadır (Kılavuz, 2003: 60).

Kamu yönetimi etiğinin felsefi temelleri incelendiğinde, yapılan eylem ve davranışın sonuçlarına odaklanılarak en yüksek fayda temeline dayanan “*Teleolojik (Sonuçsalcı) Yaklaşımlar*”, eylemlerin sonuçlarından bağımsız olarak iyi niyet, değer, ödev ve sorumluluk gibi prensipleri eylem ve davranışlarda temel dayanak olarak kabul eden “*Deontolojik (Sonuçsalcı olmayan) Yaklaşımlar*” ve yalnızca erdemli bir bireyin doğru eylemi gerçekleştireceği düşüncesine dayanan “*Karakter Merkezli (Agent-Centred) Yaklaşımlar*” olmak üzere üç ana düşünce grubundan oluştuğunu söylemek mümkündür.

1.2.4.1. Teleolojik (Sonuçsalcı) Yaklaşımlar

Teleoloji kavramı, Yunanca “*amaç, erek, hedef*” anlamındaki “*telos*” kavramından hareketle “*tamamlama ve sonlandırma*” anlamına gelen “*teleos*” ve “*logos (ology)*” sözcüklerinden türetilmiştir. Bu nedenle teleos’un ifade ettiği bilgi yani logos (ology), bütün doğal tasarımlardaki doğal süreçlerden veya oluşumlardan faydalanmanın bilgisidir (Chandler, 2001: 179). Teleolojik yaklaşım, esas olarak bireyin eylemlerinin etik sonuçları ile ilgilenen sonuçsalcı (consequentialist) teoriler olarak da adlandırılmaktadır (Muzumara, 2018: 3). Teleolojik yaklaşım “Ne yapmam gerekir?” sorusuna cevap ararken, bir iş veya eylemin sonucu üzerinde durur. İyi ya da kötü olanın bireysel olarak yargılanmasında veya nihai kararın verilmesinde asıl olan bu sorunun yanıtıdır. Eylemlerin sonuçları odağında düşünüldüğünde “En iyi sonucu hangi eylem sağlayacaktır?” sorusu ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden teleolojik yaklaşımda en iyi ve en az zarar veren eylemin seçilmesi önerilmektedir (Aydın, 2003: 19). İlke olarak teleolojik yaklaşım, ahlaki olarak neyin doğru, yanlış, yükümlülük vb. olduğuna ilişkin temel veya nihai ölçütün ya da standardın, meydana getirilen ahlaki olmayan bir değer olduğunu söyler. Doğrudan ya da dolaylı yoldan başvurulacak son şey, üretilen iyyinin karşılaştırmalı miktarı, daha doğrusu, kötüye kıyasla üretilen iyyinin oranıdır. Burada başvurulacak nihai referans noktası bir eylemin iyi ya da kötü sonuçlarının neler

olabileceğine bakılmasıdır (Frankena, 2007:36-37). Bu açıdan teleolojik yaklaşım; bir davranış ve kararın eylem ve sonuçlarının fayda/maliyet karşılaştırması ile ahlak kurallarına uygunluk derecesini değerlendirmeyi amaçlayan etik yaklaşımdır (Usta, 2011: 43).

Cevizci'ye (1999) göre teleolojik etik; ahlaki eylemin sonuçlarının değerini ve doğruluğunu belirleyen tek öge olduğunu savunan, ahlaki yasa, ödev, doğru davranış veya ahlaki yükümlülüğü, iyiye ya da insan tarafından arzu edilene tabi kılan etik yaklaşımdır. Teleolojik (sonuçsalcı) yaklaşım, değerler ile kişiler arasındaki ilişkiyi araçsal bir ilişki olarak algılar ve bu açıdan bir kişi hangi değerleri benimserse benimsesin bu değerleri ilerletmek ve geliştirmek için çalışmalıdır. Teleolojik yaklaşıma göre bir eylem kendi başına iyi ya da kötü değildir; o eylemi iyi ya da kötü yapan eylemin sonuçlarıdır. Örneğin; bir insana acı verici eylemde bulunmak eğer tedavi ile sonuçlanıyorsa iyi, yaralanmayla sonuçlanıyorsa kötüdür (Arslan, 2005: 12). Daha genel bir ifadeyle, teleolojik teorilerin temel problematiği “en yüksek iyi” problemidir ve bu teoriler bireysel mutluluk, kendini gerçekleştirme ya da en yüksek sayıda insanın en büyük mutluluğa ulaşma amacı taşımaktadır. İlkçağın, ister Sokrates’in entelektüel ahlakı, ister Kirenecilerin ve Epikürosçuların hazcılığı olsun bütün mutlulukçu teorileri; modern dönemin ise faydacılık, ahlaki egoizm ve ortak yarar yaklaşımları teleolojik etik teorileri kapsamı içine girer (Cevizci, 2002: 15).

1.2.4.1.1. Faydacılık (Utilitarianism) Yaklaşımı

Teleolojik (sonuçsalcı) etik teorilerin en iyi bilinen örneği “*Faydacılık (Utilitarianism) Yaklaşımı*”dır. Öyle ki etik kararlar vermedeki en yaygın yaklaşımlardan sayılan faydacılık yaklaşımı, en iyi hayatın en az acıyı ve sıkıntıyı yaratan hayat olduğunu iddia eden Antik Yunan filozofu Epiküros’un okuluna kadar uzanmaktadır (Muzumara, 2018: 4). Faydacılık yaklaşımı; bir eylemin doğruluğunun yalnızca sonuçlarına göre belirlendiğini savunan “*sonuçsalcılık*”, faydanın acı olmadan yalnızca hazzın sonuçta iyi olduğunu savunan “*hedonizm*”, eylemin iyi veya kötü durumları dikkate alındığında mümkün olan en yüksek iyi sonuçlara sahip olması gerektiğini savunan “*maksimalizm*” ve dikkate alınacak sonuçların herkesi kapsamı gerektiğini savunan “*evrensellik*” anlayışı olmak üzere dört ayrı özellik taşımaktadır (Boatright, 2014: 56-57).

Genel olarak faydacılar, yaptıkları felsefi işi, bir eylemin doğru ya da yanlış olduğunu belirleyen nesnel bir ilke ortaya koyma çabası olarak düşünmüşler ve bu

kuralı “*foyda ilkesi*” olarak isimlendirmişlerdir. Bu ilkeye göre bir eylem, en çok sayıda insana kötüye kıyasla mümkün olan en büyük oranda iyiyi yani mutluluğu ortaya çıkarabildiği kadar doğrudur. Eğer bir eylem veya karar, zararlı olanlardan ziyade, faydalı sonuçlar ortaya çıkarırsa o zaman doğrudur; tersi durumunda ise doğru değildir (Frankena, 2007: 72; Stroll vd., 2013: 118; Pops, 2001: 196). Bu yüzden faydacılık yaklaşımı özellikle de büyük insan gruplarını ilgilendiren sonuçlarla ilgili alınan kararlar ve yapılan eylem sonucunda ortaya çıkabilecek farklı iyi veya kötü miktarları tartmayı söyler. Bu durum sonucunda ortaya çıkan bazı iyi ve kötü durumlardan mutlaka en iyisini veya en az zararı veren eylemin seçileceğini ve eylemin iyi ve kötü sonuçları arasındaki en büyük dengeleyici bir unsur olduğu anlamına gelir. Etik düşüncede de bu eylem en büyük yararı üreten ve etkilenen hükümetler, şirketler, topluluk, çevre vb. herkese en az zararı veren eylemdir (Muzumara, 2018: 4).

Faydacılık yaklaşımının ahlaki ve teorik olarak uzun bir geçmişi ve güçlü bir mevcudiyeti olduğu için çok sayıda savunucusu vardır. Bu yaklaşımın ilk savunucularından biri 1725 yılında bu teoriyi desteklediği bilinen Francis Hutheson’dır; David Hume’un ahlak teorisi de bir tür faydacılık olarak yorumlanmıştır. Bununla beraber, faydacılık yaklaşımının en ünlü savunucuları, Jeremy Bentham (1748-1832) ve onun öğrencisi J. S. Mill (1808-1873) olarak kabul edilmektedir (Stroll vd., 2013: 117). J. Bentham, bireysel eylemlere benzer bir standart uygulamış ve üretecekleri zevk ve/veya acıların miktarlarına ve derecesine bağlı olarak, eylemlerin iyi veya kötü şeklinde niceliksel olarak ölçülebileceği, oranlanabileceği ve tanımlanabileceği bir sistem yaratmıştır. J. S. Mill ise niceliksel olan bu düşünceye niteliği de eklemek istemiş ve daha materyalist olan “zevk” fikrine karşın, daha subjektif olan “mutluluk” kavramını standart hâle getirerek bu sistemi değiştirmiştir (Muzumara, 2018: 4; Frankena, 2007: 72). Sonuç olarak faydacılık yaklaşımı, mutluluğun eşit olarak hesaplanabileceğini savurken aynı zamanda sonuçları iyi olan mutluluk veren eylemleri bütün öteki erdemlerin önüne koyar ve bu eylemleri ahlaki bir erdem olarak kabul eder (Nuttal, 1997: 223).

Faydacı yaklaşım; her biri birbirine yakın görüşler içerseler de eylem faydacılığı (act utilitarianism), genel faydacılık (general utilitarianism) ve kural faydacılığı (rule utilitarianism) olmak üzere üç kola ayrılmaktadır (Frankena, 2007: 73).

Eylem faydacılığı; belli bir durumda davranış tarzının, genel toplum açısından faydaları kötüye kıyasla nasıl gerçekleştirileceği, şeklindeki düşünceyi ifade etmektedir. Eğer öngörülen sonuçlar diğer eylem seçeneklerine göre topluma daha fazla iyilik ya da

Fayda getiriyorsa, söz konusu eylemin tercih edilmesi savunulmaktadır. Örneğin; belli bir durumda yalan söylemek bile acıdan daha çok mutluluk getirecekse, bu düşünce yalan söylemeyi ahlaka uygun bir eylem olarak tayin eder (Pops, 2001: 196; Frankena, 2007: 73; Küçükoğlu, 2012: 180; Tüsiad, 2005; 55).

Genel faydacılık; belli bir durumda toplumun tüm bireyleri şu şekilde davranırsa, genel toplum açısından ortaya çıkabilecek sonuçlar ne olacaktır, şeklindeki düşünceyi ifade etmektedir. Örneğin; “Bütün kamu görevlileri yolsuzluk yapsalardı ne olurdu?” sorusuna dayanarak toplum ve devlet açısından ortaya çıkabilecek sonuçlar çerçevesinde bir kamu görevlisinin böyle davranışları yapmaması gerektiği ileri sürülebilir. Bu yüzden “Herkes böyle yapsaydı sonuçları ne olurdu?” sorusu normal etik düşünmeye önemli açıdan uygun düşmektedir (Pops, 2001: 196; Frankena, 2007: 77).

Kural faydacılık; belli bir durum ve benzeri türden olaylar karşısında, hangi kurallar en büyük genel iyiyi ya da toplumsal faydayı ortaya çıkaracaktır, şeklindeki anlayışı ifade etmektedir. Bu anlayış, faydacılık yaklaşımına yöneltilen eleştirileri dikkate alarak, “optimal ahlaki kural” kavramını gündeme getirmiştir. Hangi eylemin değil, hangi kuralın daha çok fayda getirdiği üzerinde durmaktadır. Bu açıdan kural faydacılığında bir kuralı izlemenin izlememekten daha çok mutluluk getirdiği hesaplanıyorsa o zaman tek tek eylemlerin sonuçları ne olursa olsun bu kural ahlaki olarak benimsenmeli ve daima bu kurala göre davranılmalıdır (Pops, 2001: 196; Frankena, 2007: 80; Küçükoğlu, 2012: 180; Nuttal, 1997: 225).

Eylem faydacılığında davranışların pozitif ve negatif yönlerinin tümüyle bireyin insiyatifinde olması ve pratiğe yansması açısından sorunlar oluşturabilir. Bu yüzden bir kamu görevlisinin bu yaklaşımı benimsemesi zor olmaktadır. Çünkü kamu görevlisinin aşağı yukarı benzer olan bir dizi eylemdeki her bir eylemin faydalarını ve zararlarını hesaba katması oldukça zordur. Yine toplumun tüm bireylerinin birbiriyle sürekli aynı davranışları sergilemesi gibi bir durum söz konusu olamayacağı için genel faydacılık da eleştirilmektedir. Kural faydacılığı, üç anlayış içinde en mantıksal olan olarak kabul edilmektedir. Çünkü kural faydacılığı, toplum açısından maksimum faydayı sağlayacak davranışın hangi kurallar içinde ve aynı zamanda diğerlerinden ayrılarak sürekli iyiyi hesaplamak yerine belirli eylem kalıpları çerçevesinde gerçekleşeceğini belirlemektedir (Pops, 2001: 196; Kılavuz, 2003: 63).

1.2.4.1.2. Egoizm (Egoistic) Yaklaşımı

Teleolojik teorilerin bir diğeri ise “*Egoizm (Egoistic) Yaklaşımı*”dır. Felsefî bir tez olarak egoizm ya psikolojik ya da normatif (kural koyucu) bir form almaktadır. Psikolojik egoizm, insanların doğal olarak bencil olduklarını, yani onların doğal olarak sadece kendi ilgilerinin peşinden koşmaya motive olduklarını savunan görüştür. Bu açıdan olması gerekeni söylemek yerine, sadece insanın egoist doğasıyla ilgili psikolojik hakikatleri veya evrensel olguları ortaya koyan öğretiye “*psikolojik egoizm*” adı verilir. Normatif tez ise rasyonel ve etik egoizm olmak üzere iki şekilde formüle edilmektedir. Rasyonel egoizm, hakkındaki görüş olarak insanlar eğer rasyonel varlıklarsa böyle davranmalıdırlar. Geniş anlamda bu teori, rasyonel insanların kendi çıkarlarına olsun ya da olmasın, bireysel yararlarını ve tercihlerinin tatminini ilkeleştirmelidirler, görüşünü savunmaktadır. İkinci olarak etik egoizm hakkındaki görüş ise; insanlar ahlaklılığın bir gereği olarak sadece kendi ilgilerinin peşinden koşmalıdır. Bu üç tür egoizm görüşü etik teoriler açısından önem taşımaktadır ve bu görüşlerin doğru olduğunu iddia eden Thrasyklos ve Thomas Hobbes gibi erken modern düşünürler bu yaklaşımın öncüleri olarak düşünülebilir (Campbell, 2001: 446; Cevizci, 2009: 472; Muzumara, 2018: 4).

Thomas Hobbes, insanların her zaman haz peşinde koşup acıdan kaçınmaya motive olduklarına inanmıştır. Bu motivasyonun insanın kendisiyle ilgilenmesi olduğu kabulüne dayandığı için, onun görüşü psikolojik egoizmin belirgin bir formu olarak kabul edilebilir. Psikolojik egoizm görüşünü dile getiren Hobbes burada kalmaz ve olması gerekeni ifade eden normatif bir teori olarak etik egoizmi türetir. Her bir bireyin, başkalarının hak ve hürriyetlerine zarar vermediği sürece, kendi gücünü artırmak için çalışması, kendi bireysel çıkarı ve mutluluğunu araması gerektiği görüşünü dile getirmektedir. Hobbes, psikolojik egoizmin, sadece betimlediği, insanın eylemlerine dair bir açıklama getirdiği yerde, etik egoizm “insan sadece kendi kişisel çıkarını dikkate alan bir varlık olmalıdır” diyerek bu yaklaşıma bir ahlaki yargı ve ideal sunmaktadır (Campbell, 2001: 446; Cevizci, 2009: 472).

Kişisel çıkar etiği şeklinde de adlandırılan ve üzerinde durulması gereken etik egoizm yaklaşımı, faydacı yaklaşımın bir çeşit varyasyonu olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşımda, etik egoist birey bir özne olarak düşünüldüğünde kendisine en büyük yararı sağlayabilmek için genellikle faydacı hesaplama kullanır. Yani etik egoistler, genellikle kişisel refahlarını artıracak şekilde hareket ederler ancak diğer insanlar için

en uygun sonuçları almaktan da kaçınmazlar. Etik egoizm yaklaşımının temel görüşlerini sayacak olursak etik egoist bir birey ilk olarak kendi adına tek ve temel yükümlülüğünün kötüye kıyasla mümkün olan en büyük iyiye ulaşmak olduğunu savunur. İkinci olarak etik egoist birey, ikinci veya üçüncü kişilere ilişkin ahlaki yargılarda bulunurken bile kendi yararına göre hareket etmeli ya da birey bu tür yargılarda bulunurken, kendini yararına olacak şekilde konuştuğu veya hakkında konuştuğu kişinin yararına göre hareket etmelidir. Bu açıdan birey başkalarının çıkarlarına saygılı olmanın uzun vadeli kişisel çıkarları için yararı olacağına inanmaktadır (Muzumara, 2018: 4; Frankena, 2007: 43).

Egoizm yaklaşımın en önemli bir diğer savunucuları, Niccolo Machiavelli ve Max Weber'dir. Machiavelli ve Weber ahlaki davranışın temeli olarak bireyin çıkarını ele alan egoizm düşüncesini savunmuşlardır. İnsanın özü gereği bencil olduğunu savunan Machiavelli ve Weber'in egoizm yaklaşımının temel mantığı yapılacak en doğru şeyin kendi bireysel iyimi artıracak şeydir ya da tüm bireylerin kendileri için gerçekten de her zaman iyi olan şeyi istediğidir. Bununla birlikte egoizm yaklaşımının kanıtlanabilir mantıksal eksiklikleri incelendiğinde egoistler, bireysel çıkarlarının sonuçta herkes için toplu bir çıkara yani toplumsal faydacılığa doğru kolayca hareket edeceğine inanırlar. Bu nedenle, sonuçta ortaya çıkan etik eylem, bireyin belki de insancıl bir amaç için güç ve nüfuza ilgi duymasından (Machiavelli), bireyin vicdanlı bir şekilde üst düzey otorite düzenini yerine getirme şerefine olan ilgisine (Weber) ya da en çok sayıda kişinin en yüksek mutluluğunun ahlakın ve yaşamının temeli olduğu görüşüne (Bentham) doğru bir yönelim göstermektedir (Chandler, 2001: 195).

Etik egoizmin en etkili modern savunucularından biri de “*The Virtue of Selfishness* (1964)” kitabında kişisel çıkarların kendine saygı duymanın ve başkalarına saygı duymanın bir ön koşul olduğunu öne süren Rus-Amerikan filozofu Ayn Rand'dır. Ayn Rand'a (1964) göre bencillik ve fedakarlık meselesi, etik bağlamda ortaya çıkmaktadır. Etik, insanın hayatının amacını ve seyrini belirleyen seçimlerini ve eylemlerini yönlendirmeyi sağlayan değerler kodudur. İnsan, eylemlerini ve hedeflerini seçerken sürekli alternatiflerle yüzleşir ve insanın bu durumun yerine getirilmesi amacıyla olan standart bir değere ihtiyacı vardır. Böyle bir değer; “İnsanın davranışlarının amacı nedir ve yararlanıcısı kimdir?” veya “İnsanın birincil ahlaki amacının, kendi hayatının mutluluğunu ve başarısını elde etmek mi yoksa başkalarının isteklerine ve ihtiyaçlarına hizmet etmek mi olmalı?” gibi soruların yanıtını öngörür. Bu açıdan Rand (1964) egoizm ile alturizm arasındaki çatışmanın bu sorulara verilen

çelişkili cevaplarda yattığını savunmaktadır. Egoizm, ahlaki olarak bir eylemin yararlanıcısının eylemde bulunan kişi olması gerektiğini; alturizm ise ahlaki olarak bir eylemin yararlanıcısının eylemde bulunandan başka biri olması gerektiğini savunur. Böylece alturizm, insanın eylemlerinin başkaları için bir araç olduğunu ve başkalarına sonuç oluşturduğunu; egoizm ise insanın eylemlerinin kendisi için bir sonuç oluşturması gerektiğini savunmaktadır (Muzumara, 2018: 4; Rand, 1964: 53).

1.2.4.1.3. Ortak Yarar (Common Good) Yaklaşımı

Teleolojik teorilerden kabul edilen bir diğer yaklaşım, “*Ortak Yarar (Common Good) Yaklaşımı*”dır. Ortak yarar, kişilerin veya grupların hedeflerine ve mükemmelliğine daha kolay ulaşmalarının sağlandığı sosyal yaşamı kolaylaştıran koşullar seti olarak tanımlanmaktadır. Ortak yarar, normatif bir kavramdır ve topluluğun çoğu üyesi veya herkes tarafından paylaşılan belirli bir iyiyi tarif etmektedir. Ortak yarar kavramı; Platon, Aristoteles, Cicero ve Augustine’den Aquinalı Thomas’a kadar bu düşünürlerin toplum kavramlarının merkezinde yer almıştır (Azétsop ve Joy, 2013: 8-9).

Ortak yarar (Common Good) yaklaşımı için Orta çağ dönemi anlayışına bakıldığında Aquinalı Thomas’ın fikirleri standart bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Aquinalı Thomas genel olarak Aristoteles’in fikirlerini rehber edinerek etik anlayışını şekillendirmiştir (Braybrooke ve Monahan, 2001: 262). Aquinalı Thomas Aristoteles’ten yola çıkarak mutlulukçu ve dolayısıyla teleolojik bir etik görüşü geliştirmiştir. Ancak Thomas, ortak yarar yaklaşımının faydacılık yaklaşımının güdümünde olduğu anlayışını reddetmektedir. Thomas’ın etik görüşünde aklın ebedi yasada temellenen doğa ya da ahlak yasasına uygun faaliyetinin, insan varlığının erdemli yaşayışının sonucunda, Aristoteles’in kendini gerçekleştirme etiğinin insana sağladığı mutluluğa benzer bir dünyevi ya da doğal mutluluğa erişilmektedir (Cevizci, 2009: 351-353). Geleneksel doğal hukuk doktrinde, yasalar yalnızca ortak yarar ile bütünleştğinde güvenilir ve ahlaki hâl almaktadır. Ortak yarar yaklaşımı bu yasalar uyarınca, toplumda tam kişisel mutluluğa ulaşmak için tek bir ortam sunar. Aquinalı Thomas bu durum için “Bir topluluğun tüm yaşamının bir parçası olarak bütün insanlar yasalara uygun şekilde ifade edilen ortak mutluluğa tabidir.” görüşünü dile getirmiştir (Braybrooke ve Monahan, 2001: 262). Aquinalı Thomas toplum hayatındaki bazı kurumların olmasını ve devletin ortak iyiyi sağlamak için özgül bir araç olarak belirmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Cevizci, 2009: 354). Bu açıdan ortak yarar

yaklaşımı, toplumun ve kurumların vatandaşlara davranış biçimini ifade etmekte ve insani gelişmeyi destekleyen bir dizi koşul olarak anlaşılmaktadır (Azétsop ve Joy, 2013: 8). Genel olarak bu etik yaklaşımı, toplumun ağa bağlı yönlerinin altını çizer ve özellikle savunmasız olanlar için diğerlerine saygı ve merhameti vurgulamaktadır (Muzumara, 2018: 5).

Modern anlamda ortak yarar yaklaşımının en etkili savunucusu, en iyi toplumun bir bütün olarak insanlar için en iyi olanı üretecek olan halkın “genel iradesi” tarafından yönlendirilmesi gerektiğini savunan Fransız filozof Jean-Jacques Rousseau olarak kabul edilmektedir (Muzumara, 2018: 5). J. J. Rousseau, “her insanın herkesle birleştiği hâlde yine özgür kaldığı” bir yönetim biçimi, genel iradeyi, yani ortak yararı ifade edecek bir rejim aradığını belirtirken; eşitsizlik ve adaletsizlik imkânı veya tehlikesinden kurtulmanın tek yolunun her vatandaşın sahip olduğu bütün haklarıyla birlikte kendisini topluma bağlaması olduğunu belirtmektedir. Genel irade kavramıyla, toplumun ortak yararı ve yurttaşların ortak çıkarı anlatılmaktadır. Genel iradeyle bütünün ve her bir parçanın korunmasını ve genel refahını amaçlayan bir yapı veya tedbir kastedilmektedir. Rousseau, genel iradeyle daha özel olarak da bir toplumun bütün üyelerinin aynı muameleye tabi tutulmalarını sağlayacak bir ölçüyü anlatmakta yani adaletle irtibatlandırmaktadır (Cevizci, 2009: 789).

Genel olarak bu etik yaklaşımı, toplumun ağa bağlı yönlerinin altını çizer ve özellikle savunmasız olanlar için diğerlerine saygı ve merhameti vurgulamaktadır (Muzumara, 2018: 5).

1.2.4.2. Deontolojik (Sonuçsalcı Olmayan) Yaklaşımlar

Deontoloji kavramı Yunanca “birleştirme”, “bağlama” anlamına gelen “*deont*” kökünden türetilmiş olup, “*deon*” şeklinde kullanılmaktadır. Deon ayrıca ihtiyaç duyma, isteme, eksikliğini duyma anlamlarındaki “*dein*” kökünden gelen “*dei*” kavramından da etkilenmektedir. Bunun sonucu olarak “*deon*”, bağlayıcı veya gerekli olan anlamlarına gelmektedir. Bu anlamda deontoloji, ahlaki zorunluluğun veya bağlılığın bilgisi ya da çalışması anlamına gelmektedir (Chandler, 2001: 181). Deontoloji; ahlakın, ahlaki ödevin doğasını ve eylemlerin doğruluğunu konu alan, bir ödev ve ahlaki yükümlülük teorisinden meydana gelen bir dal ya da yerine getirilmesi gereken ödevleri konu alan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 1999: 215). Deontolojik yaklaşım, esas olarak belirli eylemler hakkında etik kararlar veren

insanların niyetleriyle ilgilenen sonuçsalcı olmayan (non-consequentialist) teoriler olarak da adlandırılmaktadır (Muzumara, 2018: 3).

Deontolojik etik, sonuçtan ziyade doğru eylemin problemine odaklanmakta ve ahlaki bir eylemin sonuçlarından bağımsız olarak doğruluğunun ya da yanlışlığının, onun birtakım ahlaki ödev ya da eylem kurallarını yerine getirip getirmemesi tarafından belirlendiğini belirtmektedir. Genel olarak teleolojik etik anlayışının karşısında yer alan, eylemin temelindeki niyetin, ilkenin ve gerçekleştirdiği ödevin önemli olduğunu öne süren deontolojik etik anlayışı, insanın akıllı ve sorumlu bir varlık olarak yerine getirmek durumunda olduğu birtakım ödevleri bulunduğu düşüncesiyle ahlakın temeline ödevi ve sorumluluğu yerleştirir (Cevizci, 2002: 16). Bir eylemin sonuçları odağında ne yapmamız gerektiğinin belirlenmesini inkâr eden deontolojistler, genellikle kendimiz veya başkaları için fayda sağlamak yerine bu eylemlerin niteliği veya takip ettikleri kurallar nedeniyle belirli eylemleri gerçekleştirme görevimiz olduğunu savunurlar (Boatright, 2014: 56). Bu açıdan deontolojistler; bir ödevi, eylemi, ya da kuralı, sonuçlarının iyi/kötü olmasının yanında, doğru ya da yükümlülük kılacak başka faktörlerin bulunduğunu iddia etmektedirler. Deontolojistlere göre bir eylemin meydana getirdiği değer dışında, eylemin kendisinin belli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler örneğin; bir sözün yerine getirilmesi, adil olması, devlet ya da Tanrı tarafından emredilmesi gibi olabilmektedir (Frankena, 2007: 38). Bu örnekler doğrultusunda, ilerleyen bölümlerde inceleyeceğimiz deontolojik etik teorilerin kapsamına ödev merkezli yaklaşım, haklar yaklaşımı, adalet yaklaşımı, ilahi emir yaklaşımı, ahlaki ve kültürel relativizm ve agapizm teorisi girmektedir.

1.2.4.2.1. Ödev Merkezli (The Duty-Based) Yaklaşım

Deontolojik (sonuçsalcı olmayan) etik teorilerin en iyi bilinen örneği, “*Ödev Merkezli (The Duty-Based) Yaklaşım*”dır. Genel olarak deontolojik etik, Kantçı etik veya ödev etiği olarak da adlandırılan ödev merkezli yaklaşım, Alman filozof Immanuel Kant (1724-1804) tarafından ortaya koyulmuştur. Kant, doğru olanı yapmanın eylemlerimizin nihayetinde kontrolümüz dışında olan sonuçları odağında değil, eylemin gerçekleştirilmesinde doğru niyete sahip olmakla ilgili olduğunu savunmaktadır (Muzumara, 2018: 5). Kant, etiğin temelini, üzerinde hiçbir uzlaşım olmayan görelî bir durum olan “mutluluk” gibi bir ereğe bağlamanın yanlış olacağını savunmaktadır. Çünkü Kant’a göre herkesin üzerinde uzlaşacağı “en yüksek iyi” yoktur ve mutluluk kişiden kişiye göre değişebilen öznel bir durumdur (Özlem, 2010: 75). Kant’a göre

davranışların ahlaki bir övgüyü haketmeleri için, doğru nedenlerle yapılmış olmaları gerekmektedir. Kant bu yaklaşımında, kişilerin veya toplumun genel yararı için bireyin kurban edilmemesi gerektiğini, davranışlarımızın sonuçlarından bağımsız ahlaki görevlerimiz olduğunu, insan davranışlarındaki ahlakın değerlendirilmesinde onları motive eden şeylerin önemli olduğunu savunmaktadır (Resnik, 2004: 37-38).

Kant'a göre, bilgide olduğu gibi etiğin temelinde, herkese göre değişmeyen ve herkes için aynı olan geçerliliğe sahip a priori bir temelin, bir yasanın bulunması gerekmektedir (Özlem, 2010: 75-76). Dolayısıyla Kant'ın görüşüne göre ahlaki zorunluluğun sonuçlarla hiçbir ilgisi yoktur, ancak bu zorunluluk yalnızca tüm rasyonel varlıkları bağlayıcı olan ahlaki bir yasadan doğmaktadır (Boatright, 2014: 60). Daha spesifik olarak Kant'ın etik anlayışında ortaya çıkan fikirler genel özellikleri itibarıyla şu şekilde ortaya koyulmaktadır (Marshall, 2001: 939):

- *Katıllık (Rigorism)*: Her şeyden önce ahlaki olan bireyler, otoritesi hayatın tüm bölümlerine ulaşan mutlak ve evrensel olarak geçerli ahlaki bir yasaya bağlıdırlar.
- *Akılcılık (Rationalism)*: Ahlak yasası, bireylerin kendi nedenleriyle ve yasadan çıkarılan herhangi bir reçete ile koşulsuz emredilmektedir. Böylece bireylerin tüm eğilimlerini uzun vadeli çıkarlarını yönetmektedir. Bu reçetelere, amaçlara uygun araçlar sağlayan varsayımsal zorunluluklardan ayırmak için kategorik (koşulsuz) buyruk adı verilir.
- *Ahlaki Saflık (Moral Purity)*: Bireyler ahlaki yasayı üstün bir anlam prensibi yaparlarsa ancak iyi irade sahibi olabilmektedirler. Sadece iyi niyet kendi içinde basit ve koşulsuz olarak iyidir.
- *Formalizm ve Evrensellik (Formalism and Universality)*: Üzerinde durulan ilkeler, içeriklerinden dolayı değil formlarından dolayı ahlaki olarak nitelendirilmektedir. Bu ilkeler, gerçeği söylemek gibi belirli bir eylemde bulunmak zorunda bırakıldıkları için veya mutluluk gibi belirli bir sonucun teşvik edilmesini gerektirdikleri için değil, resmi olarak koşulsuz yasalar oldukları için ahlaki ilkelerdir. Bu ilkedен hareketle daima evrensel olarak geçerli bir yasa olduğu kabul edilmektedir. Bu duruma tabi ilkelerin seçilmesi için gereken istek, bireysel nedenlerin öngördüğü ahlaki yasadır veya kategorik buyruktur.
- *Özerklik ve Onur (Autonomy and Dignity)*: Bireyin ilkeleri seçme ve hareket etme kapasitesi, özerkliği ve irade özgürlüğünden gelmektedir. Bu özgürlük,

bireyin kendi isteğiyle seçimler yapabilmesine neden olan özgürlüktür. Özerklik ise herhangi bir bedelin ötesinde bir onura sahip bir bireyi diğer canlılardan ayırır.

- *Ahlakın Önceliği (The Priority of Morality)*: Ahlaki yasa, iyi olan her şeyin en üstün koşulu olduğu için, ahlaki bireyler olarak mutluluğun peşinde koşmak da dâhil olmak üzere diğer tüm hedeflerimizi düzenleyen erdem için çabalar ve ahlaki bir topluluğun içinde her bir bireyin onuruna saygı duyulan uç bir alanı teşvik etmektedir (Marshall, 2001: 939-940).

Kant'ın ödev merkezli ahlak kuramında; "*Ahlakiliğin doğası nedir?*", daha derin bir ifadeyle "*Gayri ahlaki bir eylemle karşılaştırıldığında ahlaki eylem ne demektir?*" gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Immanuel Kant, bu sorular doğrultusunda etik anlayışını; iyi istenç (isteme), ödev, ahlak yasası (buyruğu) ve irade özerkliği olmak üzere belirleyici dört ana ayak üzerine formüle etmiştir. Kant'a (2002) göre aklın gerçek belirlenimi, bir amaç için araç olarak iyi olan değil, aklın mutlaka gerekli olduğu için kendi başına iyi istenci ortaya çıkarması olmalıdır. Kant, dünyada ve hatta dünyanın dışında bile iyi istenç dışında belirli bir nitelik olmadan kayıtsız şartsız iyi sayılabilecek hiçbir şeyin düşünülmemeyeceğini savunmuştur. Bu yüzden Kant, kendi başına saygı görmeye layık ve başka hiçbir amaç olmaksızın iyi istenç kavramını, "*Doğal sağduyuda zaten bulunan, öğretilmekten çok aydınlatılmayı gerektiren; eylemlerimizin bütün değerini belirlemede hep en üstte duran ve diğer her şeyin koşulunu oluşturan kavram*" şeklinde tanımlamaktadır (Kant, 2002: 11-12). Bir başka deyişle iyi istenç kavramı, ödevinin ne olduğunu bilen, yani pratik aklın buyruklarını tanıyan ve ödevini ödev olduğu için yapan irade şeklinde de tanımlanmaktadır (Cevizci, 2009: 734).

İyi istenç kavramını aydınlatmak ve geliştirmek için ödev kavramına başvuran Kant, bir eylemin ahlaki değerini doğrudan doğruya ödev bilincinin kendisine dayandırmaktadır (Akarsu, 1999: 88). Kant (2002) ödev bilincini ortaya koyarken ilk önce bir amaca yararlı olsalar bile ödevi aykırı oldukları bilinen bütün eylemleri yok sayar ve daha sonra eğilimden kaynaklanan davranışlarla, ödev duygusundan kaynaklanan davranışlar arasında bir ayrım yapmaktadır. Kant; iyi istencin, kişinin eğilimlerine ve doğal duygularına rağmen ödevine sadık, yapmak zorunda olduğu ödevden dolayı eylemde bulunan irade olduğunu belirtir. Kant'a göre bir eylemin ahlakiliğinin özü, eylemin yapılmasını sağlayan motivde bulunmasıdır. Yaşamı sürdürmenin bir ödev olduğunu ileri süren Kant, talihin kötü cilveleri umutsuzluğa,

acıya sebep olmuşsa ve hatta yaşama zevkini ortadan kaldırmışsa eğer; ruhu güçlü olan mutsuz kişi ölmeyi dilese bile ancak yaşamını sevmesine rağmen eğilimden ya da korkudan değil, ödevden dolayı hayatını sürdürüyorsa o zaman bu kişinin ilkesi ahlaki bir değere sahip olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden iyi istenç, ödev duygusundan dolayı eylemde bulunulduğu zaman ahlaki kabul edilir (Kant, 2002: 12-13; Stroll vd., 2013: 124-125-126-128; Cevizci, 2009: 735). Kısacası etik eylem, bir ödevi ödev duygusundan dolayı tam olarak yerine getirmektir ve bu, yükümlülük olarak kabul edilmektedir. Etik yükümlülükler, tüm akılcı varlıklar için evrensel ve bu yükümlülüklerin beraberinde getirdiği şey, akılla çelişmeyen davranış kurallarını keşfederek elde edilmektedir (Muzumara, 2018: 5).

Kant, bir eylemin ahlaksal değerinin olması için doğrudan doğruya özgür bir insanın iradesiyle ahlak yasasının iyi istenci belirlemiş olmasını öne sürmektedir (Akarsu, 1999: 101). Kant'ın ahlak yasası, "en yüksek iyi" olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ona göre, ancak ve ancak iyi, böyle bir yasayı isteme ve ona uymada kendini gösterebilir (Özlem, 2010: 76). İyi istencin yasa tarafından belirlenmesi ve bunun bilincinin adı evrensel kabul edilen bu ahlak yasasına saygı duymaktır. İnsanın özgür ve özerk bir biçimde zorunluluk olarak kabul ettiği bu yasa, saygının nesnesini oluşturmaktadır. Bu yüzden ahlaki olarak kabul edilebilir her eylem yalnızca yasaya duyulan saygının bir sonucu olmak durumundadır (Kant, 2002: 16-17). Kısacası etik, sadece irade özerkliğine sahip bir insanın iyi istenci ve genelgeçerli bir yasaya dayandığı takdirde biricik ve evrensel bir etik olabilir (Özlem, 2010: 76). İşte burada Kant, ahlak yasasının özgül niteliklerini ortaya koymak için etik ödevlerimizi keşfetmeye yönelik ünlü formülü olan "kategorik veya koşulsuz buyruk (kategorik imperatif)" kavramını ortaya koymuştur. Kant, kategorik buyruğu, sırf başka bir amacın aracı olarak iyi sonuçlar ortaya çıkmasını sağlayan hipotetik veya koşullu buyruktan (hypothetik imperatif) ayırmaktadır. Bu açıdan Kant kategorik buyruğu, başka herhangi bir amaçtan ve koşuldan bağımsız şekilde doğrudan doğruya geçerliliğe sahip kendiliğinden akla uygun bir iyi istencin ilkesi olarak nesnel zorunluluk sunan buyruk şeklinde tanımlamaktadır (Kant, 2002: 30-31). Kategorik buyruk, ahlak yasasına uymanın bir ödev olduğunu ve ödevden dolayı bu yasaya uyulması gerektiğini buyurmaktadır. Çünkü ahlak yasası, her türlü doğal belirlenimin dışında özgür ve özerk şekilde ortaya koyulan asla istenemeyecek bir buyruk olması bakımından, kategorik buyruk olmasıdır (Özlem, 2010: 79; Cevizci, 2009: 737). Bu açıdan Kant, bireyin iyi istencinin sonucu kategorik buyruk şeklinde ortaya çıkan ahlak yasasının

evrensellendirilebilir olması ve diğer insanların özgürce hareket edebilme kapasiteleri yani irade özerkliklerine saygı duyulmasının gerekliliği şeklinde formülasyonlar ortaya koymuştur (Boatright, 2014: 60-62). Öyleyse tüm özerk eylemlerin evrensel ahlaki yasalarla yönetilmesi gerektiğine inanan Kant, evrensel ahlak yasasının bir yasa olarak bireyin asla yapamayacağı bir ilke üzerinde hareket etmemesi gerektiğini ve bu yasanın tüm bireylere dayattığı tek kısıtlamanın bireylerin özgür ve özerk bir şekilde hareket etmeleri olduğunu vurgulamaktadır (Korsgaard, 2001: 931). Kant’a göre irade özerkliğine sahip bir bireyin evrensel ahlaki yasaya uymayı seçmesi etik davranmanın doğasını oluşturmaktadır (Muzumara, 2018: 6). Sonuç olarak Kant’ın ödev merkezli etik teorisinde, yukarıda bahsedilen genel özellikler ve formülasyonlar, irade özerkliğine sahip rasyonel bireylerin var olması iddiasıyla birbirine bağlanmış ve birleştirilmiştir. Bu iddianın referansları, birey olarak özgürlük fikri altında ve Kant’ın birey özgürlüğünün bilimsel dünya görüşü ile nasıl uyumlu olduğunu gösteren eleştirel felsefesine göre hareket edilmesi gerçeği ile birlikte ortaya çıktığı belirtilmektedir (Marshall, 2001: 940).

1.2.4.2.2. Doğal Haklar (The Natural Rights) Yaklaşımı

Deontolojik, sonuçsalıcı olmayan teorilerden bir diğeri, “*Doğal Haklar (The Natural Rights) Yaklaşımı*”dır. Doğal haklar yaklaşımı mevcut görüşünü Kant’ın ödev merkezli etik teorisinde almaktadır. Ancak bu yaklaşım, Antik Yunan Stoacılarına dayanan bir geçmişe ve İngiliz empirist filozofu John Locke’un çalışmalarından da yararlanan bir başka etkili akıma sahip bir yaklaşımdır (Muzumara, 2018: 6).

Doğal haklar yaklaşımı, en iyi etik eylemin, eylemlerinden etkilenen kesimin etik haklarını koruyan eylem olduğunu belirtmektedir. Çünkü tüm insanların onurlu olma hakkına sahip olduğu inancını vurgulamaktadır (Muzumara, 2018: 6). Yaygın olarak kabul edilen ahlaki haklar arasında, yalnızca insan oldukları için tüm insanlara ait olduğu düşünülen doğal haklardır. Bu açıdan doğal haklar yaklaşımı, evrensellik ve koşulsuzluk ilkeleri olmak üzere iki ana özellik ile birlikte tanımlanmaktadır. Evrensellik ilkesi, tıpkı Kant’ın yaklaşımında olduğu gibi, bireysel haklar ve özgürlükleri vurgulamakta ve ırk, cinsiyet, milliyet veya herhangi bir özel doğumdan bağımsız olarak tüm insanların doğal haklara sahip olduğu anlamına gelmektedir. Koşulsuzluk ilkesi ise doğal insan haklarının toplumdaki belirli uygulamalara ya da kurumlara bağlı olmadığı anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle hakların

koşulsuzluğu, bu haklardan, asla feragat edemeyeceğimiz ve ne kendimizi ne de başkalarını yoksun bırakamayacağımız anlamına gelmektedir (Boatright, 2014: 65).

Doğal haklar yaklaşımına göre ahlaki haklar, meşru hak iddialarında kullanılan evrensellik ve koşulsuzluk ilkeleri doğrultusunda doğal hakları ihlal eden davranışları eleştirmeye yarayan kozlar olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan insanların, kendilerine karşı bir şey yapılmaması hakkı bulunmaktadır ancak, insanlara karşı bir şey yapılması gibi bir hakkı bulunmamaktadır (Resnik, 2004: 38). Zamanla artık bu doğal etik hakların listesi tartışılmaktadır. Birçok düşünür, artık çevremizde bulunan hayvan, bitki ve diğer insan olmayan varlıkların da haklara sahip olduğunu iddia etmektedirler (Muzumara, 2018: 6).

1.2.4.2.3. Adalet (Justice) Yaklaşımı

Adalet, eşitlik ve sözleşme kavramları, Antik Yunan'dan itibaren günümüze kadar birçok filozof ve siyasi düşünür tarafından farklı bakış açıları ile ele alınmış kavramlardır. Adalet; haklar gibi geniş bir uygulama alanına sahip, yalnızca insanların eylemlerini değil aynı zamanda sosyal, hukuki, politik ve ekonomik uygulama ve kurumları değerlendirmek için kullanılan önemli ahlaki bir kavramdır (Boatright, 2014: 66). Adalet ilkeleri geçtiğimiz yüzyıllarda faydacılık yaklaşımının egemenliği altında kalmış ve her ne kadar farklı adalet ilkeleri ortaya koyulmaya çalışılmış olsa da faydacılık yaklaşımı karşısında ayakta duramamıştır (Bayram, 2017: 315). Faydacılık yaklaşımının bir eleştirisi olarak, deontolojik etik teorilerden bir diğeri olan “*Adalet (Justice) Yaklaşımı*”nın en etkili savunucusu, Kantçı etik anlayışını da benimseyen Amerkan filozof John Rawls (1921-2002)’dur (Muzumara, 2018: 6).

Immanuel Kant’tan sonra en fazla adalet, eşitlik ve haklar üzerinde çalışan ve 20. yüzyılın en önemli siyaset felsefecilerinden biri kabul edilen John Rawls, adalet anlayışını ilk önce “*A Theory of Justice* (1971)” isimli eserinde oluşturmuş, ardından da “*Political Liberalism* (1993)” adlı eserinde modern demokratik toplumlarda makul bir adalet anlayışının nasıl sağlanabileceğini ele almış ve ortaya koyduğu bu yaklaşımla politika ve etik alanında büyük çığır açmıştır. “*The Law of Peoples* (1999)” eserinde ise Rawls, adalet anlayışını uluslararası boyutta inceleyerek uluslararası sistemin ve toplumun nasıl kurulabileceği üzerinde durmaktadır (Bayram, 2017: 316-317; Özbay, 2014: 36).

John Rawls genel görüşüyle adalet yaklaşımında “*başlangıç aşaması (original position)*” olarak akılcı, özgür ve eşit kişilerin kendi menfaatlerinin korunduğu,

toplumun ana kurumlarının kurulmasına temel teşkil edecek adil ilkelerin ne olacağı ve nasıl belirleneceği üzerinde oybirliği ile anlaşmaya vardıkları uluslararası bir toplum oluşturmaktadır. Rawls ayrıca, bu kişilerden kendileri ve durumları hakkında birçok gerçeği bilmelerini engelleyen bir “bilgisizlik peçesi (*veil of ignorance*)”nin arkasındaki adalet ilkeleri üzerinde anlaşmalarını isteyerek şart koşturmaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin seçecekleri adalet ilkelerinin hakkaniyetli ve toplumun genel yararına uygun bir durum oluşturacağı belirtilmektedir (Boatright, 2014: 67-68; Bayram, 2017: 316; Muzumara, 2018: 6).

1.2.4.2.4. İlahi Emir (Divine Command) Yaklaşımı

Deontolojik etik teorilerin sonuç odaklı olmayan bir diğer yaklaşımı, “Tanrıbilimsel İradecilik” olarak da adlandırılan “İlahi Emir (Divine Command) Yaklaşımı”dır. İlahi emir yaklaşımı adından da anlaşıldığı gibi, doğrunun ve yanlışın ölçütünün Tanrı’nın isteği ya da yasası olduğu, kabul etmektedir. İlahi emir yaklaşımının temel iddiası, “Bir şey sadece Tanrı tarafından emredildiği ve/veya yasaklandığı için doğru ya da yanlıştır.” olarak belirtilmektedir. Bu yaklaşım, Tanrı’nın emirlerini doğru olarak kabul etmekte ve etik standartların Tanrı’nın iradesiyle yaratıldığını savunmaktadır. Tanrı’nın iradesinin ardından etik eylemin tanımı ortaya çıkmaktadır. İlahi emir yaklaşımına göre, Tanrı her şeye gücü yeten kişi olarak görüldüğü ve özgür iradeye sahip olduğu için, istediği zaman şu an etik olarak kabul edilen bir şeyi değiştirebilir ve bu yüzden Tanrı, mantıksal çelişkilerin doğru ya da yanlış standartları ile sınırlı olmadığı kabul edilmektedir. Ockhamlı William (1285-1347) bu geleneğin en etkili düşünürlerinden biri olarak kabul edilmekte ve onun görüşlerinin Martin Luther ve Jean Calvin gibi Protestan reformcular için rehber olarak hizmet ettiği belirtilmektedir (Muzumara, 2018: 7; Frankena, 2007: 60-61; Resnik, 2004: 37; Nielsen, 2001: 99).

1.2.4.2.5. Ahlaki ve Kültürel Relativizm

“Ahlaki ve Kültürel Relativizm”, deontolojik etik teorilerin diğer bir yaklaşımıdır. Ahlaki ve kültürel relativistler, örneğin “On Emir” gibi kategorik doğrudan ahlak kuralları olarak anlayıp kabul ettikleri mutlakların varlığını inkâr etmektedirler. Daha doğrusu relativistlerin itiraz ettikleri, yönlendirilmiş ahlaki eylemlerin kendine has özellikleridir. Relativistlere göre, on emirdeki kendine has özellikler artan iyinin genel özelliğiyle tezat oluşturmaktadır. Bu açıdan ahlaki ve

kültürel relativistler, iyiyi artıracak mevcut eylemler arasında seçim yapma özgürlüğü istemektedirler (Chandler, 2001: 186).

Ahlaki ve kültürel relativizm, bireylerin ahlaki ilke ve değerleri arasında bir çatışma bulunduğu gözleminden hareketle, ahlak alanında mutlakların var olmadığını, ahlaki değerlerin ve ilkelerin kişiden kişiye, çağdan çağa, toplumdan topluma değiştiğini eş deyişle ahlakın kültürlere, gruplara ve hatta bireylere göreli olduğunu savunan ahlak yaklaşımıdır (Cevizci, 1999: 23; Akarsu, 1975: 81). Bir diğer tanıma göre ahlaki ve kültürel relativizm, aynı zaman içindeki bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki etik inanç farklılıklarının yansımından kaynaklanan bir doktrin kümesidir. Doktrinler önemli ölçüde farklılık göstermekte ve felsefi açıdan en ilgi çekici olanlar, etik inançtaki farklılıkları içermektedir. Böylece, çatışma veya anlaşmazlık önemli açılardan ortadan kaldırılmakta ya da hafifletilmektedir (Wong, 2001: 1164).

Deontolojik bir teori olarak ahlaki ve kültürel relativizmin en büyük zayıflığı olarak bir kültürdeki ahlaki anlaşmazlıkları hesaba katmaması olarak gösterilmektedir. Bu yaklaşım, kültürler içindeki alt kültürlerin belirlenmesini ve tüm kültürlerin önemli bir dış etki olmaksızın ahlaki görüşleri değiştirdiği tarihi olayları yeterince hesaba katmamaktadır. Örneğin; İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde köleliğe karşı ahlaki bir bakış açısı zamanla değişmiş ve kültür içindeki insanlar köleleri tutmanın ahlaki olarak yanlış olduğunun farkına varmışlardır (Chandler, 2001: 186).

1.2.4.2.6. Agapizm (Sevgi Etiği)

Deontolojik etik teorilerin son yaklaşımı, “Sevgi Etiği” olarak da adlandırılan “Agapizm”dir. Agapizm, Yunancada sevgi anlamına gelen birkaç kelimedenden biri olan “*agape*” fiilinden türetilmiştir. Agape sözcüğü zaman içerisinde çeşitli kullanımları olmakla birlikte çoğunlukla, ilahi, koşulsuz, fedakârca, iradeli, ince ve menfaat gözetmeyen sevgi anlamına gelmektedir. Agapizm anlayışı, sadece tek bir ahlaki buyruğun var olduğunu, diğer tüm buyruk veya değerlerin kökeninde kendisinden türetilen bu temel buyruğun, “sev” buyruğunun, yattığını savunmaktadır (Frankena, 2007: 109; Cevizci, 1999: 16).

Agapizm anlayışı, doğruluğun tek kaynağını “sevgi” olarak kabul etmektedir. Buna göre, eğer herhangi bir kimse sevgiden kaynaklanan bir eylem yaparsa bu eylem, sonuçlarına bakılmaksızın doğru bir eylem olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden filozoflar, diğer tüm ahlaki değerleri göz ardı eden agapizm anlayışının faydacılık yaklaşımından gelen etkilerden dolayı eksiklikleri olduğu ileri sürmektedirler. Örneğin;

sevgiden hareketle eylemlerde bulunan kişinin adaleti nasıl düzgün bir şekilde dağıtacağını sorgulamışlardır. Burada ne agapizm ne de faydacılık yaklaşımı dağıtımcı ve cezalandırıcı adalet konusunda başarılı bir ayrım yapamamışlardır (Chandler, 2001: 189; Kılavuz, 2003: 68).

1.2.4.3. Karakter Merkezli (Agent-Centred) Yaklaşımlar

Karakter Merkezli Yaklaşımlara göre etik durum, belirli bir doğru teoriye sahip olmanın ön koşulu olmaktan ziyade etik işlem, eylem, durum veya davranış da belirli bir karakter özelliklerine sahiptir. Bu anlayışa göre asıl amaç iyiliğin ne olduğunu bilmek, söylemek veya kanıtlamak değil, uzun vadeli eylem kalıplarına odaklanılarak iyi bir insan olabilmektir. Karakter Merkezli Yaklaşımlar genel olarak “*Erdem Etiği*” olarak da tanımlanmaktadır. Bu açıdan doğru eylemin ancak erdem sahibi bir birey tarafından gerçekleştirileceği görüşü savunulmaktadır. Bireyin karakter özelliklerine odaklanılarak teoriler, kurallar ve ilkeler oluşturulmaktadır (Stohr, 2006). Karakter Merkezli Yaklaşımlardan bir diğeri ise son yıllardan itibaren feminizm anlayışla birlikte ortaya çıkan “*Feminist Etik*”tir.

1.2.4.3.1. Erdem Etiği (Virtue Ethics)

Erdem kavramı kullanımları açısından çok yönlü bir sözcük olmakla birlikte, etik-ahlak anlayışlarının çoğunda bir rolü bulunmaktadır. İngilizce “*virtue*” kavramının karşılığı olan erdem kavramı, Latince erkek anlamına gelen “*vir*” kavramından türetilen “*virtus*” sözcüğünden gelmektedir. Stoacılara göre “*virtus*”a sahip olmak, sürekli olarak tehdit edilen bir hayatın zorluklarıyla başa çıkmak için gerekli erkekçe niteliklere sahip olmak anlamındadır. Bu açıdan, *virtus* sözcüğünde erdem kavramının güç, maharet veya hüner anlamları ön plana çıktığı belirtilmektedir. Erdem kavramının eski Yunancadaki karşılığı ise her varlığın kendi doğasını açığa çıkarması ve kendine özgü fonksiyonunu en iyi bir biçimde yerine getirmesi anlamına gelen “*arete*” sözcüğüdür. Tıpkı “*virtus*” gibi “*arete*” kavramı da erkekliğe ait bir özellik olarak görülmüştür. Örneğin; Aristoteles için “*arete*” (erdem), ancak yurttaşlık niteliklerine sahip kimseler için mümkündü ve bu nitelikler kadınları dışlamaktaydı (Poole, 1993: 87; Küçükalp, 2008: 73).

Virtus ve arete kavramlarının anlam içerikleri birlikte düşünüldüğünde, erdemli bir birey olmanın hem kişinin kendini gerçekleştirme, yani yetkin bir varlık hâline gelmesi doğrultusunda iyi bir hayatı mümkün kılacak karakter özelliklerine sahip

olması, hem de oldukça zor olan böyle bir yaşam pratiğini gerçekleştirebilmek için marifet sahibi olunması gerektiğine işaret eden bir nitelik kazandığı belirtilmektedir (Küçükalp, 2008: 73).

Yunanca “*arete*” sözcüğünü insan ve insan etkinlikleri için kullanan ve erdem terimini felsefeye sokan, Sokrates olmuştur. Sokrates’e göre erdem, insana kendisine özgü potansiyellerini tam olarak uygulayabilme ve kendisini gerçekleştirme imkânı veren yetkinliktir (Cevizci, 1999: 311). Platon ve Aristoteles, Sokrates’in soruşturmalarını genişletirken, erdemlerin herhangi bir yeterli teorisi için gerekli psikolojik, politik ve metafizik boyutlarını belirlemiştir (MacIntyre, 2001: 1757).

Ahlaki kural ya da yasaları temel alan ödev merkezli etik teorilerin tam karşısında yer alan ve felsefede en azından Aristoteles’ten beri var olan erdem etiği, ahlak felsefesinde 1970’lerden itibaren adlandırılmaktadır. Bu tarihten itibaren ahlak terimi; ödevi, niyeti, ahlak yasasını temele alan ahlak anlayışları için kullanılmaktadır. Erdemli ve ahlaki bakımdan iyi olan karakteri temele alan ahlak teorileri için ise, etik terimi kullanılmaya başlanmıştır (Cevizci, 1999: 311). Bu bakımdan farklı bakış açılarına sahip olmalarına rağmen teleolojik ve deontolojik etik yaklaşımlarda genel olarak “*Ne yapmalıyım?*” ya da “*Hangi eylemler doğrudur?*” gibi sorular ele alınmaktadır. Ancak erdem etiğinde ise “*Nasıl bir insan olmalıyım?*” veya “*Erdemli bir insan nasıl olmalıdır?*” gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Erdem anlayışını oluşturan bu sorulara yanıt arayan ve erdem etiğinin düşünce tarihindeki en önemli temsilcisi olan kişi olarak Aristoteles kabul edilmektedir. Aristoteles’in “*Nicomachean Ethics*”deki özel ve özgül en iyi ifadesini içeren bu etik geleneğine göre, doğru eylemden ziyade ahlaki karakter esastır. Aristoteles’e göre etiğin rolü, başarılı ve mükâfatlı hayatlara “iyi yaşam” denilebilecek yaşam türlerine öncülük edilmesini sağlamaktır. Aristoteles’in düşüncesine göre iyi yaşam, sadece erdemli insanlar için, yani “erdem” olarak adlandırılan şey belli türden karakter özelliklerini ve belli tarzlarda davranma eğilimlerini geliştiren kişiler için mümkündür (Boatright, 2014: 62; Poole, 1993: 84).

Aristoteles erdemi, alışılmış eylemlerde bulunan ve his veya beceriden farklı olarak kendini gösteren bir karakter özelliği olarak nitelendirmektedir (Boatright, 2014: 62). Bu açıdan erdem etiği, insana özgü yetkinlik olarak nitelendirilen ve etik açıdan iyi olan bir karakteri şekillendiren ahlaki niteliğe sahip erdem kavramını temele alan yaklaşımdır (Cevizci, 1999: 311). Erdem etiğine göre, bir kişinin yaşamındaki temel görevi ahlaki erdemler olarak nitelendirilen; dürüstlük, doğruluk, cesaret, alçakgönüllülük, samimiyet, nezaket, ölçülülük, bilgelik vb. karakter özelliklerini

geliştirmektir. Çoğu erdem teorisine göre, erdemli insan, kendi karakterini geliştirdiği için ahlak kurallarına ve ilkelerine uymaktadır, ancak etiğe uygun davranışı belirleyen görev, yükümlülük veya faydalılık değil, karakter olarak kabul edilmektedir (Resnik, 2004: 39). Bu açıdan erdem etiğinde, eylemlerin sonuçları açısından kişinin kendisine veya topluma fayda ya da zarar gelmesi önemsenmemektedir. Burada, etik eylemlerin ideal insan eylemleriyle tutarlı olması ve erdemli kabul edilen davranışların sergilenmesi gerektiği savunulmaktadır. İyi karakterli bir insanın toplum tarafından yüceltilen belirli erdemlere sahip bir insan olarak kabul edilmektedir (Arslan, 2005: 18; Muzumara, 2018: 7).

Sonuç olarak erdem etiği, bir insanın hayatının bütünüyle ilgili olduğu için, eğitim ve öğretim sürecindeki gelişimi ciddiye almakta ve etik modellerin etik tartışmalara nasıl katılacağına dair anlayış için rol modellerinin önemini vurgulamaktadır (Muzumara, 2018: 7).

1.2.4.3.2. Feminist Etik (Feminist Ethics)

Feminist etik, 1980'li yıllardan itibaren feminist felsefeyi izleyen bir anlayış olarak gelişmektedir. Tek yanlı olarak, yalnızca erkekleri egemen kılan ve kadınları küçümseyen geleneksel etiğe yönelttiği yoğun eleştirilerin ardından ortaya çıkmış olan feminist etik yaklaşımı, kendine özgü temaları henüz arama aşamasındadır. Yeni bir yaklaşım olarak kabul edilen feminist etik, bütün etik anlayışların, akım ve kuramların karşısında yer almaktadır (Pieper, 1999: 253). Feminist etik, geleneksel etikte yer alan erkek önyargılarını ve kadınların ahlaki yaşantılarının rasyonelleştirilmesinde veya kadının ahlaki deneyimini göz ardı eden önyargıları düzeltme konularını açık bir biçimde benimsemesiyle ayırt edilmektedir. Feminist etik, kadınların boyun eğdirilmesinin ahlaki olarak yanlış olduğunu ve kadınların ahlaki deneyiminin erkekler kadar saygı duymaya değer olduğunu savunmaktadır. Feminist etiğin pratik anlamda ilk etapta bazı hedefleri bulunmaktadır. Bunlar; ilk olarak kadınların denetimini sürdüren ahlaki eylem ve uygulamalardaki geleneksel yanılgıları ve eleştirileri ifade etmek, bu tür eylem ve uygulamalara karşı direnmenin ahlaki olarak haklı yönlerini belirlemek, kadınların özgürleşmesini teşvik edecek ahlaki açıdan istenen alternatifleri ortaya koymak ve son olarak erkek egemen etik ilkeler arasındaki hiyerarşik anlayışı düzeltmektir (Jaggar, 2001: 528; Pieper, 1999: 254).

Son yıllarda erdem etiği yaklaşımları, kadınların ve diğer marjinalleşmiş grupların etik tartışma konusundaki deneyimlerinin önemini vurgulayan feminist

geleneğin düşünürleri tarafından önemli ölçülerde gözden geçirilmektedir. Bu yaklaşımın en önemli katkıları arasında, genellikle soyut, duygusuz ve kişisel olmayan adalet yaklaşımına zıt bir biçimde, meşru bakımdan esas bir etik kaygı gözetken “ilgi-özen ilkesini” ön plana alması sayılmaktadır. Bu ilkeye göre feminist etik, insan yaşamının bütünlüğünü sağlamak, kendimizi ve diğer insanları sevmek, kendimizle ve başkalarıyla yakından ilgilenmek ve hayatın etik kararlar alma biçimlerini nasıl etkilediğiyle ilgilenmek olduğunu belirtmektedir (Muzumara, 2018: 8; Resnik, 2004: 39).

Feminist etik, etik anlayışta erkek önyargısına meydan okuma konusundaki açık taahhüdüyle tanımlandığı gibi, böyle bir isteği ifade etmeyen yaklaşımlar feminist olmayan yaklaşım olarak nitelendirilmektedir. Feminist olmayan etik yaklaşımlar ille de feminist ya da erkek taraflı olmak gibi bir zorunluluğa tabi değildirler. Bu yaklaşımlar isterlerse böyle bir taraf seçmekte özgür bırakılmışlardır (Jaggar, 2001: 528).

1.2.5. Kamu Yönetiminde Etik Karar Verme ve Davranma

Karar verme, bireylerin ve örgütlerin yaşamsal işleyişlerini sürdürebilmelerinin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Yöneticilerin en sık yaptığı yönetimin temeli ve/veya kalbi olarak nitelendirilen karar verme işi, yönetsel sorunların çözümüne yöneliktir. Yönetimde karar verme işini üstlenen yöneticiler, bireysel veya grup şeklinde alınan kararlarda tarafsız bir tutum gerçekleştirerek kararların hem kendilerini hem de diğer kişi ve örgütleri ne şekilde etkileyeceğini dikkate almak durumundadırlar. Bu bakımdan yöneticiler karar verirken; adalet, doğruluk, dürüstlük, iyimserlik, tarafsızlık ve sorumluluk gibi etik değerleri gözeterek kamu yararını sağlamakla görevlidirler. Yönetimde yalnızca ekonomik, politik, rasyonel veya yönetsel açıdan değil aynı zamanda etiksel açıdan da bakılarak karar verilmesi, etik bir örgüt ortamının yaratılmasına olanak sağlamaktadır. Etik bir örgüt ortamının sağlanması için karar vericilerin (yöneticilerin), etik düşünme ve karar verme becerilerinin geliştirilmesi ve etik karar verme süreçlerinin, modellerinin ve yaklaşımlarının öğretilmesi gerekmektedir (Erdoğan, 2009: 17-19; Kırıl, 2015: 73-74; Uluğ, 1996: 1-19 Öztürk, 1998: 84-85).

Yönetimde, alınan kararları etkileyen birden fazla faktör söz konusudur. Bu faktörler incelendiğinde; örgüt çalışanlarının davranışları, örgütün bağlı bulunduğu üst yönetimin direktifleri, yasal düzenlemeler, politik baskılar, ekonomik sorunlar, toplumsal etmenler, yaşanan çevre ile toplumsal ve bireysel etik-ahlaki değerler gibi

yüzlerce faktör karar verme sürecinde etkili olmaktadır (Erdoğan, 2009: 18). Yöneticilerin bu sorunlarla başa çıkabilmeleri, iyi ve doğru kararlar alabilmeleri ve karar verme süreçlerini öğrenebilmeleri için etik eğitimi/öğretimi oldukça gereklidir.

Etik dışı davranışların ussallaştırılması ve haklı nedenlere bağlanmasını önlemek için en önemli araç, etik karar verme süreçlerinin bilinmesidir. Etik karar verme süreçleri; karar vermeden önce dur ve düşün, amaçlarını belirle, gerçekleri kararlaştır, seçenekleri geliştir, sonuçları göz önünde bulundur, seçimini yap ve karar ver, gözden geçir ve değerlendir gibi aşamalardan oluşmaktadır. Görüldüğü üzere bu aşamalara dikkat ederek alınan kararlarda, etik dışı davranışların ortaya çıkma ihtimali azalmaktadır. Sayılan aşamalardan en yüksek düzeyde faydanın sağlanması için karar vericilerin etik karar verme süreçlerini bilmeleri ve bu süreçleri uygulamaları gerekmektedir (Aydın, 2003: 39-40-41; Erdoğan, 2009: 21-22; Kırıl, 2015: 81).

Araştırmacılar, etik karar verme sürecinde etkili olan çeşitli modeller geliştirmişlerdir. Bu modellerden; *“Ussal/Rasyonel Karar Verme Modeli”*, *“Usdışı/Rasyonel Olmayan Karar Verme Modeli”*, *“Kısıtlayıcı Rasyonellik veya Tatmin Edici Model”*, *“Küçük Adımlar Modeli”*, *“Koalisyon Modeli”*, *“Çöp Tenekesi Modeli”*, *“Sezgisel Model”*, *“Etiksel Model”*, *“Cavanagh Modeli”*, *“Hunt ve Vitell Modeli”* ve *“Kohlberg’in Bilimsel Ahlaki Gelişim Modeli”* bu anlamda ön plana çıkmaktadır (Kırıl, 2015: 82-83-84).

Kamu yöneticisi; yasaların net olmadığı, yaşanan durumun belirsiz ve karmaşık olduğu, kafa karıştırıcı gri veya bıçak sırtı durumlarda hızlı karar almak durumundadır. Böyle bir durumda yönetici doğru ve yanlış arasında vicdanlı ve sağduyulu bir şekilde hareket ederek tercihini yaparken karakterine, yetiştirme tarzına ve kendi kişisel etik değerlerine göre hareket edebilir. Ancak bazı durumlarda yönetim dünyasındaki karmaşık ve belirsiz olaylarda gerçek bir ikileme düşüldüğünde etik açıdan makul bir karar alabilmek için anlamlı felsefi fikirlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda, yukarıda ayrıntılı olarak ele alınan felsefi etik yaklaşımlar etik karar verme sürecinde son derece önemli bir role sahip olmakta ve bu yaklaşımlardan yararlanılmaktadır. Kısaca neyin doğru neyin yanlış olduğu konusundaki kuralları belirleyen ve yukarıda ayrıntısıyla ele alınan etik yaklaşımlar incelendiğinde; eylemlerin sonuçlarına odaklanarak en yüksek faydanın elde edilmesini amaçlayan *“Teleolojik (Sonuçsalıcı) Yaklaşımlar”*, eylemlerin sonuçlarından bağımsız şekilde doğru eylemin ödev ve sorumluluk prensibine dayalı olduğunu savunan *“Deontolojik (Sonuçsalıcı Olmayan) Yaklaşımlar”* ve son olarak doğru eylemin erdem sahibi insanlar tarafından

gerçekleştirileceğini savunan “*Karakter Merkezli Yaklaşımlar*” etik karar vermede kullanılan yaklaşımlardır. Felsefi geleneklerden çıkan bu yaklaşımlar, etik karar almada yalnızca bir köprü vazifesi görerek yapılan tercihlerin altında yatan mantığı anlamamızı sağlamaktadır. Sonuçta bilinçli bir etik mantık yürütme sorumluluğu, ahlaken doğru olana karar verme işi, her bir kamu yöneticisinin omzuna yüklenmiş bir durum olmaktadır (Lewis, 2016: 773-776-780).

Kamu yönetimi etiğinin felsefi temellerini oluşturan teleolojik, deontolojik ve karakter merkezli yaklaşımlardan hangisinin kamu yönetiminde etik karar verme ve davranmada daha çok kullanılması gerektiği konusu oldukça önemlidir. Genel olarak kamu yönetimi etiği yaklaşımlarını oluşturan bu etik teoriler, bir bireye etik bir konu hakkında net ve mantıklı bir şekilde düşünceleri ve rasyonel olarak savunabilecekleri bir karara varmaları için yardımcı olan başka bir araç olarak ortaya çıkmaktadırlar. Kamu yönetimi açısından etik teoriler, belirli bir eylemin veya kuralın etik olarak haklı olup olmadığını değerlendirmek için bir mekanizmadır. Açıkça ifade etmek gerekirse etik teoriler, bir eylemin veya kuralın etik olarak doğru (gerekli olduğu, uygulanması ve takip edilmesi gerektiği anlamında), etik olarak yanlış (yapılmaması veya takip edilmemesi gerektiği anlamında) veya etik olarak izin verilebilir olup olmadığı (olabilirlik) açılarından kamu görevlilerinin ahlaki vizyonunu keskinleştirmesine yardımcı olmaktadır. Kamu yönetiminin felsefi altyapısını oluşturan ve kamu görevlilerinin karar verme ve davranma süreçlerini etkileyen etik teoriler; bir eylemin sonuçlarına “ahlaki açıdan doğru” olarak kabul edilen teleolojik yaklaşımdan, “ahlaki açıdan doğru” kabul edilen kavramlarını belirli bir durumun dışında bulunan evrensel yasalara dayandıran deontolojik teorilere ve doğru eylemin ahlak, adalet, cesaret, doğruluk ve dürüstlük gibi erdemlere sahip olan kişiler tarafından yerine getirileceğini görüşüne dayanan karakter merkezli yaklaşımlara kadar uzanmaktadır (IIT, 2019).

Esasen kamu yönetimi alanında pratikte bu üç yaklaşımın çoğu zaman beraber uygulandığı göze çarpmaktadır. Bu durumu açmak gerekirse örneğin kamu yönetiminde meydana gelen bazı olaylara yönelik herhangi bir norm bulunmayabilir veya bir olaya uygulanması pek mümkün olmayan genel bir kuralla karşılaşılabilir. Karşılaşılan böyle bir durumda teleolojik açıdan faydacı bir bakış açısıyla toplum genelinin yararına uygun hareket etme yöntemi tercihen daha makul olmaktadır. Ancak, böyle hareket edilmesi durumunda en çok faydayı maksimize edecek eylemin yapılabilirliği ve en fazla iyiyi sağlayabilmek için yasalar ve değerlerin göz ardı edilebilirliği gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Tam tersi düşünceyle kamu yönetiminde karşılaşılan olaylara yönelik

norm, yasa, ilke ve değerler çerçevesinde sonuçlarını dikkate almaksızın deontolojik açıdan iyi istence ve niyete bakılarak hareket edilmesi tek başına yeterli olup olmayacağı sorusu karşımıza çıkmaktadır. Yine kamu yöneticilerinin nasıl erdem sahibi kişiler olması gerektiği, erdemli davranışların neler olduğu ve kamu yönetiminde karşılaşılan olaylarda yalnızca erdemliliğin yeterli olup olmayacağı sorunu da bulunmaktadır. Genel olarak yukarıda belirtilen kamu yönetimi etiğinin felsefi temellerini oluşturan bu üç yaklaşımdan etik sorunların çözümü adına yararlanıldığını belirtmek mümkün gözükmemektedir (Öztepe, 2013: 83).

Kamu yönetiminde devlet ve yasalar aracılığıyla “etik ölçütler” belirlenmediği zaman doğru davranışın ne olacağına yönelik “etik ikilemler” yaşanılması kaçınılmaz olmaktadır. Doğruyu yanlıştan ayırmanın zorlaştığı durum olarak tanımlanan etik ikilemlerin çözümüne yönelik olarak yöneticilerin etik kararlar vermelerinde yol gösterici nitelikteki etik ilke ve kodlar geliştirilmiştir (Bridge, 2003: 10). Karar verme aşamasında seçenekler arasından hangisinin en uygun olduğuna karar verilemediği etik ikilemler söz konusu olduğunda, yöneticilerin bu ilkelere başvurmaları gerekmektedir. Bu açıdan genel olarak yöneticilerden uyulması beklenen; adalet, eşitlik, dürüstlük, doğruluk, tarafsızlık, sorumluluk, insan hakları, hümanizm, bağlılık, hukukun üstünlüğü, sevgi, hoşgörü, saygı, tutumluluk, demokrasi, olumlu insan ilişkileri, açıklık, hak ve özgürlükler, hizmet standartlarının yükseltilmesi, emeğin hakkını verme ve yasa dışı emirlere karşı direnme gibi başlıca etik ilkeler bulunmaktadır (Aydın, 2015: 6-7).

Kamu yönetiminde etik; kamu yöneticilerinin karar alırken ve kamu hizmetlerini yürütürken uymaları gereken, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, adalet, saydamlık, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme, göreve bağlılık, liyakati verimlilik, etkinlik, kalite gibi bir takım ahlaki ilke ve değerler bütünüdür. Kamu görevlilerinin karar verme ve davranışlarında etik, yapılan hizmetlerin ve çalışanların değerlendirilmesinde temel kıstas olarak kullanılmaktadır. Kamu yönetiminde ahlaki ilke ve değerlerin nasıl yapılmasını ve uygulanmasını belirlemede kamu görevlilerine yol gösterdiği için kamu yönetiminde etik oldukça önemli hâle gelmiştir (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 35). Bu ilke ve değerleri benimseyen, karar ve işlemlerinde uygulanan yönetime “*etik yönetimi*” adı verilmektedir (Eryılmaz , 2013: 406). Daha geniş anlamıyla etik yönetimi; bir kamu kuruluşunda yapılan iş ve işlemlerin bütün yönlerine nüfuz eden etik duyarlılık ve bilinç yaratmaya yönelik kamu yöneticilerinin yaptığı sistemli ve duyarlı eylemlerin tümü şeklinde tanımlanmaktadır (Yatkın, 2015: 16).

Yönetim alanında görülen etik dışı davranışlar; ayrımcılık, kayırma, rüşvet, psikolojik yıldırma, korkutma, ihmal, istismar, bencillik, yolsuzluk, işkence, yaranma, şiddet, baskı, saldırganlık, hakaret, taciz, kötü alışkanlıklar, iş ilişkilerine politika karıştırma, görev ve yetkinin kötüye kullanımı, görev ve sorumluluktan kaçış, dedikodu, dogmatik davranış, bağnazlık ve zimmet gibi tutum ve eylemlerden oluşmaktadır (Aydın, 2001:60-69). Bu etik dışı davranışlar, gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçları sayesinde toplumun bilgisine hızlı bir şekilde sunulmakta ve toplumdaki bireylerin siyasal sisteme ve kurumlara olan güvenini zedelemektedir (Kaplan, 2009: 353).

Etik dışı davranışların çözümü için bütün ülkelerdeki etik davranış ilkelerinin ana amacı, etiğe dayalı/saygılı bir kurum kültürü oluşturmaktır. Kamu yönetiminde etiğe dayalı bir kurum kültüründen bahsedebilmek için alınan kararlarda etik ilke ve yaklaşımlara uygun olarak hareket edilmesi, hizmetlerin kamu yararı gözetilerek kurumsal sorumluluk ve dürüstlük içinde yürütülmesi, toplum tarafından da onaylanmış etik uygulamaların bulunması ve en önemlisi de kamu yöneticilerinin etik açıdan eğitilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 37).

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

2.1 Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Kamu yönetiminin çeşitli siyasi, sosyal, ekonomik ve diğer birçok sorunlarla birlikte değişimi, dönüşümü ve gelişimi, kamu yönetimi eğitimi gerekliliği kılmaştır. Ancak, bir olgu olarak kamu yönetiminin ve eğitiminin tarihi, köken itibariyle çok daha eskilere dayandırılabilir. İyi bir devletin nasıl yönetilmesi, yöneticilerin ne tür özelliklere sahip olması, yöneticilerin nasıl eğitilmesi gerektiği, toplumdaki insanların nasıl bir arada yaşayacağı ve nasıl idare edilecekleri gibi sorunların eş zamanlı ortaya çıkması şeklindeki tartışmaların başlangıcı Antik Yunan'a ve hatta ilk siyasi organizasyonların oluşmaya başladığı dönemlere kadar uzanmaktadır (Kalfa, 2011: 405; Parlak, 2015: 74). Kamu yönetiminin bu kadar önemli soru ve sorunları kapsamaması bakımından dikkati çeken bir disiplin olması kaçınılmazdır. Bu tartışmalar üzerine Dünya'da kamu yönetiminin bağımsız bir disiplin olması yolunda ve doğal olarak kamu yönetimi eğitimi konusunda da tartışmalar, araştırmalar, çalışmalar ve ilerlemeler gerçekleştirilmiştir. Bağımsız bir disiplin olarak kamu yönetiminin toplum bilimleri içinde yaklaşık yüz-yüz elli yıllık bir tarihe sahip olduğu bilinmektedir (Parlak, 2015: 55; Şaylan, 1996: 3).

Dünya'da kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi genel olarak kamu yönetimi disiplininin doğuşu, gelişimi ve uygulaması ile birlikte tarihsel süreçte eş zamanlı olarak ele alınmaktadır. Kamu yönetiminin bir bilim veya disiplin olma yolundaki sorunları ve tartışmaları doğal bir sonuç olarak kamu yönetimi eğitiminin de şekillenmesinde rol oynamaktadır (Kapucu, 2015: 203; Usta ve Çelik, 2015: 297-298). Bu açıdan Dünya'da kamu yönetiminin diğer disiplinlerden koparak bağımsız bir disiplin olarak doğuşu ve gelişimi, yönetim ve siyaset ayrımı tartışmaları ile başlamış ve ilk olarak Kıta Avrupası'nda özellikle de Alman ve Fransız yazınında ele alınmıştır. Bu ayrımı destekleyen Amerikan yazarlar da (W. Wilson, L. White, F. Goodnow gibi) yönetimin siyasetten ve hukuktan ayrı bir disiplin olması gerektiğini savunmuşlardır (Saklı, 2013: 285; Gül, 2015: 130). Buna ek olarak, devletin başat ve öncelikli görüldüğü Kıta Avrupası geleneğinde kamu yönetimi idare hukuku ile ilişkili bir disiplin olarak

algılanırken; Anglo-Amerikan sisteminde ise kamu yönetiminin daha çok teknik bir bilim veya disiplin olduğu kabul edilmektedir (Görmez, 2015: 25-26).

Dünya’da kamu yönetimi eğitiminin, 17. yüzyılda ortaya çıkan Kameralizm öncülüğünde çağdaş bir hâle geldiği bilinmektedir. Bu süreci izleyen yüzyıllarda başta Almanya, Fransa ve ABD olmak üzere; İngiltere, Avusturya, Hollanda, İspanya, Polonya, İsveç, Japonya, Hindistan, Çin, Kore ve diğer birçok ülkede kamu yönetimi eğitimi/öğretimi önemli ölçüde genişleyerek günümüze kadar ulaşmıştır. Kamu yönetimi eğitiminin bu denli gelişmesi, disiplinin siyaset ve hukuk karşısında elde ettiği bağımsızlık sonucunda gerçekleşmiştir. Ayrı bir bilim dalı olarak 19. yüzyılın sonlarına doğru kimliğine kavuşan kamu yönetiminin, ilk olarak Kıta Avrupası’nda ve daha sonra ABD ve Kanada’da hızlı bir gelişme göstermiş olduğu belirtilmektedir (Parlak, 2015: 74). Bu açıdan ayrı bir çalışma alanı olma yolundaki kamu yönetiminin Kıta Avrupası’nda idare hukuku etkisiyle bağımsızlığını elde edememesi ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte disiplinin ABD’ye doğru kaymaya başlaması, kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin bu doğrultuda şekillenmesine neden olmuştur (Görmez, 2015: 25-26).

Kamu yönetimi disiplininin tarihsel gelişiminde, doğuşundan itibaren geçirmiş olduğu anlayışlar, yaklaşımlar, teoriler ve/veya hareketler bakımından ele alınan tartışmalar sonucu ortaya çıkan değişim ve dönüşüm, kamu yönetimi eğitiminde etkili olmuştur. Kamu yönetimi ile kamu yönetimi eğitimi, disiplinin doğuşuyla başlayan süreçten itibaren iç içe geçmekte ve birlikte ele alınmaktadır. Bu açıdan kamu yönetimi disiplininin önceleri ahlak, siyaset ve idare hukuku ile birlikte ele alınması, daha sonra da bu durumdan kurtulabilmek adına işletmecî bir anlayışa bürünmesi, kamu yönetimi eğitimini bu disiplinler doğrultusunda şekillendirmektedir. Dolayısıyla kamu yönetimi disiplininin bağımsızlığını kazanabilmek için diğer disiplinlerle girmiş olduğu mücadeleler sonucunda kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi bu yönde şekil almakta ve savrulmaktadır.

Dünya’da kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi, üniversite programlarıyla lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde verilmektedir. Dünya’da lisans ve lisansüstü düzeyde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilen akademik birimler; “*Public Administration*”, “*Public Affairs*”, “*Public Health*”, “*Public Policy*”, “*Public Management*” “*Political Sciences*”, “*Administrative Sciences*”, “*Government*”, “*Governance*” gibi isimlerden oluşmaktadır. Bu isimler aynı zamanda bu bölümlerde verilen derslerin adı da olmaktadır (Parlak, 2015: 56).

2.1.1 Tarihsel Süreçte Dünya’da Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Gelişimi

Kamu yönetiminin tarihsel süreçte bir eğitim, öğretim ve araştırma alanı hâline gelmesi ve disiplinin gelişimi, 16. ve 17. yüzyılda Almanya ve Fransa’da mutlakiyetçi devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber devletin en iyi şekilde nasıl yönetileceği tartışmaları ile başlamaktadır (Şaylan, 2000: 6-7; Kalfa, 2011: 406). Bu açıdan devletlerin kapitalizme dönüşümünde yaşamsal işlevleri yerine getiren yapısal değişimlerin gerçekleştiği modern devlet olarak adlandırılan yönetim süreçlerini gerçekleştirmekte geç kalan Prusya ve Avusturya gibi Alman toplumlarında, bu kapitalist dönüşümü hızlandırmaya yönelik olarak “Kameralizm” anlayışı ortaya çıkmıştır. Kameralizm, salt bir amaca ya da uygulamaya yönelik olarak devlet yapısının nasıl olması ve ne tür işlevleri üstlenmesi gerektiği konusunda düşünce, çözüm ve asıl olarak devlet bilgisinin ortaya koyulması çabasıdır (Şaylan, 1996: 3-4; Kalfa, 2011: 406). Böylece, Avrupa üniversitelerinde kamu yönetimi üzerinde incelemeler yapmak amacıyla 1729 yılında Prusya’da “Kameral Bilimler” kürsüleri kurulmuştur. Kameral Bilimler’in, çeşitli ekonomi dalları arasında işlevsel bağları kurarak devletin ekonomi yönetiminde üzerine düşen görevlerini saptamak, toplumsal refahı sağlamak için kaynaklarla araçları ortaya koymak ve daha iyi işleyen güçlü bir devlet yapısı oluşturmak için yönetime iyi yetişmiş insan gücü yetiştirmek gibi temel amaçları bulunmaktadır (Ergun ve Polatoğlu, 1988: 9-10; Şaylan, 2000: 6; Parlak, 2015: 70; Gül, 2015: 129).

Kameral Bilimler kürsülerinin yaklaşık yarım yüzyıl içinde tüm Alman üniversitelerinde olduğu ve bu konuda eğitim vermeye başlayan bir yüksekokulun kurulduğu bilinmektedir. Kameralist kürsülerin yürüttüğü öğretimin kapsam ve içeriği üniversiteler arasında farklılık göstermiştir (Şaylan, 2000: 6). Genel olarak kamu yönetiminin sanat yanının ağır bastığı bu kürsülerde yönetim sanatı, maliye, ekonomi, muhasebe, organizasyon ve personel sorunları, yöneticilerin seçimi ve eğitimi gibi konular ele alınmıştır (Ergun ve Polatoğlu, 1988: 10; Eryılmaz, 2013: 33; Parlak, 2015: 70). Sonuç olarak Kameralizm anlayışı, devlet yönetimini sistemli hâle getirerek Kameralist kürsülerde bir öğretim konusu yapmaya yönelmiş ve kamu yönetimi disiplininin ve kamu yönetimi eğitiminin oluşmasına katkıda bulunmuştur (Ergun, 2004: 8).

Fransa’da 1800’lerin ilk çeyreğinde ussal bir yönetim arayışında olan Napolyon, başta kamu örgütlenmesi ve kamu görevliliği rejimi (memur statüsü) gibi pek çok alanda ulusal birliği sağlamaya yönelik köklü reformlar gerçekleştirmiştir. Köklü reformları gerçekleştirmek için bu dönemde yapılan çalışmaların başında Fransız yazar Charles Jean Bonnin’in (1772-1846) çalışmaları gelmektedir. Bonnin’in kamu yönetimi alanındaki ilk çalışması, 1808 yılında yayımladığı “*De l’importance et de la Nécessité d’un Code Administratif = Bir İdari Yasanın Önemi ve Gerekliliği Üzerine*” adlı taslak niteliğindeki kitabıdır. Bonnin daha sonra Napolyon’un çok yararlandığı ilk kitabını genişleterek 1812 yılında yayımladığı “*Principles d’Administration Publique = Kamu Yönetiminin İlkeleri*” adlı kitabında, devlet yönetiminde uygulanan kural ve yöntemleri belirten bir bilim anlamında kullandığı “*kamu yönetimi*” kavramını ilk kez kullanmıştır (Karasu, 2004: 226-227; Ergun, 2004: 8; Çiner, 2009: 9-10; Parlak, 2015: 70). Karasu’ya (2004) göre kamu yönetimine yönelik 68 genel ilkenin yer aldığı üç ciltlik bu kitabın en temel özelliği, o döneme kadar “*polis*” ya da “*devlet idaresi*” gibi başlıklarla yayımlanan kitaplardan farklı olarak kamu yönetimi adıyla yayımlanmış olması ve kamu yönetimi ilkelerinin sistematik ve kapsamlı bir şekilde üzerinde durulduğu ilk kitap olmasıdır. Böylelikle Bonnin’in ortaya koyduğu bu eserlerin kamu yönetimi eğitiminin tarihsel gelişimini anlamamız açısından temel alınması gereken önemli kaynaklardan olduğu anlaşılmaktadır.

Kamu yönetimi disiplininin tarihsel gelişiminde incelenmesi gereken bir diğer önemli isim, Alman geleneğinde yer alan Lorenz Von Stein (1815-1890) ve onun yapmış olduğu çalışmalarıdır. Stein, 19. yüzyılda yapmış olduğu çalışmalarında kamu yönetimini bir bilim olarak ele almış ve kamu yönetiminin diğer disiplinlerden ayrı bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu yüzden Lorenz Von Stein, Avrupa’da modern kamu yönetiminin kurucu babası olarak kabul edilmektedir (Çiner, 2009: 4-5; Saklı, 2013: 289; Fedai, 2018: 123).

Kamu yönetimi kavramı, sonraki yıllarda Avrupalı başka yazarlar tarafından da kullanılmıştır. Avrupa’da hukuka bağlı yönetim ilkesiyle 19. yüzyılda yönetim bilimleri alanında uzmanların olmaması üzerine idare hukukçuları tarafından disiplin geliştirilmiştir (Ergun, 2004: 8; Fedai, 2018: 123). Bu konuda özellikle 1828-1844 yılları arasında yaptığı çalışmalarla ön plana çıkan hukukçu Louis Antoine Macarel (1790-1851) olmuştur. Macarel’in kamu yönetimini idare hukuku temelinde ele almaktan ziyade, idare hukukunu yönetsel ilkeler aracılığıyla açıklaması, onu diğer

hukukçulardan ayıran temel bir özelliği olarak kabul edilmektedir (Karasu, 2004: 228-229).

19. yüzyılda Fransız kamu yönetimi yazınında yer alan pek çok sayıdaki çalışmadan ön plana çıkan bir diğer isim, Alexandre François Vivien (1799-1854)' dir. Vivien'i önemli kılan şey, 1859 yılında yayımladığı "*Etudes Administratives = Yönetmelik İncelemeler*" adlı kitabında kamu yönetimini tekçi ve sistematik bir biçimde ele alarak idare hukukuyla geniş ilişkili bir şekilde tanımlamasıdır. Vivien bu çalışmasında, biraz daha ılımlı bir şekilde hukuk yaklaşımının aşılmasını ve yönetimin tarihsel ve iktisadi boyutları da kapsaması gerektiğini vurgulayarak, siyaset-yönetim ikiliği tartışmaları üzerine kamu yönetimi ve idare hukukunu birleştiren bir sentez ortaya koymuştur. Sonuç olarak Vivien'in bu çalışmasıyla birlikte Fransız kamu yönetimi yazınının o dönemde zirveye ulaştığı kabul edilmektedir (Çiner, 2009: 13; Karasu, 2004: 229).

Kamu yönetimi eğitiminin tarihsel gelişiminde 19. yüzyılda Fransa'da iki önemli etken ön plana çıkmaktadır. İlk etken, kamu yönetimi alanında ilk süreli yayınlardan biri olan ve 1839-1849 yılları arasında yayımlanan "*Revue Administratif*" adlı dergidir. Bu derginin kamu yönetimi alanındaki ilk süreli yayınlardan olduğu ve sadece kamu yönetimi üzerine odaklandığı belirtilmektedir (Karasu, 2004: 229; Çiner, 2015: 10). Kamu yönetimi eğitimi açısından diğer önemli etken ise Fransa'da bilimsel bir inceleme ve araştırma alanı olarak kabul edilen kamu yönetimine yönelik eğitim kurumlarının açılması yönündeki çabalar olarak kabul edilmektedir. Fransa'da yönetim okulunun kurulmasına ilişkin ilk girişim, 1848 yılında "*Ecole d'Administration = Ulusal Yönetim Okulu*"nun kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Yönetim okulunun kuruluşunda Vivien'in önemli katkılarının olmasına rağmen okul, 18 ay gibi kısa bir sürede çeşitli nedenlerden dolayı kapatılmıştır (Karasu, 2004: 229-230; Şengül, 2009: 292; Turan, 2015: 190). Bu okulun kapatılmasındaki nedenlerden en önemlisi, devletin üst düzey kademelerinde görev alacak yüksek memur yetiştirmedeki başarısızlığı olmuştur. Bu başarısızlığı takiben, 1872 yılında "*Ecole Libre des Sciences Politiques = Siyaset Bilimi Özel Okulları*" kurulmuştur. Bu okullar kısa sürede devletteki önemli üst düzey memuriyetlikler için sınavlara hazırlık konusunda önemli rol oynamışlardır (Turan, 2015: 190).

19. yüzyılın sonuna kadar Kameralizm anlayışıyla beraber Kıta Avrupası'nda kamu yönetimi, daha çok devlet bilimi olarak algılanmıştır. Bu dönemden sonra Kıta Avrupası'nda kamu yönetimi, idare hukukunun disiplin üzerindeki egemenliği ve Dünya'da yükselen siyaset bilimi anlayışıyla beraber etkisini kaybetmeye başlamıştır.

Kamu yönetiminin bu kıtada idare hukuku ile girdiği mücadeleden bağımsızlığını sağlayamadan çıkması sebebiyle disiplinin gelişimi ABD'ye kaymıştır. Aslında kamu yönetimi kavramının ilk çıkış ve kullanılış yeri Fransa olmasına rağmen, bu kavramı devlet yönetimi ile şirket yönetimi anlayışlarını birbirinden ayırma niyetiyle benimseyip tanımlayan ABD'dir. Zamanla kamu yönetimi disiplini ABD, Kıta Avrupası'na tekrar geri ihraç etmiştir. Buradan hareketle kamu yönetiminin beşiği, yok denilecek kadar sınırlı bir kamu kesimine sahip olan ABD kabul edilmektedir. Kimi yazarlar kamu yönetimi kavramını “kamu kuruluş ve görevlilerinin yönetimi” olarak yorumlayarak çelişkili bir biçimde açıklanması güç bir yanılgıya düşmektedirler. Bu açıdan kamu kesiminin bulunmadığı bir yerde nasıl olur da “kamu yönetimi” alanında kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yapıyor olması şaşırtıcı bir durumdur. “Yönetiminin evrenselliği” ilkesi sayesinde çelişkili sanılan bu yanılgıdan kurtulmak kolay bir hâle gelmektedir. Amerikalı kamu yönetimciler, devlet kesiminin az olduğu ABD'de tüm kamu yönetimi örneklerini özel işletmelerden getirmişler ve kamu yönetimi kavramından da, kamu kuruluş ve görevlilerinin yönetimi anlamını değil, *kamunun yönetimini ya da kısacası “yönetim” yalın olgusunu anlamamız gerektiğini* ortaya koymuşlardır. Pragmatist bir anlayış çerçevesinde ele alınan kamu yönetimi disiplini, kamu ve özel sektör ayrımı yapılmadan ve sanat veya bilim gibi tartışmalara fazla girilmeden ABD'de gelişimine devam etmiştir. Bu nedenlerden dolayı ABD, bağımsız kamu yönetimi disiplininin kurucusu olarak kabul edilmektedir (Çiner, 2009: 5-6; Karasu, 2004: 235-237; Fedai, 2018: 125; Fişek, 2011: 35).

Kamu yönetiminin resmi doğum tarihi-başlangıç noktası genel bir kabul olarak, ABD başkanlarından Woodrow Wilson'un (1856-1924) 1887 yılında *Political Science Quarterly* dergisinde yayınlanan “*The Study of Administration = İdarenin İncelenmesi*” adlı makalesi ele alınmaktadır. Bu makale, birçok bilimci tarafından kamu yönetiminin bir bilim dalı olarak ortaya çıkışının belgesi sayılmaktadır. Bu makalede kamu yönetimi, hukuk ve siyaset alanlarından ayrı bir alan olarak ele alınmış ve Kıta Avrupası geleneğinden uzaklaştırılıp bağımsız bir disiplinin temelleri atılmıştır (Wilson, 2016; Görmez, 2015: 26; Gül, 2015: 130; Kalfa, 2011: 406).

Wilson; kamu yönetimi disiplini, siyasetin telaş ve çekişmelerinden uzaklaştırılmış bir işletme yönetimi benzeri bir çalışma ve profesyonel uzmanlık alanı olarak tanımlamıştır. Wilson'a göre yönetim uygulamaları, siyasi meseleler değildir. Her ne kadar siyaset, yönetimin yapacağı görevleri belirlese de, siyasetin kamu kurumlarını yönlendirmesine izin verilmemesi gerekmektedir. Wilson, hükümetin

aparatu olarak adlandırdığı kamu görevlilerinin ve yöneticilerinin eğitimle geliştirilmesi gerektiğini ve devlet memurluğuna girecek kişilerin teknik bilgiyi ölçmeye dayalı, sürekli ve özgürlükçü testlerden oluşan rekabetçi sınavlarla seçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Wilson başkanlığı döneminde, kapsamlı eğitimden geçmiş memurların sağladığı katkı ile birlikte kamu yönetiminin daha etkin, verimli ve yansız çalışabilmesi için çeşitli adımlar atılmıştır (Wilson, 2016: 18; Gül, 2015: 130; Şaylan, 2000: 9).

Kamu yönetim eğitiminin tarihsel gelişimi açısından bakıldığında Wilson'ın ünlü makalesiyle de hayat bulan 1900-1926 yılları arasında siyaset-yönetim ayrımı yapan paradigma, disipline egemen olmuştur (Ergun, 2004: 9; Ayhan ve Önder, 2017: 25). Bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkmasında kamu yönetiminin kurucu ataları, öncelikle siyaset ile yönetimin birbirinden keskin bir şekilde ayrılması gerekliliği üzerinde fazlaca kafa yormuşlardır (Şaylan, 1996: 4). Dolayısıyla Wilson ile başlayan ve 1930'lara kadar süren bu klasik gelenek, “bilimsel yönetim” olarak adlandırılmaktadır. Bu geleneğin temel amacı, kamu yönetimini bağımsız bir bilim dalı hâline getirmektir. Wilson'ın yaklaşımı, Frank J. Goodnow (1859-1939), Frederick W. Taylor (1856-1915), Max Weber (1864-1920), Leonard D. White (1891-1958) ve William F. Willoughby (1867-1960) gibi bilim adamlarının yaklaşımları ile tamamlanmıştır (Kalfa, 2011: 407).

Frank J. Goodnow, 1900 yılında yayınladığı “*Politics and Administration = Siyaset ve İdare*” adlı yapıtında yönetimin ayrı bir bilim dalı olarak siyasetten ayrılması gerektiğini savunmuştur (Goodnow, 2016). Frederick W. Taylor, 1911 yılında yayınladığı “*The Principles of Scientific Management = Bilimsel Yönetim İlkeleri*” adlı çalışmasında ise özel işletmelerin üretim örgütlenmesinde, verimlilik ve kâr artırma amaçlarına yönelik bilimsel yönetim ilkelerini ortaya koymuştur (Taylor, 2016; Kalfa, 2011: 407). Max Weber, 1922 yılında yayınladığı “*Bureaucracy = Bürokrasi*” adlı çalışmasında toplumsal çözümlemenin sonucu olarak ulaştığı bürokrasi kuramı ile hiyerarşik yönetsel yapıların yönetiminin etkinliği ve rasyonelliği açısından gerekli olduğunu savunmuştur (Weber, 2016; Kalfa, 2011: 407-408). Leonard D. White, 1926 yılında yayınladığı kamu yönetimi alanındaki ilk ders kitabı sayılan “*Introduction of the Study of Public Administration = Kamu Yönetimi Çalışmalarına Giriş*” adlı çalışmasında ise kamu yönetiminin ortaya çıkışını, niteliğini, kapsamını ve amacını ele almış ve yönetimle ilgili çalışmaların kanunların oluşumlarından değil, işletme temelinden başlaması gerektiğini savunmuştur (White, 2016; Ergun, 2004: 9; Emre, 2003: 58). William F. Willoughby, 1927 yılında yayınladığı “*Principles of Public*

Administration = Kamu Yönetimi İlkeleri” adlı kitabında, yönetime siyasetten daha ayırıcı bir statünün verilmesi gerektiğini savunmuştur (Ergun, 2004: 9). Sonuç olarak; geleneksel kamu yönetiminde bilimsel yönetim yaklaşımının yaygınlık kazanmasıyla yönetim-siyaset ikilemi çerçevesinde siyaset ve hukuktan ayrı, bağımsız bir kamu yönetimi anlayışı ortaya çıkmış ve özel alana ait örgütlerin yönetimi ile bağdaştırılan işletme disiplininin etkileri görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde başlayan tartışmalar, kamu yönetimi disiplininin tarihsel gelişimi boyunca sürececek kimlik arayışının temellerini oluşturmaktadır (Kalfa, 2011: 408; Üstüner, 2003:595).

Kamu yönetiminin akademik bir çalışma alanı olarak geçirdiği ikinci aşama, 1927-1950 yıllarında kamu yönetiminde yeni bir paradigmanın etkili olmasıyla başlamıştır. Bu paradigmada kamu yönetimi için prensipler ortaya koyulmaya başlanmıştır. Bu prensiplerden en çok bilinenleri, Luther Gulick (1892-1993) ve Lyndall Urwick (1891-1983) tarafından ele alınmıştır. L. Gulick ve L. Urwick’in “*Papers on the Science of Administration = Yönetim Bilimi Üzerine Makaleler*” adlı çalışmalarında “PODSCORB” olarak formüle ettikleri; planlama (planning), örgütlenme (organizing), personel yönetimi (staffing), yönlendirme (directing), eş güdüm (coordinating), raporlama (reporting) ve bütçeleme (budgeting) işlevlerini yönetimin temel prensipleri olarak ele almışlardır. PODSCORB, ilk kez Başkanlık Kamu Yönetimi Kurulu’na (*President’s Committee on Administrative Management*) Aralık 1936’da Gulick tarafından sunulan bir raporda kullanılmıştır. Gulick raporunda, Henri Fayol’un 1925 yılında yayımlanan “*Administration Industrielle et Générale = Genel ve Endüstriyel Yönetim*” adlı kitabındaki “POCCC” (planning, organizing, commanding, coordinating, controlling) formülünden esinlenerek PODSCORB’u oluşturduğunu belirtmiştir. Bu paradigma ile kamu yönetimi her ne kadar işletmecî mantıkla ön planda tutulsa da kamu yönetimini siyaset biliminden etkili bir şekilde ayrıştırdığı görülmektedir (Ayhan ve Önder, 2017: 25; Ergun, 2004: 9-10; Duyar, 2018: 76).

ABD ve Avrupa’da 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ile II. Dünya Savaşı gibi önemli olaylar, kamu yönetimi açısından kritik gelişmelere sebep olmuştur. İlk olarak bilimsel yönetim yaklaşımının etkisinde kalan kamu yönetimi disiplini, sosyoloji ve psikoloji alanlarındaki gelişmelerden de etkilenecek çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilerden en önemlisi, Elton Mayo (1880-1949) ve Roethlisberger’in Western Elektrik Şirketi’nde 1933 yılında yapmış oldukları “*Hawthorne Deneyleri*” olarak adlandırılan çalışmalarıdır. Bu deneylerin sonucunda doğal örgütün, biçimsel örgüt kuruluşu yanında taşıdığı önem ortaya koyulmuş ve yönetimde insan ilişkilerinin önemi

anlaşılmıştır. Bilimsel yönetim yaklaşımının kamu yönetiminde insan unsurunu hesaba katmamasını eleştiren bu anlayış “*İnsan İlişkileri Okulu*” adını almıştır. Herbert Simon’ın (1916-2001) “*Administration Behaviour = İdari Davranış*” ve “*The Proverbs of Administration = Yönetimin Atasözleri*” adlı eserlerinde bilimsel yönetim ilkelerine bir tepki olarak iç tutarlılıklarının olmadığını kanıtlama çabası, Mary Parker Follet’in (1868-1933) bilimsel yönetim yaklaşımının durağanlığı ve toplumsal değişim unsurlarını yok saydığı savları ve Robert Dahl’ın (1915-2014) kamu yönetiminin insan davranışlarını göz ardı etmemesi gerektiği düşüncesi, İnsan İlişkileri Okulu’nun temel dayanakları olmuştur (Kalfa, 2011: 409; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 13; Üstüner, 2003: 596-597; Emre, 2003: 59; Parlak, 2015: 68). Sonuç olarak Neo-Klasik dönem olarak da bilinen bu dönemin özelliği, kendinden önceki makineleşmiş insan tasarımıyla verimlilik elde edilmesini teşvik eden teorilerin eksik kalan kısımlarını tamamlamak ve örgütte insani ilişkilere üretim ilişkileri açısından önem verilmesini sağlamak olmuştur (Fedai, 2018: 128; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 13).

Dünya’da etkili olan önemli sorunlar sonucunda bu dönemde sosyal devletin temellerini oluşturan politikalar ile devlet ve kamu bürokrasisi, sürekli büyüme eğilimine girmiştir. Bu gelişmeler, kamusal politika ve uygulamaların sayısını artırmış, kamu yönetimi disiplininin gelişmesine olanak sağlamış ve en önemlisi kamu yönetimi eğitiminin gerekliliğini artırmıştır (Gül, 2015: 130).

1950-1970 yıllarında etkili olan bir diğer paradigma ise kamu yönetimini siyaset bilimi içinde gören paradigmadır. Bu anlayışın etkili olduğu görüşe göre ana disiplin olarak kabul edilen siyaset bilimi, kamu yönetimini içinde barındıran üst bilim alanı olarak görülmektedir (Ayhan ve Önder, 2017: 26).

1950’li yılların sonrasında ve 1960’lı yılların başlarında kamu yönetimi yazınında “*karşılaştırmalı kamu yönetimi*” yaklaşımı egemen olmaya başlamıştır (Emre, 2003: 60; Üstüner, 2003: 598). Bu yaklaşım doğrultusunda yapılan karşılaştırmalı incelemeler, farklı yönetim pratiklerinin ve deneyimlerinin yaşandığı kamu yönetimi alanında kültürel farklılıkların öneminin anlaşılmasını sağlaması bakımından önemli bir işlevi yerine getirirken karşılaştırmalı kamu yönetiminin içinden çıkan “*kalkınma yönetimi*” ile birlikte 1955-1965 yılları arasında en çok ilgi çeken inceleme alanı hâline gelmiştir (Kalfa, 2011: 409; Güler, 2003: 535).

1960’lı yıllara gelindiğinde ise ABD’de yaşanan önemli ve büyük çaplı toplumsal, yönetsel, siyasal, teknolojik, demografik ve ekonomik değişimlerin kamu yönetimi disiplininin tarihsel gelişiminde etkili olduğu görülmektedir (Üstüner, 2003:

598; Özgür ve Öztepe, 2015: 98). 1960'lı ve 1970'li yıllar, ABD'li kamu yönetimcilerinin “*örgüt yönetimi geliştirme*” kavramı üzerinde yoğunlaştıkları yıllardır. Bu dönemde yaşanan Watergate skandalı, Vietnam Savaşı ve buna karşı olarak başlayan kampüs hareketlerinin de etkisiyle birlikte, devlet ve kamu bürokrasisi kamuoyu tarafından sorgulanmaya başlanmıştır. Devlete ve bürokrasiye güvensizliğin yükseldiği bu tarihlerde, “*yönetimde etik sorunu*” ve “*yönetimin sorumluluğu*” gibi konular ön plana çıkmıştır (Güler, 2003: 537; Kalfa, 2011: 409).

1960'lı yıllardan itibaren rasyonel karar verme teknikleri, yöneylem, kritik yol analizi, program bütçe, maliyet-kâr çözümlemelerinin kamu yönetimi eğitimi içindeki önemi giderek artmaya başlamıştır. Artık kamu yöneticileri için bu tekniklerin bilinmesi ve kullanılması gerekmektedir. Bunun bir sonucu olarak da örgüt kuramı ve iş yöneticiliği anlayışı (managerialism), kamu yönetimi eğitimi müfredatında ağırlıklı bir konuma gelmiştir (Şaylan, 2000: 12).

1960'lı yılların sonlarında karşılaştırmalı kamu yönetimi ve kalkınma yönetiminin etkileri azalırken bir yandan “*Kamu Tercihi Teorisi (KTT)*”, diğer yandan ise D. Waldo ve H. G. Frederickson gibi akademisyenlerin öncü olduğu “*Yeni Kamu Yönetimi Hareketi (YKYH)*” yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Ortaya çıktığı 1960'ların sonları ve 1970'lerde oldukça ses getiren YKYH, siyaset-yönetim ayrımına karşı çıkmış; etik, erdem, katılım, rasyonelite, sosyal eşitlik, adalet, toplumsal hakkaniyet, modernite, postmodernite, bürokrasi ve demokrasi gibi kamu yönetimi disiplinine dâhil ve çoğu birbiriyle ilintili konuları ele almıştır (Özgür ve Öztepe, 2015: 98; Özgür, 2003: 193).

1980'lerden itibaren kamu yönetiminde, küçük ama ekonomik, etkin ve etkili devlet anlayışının, piyasacılığın ve işletmeciliğin şekillendirdiği kamu işletmeciliği yaklaşımı yaygın bir hâl almaya başlamıştır. Keynesyen ekonomik politikaların neden olduğu iddia edilen krizin derin bir biçimde yaşandığı ve sosyal devlet politikalarının tamamıyla sorgulandığı bu dönemde, kamu yönetiminde; “*Kamu İşletmeciliği*” yaklaşımı, minimal devlet ve güçlü piyasa anlayışı ortaya koyulmuştur. Kamu işletmeciliği yaklaşımına giderek artan eleştirilerden dolayı bu yaklaşım, 1980'li yılların sonunda “*Yeni Kamu İşletmeciliği*” yaklaşımı şeklinde revize edilmiştir. Bu yaklaşımda piyasacı anlayış değiştirilmemiş ve kamu yönetiminde devletin bir işletme gibi yönetilmesi gerektiği düşüncesi temel alınmıştır (Kalfa, 2011: 410; Üstüner, 2000: 19-20; Ömürgönülşen, 2003: 3-4-5; Gül, 2015: 131). Bunun doğal bir sonucu olarak kamu yönetimi eğitimi müfredatında da işletmeci yaklaşımın etkileri görülmeye başlanmıştır.

1990'lı yıllardan günümüze doğru bakıldığında kamu yönetimi disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımına alternatif olarak “Yönetişim” ve “Yeni Kamu Hizmeti” yaklaşımları ön plana çıktığı görülmektedir (Kalfa, 2011: 410). Uluslararası kuruluşlar tarafından da benimsenen bu yaklaşımlar, kamu yönetimi literatüründe ele alınmakta ve dolayısıyla kamu yönetimi eğitiminde de etkili olmaktadır.

Dönemsel olarak ortaya çıkan sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin; kamu yönetimi disiplini üzerinde ve ortaya atılan tartışmaların sonuçlarında, kamu yönetimi eğitime ve kamu yönetimi çalışmalarına ülkeden ülkeye farklı etkileri olsa da yansımaları olmuştur (Gül, 2015: 132).

2.1.2. Farklı Kıtalarda Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin tarihsel süreçte gelişimi, değişimi ve dönüşümü ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu açıdan kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin farklı kıtalardaki durumunu incelemek gerekmektedir. Bu kapsamda kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin incelendiği çalışmanın bu bölümünde kıtalar bazında bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre; Avrupa Kıtası, Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları, Afrika Kıtası, Asya Kıtası ve Pasifik ülkeleri örneklerinde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi ele alınmaktadır. Ele alınan ülkelerdeki kamu yönetiminin gelişimi ile birlikte hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerde ön plana çıkan kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren üniversite, okul, kolej ve enstitü gibi eğitim kurumları örnekleri detaylıca incelenmektedir.

2.1.2.1. Avrupa Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Kamu yönetiminin ahlak, felsefe ve siyaset kitaplarının ve konularının dışında ayrı bir alan ve disiplin olarak incelenmesi ABD ile karşılaştırıldığında, Kıta Avrupası'nda daha eskiye dayanmaktadır. Kıta Avrupası'nda kamu yönetimi konusuna idare hukukçuları sahip çıkmış ve idare hukukçularının kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi noktasında önemli etkileri olmuştur. Özellikle başta Almanya ve Fransa olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde de hukuk ile yönetim birbirinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmüş ve kamu yönetiminin ağırlık merkezini idare hukuku oluşturmuştur. Bu açıdan kamu ve idare hukuku adı altında yürütülen kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi, Kıta Avrupası'nda son yıllara kadar genel bir eğilimle etkisini göstermiştir (Eryılmaz, 2013: 33; Gül, 2015: 132; Parlak, 2015: 70).

Kıta Avrupası'nda kamu yönetimi eğitimi ve öğretimini özel bir konu olarak ele alan öncü girişimlerin başında, Kameralizm düşüncesi ve pratiğinin bir sonucu olarak üniversitelerde 1729 yılında kurulan “Kameral Bilimler” kürsüleri gelmektedir. Kameral Bilimler kürsülerinde eğitim ve öğretim, genel olarak hukuk, yönetim tekniği ve siyaset boyutlarının bir araya getirilmesiyle yürütülmüş, hangi boyuta daha fazla ağırlık verileceği ve yürütülen bu eğitimin içeriği ve kapsamı üniversiteden üniversiteye değişiklik göstermiştir. Genel olarak bu dönemde mutlakiyetçi siyasi rejimler yıkılıp dönüşürken, hukuk devleti ve/veya hukuka bağlı merkezci bir kamu yönetimi ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla bu durum sadece Kameralist geleneğin öncüsü Almanya için değil, bütün Kıta Avrupası için geçerli olmaktadır. Sonuç olarak bu dönemden itibaren Kıta Avrupası'nda devlet yönetiminin hukuksal boyutu, ağırlıklı bir biçimde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimine damgasını vurmuştur (Eryılmaz, 2013; Şaylan, 2000: 6).

Kıta Avrupası'nda kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde idari gelenek bakımından İngiltere bir kenara bırakıldığında, siyasi ve hukuki sistemleri ortak sayılabilecek birçok Avrupa ülkesi birbirine benzer eğilimler göstermektedir. Özellikle Fransa ve Almanya arasında büyük paralellik göstermekte ve çoğunlukla bu iki ülke arasında yapılan açıklamalar, diğer Avrupa ülkeleri için de geçerli sayılmaktadır (Parlak, 2015: 70).

Avrupa ülkelerinde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi konusunda başlıca iki sistem ön plana çıkmaktadır. Bunlar; Fransız ve İngiliz sistemleridir. Kıta Avrupası'na bakıldığında özellikle Fransız ve İngiliz sistemlerinde insanların genç yaşta alınarak yetiştirilmeleri ve yukarıya doğru itelenmeleri olayı görülmektedir. Bu durum, özellikle ABD ve Kanada benzeri sistemlerde görülmemektedir. Çünkü ABD ve Kanada benzeri sistemlerde, insanlar yönetimin dışında uzmanlaşmakta ve yönetimin herhangi bir noktasından içeriye girebilmektedirler. Bu durum, Avrupa sistemleri için çok zor kabul edilebilir bir durumdur. Genel olarak yöneticilerin yetiştirilmesi düşüncesini bütünüyle reddeden İsviçre hariç Kıta Avrupası'nda kamu yönetimine yönetici yetiştirme konusunda eğitim kurumlarının gerekliliğine inanılmaktadır (Ergun, 1988: 15-16; Önder, 1995: 142).

Kıta Avrupası'nda İkinci Dünya Savaşından sonra savaşın olumsuz etkilerini gidermek, kalkınmayı hızlandırmak ve kamu yönetimine donanımlı yönetici yetiştirmek amacıyla eğitim kurumları açılmıştır. Bu kurumların açıldığı ülkelerin başında, idare hukukçularının egemenliğinin kırıldığı ilk ülke olan Fransa gelmektedir. Tarihsel olarak Fransa incelendiğinde, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından referans

gösterilebilecek yönetici yetiştirilen ana kuruluşların başında, 1945'te kurulan Siyasal Bilimler Enstitüsü (IEP), Ulusal Yönetim Okulu (ENA) ve 1966'da kurulan Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsü (IIAP) gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra General de Gaulle başkanlığındaki geçici hükümet tarafından 9 Ekim 1945'te çıkartılan tüzükle beraber üniversite ile iş birliği içinde fakat idareye daha yakın bir kuruluş olan Ulusal Yönetim Okulu (ENA) kurulmuştur. ENA; yüksek memurların eğitimini profesyonelleştirmek ve üst düzey kamu hizmetlerine erişimi demokratikleştirmek gibi kurucu ilkelere sahiptir. Giriş koşulları ağır olan ENA'nın öğrencilerinin pek çoğunu "Sciences Po" olarak bilinen Paris ve Paris dışındaki Siyasal Bilimler Enstitüsü (IEP) mezunları oluşturmaktadır. ENA'da eğitimin amacı; Fransa'da devletin politika üretme, planlama ve karar verme mekanizmasının olduğu üst düzey kadrolar için en az yanlıyla insanları yöneten, hızlı bir şekilde en isabetli kararı alabilen ve sorumluluk bilincine sahip yüksek yöneticiler yetiştirmektir. ENA'dan mezun olanlar bitiriş derecelerine göre o yıl için saptanan Danıştay, Sayıştay, bakanlık müfettişliği, diplomasi sınıfları mensupları ve bakanlıkların üst düzey yöneticileri gibi yüksek yönetimlerde bulunan boş kadrolara girmektedirler. ENA'dan mezun olanlar daha sonra da başkanlık, başbakanlık, bakanlık, valilik gibi üst düzey kamu yönetimi pozisyonlarına gelerek başarılı olmuşlardır (ENA, 2019; Önder, 1995: 142; Ergun, 1983: 28; Kalkandelen, 1985: 88; Ar, 1986: 15-17; Turan, 2015: 195; Gül, 2015: 132).

Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsü (IIAP) de esas itibariyle yabancı ülkelerin yöneticilerini eğitmek amacıyla, General de Gaulle öncülüğünde 2 Aralık 1966 tarihinde kurulmuştur. IIAP başta Latin Amerika, Orta ve Uzak Doğu ve Afrika olmak üzere yaklaşık 44 ülke yöneticilerine eğitimler vermiştir. Bu sayede IIAP'ın amacı, birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin yöneticilerini yetiştirmek yoluyla uluslararası idari iş birliğini geliştirmek, bu ülkelerle yakın ilişkilerini ve etkilerini sürdürmek olmuştur. ENA'nın uluslararası etkisinin artırılması amacıyla, 2002 yılında Fransız hükümeti Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsü ile ENA'yı birleştirme kararı almıştır (ENA, 2019; Ar, 1986: 17-18; Turan, 2015: 197).

İngiltere'de, kamu yöneticilerinin üniversitede aldıkları eğitimin yeterli olduğu, kültürlü, açık zihinli ve düşünüp tartma yeteneği bulunan insanların iş başında yetişerek iyi bir yönetici olabileceği düşüncesi ve uygulaması hakimdir. Genel olarak bakıldığında İngiltere'de hizmet öncesinde yönetici yetiştirilmesi ve geliştirilmesi ile yükümlü ENA benzeri bir yöneticilik okulu bulunmamaktadır. İngiltere'de yönetici sınıfın genelde aynı toplumsal çevre ve çoğunlukla Cambridge ve Oxford gibi öğretim

kurumları mezunlarından oluşması sebebiyle hizmet öncesinde lise veya yüksekokul temeline dayalı bir yöneticilik okulu gerekli görülmeyip yöneticilerin yetiştirilmesi bakanlıkların yetiştirme programlarına bırakılmıştır (Kalkandelen, 1985: 93-96; Önder, 1995: 144; Ergun, 1988: 27).

İngiltere’de çeşitli sınıfların mensuplarının ve yönetim elemanlarının hizmet içinde geliştirilmeleri veya eğitilmeleri amacıyla akademik kurumlar dışında kolej, enstitü, şirket, dernek, kurul, merkez gibi adları taşıyan örgütler kurulmuştur. Genellikle kâr amacı gütmeyen bu örgütler, hizmet içi eğitsel programlarla yöneticilerin eğitilmesi ihtiyacını gidermektedir. 1944’te bu amaçla kurulmuş ve Henley Koleji (Henley College) olarak da adlandırılan İngiliz Yönetim Personeli Koleji, daha çok pratik eğitim programı uygulamaları yapmıştır. 1922’de kurulan Kraliyet Kamu Yönetimi Enstitüsü, kamu yönetimi alanındaki gelişmeleri takip ederek düzenlediği kurs ve seminerlerle katılımcıların bilgi, beceri ve davranışlarını geliştirerek eğitim ihtiyaçlarını gideren faaliyetlerde bulunmuştur. Kurulan diğer okullara bakıldığında 1953’te Batı İngiltere Sevk ve İdare Merkezi, 1958’de Horsly Towers Eğitim Merkezi, 1965’te Oxford Sevk ve İdare Merkezi ve 1973’te Brookfield Manor Sevk ve İdare Eğitim Merkezi gibi kurumlar sevk ve idareciliği geliştirmek amacıyla yöneticilere eğitimler sağlamışlardır (Kalkandelen, 1985: 96-99; Önder, 1995: 145-146; Quereshi, 1970:103).

İngiltere’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin gelişimi, bürokratların eğitim eksikliğini gidermek için 1960’lı yıllara kadar üniversite ve meslek örgütlerinin desteğiyle biçimlenen eğitim programlarıyla sürdürülmüştür. Söz konusu eğitim programlarının, bürokratların ve sunulan kamu hizmetlerinin kalitesinde karşılaşılan sorunlara çözüm olamaması nedeniyle 1967 tarihli mesleki oryantasyona sahip lisans düzeyinde kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin verilmesini öngören Mallaby Raporu ve 1968 tarihli bürokraside yaşanan kalite sorununun çözümü için uygulamaya dönük kamu yönetimi eğitimi verilmesini gündeme getiren Fulton Raporu ortaya koyulmuştur. Mallaby ve Fulton raporları İngiltere’de yeni bir dönemin başlangıcı sayılmış ve 1968’ten itibaren dört yıllık mesleki eğitim odaklı kamu yönetimi lisans programları ilk olarak politeknik olarak adlandırılan yüksek öğrenim kurumlarında başlamıştır. Bu lisans programlarıyla kamu yönetiminin siyaset biliminden ayrılışı tamamlanmış ve 1970’lerde kamu yönetimi eğitimi popüler hâle gelmiştir. Ne var ki İngiltere’de 1979’dan itibaren yeni hükümetin getirdiği neo-liberal politikalar ve yeni sağ anlayışı, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimini olumsuz etkilemiştir. İngiltere’de 1990’lardan bu yana kamu yönetiminde kamu işletmeciliği ve yönetim yaklaşimleri etkili olmuş ve bu yüzden işletmeci

anlayışın önemli ölçüdeki etkisiyle geleneksel kamu yönetimi eğitimi lisans düzeyindeki programların sayısı azalmıştır. Geçmişten günümüze lisans düzeyinde yaşanan gelişmelere karşın, uluslararası öğrencilerin ve sponsorların etkisiyle lisansüstü düzeyde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi, mevcudiyetini sürdürmektedir (Çobanoğlu, 2015:231-242; Gül, 2015: 132-133).

Kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından Almanya incelendiğinde, kamu yöneticisi yönetsel anlaşmazlıkları çözen bir yargıç gibi görülmekte ve hukuk bilgisi, tarafsızlık, dürüstlük, doğruluk niteliklerine sahip bir yönetici yetiştirme amacı güdülmektedir (Ergun, 1988: 15). Almanya'nın federal yapısı nedeniyle, merkezileştirilmiş bir yönetici eğitim sistemine sahip olması güçleşmektedir. Eyaletler kendi personel politikalarını kendileri belirledikleri için yöneticilerin eğitimi sorununu da kendi eyaletleri çerçevesinde gidermektedirler. Öte yandan ülke çapında hizmet götüren kurum, kuruluş ve bakanlıklar, yönetici yetiştirme konusunda eğitimleri kendisi yapmaya başlamıştır. Özünde federal düzeyde kamu yöneticilerinin yetiştirilmesine yönelik Fransa'daki ENA gibi merkezi bir kurum olmayan Almanya'da, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından iki önemli kurum olan Yönetim Bilimleri Yüksekokulu ve Federal Kamu Yönetimi Akademisi (BAKOEV) mevcuttur. Yönetim Bilimleri Yüksekokulu, İkinci Dünya Savaşı sonrası 1947'de bölgedeki işgal gücü Fransızların etkisiyle ve ENA'yı andıracak biçimde özerk statüye sahip üniversitelerle eş değer bir devlet akademisidir. Yüksekokul, kamu yönetimi alanında lisansüstü eğitim, hizmet içi eğitim, araştırma ve yayın yapmaktadır. Federal Kamu Yönetimi Akademisi ise 1969 yılında Federal İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurularak ülke çapında hizmet veren tipik bir hizmet içi eğitim merkezidir. Federal Kamu Yönetimi Akademisi, 1976 yılından başlayarak üst düzey kamu yöneticilerinin yetiştirilmesi, performans potansiyelinin korunması ve geliştirilmesine yönelik tüm federal kurumlar için oryantasyonu sağlayan hizmet içi eğitimler düzenlenmektedir. Bu sayede Akademinin görevi, federal yönetimin performansını korumak, sürekli iyileştirmek ve kalitesini artırmaktır (Ergun, 1988: 43; Karaer, 1989: 86-87; Önder, 1995: 146; BAKOEV, 2019).

Genel olarak Kıta Avrupası'na kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından bakıldığında, 1950'lerden itibaren ilk dalga Fransa, İngiltere, İtalya, Finlandiya, Almanya ve Belçika'da; 1980'lerin başlarında ikinci dalga Hollanda, İrlanda ve Portekiz'de; üçüncü dalga ise 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde bağımsız kamu yönetimi programlarının açılmasıyla

olmuştur. Diğer Avrupa ülkelerinde siyaset, hukuk, işletme ve iktisat ağırlıklı kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi yaygınlığını korumaktadır (Gül, 2015: 132-133).

2.1.2.2. Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Kamu yönetiminin tarihsel süreçte, siyaset ve hukuktan farklı birden fazla yönünün ortaya koyulması ve bu nedenle ayrı bir alan olarak bilimsel bir incelemeye konu olması, 19. yüzyılın sonlarına doğru ABD’de ortaya çıkmıştır. Bu durumun temelinde, Amerika’daki yükseköğretim kurumlarının programlarını belirlemek ve öğretim üyelerini seçmekte büyük bir serbestliğe sahip olmaları, Amerikalıların kamu kurumlarının yönetimi ile özel sektör kuruluşlarının yönetimini birbirini tamamlar nitelikte kabul etmeleri ve bunun sonucunda kamu yönetimi ile ilgili eğitim ve öğretimin faydalı olduğu düşüncesi yer almaktadır (Eryılmaz, 2013: 37; Parlak, 2013: 21).

Kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde Amerika kıtasına bakıldığında, Kuzey ve Güney Amerika’da farklılıklar söz konusu olmaktadır. Kuzey Amerika’da özellikle kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı, diğer Amerika kıtası ülkeleri arasından oldukça farklı özellikler taşıyan ve öncü nitelik taşıyan ABD ve Kanada başı çekmektedir. Bir diğer Kuzey Amerika ülkesi olan Meksika’da da kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde önemli gelişmeler mevcuttur. Buna karşın Güney Amerika’nın ise kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından yoğun ama çok dağınık yapıya sahip bir bölge özelliği taşıdığı belirtilmektedir (Ergun, 1988: 47-48; Önder, 1995: 138).

Dünya’da kamu yönetimi disiplininin en yaygın ve gelişkin olduğu ülke olan ABD, kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde öncü kabul edilen devasa bir literatüre sahiptir (Çiner, 2015: 5). Woodrow Wilson’ın “*İdarenin İncelenmesi*” makalesi, siyaset-yönetim ayrımını konu alan normatif ve evrensel ilgi alanı olarak kamu yönetiminin düzenli ve etkin bilimsel temellere dayanması gerektiğini vurgulayan ilke ve işlevlerine yönelik ilk yayın olarak kabul edilmektedir. Bu makale, ABD’de kamu yönetimi araştırmasının, eğitiminin ve öğretiminin sistemli bir şekilde ilerlemesinde disiplinin temellerinin atılmasını sağlamıştır (Kapucu, 2015: 204; Görmez, 2015: 27). Yine ABD’de Wilson’ın ortaya koyduğu düşünceyle birlikte kamu görevlilerini eğitmek amacıyla Johns Hopkins Üniversitesi’nde (1884-1886) ilk defa kamu yönetimi müfredatı oluşturulmuştur. Daha sonra klasik eğitim yaklaşımına alternatif olarak

1889'da Amerika Siyasal ve Sosyal Bilimler Akademisi, 1903'te Amerika Siyasal Bilimler Derneği, 1913'te Uluslararası Şehir Yöneticileri Derneği (ICMA) ve 1914'te Amerikan Kamu Yönetimi Derneği gibi kurumların kurulmasıyla birlikte bu kurumlar; kavramsal olarak yeni gelişen kamu yönetimi disiplininin kimliğini kazanmasında, profesyonel eğitimin oluşmasında, beklentilerin artmasında ve bu beklentilerin karşılanmasında, akademik kurumların ve müfredatların gelişmesinde önemli katkıları olmuştur (Kapucu, 2015:204-205; Çiner, 2015: 7). Bu açıdan ABD'de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin ilk dönemlerinde devletin istihdam hacminin büyümesi ve kamu görevlisi ihtiyacının artması ile birlikte kamu yönetimi programlarına olan ihtiyaç artmış ve müfredat da ona göre şekillendirilmiştir (Kapucu, 2015: 221).

ABD'de yöneticilik, çoğunlukla “hizmete girdikten sonra ve iş başındaki deneyimlerle kazanılabilecek bir yetenek” olarak kabul edilmektedir (Kalkandelen, 1985: 85; Önder, 1995: 138). ABD'de Federal Hükümet için nitelikli üst düzey kamu yöneticilerinin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi önemli bir konudur. ABD'de üst düzey kamu yöneticilerinin yetiştirilmesi sorunu Birinci Dünya Savaşı'nın kısa baskıları dışında, çağdaş bir konu ve esas olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ele alınmıştır. Kore Savaşı, Vietnam Savaşı ve sürekli uluslararası bunalımlar, nitelikli kamu yöneticisi yetiştirme konusunun önemini artırmıştır (Ergun, 1988: 48-49; Kalkandelen, 1985: 85).

1953'te kurulan İkinci Hoover Komisyonu'nun ortaya koyduğu raporda Personel ve Kamu Hizmetleri Grubu, nitelikli ve siyasal bağlılığı olan üst düzey kamu yöneticisi arzının nasıl sağlanacağı, etkili bir kariyer sistemi için neler yapılabileceği ve kadroların siyasal etkilerden nasıl korunabileceği gibi problemleri ele alarak “*yüksek yöneticilik*” önerisi getirmiştir (Ergun, 1988: 49). Bu sorunlar doğrultusunda istisnai liderler olan üst düzey Federal kamu yöneticilerinin eğitim ve gelişme gereksinimlerini karşılamak amacıyla ABD başkanının emriyle 1968'de Federal Yönetim Enstitüsü (FEI) Virginia federe devletindeki Charlottesville'de kurulmuştur (Quereshi, 1970: 101; Ergun, 1988: 49; Kalkandelen, 1985: 86). FEI, yöneticilerin bireysel olarak gelişmelerine olanak sağlamaktadır. Bu açıdan FEI; yöneticilere geniş görüş açısı, stratejik bakış, iş birliği içinde çalışabilme, çevresel koşullara duyarlı olma, önderlik, esneklik, eyleme yönelik olma, sonuçlara odaklanma, iletişim, kişilerarası duyarlılık ve teknik yeterlilik gibi nitelikler kazandırma amacı taşımaktadır (Önder, 1995: 139; Ergun, 1983: 28).

ABD'de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi konusunda kurumsallaşma girişimlerinden biri de 1970 yılında Amerikan Kamu Yönetimi Topluluğu'nun (ASPA,

2019) bir kolu olarak kamu yönetimi eğitimi konusunda standart belirlemek amacıyla kurulan Kamu Politikası, İşleri ve Yönetimi Okulları Ağı (NASPAA) olmuştur. NASPAA, kamu hizmeti için eğitim ve öğretimde mükemmelliği sağlama ve kamu hizmeti idealini teşvik etme temel misyonuna sahiptir. NASPAA; ABD ve ABD dışındaki üniversitelerden 300'den fazla kurumsal üyeye sahip, kamu idaresi, kamu politikası, kamu işleri, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve ilgili alanlarda derece kazanan kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur. Bu sayede NASPAA, ulusal ve uluslararası alanda birçok kamu yönetimi eğitimi veren programlara ve özellikle de yüksek lisans düzeyinde standartlar getirerek küresel akreditasyonu sağlamaktadır (NASPAA, 2019; Kapucu, 2015: 214; Çiner, 2015: 9).

ABD'nin kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından önemli olan bir diğer örgütlenmesi, 1978 yılında oluşturulan ASPA'nın Kamu Yönetimi Eğitimi Seksiyonu, Kamu Yönetiminin Öğretilmesi (Teaching Public Administration Conference-TPAC) yıllık konferansları düzenlemektedir (Çiner, 2015: 9).

ABD'de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi konusunda kurumsal birikim ve disiplinleşmenin sonucu olarak, süreli yayın oluşturma ve yayınları sürdürme girişimleri yer almaktadır. Bu konuda birçok dergi bulunmasına karşın, uluslararası literatürde kamu yönetimi eğitimi ile ilgili en kapsamlı çaba, NASPAA'nın resmi dergisi olan Journal of Public Affairs Education (JPAE, 2019) adlı dergide oluşmaktadır. Dergi; kamu politikası analizi, kamu yönetimi ve alanlarını içeren kamu işlerinde eğitim, öğretim ve eğitim felsefesi gibi konuları geliştirme amacını taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin karşılaştığı sorunları, kamu yönetimi alanındaki eğilimleri, kamu yönetimi ilkelerini pratikte gösteren vaka çalışmalarını ve diğer hayati konuları işleyen dergi, kamu yönetimi programlarının eğitimi ve öğretimi konusunda bilimsel tartışmalar için bir kaynak oluşturmaktadır (Çiner, 2015: 9; Kapucu, 2015: 217).

Kanada düşüncesinin en önemli yanı, ülkede merkezi yönetici yetiştirme kurumlarına inanılmamasıdır. Kanada, federal hükümetin üst düzey yöneticilerinin oluşturduğu özel bir seçkinci yönetici kategorisi yaratmada çok özverili olmuştur. Kamu hizmetlerinde orta ve üst düzeylerde yeni düşünce, yaklaşım, akım ve deneyimlerin getirilmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kanada'da böylesine merkezi bir okul yerine, ülke içinden ve dışından en iyi nitelikli öğretim üyelerince kısa süreli, çok çeşitli, son derece nitelikli, yoğun eğitim programları ve seminerlerin gerekli olduğu düşüncesi yer almaktadır. Bu programlar için en üst düzeydeki kaynaklara hatta Kanada dışı insan ve kurumlara ulaşmaya ve onlardan yararlanmaya özen gösterilmektedir.

Kanada’da eğitim ve yönetimi geliştirmeyi içeren tüm kamu personel politikaları, bakanlık tarafından oluşturulur. Kurum ve kuruluşlar, bu politikaların yürütülmesinden sorumlu tutulmaktadır. Kurumsal olarak bakıldığında Kanada’da personel sistemiyle benzer bir Yönetim Geliştirme Merkezi kurulmuştur. Bu merkez, Kanada Kamu Yönetimi Komisyonu’nun önemli bir unsuru olarak özellikle çok üst düzey yönetici kadrolarının eğitimini amaç edinmiştir (Ergun, 1988: 50-51; Önder, 1995: 140; O’Nuallain, 1988: 34-35).

1990’ların başından itibaren faaliyet gösteren Kanada Kamu Yönetimi Enstitüsü (IPAC), kamu sektöründe mükemmelliği destekleyen ve Kanada’nın önde gelen profesyonel kuruluşudur. Kuruluş, ülke genelindeki 19 bölgesel grupla birlikte IPAC üyeleri akademisyenler, kamu görevlileri ve kamu yönetimine ilgi duyanlardan oluşmaktadır. Enstitü, kaliteli kamu hizmetlerini ve uygulamalarını teşvik etmek amacını taşımaktadır. Bu amaçla IPAC, bölgesel ve ulusal olarak düzenlenen çok sayıda konferansa ve etkinliğe ev sahipliği yapmak dâhil olmak üzere araştırma, eğitim, bilgi paylaşımı ve tanıtımı konularında tanınmış lider bir kuruluş olma özelliği taşımaktadır (IPAC, 2019).

Brezilya ve Meksika’da, ulusal planlama sistemine bağlı eğitim kurumları kurulmuştur. Brezilya’da Ekonomik Kalkınma İçin Eğitim Merkezi (CENDEC) ile Meksika’da Kalkınma İçin Eğitim Merkezi (CECADE), federal ve eyalet düzeylerinde doğrudan kalkınma ile ilgili kurumlar kurulmuştur. Meksika’da ayrıca 1955 yılında Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP); yönetim reformu çabalarına yardımcı olmak üzere eyalet ve belediye personelinin kamu yönetimi alanında eğitimini ve gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur (INAP, 2019a; Ergun, 1988: 47).

Güney Amerika ülkelerine bakıldığında kamu yönetimi açısından bazı ülkeler ön plana çıkmaktadır. Arjantin’de vatandaşa bağlı bir devleti pekiştirmek ve bütün kamu görevlilerinin mesleki gelişimleri için bilgi ve beceri kazanmalarını sağlayan eğitim programlarına liderlik eden Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP, 2019b) bulunmaktadır. Peru’da ve Kolombiya’da Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulları (ENAP, 2019a; ESAP, 2019), Bolivya’da Kamu Yönetimi Yüksek Enstitüsü (ISAP), Venezuela’da Kamu Yönetimi Ulusal Okulu kurulmuştur. Şili’de bütün bakanlıklar için eleman yetiştirmek üzere Ulusal Eğitim Okulu (ENA) Maliye Bakanlığı’na ve Paraguay’da ise Hizmet İçi Eğitim Merkezi (CAES), Asuncion Ulusal Üniversitesi’ne bağlı olarak kurulmuştur (Ergun, 1988: 47).

Bölgede özellikle Brezilya, hem kamu hem de özel alanlarda eğitim yapan kurumların varlığı açısından ön plana çıkmaktadır. Örneğin; Rio Branco Enstitüsü (IRBr, 2019) diplomatların özel olarak eğitildiği bir merkeze sahiptir. Yine yukarıda sözü edilen Ekonomik Kalkınma Merkezi (CENDEC), planlama alanında görev yapan profesyonellerin eğitimini üstlenmiştir. Öte yandan Brezilya’da kamu politikalarını yönetmede gerekli olan yönetim kapasitesini geliştirmek ve memurların yetkinliklerini artırmak amacıyla, Planlama, Bütçe ve Yönetim Bakanlığı’na bağlı olarak Ulusal Kamu Yönetimi Okulu (ENAP) 1986 yılında kurulmuştur (ENAP, 2019b; Ergun, 1988: 48; Oktay, Zeren ve Sevinç, 2015: 167).

Meksika, Peru ve Venezuela hükümetlerinin ortak girişimleriyle birlikte 1972 yılında Latin Amerika Kalkınma Yönetimi Enstitüsü (CLAD) kurulmuştur. CLAD; devlet reformu ile birlikte kamu yönetiminin modernizasyonu için uluslararası toplantıların düzenlenmesi, eserlerin yayınlanması, dokümantasyon ve bilgi hizmetlerinin sağlanması, araştırma ve çalışmalar yapılması amaçlarını taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda CLAD, üye ülkeler arasında ve diğer bölgelere de teknik iş birliği faaliyetlerinin yürütülmesi yoluyla deneyimlerin ve bilgilerin analizini ve değişimini teşvik etmektedir (CLAD, 2019).

Genel olarak Güney Amerika’daki bu enstitüler, okullar ve merkezlerin çoğu, akademik düzeyde kamu yönetimi eğitimi veren ve lisans ve lisansüstü derecelerde eğitimler veren kurumlardır. Ancak hepsinin ortak özelliği, yönetim reformu programlarına destek olmalarıdır (Ergun, 1988: 48).

Kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından Orta Amerika ülkelerine bakıldığında; Panama’da Kamu Yönetimi Ulusal Eğitim Sistemi (SINAP), Guatemala’da Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP, 2019c), Kosta Rika ve Honduras’ta Maliye Eğitim Merkezi (CENA-DİH), Karayipler’de Jamaika Personel Koleji, Haiti’de Ulusal Yönetim Enstitüsü, Dominik’te Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP, 2019d) kurulmuştur. Yine imza sahibi Orta Amerika ülkeleri tarafından oluşturulan Orta Amerika Kamu Yönetimi Enstitüsü (ICAP), Orta Amerika Entegrasyon Sistemi’nin (SICA, 2019) bir parçası olan uluslararası bir kuruluştur. Daha çok Orta Amerika kamu sektörünü modernize etmeyi amaçlayan bu kuruluş, kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde akademik programların geliştirilmesinden sorumlu olmaktadır (Ergun, 1988: 48).

2.1.2.3. Afrika Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Dünya'nın en büyük kıtalarından birisi olan Afrika, kültürel ve fiziksel olarak bütünlüğü az olan ülkelerden oluşmaktadır. Afrika, kıtadaki ülkelerin büyük bir kısmı yakın zamana kadar sömürge altında olmaları ve kabile yaşamının ortaya çıkardığı enflasyon problemlerinin varlığı nedeniyle Dünya'nın en geri kalmış kıtasıdır (Önder, 1995: 147).

Birçok Afrika ülkesinde, yapısal uyumu sağlayacak döviz kurlarının ayarlanması, kamu harcamalarının azaltılması, tarımsal üretim fiyatlarındaki artış, daha esnek pazarlama sistemleri gibi konuları kapsayan eğitim programları yapılmaktadır. Ancak Afrika ülkelerinin etkili yapısal programlarını formüle edebilmesi ve hayata geçirebilmesi için çok sayıda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime ihtiyaçları vardır. Afrika'nın kalkınmasında sorun oluşturan problemlerin eğitim yoluyla çözülebileceği olanağı bulunmaktadır. Bu açıdan bu kıtada kamu yönetiminin gelişmesinde ciddi ve önemli bir değişimin olmasında Afrika'nın kamu yönetimi eğitimi ve araştırması yapan kurumlarının etkisi görülmektedir (Ergun, 1988: 80-81).

Avrupa sömürgesi olmaktan kurtulup Afrika'da 1957 yılında bağımsızlığını elde eden ilk ülke Gana olmuştur. Gana'da, bağımsızlığını kazandıktan sonra devletin düzgün işleyebilmesi ve yönetsel yeterliliğe kavuşabilmesi için daha ilk günlerden itibaren kamu yönetimi okulları ve enstitüleri kurulması yolunda adımlar atılmıştır. 1960 yılında cumhuriyetin ilan edilmesinden hemen sonra Birleşmiş Milletler ortak fon projesi desteğiyle 1961 yılında Kamu Yönetimi Enstitüsü (Institute of Public Administration) kurulmuştur. 1966 yılında ortak sponsorluğun sona ermesiyle birlikte Enstitü, Gana hükümetine devredilmiştir. 1969 yılında Enstitü yeniden işlevlerini yansıtmak üzere örgütlenmiş ve Gana Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü (Ghana Institute of Management and Public Administration-GIMPA) adını almıştır. GIMPA'nın temel amacı; kamu ve özel sektör ile birlikte sivil toplum kuruluşları için liderlik, idare ve kamu yönetimi alanlarında eğitim, öğretim ve hizmetler sunarak ülkeye nitelikli kamu görevlilerini yetiştirmektir. Ayrıca GIMPA, sadece tam teşekküllü bir üniversite düzeyinde kamu kurumu değil, aynı zamanda işletme, kamu yönetimi, kalkınma yönetimi, yönetim ve liderlik alanlarında mükemmel yüksek lisans programları da sunan Afrika'daki üst düzey bir enstitü hâline gelmiştir (GIMPA, 2019; Ergun, 1988: 87).

1960 yılında bağımsızlığına kavuşan Nijerya’da en çok ihtiyaç duyulan şey, nitelikli insan gücü ve özellikle de nitelikli yönetici personel olmuştur. Nitelikli insan gücü yetiştirmek amacıyla çeşitli üniversiteler ve teknik okullar açılmış ancak temel eğitim veren kurumlar oldukları için doğrudan yönetici yetiştirilmesine ağırlık verememişlerdir. Bu nedenle kamu yöneticisi yetiştirmek için daha çok, açılan kolejler, enstitüler ve kurumlar etkili olmuştur. Nijerya’daki standart yönetim performansını artırmak, iyi yönetim sanatını ve bilimini geliştirmek, yönetim alanında bilgi toplamak, yayınlar yapmak ve bu konularda çalışanların ihtiyaç duyabileceği olanakları sağlamak amacıyla 1961 yılında Nijerya Yönetim Enstitüsü (NIM, 2019) kurulmuştur. Yönetimsel insan gücü yetiştirilmesine yönelik politika oluşturmak, yönetim danışmanlığı yapmak, ülke düzeyinde yönetim eğitimi etkinliklerinin eş güdümü için genel esasları belirlemek ve yöneticilik eğitiminin geliştirilmesi amacıyla 1976 yılında Yönetimi Geliştirme Merkezi (CMD, 2019) kurulmuştur. Yine üst düzey yöneticilerin yetiştirilmesine yönelik eğitimler, kurslar, seminerler, grup çalışmaları ve programlar düzenleyen Nijerya Politik ve Stratejik Çalışmalar Enstitüsü (NIPSS, 2019) 1979 yılında kurulmuştur. Nijerya ekonomisinin kamusal ve özel kesimdeki üst düzey yöneticilerine eğitim sağlamak, ulusal yaşamın farklı alanlarında ortaya çıkan yönetim sorunlarına yönelik araştırmalar yapmak ve bu alanda danışmanlık hizmeti yapmak amacıyla da 1972’de Nijerya İdari Personel Koleji (ASCON, 2019) kurulmuştur (Ergun, 1988: 84-85).

1960 yılında bağımsızlığını elde eden Somali’de İtalyan ve İngiliz sistemlerinin etkileri ve kabile kültürünün bir sonucu olarak kamu yönetimi, toplumun sosyo-ekonomik beklentilerini sağlamakta yetersiz kalmıştır. Bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla 1965’te Somali Kalkınma Yönetimi ve Yönetim Enstitüsü (SIMAD) kurulmuştur. SIMAD; kamu yönetimi, işletme, muhasebe ve bilgi teknolojileri alanlarında profesyonel eğitimler vermeye başlamıştır. Hem özel hem de kamusal kesimlere hizmet veren okul, yeni kurulan devletin gelişmiş ve bütünleşik kamu yönetimine sahip olması amacını taşımaktadır (Ergun, 1988: 96-97; Önder, 1995: 148; Skjerdal ve Ngugi, 2007: 187).

1963 yılında bağımsızlığını kazanan Kenya’da da sömürge yönetiminden devralınan ülkenin düzgün yönetilebilmesi için eğitime olan ihtiyaç artmıştır. Bu açıdan küresel, bölgesel ve ulusal meselelerin, politik, sosyal ve ekonomik konuların ele alındığı kamu hizmetinde iyi yönetimi sağlamak ve kamu görevlilerinin eğitimi amacıyla 1961 yılında Kenya Yönetim Enstitüsü (KIA) kurulmuştur (Ergun, 1988: 93).

Daha sonra, 2012 yılında çıkarılan bir yasayla birlikte Kenya İdare Enstitüsü (KIA), Kenya Gelişim ve Öğrenme Merkezi (KDLC) ve Devlet Eğitim Enstitüleri (GTI)'nin halefi olarak kabul edilen Kenya Hükümet Okulu (KSG) kurulmuştur. KSG, kamu sektörüne yönetim eğitimi, araştırma, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuş bir devlet kurumudur. Okul, görevini yerine getirirken yüksek doğruluk, yeterlilik, etik ve şeffaflık kültürü standartlarına uymak suretiyle kamu yönetimi stratejileri oluşturmada aracı olmuştur. Günümüzde, hem ulusal hem de ilçe yönetimlerine, özel sektör kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına da hizmetler sunmaktadır (KSG, 2019).

Sudan'da, ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1965 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) desteğiyle birlikte Yönetimi Geliştirme Merkezi (MDC) kurulmuştur. MDC, Sudan'da verimliliği artıran en çağdaş yönetim uygulamalarının ve tekniklerinin her yönüyle geliştirilmesini sağlamakla beraber, yöneticilik eğitimi ve danışmanlık hizmetleri sunmuştur (Ergun, 1988: 82; Önder, 1995: 147).

1966'da bağımsızlığını kazanan Güney Afrika ülkesi Botsvana'da yönetici eğitimi ile ilgili iki merkezi kuruluş ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, teknik ve ticari işlemler eğitimi vermekten kamu yönetimini geliştirme becerileri eğitimine kadar bu alanda hizmetler sunan Botsvana Yönetim ve Ticaret Enstitüsü'dür (BIAC, 2019). Diğeri ise, bölgede nitelikli ve yenilikçi yönetim ve organizasyon geliştirme hizmetleri konusunda eğitim, danışmanlık ve araştırma ile kamu yönetimini geliştirme amacı taşıyan Kalkınma Yönetimi Eğitimi Enstitüsü'dür (IDM, 2019). Her iki enstitü de merkezi yönetim kadar özel kesim, kamu girişimleri ve yerel yönetimler için de programlar, kurslar ve eğitimler sağlamaktadır (Ergun, 1988: 89).

Genel olarak Afrika ülkelerine bakıldığında, bağımsızlık mücadelelerini kazandıktan sonra sosyo-ekonomik yapıyı güçlendirebilmek adına düzgün işleyen bir kamu yönetiminin sağlanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için bağımsızlık elde edildikten hemen sonra kamu yönetimi eğitimi veren yönetici yetiştiren kurumlar, okullar ve enstitüler açılmaya başlanmıştır. Bu bölgede açılan okullarda uluslararası kurum ve kuruluşların desteklerinin de etkisi bulunmaktadır. Yine Afrika ülkeleri tarafından kamu yönetimini geliştirmek amacıyla çeşitli merkezler, birlikler ve ortaklıklar kurulmuştur.

Tarihsel altyapısı 1962'ye kadar uzanan, Afrika'da kamu yönetimi kapasitelerini güçlendirmeye ve yönetimde en iyi profesyonel uygulamalara yönelik çabalara öncülük

eden Afrika Kamu Yönetimi Birliği (AAPAM) kurulmuştur. AAPAM, Afrika'daki üst düzey kamu hizmeti uygulayıcılarını ve yöneticilerini; tecrübelerini paylaşmak, Afrika'nın kalkınma sorunlarına çözüm bulmak ve yönetsel sorunları tartışmak amacıyla bir araya getirmektedir. AAPAM; Afrika kıtasındaki yönetim sorunlarının ve tekniklerinin ele alınması amacıyla ve kamu yönetimi alanında araştırmalar, yayınlar, eğitimler, seminerler, konferanslar ve ödüller yoluyla teşvikler sağlayan uluslararası, profesyonel bir organizasyondur. AAPAM, şeffaflık ve hesap verebilirlik perspektifinde Afrika'daki kamu hizmetlerinin kalitesini artırmak için araştırma ve geliştirme taahhüdü sunmaktadır (AAPAM, 2019).

Afrika ülkeleri tarafından kurulan bir diğer kurum ise, Afrika Kalkınma Yönetimi Eğitim ve Araştırma Merkezi (CAFRAD)'dır. CAFRAD, UNESCO'nun desteğiyle birlikte 1964 yılında kurulmuş 36 üye ülkeye sahip bir Pan Afrika hükümetler arası organizasyondur. Merkezi Fas'ta bulunan CAFRAD, Afrika'daki sosyo-ekonomik gelişim ile ilgili yönetsel sorunlar üzerine karşılaştırmalı çalışmalar yapmak, çalışmaları teşvik etmek ve bölge ülkelerinin kalkınmasında önemli rol oynayan özel ve kamu kesimlerinden üst düzey Afrikalı yetkililer için bilimsel toplantılar, seminerler ve hizmet içi eğitimler sağlamak amacını taşımaktadır (CAFRAD, 2019).

1991 yılında kurulan ve hâlen 26 üye ülkeden oluşan Afrika Kamu Hizmeti Gözlemevi (OFPA); Afrika'daki kamu hizmetinin yeniden yapılandırılması için bilgi toplama, ortak sorunları değerlendirme, bölgesel programları belirleme, eğitim, konferans, yayın, araştırma ve inceleme faaliyetlerini sağlama görevlerine sahip bir organizasyondur (OFPA, 2019).

2.1.2.4. Asya Kıtası ve Pasifik Ülkeleri Örneklerinde Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Asya Kıtası ve Pasifik ülkeleri incelendiğinde bu ülkelerin çoğunun, sömürge imparatorluklarının uzantısı olarak varlıklarını sürdürmüş oldukları görülmektedir. Bağımsızlığını yeni elde eden bu bölgedeki ülkelerin çoğunda İngiliz sisteminin etkileri görülmektedir. Bu açıdan Personel Kolejlere yoluyla yönetici yetiştirmede İngilizlerin Henley Koleji örneğine göre kurulmuş kolejlere, Asya ve Pasifik ülkelerinin genelinde görülmektedir (Ergun, 1988: 98).

Çin; Doğu Asya'nın oldukça geniş bir bölümünü kapsayan coğrafyada yer alan, kalabalık nüfusla ve bilinen en uzun ömürlü kesintisiz yönetim deneyimlerine sahip bir

ülkedir. Çin'in; tarihsel süreç içerisinde köklü imparatorluk geçmişi, yürekli özgürlük mücadelesi ve sonrasında modernizasyon ve reform çabaları, kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin derin bir kökene sahip olmasını sağlamıştır. Bu anlamda ilk olarak Konfüçyus olarak bilinen bilge insanın sağlığında ortaya koyduğu etkili düşünceler, Çin'in yönetsel sistemini biçimlendirmiştir. Çin'de etik ve ahlak teorileri sistematik bir şekilde birleştirip geliştiren ilk düşünür ve eğitimci kabul edilen Konfüçyus, “*doğru ilkeler*” tanımlamasıyla ölümünden sonra da uzunca bir süre Çin yönetim sisteminde yerini korumuştur. Bu açıdan Konfüçyusçuluk anlayışı ile Çin'de yönetim sistemleri ile eğitim arasında iyi ve iyinin yönetimini sağlayan güçlü yapılar oluşturulmuştur (Yüceyılmaz, 2015: 113-115).

19. yüzyıl; Çin topraklarında Japonların, Rusların, İngilizlerin ve öteki güçlerin istilaları, denetimleri ve ülkede çıkan iç karışıklıklarla devrimlerin etkili olduğu bir dönem olmuştur. Bu dönemde Batı'da modern anlamda bir kamu yönetimi disiplini doğup gelişirken, Doğu'nun uzak topraklarındaki ülkelerde siyasal birliği sağlama ve ulusal bağımsızlık elde etme mücadeleleri bulunmaktaydı. Bu açıdan, 1912'de Çin Cumhuriyeti kurulmuş ve 1949'da ise bugünkü Çin Halk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. İlk yıllarda kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi ülkede genel politika olarak karşılık bulmasına rağmen, 1952'den itibaren kamu yönetimi disiplini ve eğitimi kapitalist geleneğe ait olduğu gerekçesiyle ülkedeki eğitim programlarından çıkarılmıştır. 1980'li yılların başlarına kadar kamu yönetimi eğitimi konusunda hiçbir çalışma yapılmamıştır. Bu dönemden itibaren Çin'de kamu yönetimi disiplini adeta geri dönüş yaşamış ve hükümet politikası hâline gelerek eğitim programlarının zorunlu olması sağlanmıştır. Bu anlamda Çin Halk Cumhuriyeti'nde üniversitelerde hizmet öncesi kamu yönetimi eğitim programlarının artmasıyla Çalışma ve Personel Koleji'nin kurulması ve hizmet içinde de eğitim programlarının çeşitlenerek artış göstermesi, kamu yönetimi disiplininin, eğitimi ve öğretiminin öneminin anlaşıldığını göstermektedir (Ergun, 1988: 106-107; Yüceyılmaz, 2015: 117-122).

1956 yılında bağımsızlığını kazanan Pakistan'da kamu görevlilerinin eğitiminden sorumlu olan Pakistan Personel Koleji (PASC) ve Kamu Yönetimi Ulusal Enstitüleri (NIPA) ön plana çıkmıştır. 1960 yılında kurulmuş olan PASC, devletin ve özel sektörün üst düzey yöneticilerinin eğitiminden sorumlu olmuştur. Bu amaçla kamu yönetimi ile kamu şirketlerinin üst düzey yöneticilerinin nitelik ve etkinliklerini mümkün olan en geniş ölçüde artırmak için kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi sunulmaktadır. 1961 yılında federal hükümete bağlı bir kurum olarak kurulan NIPA ise

kamu yönetimi alanında eğitim, araştırma, yayın ve danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır (Ergun, 1988: 99; Quereshi, 1970: 105; Önder, 1995:149-150).

Pakistan'dan ayrılarak 1971'de bağımsızlığını kazanan Bangladeş'de ise kamu yöneticisi yetiştirmek adına önemli kurumlar kurulmuştur. Bu anlamda varlık gösteren Bangladeş İdari Personel Koleji (BASC), Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (NIPA), Sivil Memur Eğitim Akademisi (COTA) ve Personel Eğitim Enstitüsü'nün (STI) 1984 yılında birleştirilmesiyle birlikte özerk bir örgüt olan Bangladeş Kamu Yönetimi Eğitim Merkezi (BPATC) kurulmuştur. BPATC; kamu yararına adanmış, vatandaş odaklı, yurtsever, verimli, dinamik, yetkin ve profesyonel kamu görevlileri yetiştirmek ve geliştirmek ve bilgiye dayalı bir kamu hizmetini teşvik etmek amacıyla eğitim, araştırma, yayın ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır (BPATC, 2019; Ergun, 1988: 105).

1951'deki siyasal değişimlerden sonra, modernleşme sürecinin başladığı Nepal'de, planlı kalkınma süreciyle birlikte nitelikli iş gücünün ulusal düzeydeki eğitim kurumları tarafından sağlanabileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu düşüncenin kabul görmesiyle birlikte 1982 yılında başlıca yönetici eğitim merkezi olan Nepal Personel Koleji (NASC) kurulmuştur. NASC; Nepal hükümeti ve kamu işletmeleri çalışanları için eğitimler sağlamak, eğitim materyallerini hazırlamak, eğitimi daha yararlı hâle getirmek için probleme dayalı araştırma, bilgi ve danışmanlık hizmetleri programları sunmak gibi hedefleri bulunmaktadır (NASC, 2019; Ergun, 1988: 99).

1957 yılında bağımsızlığını kazanan Malezya'da, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi için tarihi 1959'lara dayanan ve ilk etapta küçük bir binada başlayan Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INTAN) kurulmuştur. Bu tarihten itibaren Personel Eğitim Merkezi olarak bilinen INTAN, kamu sektörü için mükemmel bir öğrenim kurumu olmak ve kaliteli öğrenme sistemiyle birlikte kamu sektörüne nitelikli insan gücü yetiştirmek amaçlarını taşımaktadır. Beş adet eğitim kampüsüne sahip INTAN, Malezya Kamu Hizmeti Departmanı altında bulunan bir eğitim merkezidir. INTAN; kamu görevlilerine yönelik eğitim sağlama, kamu görevlilerinin bilgilerinin güçlendirilmesi için araştırma, danışmanlık ve yayıncılık faaliyetlerinin yürütülmesinde etkili olan bir kamu yönetimi eğitim merkezi konumundadır (INTAN, 2019).

Asya Kıtası'nın güneydoğusunda yer alan Endonezya, 1942-1945 yılları arasındaki Japon işgalinin ardından bağımsızlığını kazanmıştır. Endonezya'da kamu yönetimi eğitimi konusu hükümet politikalarına yansımış ve 1974'te çıkarılan bir yasada bu konu ele alınmıştır. Çıkarılan bu yasaya göre; nitelik, bilgi, yetkinlik ve

becerileri artırmak amacıyla kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi, etkililik ve verimliliği en üst düzeyde sağlamak amacını taşımaktadır. Yine bu yasada kamu görevlisi adaylarına hizmete hazırlama eğitimi; kamu görevlilerine ise hizmet içinde genel yönetim, yönetim teknikleri ve kalkınma yönetimi alanlarında eğitimler verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu anlamda hükümet tarafından, kamu yönetimi eğitimi konusunda bakanlıklara önemli görevler verilmiştir. Endonezya'da 1970'ten beri en yüksek düzeyde eğitim programları Personel Koleji (SESPA) tarafından Ulusal Yönetim Enstitüsü (LAN) tarafından yürütülmektedir (Ergun, 1988: 111-112). Endonezya Hükümeti, devlet görevlerinde ve özellikle yönetici konumunda bulunanların görevlerini yerine getirme, yeteneklerini ve becerilerini geliştirmede ortaya çıkan eğitim eksikliklerini gidermek adına Ulusal Yönetim Enstitüsü (LAN) kurulmasını kararlaştırmıştır. LAN; kamu yönetiminin ve devletin yönetim kapasitesinin geliştirilmesi, ulusal politikaların değerlendirilmesi, devlet yönetimi alanındaki faaliyetlere rehberlik sağlanması ve devlet aygıtının eğitim ve öğretiminin geliştirilmesi görevlerini yürütmektedir (LAN, 2019).

1946 yılında bağımsızlığını elde eden Filipinler'de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminden sorumlu olan belli başlı kuruluş, Filipinler Üniversitesi (UP) Ulusal Kamu Yönetimi ve Yönetişim Fakültesi (NCPAG)'dir. NCPAG, 1952 yılında Filipinler Üniversitesi ile Michigan Üniversitesi arasında eğitim, öğretim ve araştırma sağlama anlaşması sonucunda Kamu Yönetimi Enstitüsü (IPA) olarak kurulmuştur. IPA; kamu yönetimi lisans, yüksek lisans, doktora ve diploma programları sunmaktadır. IPA, kamu görevlileri için hizmet içi eğitim ve kapasite geliştirmeye yönelik programların yanı sıra devletin yeniden yapılandırılması, kamu hizmeti reformu ve kalkınma girişimleri üzerinde de araştırmalar yapmaktadır. Bu sayede NCPAG, çok disiplinli bilgi öğrenmeyi sağlayan, yöneticileri geliştiren, adil, insancıl ve barışçıl bir dünyaya yönelik iyi yönetim reformlarını ve uygulamalarını teşvik eden bölgedeki ve Dünya'daki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi merkezi konumundadır (NCPAG, 2019).

Asya bölgesindeki bilim insanları bir araya gelerek kamu yönetiminde araştırma, eğitim ve pratikte mükemmelliği artırmak için Asya Kamu Yönetimi Birliği'ni kurmuşlardır. Bu birlik kurulmadan önce, 2001 yılından itibaren Asyalı bilim insanları Asya Kamu Yönetimi Forumu'nu (APMF) yıllık toplantılar şeklinde on yıl boyunca düzenlenmekteydiler. 2009 yılındaki dokuzuncu toplantıda, düzenlenen bu forumu daha kalıcı hâle getirmek adına resmi meslek birliğinin kurulması yönünde tüzük hazırlanması kararlaştırılmıştır. Bu sayede son Asya Kamu Yönetimi Forumu, 2010

yılında Japonya'nın Tokyo kentindeki Meji Üniversitesi'nde düzenlenmiş ve burada Asya Kamu Yönetimi Birliği (AAPA) kurulmuştur. AAPA; kamu yönetimi disiplini ve eğitimi konusunda devam eden tartışmalara teorik ve pratik düzeyde bilgi yaratmaya olanak sağlayan araştırma, eğitim, çalışma ve yayın yapmak, akademik alışverişi genişletmek ve bu durumu iyileştirmek amacıyla kurulmuştur. AAPA, uluslararası konferanslar, forumlar, seminerler ve sempozyumlar düzenleyerek Asya bölgesinde kamu yönetimi alanına katkı sağlamaktadır (AAPA, 2019).

Pasifik ülkelerinden Fiji'ye bakıldığında Güney Pasifik Üniversitesi (USP) İşletme ve Ekonomi Fakültesi Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu (SMPA), kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi konusunda öncü konumda bulunmaktadır. Güney Pasifik Üniversitesi (USP); pasifik kültürünün, çevrenin ve insan kaynakları geliştirme gereksinimlerinin tüm yönleriyle ilgili eğitim, araştırma ve danışmanlık için pasifik bölgesinde birinci sınıf eğitimin önde gelen sağlayıcısı konumundadır (USP, 2019). Üniversitenin Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu ise Güney Pasifik bölgesi ve bölge dışındaki yüksek kaliteli kamu yönetimi eğitimi veren öncü sağlayıcısı olmaktadır. Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim veren okulda 3500'den fazla öğrenci bulunmaktadır (SMPA, 2019).

Hint Okyanusu ile Büyük Okyanus arasında uzanan kıta ülkesi Avustralya'da kamu yönetimi, İkinci Dünya Savaşından sonra gelişen ve profesyonelleşen bir yapıya dönüşmüştür. Avustralya kamu yöneticisi yetiştirilmesi konusundaki bakış açısının Kanada sistemiyle arasında benzerlik gösterdiği belirtilmektedir. Avustralya'da kamu sektöründe çalışanların yaklaşık %1'ini oluşturan üst düzey yönetici pozisyonlarına atamalar, açık bir yarışmayla olmaktadır. Bu sebeple kamu yöneticisi eğitimi Kanada'dakine benzer şekilde, bütünü oluşturacak parçalardan oluşmamaktadır. Yine Avustralya'da İngiliz modeline benzer bir kuruluş olan Avustralya Personel Koleji, 1957 yılında özel ve kâr amacı gütmeyen bir ortaklık şeklinde kurulmuştur. Kolej; Avustralya'daki kamu yönetimi reform çabaları ekseninde programlarına özel işletme yönetim tekniklerinin kullanılmasını sağlamak, kamu sektörü ve özel sektör yöneticilerine bir arada eğitim programları sağlamak amacıyla kurulmuştur (Ergun, 1988: 117-118; Önder, 1995: 150). Avustralya'da bu alanda kâr amacı gütmeyen bir diğer kurum ise 1927 yılında kurulan Avustralya Kamu Yönetimi Enstitüsü (IPAA)'dır. IPAA; kamu yönetiminde mükemmellik ve profesyonellik teşvikine odaklanan ve kamu sektörü, özel sektör, akademi ve diğer kurumlarla iş birliği içinde çalışan bir kurum özelliği taşımaktadır. Avustralya'nın her eyalet bölgesinde kurulan IPAA, çeşitli

yönetim disiplinlerinde profesyonel gelişim atölyeleriyle eğitim sağlamakta ve güncel kamu yönetimi politikalarıyla ilgili konferanslar, forumlar, bildiriler, basın bültenleri ve dergi yayınları yapmaktadır (IPAA, 2019).

2.2. Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi

Modern devlet anlayışının ortaya çıkışıyla birlikte, devletin sağlamak zorunda olduğu hizmetlerde bir artış meydana gelmiştir. Dünya’da özellikle merkeziyetçiliğin hâkim olduğu ülkelerde, bu değişim ve dönüşüm çok daha etkili olmuştur. Dünya’da demokratikleşme sürecinin, kalkınma sürecinin önüne geçmesiyle birlikte birçok ülkede özelleştirme, devletin küçültülmesi, çok daha etkili, verimli ve rasyonel kamu hizmeti sunulması anlayışı kamu yönetiminde etkili olmaya başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak Dünya’da kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesi, hantal, verimsiz, yavaş işleyen ve pahalı hizmet sunan kamu yönetimi imajını değiştirebilmek için kamu yönetiminde görev alacak kamu görevlileri yetiştirilmesini amaçlayan eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yeni düzenlemeler yapılmış, üniversite düzeyinde yeni akademik programlar açılmış ve bu anlamda önemli değişimler yaşanmıştır. Dünya’da giderek etkisini artıran bu görüş, Türk kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin doğuşu ve gelişimi açısından önem taşımaktadır (Aykaç, 1995: 271).

Türk toplumunda Cumhuriyet’ten önceki ve sonraki dönemlerde, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi anlamında hizmet sağlayan birçok eğitim kurumu faaliyet göstermiştir. Türk kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin temelleri Tanzimat dönemiyle birlikte atılmaya başlanmış ve bu dönemden itibaren daha çok Kıta Avrupası’nın etkileri doğrultusunda gelişim göstermiştir. Türkiye’de kamu yönetimi, 1950’li yıllara kadar Kıta Avrupası’nda gelişen İdare Hukukunun bir alt dalı olarak görülmüş ve verilen eğitimde yönetim konuları ihmal edilerek hukuk eğitimi perspektifinde gerçekleştirilmiştir. 1950’li yıllardan itibaren Türk kamu yönetimi ABD’de olduğu gibi siyaset biliminden koparak değil, idare hukukundan ayrılarak gelişmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türk kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde Anglo-Amerikan anlayışının hâkim olmaya başlamasıyla birlikte, üniversitelerde bağımsız kamu yönetimi bölümleri açılmaya başlamıştır (Emre, 2003: 60-61; Parlak, 2015: 72; Görmez, 2015: 30).

1960’lı ve 1980’li yıllar arasındaki dönemde, Türk kamu yönetimi anlayışında planlamaya ve kalkınmaya yönelik çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. 1960’lı yıllara kadar ulusal ve yönetsel boyutlarıyla planlama işlevi oldukça ihmal edilmiştir.

1961 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı, hükümet tarafından kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli planları hazırlayarak personel yönetim sisteminde ve kamu yönetiminde planlama ve kalkınma anlamında önemli görevler üstlenmiştir (Ergun ve Polatoğlu, 1988: 16; Görmez, 2015: 33).

1980’li yıllardan itibaren Dünya’da kamu yönetimi disiplini prestijini kaybetmeye başlamıştır. “Küreselleşme” ve “özelleştirme” süreçlerinin egemenliği olarak adlandırılan bu gelişmelerle birlikte kamu yönetiminin tarihsel inceleme nesnesi hedef alınarak sorgulanmıştır. Yine bu süreçle birlikte devletin rol ve işlevlerinin yeniden tanımlanması gündeme gelmiş ve bu döneme kadar kalkınmanın yegâne taşıyıcısı olarak görülen devlet ve kamu yönetimi, kalkınmanın önündeki başlıca engel olarak ilan edilmiştir. İşte bu duruma çözüm önerisi olarak kamu yönetiminde devlet ve bürokrasi yapılarını bir kenara koyarak, bunlara ait her şeyin işletme olarak görülmesi gerektiği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, kamu yönetimi disiplini, eğitimi ve öğretiminin incelenerek tekrardan ele alınması, reformize edilmesi, değişim ve dönüşüme uyum sağlayabilmesi çabalarının bir gereklilik olduğu ortaya çıkmaktadır (Güler, 2003: 527-528; Görmez, 2015: 33). Türk kamu yönetiminde, önceki dönemlerde siyaset, hukuk, sosyoloji ve yönetim gibi alanların etkileri görülmekteyken, 1980’li yıllardan itibaren Dünya’da yaşanan bu gelişmelerin ve “*Yeni Kamu İşletmeciliği*” yaklaşımının da etkisiyle birlikte kamu yönetimi disiplini, eğitimi ve öğretimi daha çok işletme biliminden beslenir hâle gelmektedir (Güler, 2003: 539-540; Özgür ve Öztepe, 2015: 262).

Türkiye de dâhil olmak üzere az gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkeye özellikle savaşlardan sonra ortaya çıkan sıkıntıların giderilmesi için teknik yardımlar sağlanması ve kamu yönetimi aracılığıyla toplumsal, ekonomik ve mekânsal anlamda kalkınıp gelişmesi çabaları son yıllarda yavaşlasa da bu çabalar 1950’li yıllardan beri hâlen sürmektedir. Amerikan kamu yönetimi anlayışının ihraç edilmesi olarak kabul edilen bu durumun sonucunda, Dünya genelinde, kamu yönetimi eğitimi veren kurum ve okullar açılmıştır. Türkiye’de de kamu yönetimi eğitimi veren kurumların açılmasıyla birlikte bu kurumlarda Amerikanlaşma eğilimi ortaya çıkmış ve Amerikan kamu yönetimi düşüncesi, anlayışı ve yaklaşımları etkilerini göstermiştir. Öte yandan bu durumun bir benzeri, 1990’lı yıllardan itibaren çeşitli uluslararası kuruluşların çabaları ve Avrupa Birliği’nin de etkileri sonucunda kamu yönetiminde Avrupalılaşma olarak göze çarpmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği’ne aday ülkelerin uyum süreci içerisinde yaşadığı gelişmeler çerçevesinde kamu yönetiminde ve kamu yönetimi

eğitimi ve öğretiminde Avrupalılaşma etkileri de görülmektedir (Özgür ve Öztepe, 2015: 265-266). Bu açıdan Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin hem Anglo-Amerikan hem de Kıta Avrupa geleneğinden beslendiği ve bu durumun eğitimi zenginleştirici bir faktör olduğu belirtilmektedir (Parlak, 2013: 28).

Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi, yükseköğrenim kurumlarında lisans düzeyinde “*Kamu Yönetimi*” ve “*Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*” bölümleri adı altında verilmektedir. Bu programların lisans eğitimi müfredatları birçok anabilim dalını kapsayacak şekilde ortak eğitim anlayışı ile şekillenmektedir. Bu bağlamda; yönetim bilimi, siyaset bilimi, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, hukuk, iktisat, işletme, muhasebe ve maliye gibi daha birçok bilim dalını kapsayan dersler yer almaktadır. Türk kamu yönetimi eğitiminde lisansüstü düzeyde ise kamu yönetimi disiplini uzmanlaşmayı sağlayacak şekilde anabilim dallarına ayrılarak organize edilmektedir.

2.2.1. Tarihsel Süreçte Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Gelişimi

Kamu görevleri için personel yetiştirme ihtiyacının ve fikrinin Türk toplumunda çok eski tarihlere uzandığı belirgindir. Türk toplumunda, genel olarak eğitim sisteminin Selçuklu ve Osmanlı döneminde oluşmaya başladığı bilinmektedir. Türk toplumlarında medreseler, ahilik, ahiler, loncalar, terbiye ocakları, ordu ve Enderun okulları gibi geleneksel eğitim kurumlarının hem toplumsal yapının ve devlet geleneğinin hem de kamu kuruluşlarının işleyişine çok önemli katkıları olmuştur. Bu anlamda ahilik ve ahiler, loncalar, terbiye ocakları ve ordu toplumunda yaygın eğitim işlevlerine sahip olmuşlardır. Türk kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında değerlendirilebilecek örgün eğitim kurumlarının başında ise “*medreseler*” ve “*Enderun okulları*” gelmektedir (Kaya, 1995: 249).

Selçuklu (1071-1299) ve Osmanlı (1299-1920) dönemlerinde; medreseler ilköğretimden yükseköğretime kadar değişen kademeli bir eğitim vermekteydiler. Genel olarak medreseler; toplumun doktor, asker, bürokrat ve yargıç gibi kamu için eğitilmiş her çeşit meslek elemanı yetiştirmiştir. Bunun yanında yüksek standartlarda eğitimler veren medreseler Dünya’da öğrenci çekmiş ve İbn-i Sina, Gazzâlî, Fârâbî, Kâtip Çelebi ve Evliya Çelebi gibi dünyaca ünlü bilginler bu medreselerde eğitilmişlerdir (Kaya, 1995: 249-250).

İlk kez I. Murat tarafından Edirne’de açılıp, sonradan Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul’a getirilen, genişletilen ve daha sonraki padişahlar tarafından da

zaman zaman kapatılıp açılan Enderun (Saray) okullarının, Türk-Osmanlı toplumuna önemli katkıları olmuştur (Cem, 1975: 4). Enderun okulları, çoğunluğu ordudaki yeniçeriler arasından seçilen gençleri devlet görevlerine hazırlayan Dünya'daki ilk kamu yönetimi okullarından biri olarak kabul edilmektedir. Diğer eğitim kurumlarından, özellikle de dinsel medrese tipi okullardan farklı olarak askeri sporlar, savaş sanatı, Arapça, Farsça, Türkçe, Türk ve Fars Edebiyatı, örf, âdet ve nezaket kuralları, beden eğitimi, güzel sanatlar gibi eğitimlerin verildiği Enderun okulları, laik enstitü konumunda olan bir bilim merkezi olarak kabul edilmektedir. Osmanlı'daki kul sisteminin önemli bir parçası olan Enderun, yönetici sınıfın eğitilmesi amacını taşıyarak merkez ve taşra bürokrasisi için kaynak bir okuldur. Enderun okullarında özellikle Osmanlı'daki seyfiye sınıfı eğitilmiş ve burada Türk toplumunda ileride görev alacak savaşçı devlet adamı konumundaki dine bağlı, güzel konuşan, dürüst, kibar ve çeşitli insan olma özelliklerine sahip askeri ve mülki idareciler yetiştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'na 79 sadrazam, 39 kaptan-ı derya, 3 şeyhülislam ve Mimar Sinan gibi birçok değerli bilim ve sanat adamı yetiştiren Enderun okullarının bu anlamda Türk kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından yeri ve önemi oldukça fazladır (Kaya, 1995: 250-251; Demirci, 2015: 78-79; Ergun ve Polatoğlu, 1988: 14).

Enderun okullarının dışında kamu yönetimine yönetici personel yetiştirmek amacıyla Bab-ı Ali Mektebi, Bab-ı Defterdarı Mektebi, Mekteb-i Kuzat, Mekteb-i Maarif-i Adliye, Ulûm-i Edebiyye, Darülmaarif ve Mekteb-i Aklâm gibi kurumlar, Tanzimat öncesi ve sonrası dönemde kurulmuş ve faaliyet göstermişlerdir. Ancak bu okullar gerek eğitim programlarında yer alan ders konuları, gerekse bu okulların amaç ve işleyiş biçimleri bakımından bugünkü kamu yönetimi eğitiminin amacına ve içeriğine tam olarak uymasa da tarihsel süreçte ileriki dönemlerde açılan kurumları etkileyerek bunlara kaynaklık etmişlerdir (Aykaç, 1995: 273; Ergun, 1988: 123-124; Demirci, 2015: 84-89).

Türk toplumunda kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin Batı ile aynı döneme rastladığı ancak geleneksel eğitim kurumları olan medrese ve Enderun okullarının yeni gelişmelere ayak uyduramadıkları ve aynı gelişim hızını yakalayamadıkları bilinmektedir. Bu açıdan modern kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinin Tanzimat dönemiyle birlikte başladığı kabul edilmektedir (Aykaç, 1995: 272; Kaya, 1995: 253).

Kamu görevlisi yetiştirme açısından önemli olan Mekteb-i Mülkiye-i Şahane (Siyasal Bilgiler Okulu) ve Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi), Tanzimat döneminde

açılmıştır (Kaya, 1995: 253). Türkiye’de devlet ve kamu yönetimi düzenini yürütecek çağdaş yönetim potansiyelini oluşturmaya yönelik kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından başlangıç ve dönüm noktası olarak kabul edilen olay, 1859 yılında Mekteb-i Mülkiye’nin açılmasıdır (Cem, 1975: 18). Mülkiye’nin kurulması, sivil bürokrasinin eğitimi için atılan adımların en önemli halkası olarak görülmektedir (Demirci, 2015: 90).

İki yıllık orta dereceli bir meslek okulu olarak kurulan Mülkiye Mektebi’nin ders programları incelendiğinde, okulun ilk yıllarından itibaren kamu yönetimi eğitimi ile doğrudan ilgili derslerin varlığı dikkati çekmektedir. Mülkiye Mektebi’nin ilk programlarında “*Medeni Memleketler İdaresi*”, “*Yönetim İşleri*”, “*Usul-i İdare-i Umumiye*” “*Usul-i İdare*”, “*Usul-i İdare-i Mülkiye*” ve “*Yönetime Bağlı Şeyler*” adlı derslerin okutulması ve programların hukuk ağırlıklı diğer genel kültür derslerinden oluşması, devletin yönetici tiplerini ortaya koyması açısından önemlidir (Keskin, 2006: 12; Aykaç, 1995: 274). Sadece imparatorluğun değil Cumhuriyet’in de büyük kısmına damga vuracak yönetici kadroların yetiştirilmesi bakımından da büyük önem taşıyan bir okul özelliği taşımaktadır (Demirci, 2015: 90). Cumhuriyet döneminde 1924 yılında çıkarılan bir tüzükle beraber Mülkiye Mektebi’nin eğitim süresi dört yıla çıkarılırken, eğitimin amacı çok nitelikli hükümet memuru yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, 1935 yılında çıkarılan bir yasayla Ankara’ya taşınan Mülkiye Mektebi’nin adı “*Siyasal Bilgiler Okulu*” olarak değiştirilmiş, daha sonra 1950 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne (SBF) dönüştürülerek Ankara Üniversitesi’ne bağlanmıştır. Türkiye’de bu kurum uzun yıllar rakipsiz olarak kamu yönetimi eğitimi vererek kamu yönetiminin çeşitli kademelerine genel yöneticiler yetiştirmiştir (Ergun, 1988: 125; Keskin, 2006: 14). Mülkiye Mektebi’nde görülen gelişmeler tarihsel süreç içerisinde Türk Kamu Yönetimine damgasını vurmuştur. Bu açıdan “*Mülkiye Mektebi’nin Tarihi*”, “*Türk Kamu Yönetimi Eğitiminin Tarihi Gelişimi*” açısından özdeş bir özellik göstermektedir (Aykaç, 1995: 274).

Tanzimat döneminde 1868 yılında açılıp günümüzde de varlığını sürdüren ve sivil bürokrasinin eğitiminde önemli rol oynayan okul, Mekteb-i Sultani’dir. Müslüman-gayrimüslim fark etmeksizin bütün Osmanlıların eğitim alması hedeflenen Mekteb-i Sultani, devlete liyakatli memur yetiştirmek üzere açılmış ve bu amaca hizmet etmiştir. Bu okul, Cumhuriyet döneminde Galatasaray Lisesi ismiyle faaliyet göstermiş ve özellikle Türk dış işlerinde görev alan pek çok diplomatın yetişmesinde önemli rol oynamıştır (Demirci, 2015: 94).

Kamu yönetimi gelişimi ve eğitimi anlamında, Türk yönetim sistemine daha iyi bir yapı ve işleyiş kazandırmak, kamu yönetiminin sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yabancı uzmanlar tarafından çeşitli raporlar hazırlanmıştır. Türkiye'nin durumu ilk olarak 1933 yılında Amerikalı uzmanlar tarafından incelenmiş ve 1934 yılında Dorr Raporu olarak da bilinen “*Türkiye'nin İktisadi Bakımından Bir Tetkiki*” adlı çalışmada yönetim sorunlarına değinilmiş ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur (Usta ve Çelik, 2015:304-305; Acar ve Sevinç, 2005; 24-25; Aykaç, Yayman, ve Özer, 2003: 160). 1949 yılında Başbakanlığın isteği üzerine Profesör F. Neumark'ın hazırladığı “*Devlet Daire ve Müesseselerinde Rasyonel Çalışma Esasları Hakkında Rapor*”, kamu görevlilerinin işin gerektirdiği donanımına sahip olacak şekilde yetiştirilmesi gerektiği konusunda öneriler getirmiştir. Daha sonra Türkiye'ye Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası tarafından gönderilen bir grubun başkanı James M. Barker, 1950 yılında yaptığı incelemeler doğrultusunda “*Barker Komisyon Raporu*” adıyla tanınan raporda kariyere dayanan bir personel sistemi ile merkezi bir personel dairesi kurulması ve kamu personelinin yetiştirilmesi konusunda kamu yönetimi kürsülerinin açılmasını önermiştir. 1951 yılında Maliye Bakanlığı'na sunulan “*Martin ve Cush Raporu*”nda ise kamu personeli sorunlarının giderilmesi açısından tek bir elde birleştirmek amacıyla Devlet Personel Dairesinin kurulmasının sağlanması gibi öneriler getirmiştir (Aykaç, 1995: 275; Ergun, 1988: 15; Aykaç vd., 2003: 162-163-164; Kılınç, 2018: 19-20).

Yukarıda sayılan raporların da etkisiyle, kamu yönetimi alanında eğitim, araştırma ve yayınlar ile çağdaş yönetim anlayışının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmak amacıyla Birleşmiş Milletler Örgütü ile Türk hükümeti arasında yapılan anlaşma gereğince, 1953 yılında Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) kurulmuştur. TODAİE, 1952-1957 yılları arasında Siyasal Bilgiler Fakültesi ile iş birliği içinde çalışan, özerk bir kuruluş olarak hizmet vermiştir. 1958 yılında çıkarılan Enstitü'nün Kuruluş Yasası ile birlikte bilimsel, yönetsel ve mali özerklikle birlikte tüzel kişiliğe sahip bağımsız bir enstitü konumuna getirilmiştir (Ergun, 1988: 126; Özer, 1995: 339; Cem, 1975: 20). TODAİE'nin kurulması, kamu yönetimi konusunda Amerikan anlayışın da Türkiye'ye geldiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Kaya, 1995: 254).

TODAİE'nin kurulması ile birlikte kamu yönetimi eğitimi, kamu kurum ve kuruluşlarının ilgi odağı hâline gelerek hizmet içi eğitim programlarıyla kamu görevlilerini eğitmek, istekli kamu görevlilerine kamu yönetimi alanında uzmanlık

derecesi kazandırmak amaçlanmıştır. Bu açıdan TODAİE'nin başlıca görevi; kamu yöneticilerinin yetiştirilmesi, eğitimi, derleme ve yayın çalışmalarında bulunarak Türk kamu yönetiminin çağdaş düşüncelere ve yaklaşımlara uygun olarak gelişmesine hizmet etmek olmuştur (Kaya, 1995: 254; Aykaç, 1995: 276; Eryılmaz, 2013: 76).

TODAİE, kuruluşundan itibaren kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi açısından önemli rol üstlenirken aynı zamanda Türk kamu yönetimi sisteminin yapısal ve işlevsel sorunlarının tespitine yönelik doğrudan katkılar sağlamıştır (Usta ve Çelik, 2015: 309). Bu anlamda Türk kamu yönetimi sisteminin uygulama sorunları çerçevesinde yerli uzmanlarca 1963 yılında hazırlanan “*Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP)*” ulusal düzeydeki ilk araştırmadır. Daha sonra benzer şekilde “*İdari Reform Danışma Kurulu Raporu*” ve son olarak 1990 yılında “*Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA)*” gerçekleştirilmiştir. Türk kamu yönetimi üzerine araştırma ve eğitim faaliyetleri gerçekleştiren TODAİE, derleme ve yayın çalışmaları ile ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılar gerçekleştirerek kamu yönetimi literatürüne katkı sağlamış ve kamu yönetimi eğitimine kaynaklık etmiştir. Yine TODAİE, yüksek lisans, doktora ve kısa süreli eğitim programları gerçekleştirerek kamu yönetimi eğitimine doğrudan katkı sağlamıştır (Bilgin, 2015: 330-337; Oktay vd., 2015: 178-179-180).

9 Temmuz 2018 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 703 sayılı “*Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*”nin 125. maddesi ile birlikte TODAİE kapatılmıştır. 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 5. maddesine göre TODAİE teşkilatı, ilgili yılı bütçe ödenekleri, bütçedeki ödeneklerin tahakkuka bağlanma yetkisi, her türlü araç ve gereci, her türlü taşınır ve taşınmazlarıyla birlikte mal varlığı, her türlü alacak hakları ile borç yükümlülükleri, belge ve evrakı Yükseköğretim Kurulu’na (YÖK) devredilmiştir. YÖK’ün de bunları belirleyeceği bir yükseköğretim kurumuna 3 ay içinde devretmesi kararlaştırılmıştır. Bu sebeple YÖK’ün ilgili kararıyla birlikte TODAİE’nin yukarıda sayılan yükümlülükleri ile her türlü araç, gereç, taşınır, taşınmaz, yayın, yayın hakları, kurumsal belge ve arşivi Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’ne devredilmiştir. TODAİE’de öğrenim görmekte olan öğrencilerin Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nde eğitimlerine devam etmeleri ve TODAİE’de görev yapan akademisyenlerin ise tercih yaparak bir yükseköğretim kurumuna en fazla üç kişi atanacak şekilde yerleştirilmelerine karar verilmiştir.

Türkiye’de çok partili dönem ile birlikte kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve kamu yönetimi eğitimi veren okulların sayısında önemli bir artış olmuştur (Aykaç, 1995: 276). Üniversite düzeyinde ilk kamu yönetimi bölümü, 1957 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde açılmış ve bölümün eğitim müfredatında “*Amme İdaresi*” dersine yer verilmiştir (Kaya, 1995: 254). Siyasal Bilimler Fakültesi’nin kamu yönetimi eğitimindeki neredeyse mutlak egemenliğine tek istisnayı, 1956 yılında kurulmuş olan ve 1960’lı yıllarda büyük gelişme gösteren Orta Doğu Teknik Üniversitesi (*İdari İlimler Fakültesi, Amme İdaresi Bölümü*) oluşturmuştur (Ömürgönülşen, 2010: 129). Akademi-fakülte tartışmalarının yoğun bir şekilde yaşandığı 1960’lı ve 1970’li yıllarda, kamu yönetimi eğitimi standartlarında da değişimler olmuştur (Aykaç, 1995: 277). 1972 sonbaharında ABD’den kamu yönetimi alanında doktorasını tamamlamış olarak dönen akademisyenlerin kamu yönetimi alanına önemli katkıları olmuştur. Geldikleri dönemde SBF dışında hiçbir üniversitede kamu yönetimi bölümü kurulmamış olması sebebiyle iş bulmakta başarısızlığa uğrasalar da ilerleyen dönemde TODAİE’de ya da üniversitelerin başka bölümlerinde (işletme, iktisat, işletme, sosyoloji, eğitim yönetimi gibi) görev almışlardır. Bu yetişmiş insan gücünün önemli katkıları ve çabaları sonucunda Orta Doğu Teknik ve Hacettepe Üniversiteleri’nde kamu yönetimi bölümleri açılmıştır (Kaya, 1995: 254; Ömürgönülşen, 2010: 130).

6 Kasım 1981’ de Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) kurulması ile birlikte akademi-fakülte ayrımı ortadan kalkmış ve yeni açılan üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde kamu yönetimi bölümlerinin sayısında anormal bir artış olmuştur (Kaya, 1995: 254; Aykaç, 1995: 277). 1980’li yıllarda yükseköğretim kurumları ve programlarının artmasıyla birlikte standartlaşmaya da gidilmiştir. Bu dönemde Ankara Üniversitesi SBF, gerek kurumsal yapısı gerekse öğretim programı ile örnek olmuş ve diğer üniversiteler tarafından da kullanılacak standart çerçeve programlar hazırlamıştır (Kaya, 1995: 261-262; Ömürgönülşen, 2010: 131). Böylece Osmanlı’dan günümüze Enderun Mektebi ile başlayan kamu yönetimi eğitimi; Mülkiye Mektebi ile sürdürülmüş, SBF, TODAİE, ODTÜ ve İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri ile farklılaşmış, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri’nin açılmasıyla yurt çapına yayılarak standartlaşmaya gidilmiştir (Altan, Kerman, ve Aktel, 2009: 231).

1990’lı ve 2000’li yıllarda kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi yurt çapında yaygınlık kazanmıştır. Batı’da kamu yönetimi eğitimi veren kurumların sayısı görece olarak azalırken ve isimleri değişirken, Türkiye’de yükseköğretime olan talep ile

birlikte kamu yönetimi alanında büyük ve plansız bir artış olmuştur. Aynı dönemde vakıf üniversitelerinin tavrını ise Ömürgönülşen (2010: 133) iki döneme ayırmıştır. O'na göre; ilk dönem “*genel ilgisizlik (1990’lar)*”, ikinci dönem ise “*artan ilgi (2000’ler)*”. Genel ilgisizlik döneminde Batı’dakine paralel bir eğilim göze çarparken, artan ilgi döneminde ise hâlen günümüzü de kapsayan biçimde yeni kurulan birçok vakıf üniversitesinde *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi* bölümüne olan ilgi artmıştır (Ömürgönülşen, 2010: 133).

Türkiye’de 2000 sonrası döneme bakıldığında, kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin gelişiminde Avrupalılaştırmanın önemli etkisi bulunmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkelerden kamu yönetimlerini uyumlu hâle getirmeleri talebi doğrultusunda atılan en temel adımlardan olan Bologna Süreci ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS/AKTS), kamu yönetimi eğitiminin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1999 yılında imzalanan Bologna Deklarasyonu; imzalayan ülkeler arasında iş birliğini artırmak, Avrupa’nın tümünü kapsayacak politikalar üretmek, Avrupa yükseköğreniminin yeri ve değerini yükseltmek, çekiciliğini ve rekabet gücünü artırmak ve Avrupa yükseköğrenim sistemlerini uyumlaştırarak teşvik etmek gibi amaçlardan oluşmaktadır. Bologna süreciyle uygulamaya giren AKTS ise ülkeler arasındaki öğrenci hareketliliği çerçevesinde yurtdışında alınan derslerin öğrencilerin kendi üniversitelerinde tanınmasını kolaylaştırmak amacıyla program müfredatlarını Avrupa ile uyumlaştırılması çabasıdır. Türkiye de dâhil birçok ülkede Avrupalılaştırmanın etkisiyle bu bağlamda ortak bir müfredat oluşturma çabaları kamu yönetimi ve siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümlerini etkilemiş ve programlarda Bologna sürecine uyumlu hâle getirilebilmesine yönelik ders içerikleri gözden geçirilerek değişiklikler yapılmıştır/yapılmaktadır (Usta ve Çelik, 2015: 315-316; Özgür ve Öztepe, 2015: 266-267; Demir, 2015: 42-46).

2.2.2. Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Kurumsal Yapısı

Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimini ele alabilmemiz için öncelikle mevcut kurumsal yapısını incelememiz gerekmektedir. Buradan hareketle Yökatlas sistemi ve üniversitelerin internet sitelerinden elde edilen veriler çerçevesinde, lisans düzeyinde “*Kamu Yönetimi*” (KY) ve “*Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*” (SBKY) bölümlerinin Türkiye’deki Mayıs 2019 itibarıyla mevcut kurumsal yapısı aşağıda tablo şeklinde sunulmaktadır. Türkiye’deki ve Türkiye’den de öğrencilerin tercih edebileceği KKTC’deki KY ve SBKY eğitimi veren tüm devlet ve vakıf üniversiteleri; isim, normal

öğretim ve/veya ikinci öğretim programı bulunması, açık öğretim, uzaktan eğitim programları ve eğitim dili kriterleri dikkate alınarak ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki tabloda ele alınmıştır. Bu açıdan Türkiye'deki lisans düzeyi kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin mevcut kurumsal yapısına Tablo 1' de detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Tablo 1: Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretiminin Kurumsal Durumu (1)(2)

Üniversite Adı / Şehir	Kamu Yönetimi Bölümü	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	Normal Öğretim (3) / İkinci Öğretim (4)	Öğretim Dili (T-İ-F) (5)
Devlet Üniversiteleri				
1- Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Ü./ (Adana)		+	√ / --	İ
2- Adıyaman Ü./ (Adıyaman)	+		√ / √	T
3- Afyon Kocatepe Ü./ (Afyon)		+	√ / √	T
4-Ağrı İbrahim Çeçen Ü./ (Ağrı)		+	√ / √	T
5- Akdeniz Ü./ (Antalya)		+	√ / √	T
6- Aksaray Ü./ (Aksaray)		+	√ / √	T
7- Ankara Ü./ (Ankara)		+	√ / --	T
8- Ankara Hacı Bayram Veli Ü./ (Ankara)		+	√ / --	T
9- Ankara Sosyal Bilimler Ü./ (Ankara)		+	√ / --	İ
10- Ankara Yıldırım Beyazıt Ü./ (Ankara)		+	√ / --	İ
11- Ardahan Ü./ (Ardahan)		+	√ / √	T
12-Artvin Çoruh Ü./ (Artvin)		+	√ / --	T
13-Atatürk Ü./ (Erzurum)	+		√ / √	T
14- Aydın Adnan Menderes Ü./ (Aydın)	+	+	√-√ / √-√	T
15- Balıkesir Ü./ (Balıkesir)		+	√ / √	T
16- Bandırma Onyedi Eylül Ü./ (Balıkesir)		+	√ / √	T
17- Bartın Ü./ (Bartın)		+	√ / √	T
18- Batman Ü./ (Batman)		+	√ / --	T
19- Bayburt Ü./ (Bayburt)		+	√ / √	T
20- Bilecik Şeyh Edebali Ü./ (Bilecik)		+	√ / √	T
21- Bingöl Ü./ (Bingöl)		+	√ / --	T
22- Bitlis Eren Ü./ (Bitlis)	+		√ / --	T
23- Bolu Abant İzzet Ü./ (Bolu)	+		√ / √	T
24- Burdur Mehmet Akif Ersoy Ü./ (Burdur)		+	√ / √	T
25- Bursa Uludağ Ü./ (Bursa)		+	√ / √	T
26- Çanakkale Onsekiz Mart Ü./ (Çanakkale)	+	+	√-√ / √-√	T
27- Çankırı Karatekin Ü./ (Çankırı)		+	√ / √	T
28- Dicle Ü./ (Diyarbakır)		+	√ / √	T
29- Dokuz Eylül Ü./ (İzmir)	+		√ / √	T
30- Düzce Ü./ (Düzce)		+	√ / --	T
31- Erciyes Ü./ (Kayseri)		+	√ / --	T
32- Erzincan Binali Yıldırım Ü./ (Erzincan)		+	√ / √	T
33- Eskişehir Osmangazi Ü./ (Eskişehir)		+	√ / √	T
34- Fırat Ü./ (Elazığ)		+	√ / √	T
35- Gaziantep Ü./ (Gaziantep)	+	+	√-√ / --	T
36-Giresun Ü./ (Giresun)		+	√ / √	T
37-Gümüşhane Ü./ (Gümüşhane)		+	√ / √	T
38-Hacettepe Ü./ (Ankara)		+	√ / --	İ
39-Harran Ü./ (Şanlıurfa)	+		√ / √	T
40- Hatay Mustafa Kemal Ü./ (Hatay)		+	√ / √	T
41- Hitit Ü./ (Çorum)		+	√-√ / √	T-İ
42- Iğdır Ü./ (Iğdır)		+	√ / --	T
43- İnönü Ü./ (Malatya)		+	√ / √	T
44- İstanbul Ü./ (İstanbul)		+	√ / --	T
45- İstanbul Medeniyet Ü./ (İstanbul)		+	√-√ / --	T-İ
46- İzmir Demokrasi Ü./ (İzmir)		+	√ / --	T
47- İzmir Kâtip Çelebi Ü./ (İzmir)		+	√ / --	İ
48- Kafkas Ü./ (Kars)		+	√ / √	T
49- Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü./ (Kahramanmaraş)	+		√ / √	T
50- Karabük Ü./ (Karabük)		+	√ / √	T

51- Karadeniz Teknik Ü. / (Trabzon)	+		√ / √	T
52- Karamanoğlu Mehmetbey Ü. / (Karaman)		+	√ / √	T
53- Kastamonu Ü. / (Kastamonu)		+	√ / √	T
54- Kırıkkale Ü. / (Kırıkkale)		+	√ / √	T
55- Kırklareli Ü. / (Kırklareli)		+	√ / √	T
56- Kırşehir Ahi Evran Ü. / (Kırşehir)		+	√ / √	T
57- Kilis 7 Aralık Ü. / (Kilis)		+	√ / --	T
58- Kocaeli Ü. / (Kocaeli)		+	√ / √	T
59- Kütahya Dumlupınar Ü. / (Kütahya)	+		√ / √	T
60- Manisa Celâl Bayar Ü. / (Manisa)	+		√ / √	T
61- Marmara Ü. / (İstanbul)		+	√-√ / --	T-F
62- Mersin Ü. / (Mersin)	+		√ / --	T
63- Muğla Sıtkı Koçman Ü. / (Muğla)	+		√ / √	T
64- Munzur Ü. / (Tunceli)		+	√ / --	T
65- Muş Alparslan Ü. / (Muş)		+	√ / --	T
66- Necmettin Erbakan Ü. / (Konya)		+	√ / √	T
67- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü. / (Nevşehir)	+		√ / √	T
68- Niğde Ömer Halisdemir Ü. / (Niğde)	+		√ / √	İ
69- Ondokuz Mayıs Ü. / (Samsun)		+	√ / --	T
70- Ordu Ü. / (Ordu)		+	√ / √	T
71- Orta Doğu Teknik Ü. / (Ankara)		+	√ / --	İ
72- Osmaniye Korkut Ata Ü. / (Osmaniye)		+	√ / √	T
73- Pamukkale Ü. / (Denizli)		+	√ / √	T
74- Recep Tayyip Erdoğan Ü. / (Rize)		+	√ / --	T
75- Sakarya Ü. / (Sakarya)		+	√ / √	T
76- Selçuk Ü. / (Konya)		+	√ / √	T
77- Sinop Ü. / (Sinop)		+	√ / √	T
78- Sivas Cumhuriyet Ü. / (Sivas)	+		√ / √	T
79- Süleyman Demirel Ü. / (Isparta)		+	√ / √	T
80- Şırnak Ü. / (Şırnak)		+	√ / --	T
81- Tekirdağ Namık Kemal Ü. / (Tekirdağ)		+	√ / --	T
82- Tokat Gaziosmanpaşa Ü. / (Tokat)	+		√ / √	T
83- Trakya Ü. / (Edirne)	+		√ / √	T
84- Uşak Ü. / (Uşak)	+		√ / √	T
85- Van Yüzüncü Yıl Ü. / (Van)	+		√ / --	T
86- Yozgat Bozok Ü. / (Yozgat)		+	√ / √	T
87- Zonguldak Bülent Ecevit Ü. / (Zonguldak)		+	√ / √	T
Ara Toplam: 87	Ara Toplam: 22	Ara Toplam: 68	Ara Toplam: 93√ / 60√	Ara Toplam: 80T; 9İ; 1F
Vakıf Üniversiteleri				
1- Altınbaş Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	İ
2- Atılım Ü. / (Ankara)		+	√ / --	T
3- Avrasya Ü. / (Trabzon)		+	√ / --	T
4- Beykent Ü. / (İstanbul)		+	√-√ / --	T - İ
5- Doğu Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
6- İhsan Doğramacı Bilkent Ü. / (Ankara)		+	√ / --	İ
7- İstanbul Arel Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
8- İstanbul Aydın Ü. / (İstanbul)	+		√ / --	T
9- İstanbul Gedik Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
10- İstanbul Gelişim Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
11- İstanbul Kent Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
12- İstanbul Medipol Ü. / (İstanbul)		+	√-√ / --	T - İ
13- İstanbul Rumeli Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
14- İstinye Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
15- Kadir Has Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	İ
16- Kapadokya Ü. / (Nevşehir)		+	√ / --	T
17- Nişantaşı Ü. / (İstanbul)		+	√ / --	T
18- Nuh Naci Yazgan Ü. / (Kayseri)		+	√ / --	T
19- Yeditepe Ü. / (İstanbul)	+		√ / --	İ
Ara Toplam: 19	Ara Toplam: 2	Ara Toplam: 17	Ara Toplam: 21√ / 0√	Ara Toplam: 15T; 6İ
KKTC Üniversiteleri				
1- Doğu Akdeniz Ü. / (Kıbrıs-Gazimağusa)	+		√ / --	İ
2- Girne Amerikan Ü. / (Kıbrıs-Girne)		+	√ / --	İ
3- Kıbrıs Amerikan Ü. / (Kıbrıs-Lefkoşa)		+	√ / --	İ

4- Lefke Avrupa Ü. / (Kıbrıs-Lefke)	+		√ / --	İ
Ara Toplam: 4	Ara Toplam: 2	Ara Toplam: 2	Ara Toplam: 4√ / 0√	Ara Toplam: 4İ
Açık Öğretim ve Uzaktan Eğitim Üniversiteleri (6)				
1- Anadolu Üniversitesi - (Açık Öğretim)	+		-- / -- (A.Ö.)	T
2- Atatürk Üniversitesi - (Açık Öğretim)	+		-- / -- (A.Ö.)	T
3- İstanbul Üniversitesi - (Uzaktan Eğitim)	+		-- / -- (U.E.)	T
4- İnönü Üniversitesi - (Uzaktan Eğitim)		+	-- / -- (U.E.)	T
5- Manisa Celal Bayar Üniversitesi – (Uzaktan Eğitim)	+		-- / -- (U.E.)	T
Ara Toplam: 5	Ara Toplam: 4	Ara Toplam: 1	Ara Toplam: 0√ / 0√	Ara Toplam: 5T
			: 2 (A.Ö.) / 3 (U.E.)	
Genel Toplam: 115	Genel Toplam: 30 (KY Bölümü)	Genel Toplam: 88 (SBKY Bölümü)	Genel Toplam: 118 (N.Ö.) √ / 60 (İ.Ö.) √; 2 (A.Ö.) / 3 (U.E.)	Genel Toplam: 100T; 19İ; 1F

Kaynak: (<http://www.yokatlas.yok.gov.tr> ; <https://istatistik.yok.gov.tr/> ; Üniversitelerin internet sitelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.)

Not: (1) Bölümlere ilişkin veriler 2018-2019 öğretim yılı itibarıyla geçerlidir. Kuruluş aşamasındaki eğitim ve öğretime başlamamış üniversitelere yer verilmemiştir.

(2) Eğitim ve öğretim yapılmakta= +;

(3) Normal Öğretim (N.Ö.) ve İkinci Öğretim (İ.Ö) mevcut= √

(4) İkinci Öğretim (İ.Ö) mevcut değil= --

(5) T= Türkçe; İ= İngilizce; F= Fransızca.

(6) Açık Öğretim (A.Ö.), Uzaktan Eğitim (U.E.)

Türkiye'nin lisans düzeyi kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin mevcut kurumsal durumunu gösteren Tablo 1 incelendiğinde aşağıdaki unsurlar dikkat çekici olmaktadır:

- 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla toplu hâliyle Tablo 1'deki ara toplamlar incelendiğinde Türkiye'deki 129 devlet üniversitesi arasından 87 üniversitede ve 72 vakıf üniversitesi arasından 19 üniversitede "Kamu Yönetimi (KY)" ve/veya "Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (SBKY)" bölümleri ile birlikte yüz yüze kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilmektedir.
- Tablo 1'deki ara toplamlar incelendiğinde Türkiye'de kamu yönetimi eğitimi veren 87 devlet üniversitesinde 22 KY bölümü ile 68 SBKY bölümü mevcuttur. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ile Gaziantep Üniversitesi'nde hem KY bölümü hem de SBKY bölümü mevcuttur. Bu üniversitelerdeki kamu yönetimi eğitimleri 2 ayrı fakülte tarafından verilmektedir.
- Tablo 1'e göre Türkiye'deki devlet üniversitelerinde KY ve/veya SBKY programlarında kamu yönetimi eğitim ve öğretimi verilen 93 normal öğretim programı bulunmaktadır.

- Tablo 1'e göre Türkiye'de sadece devlet üniversitelerinde KY ve/veya SBKY programlarında kamu yönetimi eğitim ve öğretim verilen 60 ikinci öğretim programı mevcuttur.
- Tablo 1'e göre Türkiye'deki devlet üniversitelerinde eğitim dili olarak 80 Türkçe, 9 İngilizce ve 1 Fransızca eğitim veren kamu yönetimi programı mevcuttur. Özel olarak belirtmek gerekirse; Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde kamu yönetimi programlarında eğitim dili İngilizcedir. Hitit Üniversitesi ile İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde hem Türkçe hem de İngilizce kamu yönetimi eğitim ve öğretim programı bulunmaktadır. Marmara Üniversitesi'nde ise Türkçe eğitim programının yanında eğitim dili Fransızca olan kamu yönetimi programı mevcuttur.
- Tablo 1 incelendiğinde Türkiye'de kamu yönetimi eğitimi veren vakıf üniversiteleri en çok İstanbul'da bulunmaktadır. Bu kapsamda İstanbul'da 14, Ankara'da 2, Trabzon'da 1, Nevşehir'de 1 ve Kayseri'de 1 olmak üzere toplam 19 vakıf üniversitesinde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilmektedir.
- Tablo 1'e göre Türkiye'de kamu yönetimi eğitimi veren 19 vakıf üniversitesinde 2 KY ve 17 SBKY bölümü bulunmaktadır.
- Tablo 1'e göre Türkiye'deki vakıf üniversitelerinde KY ve/veya SBKY programlarında kamu yönetimi eğitim ve öğretimi verilen 21 normal öğretim programı bulunmaktadır. Vakıf üniversitelerinin hiçbirinde ikinci öğretim programı bulunmamaktadır.
- Tablo 1'e göre Türkiye'deki vakıf üniversitelerinde eğitim dili olarak 15 Türkçe ve 6 İngilizce eğitim veren kamu yönetimi programı mevcuttur. Özel olarak belirtmek gerekirse; Altınbaş Üniversitesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi'nde kamu yönetimi programlarında eğitim dili İngilizcedir. Beykent Üniversitesi ile İstanbul Medipol Üniversitesi'nde hem Türkçe hem de İngilizce kamu yönetimi eğitim ve öğretim programı bulunmaktadır.
- Tablo 1'e göre Kamu yönetimi eğitimi almak isteyen öğrencilerin KKTC üniversiteleri arasında tercih edebileceği 4 üniversite mevcuttur. Kamu yönetimi eğitimi verilen KKTC üniversitelerinden Doğu Akdeniz Üniversitesi ile Lefke

Avrupa Üniversitesi'nde KY bölümü mevcutken, Girne Amerikan Üniversitesi ve Kıbrıs Amerikan Üniversitesi'nde SBKY bölümü bulunmaktadır. Bu üniversitelerdeki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi programlarının eğitim dili İngilizcedir.

- Tablo 1'e göre Türkiye'de açık öğretim ve uzaktan eğitim imkânı sunan 5 üniversite bulunmaktadır. KY bölümünün bulunduğu Anadolu Üniversitesi ile Atatürk Üniversitesi açık öğretim imkânı sunmaktadır. Ayrıca İstanbul Üniversitesi ile Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde KY bölümü bulunmakta ve İnönü Üniversitesi'nde ise SBKY bölümü olan uzaktan eğitim programları mevcuttur. Açık öğretim ve uzaktan eğitim programlarının eğitim dili Türkçedir.
- Tablo 1'deki genel toplamlar incelendiğinde; Türkiye ve KKTC üniversitelerinden öğrencilerin tercih edebilecekleri kamu yönetimi eğitimi verilen 30 KY ve 88 SBKY bölümü, toplamda 118 bölüm bulunmaktadır. Genel toplamda 115 olarak görülen üniversite sayısı örgün eğitim, açık öğretim ve uzaktan eğitim veren 4 üniversitenin iki kez sayılması sonucu ulaşılan toplamdır. Bu kapsamda, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilen 111 farklı üniversite bulunmaktadır. KKTC üniversiteleri çıkarıldığında, Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversiteleriyle birlikte 107 farklı üniversitede kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilmektedir.
- Tablo 1'deki normal öğretim ve ikinci öğretim genel toplamına bakıldığında, 118 normal öğretim ve 60 ikinci öğretim programı mevcuttur.
- Tablo 1 incelendiğinde kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde eğitim dilinin ağırlıklı olarak Türkçe olduğu görülmektedir. Bu kapsamda 100 Türkçe, 19 İngilizce ve 1 Fransızca eğitim verilen KY ve SBKY programı bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin mevcut kurumsal yapısı ile dikkat çeken unsurlar, daha önce bu anlamda yapılmış çalışmalar (Kaya, 1995; Ömürgönülşen, 2010) ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki mevcut kurumsal durumun değişimi ve gelişimi göze çarpmaktadır. Buna göre Türkiye'de 1990'lardan itibaren özellikle de yeni açılan üniversitelerin de katkısıyla kamu yönetimi eğitimi verilen üniversitelerin sayısında büyük artış görülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda, üniversitelerde KY yerine SBKY isminin daha çok tercih edilmekte olduğu ve KY ismine sahip bölümlerin isimlerini SBKY olarak değiştirme yönünde hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda Türkiye'de KY bölümlerinin sayısındaki azalış ile SBKY

bölümlerinin sayısındaki artış gözden kaçmamaktadır. Yeni kurulan vakıf üniversitelerinde de KY bölümü yerine SBKY bölümüne yönelim söz konusu olmaktadır. Kimi üniversitelerde ise kamu yönetimi eğitimi verilen programlardan vazgeçilerek “Siyaset Bilimi” ya da “Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler” bölümlerine yönelim söz konusu olmaktadır.

Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi anlamında giderek artan bir şekilde bölümlerin açılması durumuyla son yıllarda bu bölümlere aynı oranda öğrenci talebinin gerçekleşmediği görülmektedir. Bu kapsamda 2018 Yükseköğretim Kurumları Sınavı yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler ve YökAtlas sistemi üzerinde yapılan inceleme sonucunda, kamu yönetimi eğitimi verilen bölümlerin kontenjanlarının birçoğunun dolmadığı görülmektedir. Bir önceki yıl yerleştirme sonuçları ile karşılaştırıldığında hemen hemen bütün kontenjanların dolduğu görülmektedir (YÖKATLAS, 2019).

Öğrencilerin bu bölümleri tercih etmeme sebepleri düşünüldüğünde; mezun olduktan sonra iş bulamama kaygısı, devlet memurluğuna giriş kriterlerinin zorlaşması, verilen eğitimin aşırı teorik olmasıyla birlikte pratikle bütünleştirmenin zor olması, eğitimin niteliği ve verilen eğitimde yöntem, teknik ve materyallerin güncelliği, yeterliliği ile müfredat eksiklikleri, kamu yönetimi eğitimine ilişkin temel sorunlar olarak sıralanabilir (Özgür ve Öztepe, 2015: 284).

Genel olarak Türkiye’deki kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin lisans ve lisansüstü düzeyde mevcut kurumsal yapısı değerlendirildiğinde ülkedeki önde gelen üniversiteler başta olmak üzere hemen hemen her üniversitede bulunması oldukça önemlidir. Üniversitelerde lisans düzeyinde kurumsal açıdan “İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi” veya “Siyasal Bilgiler Fakültesi” çatısı altında kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi verilmektedir. Lisansüstü düzeyde ise “Sosyal Bilimler Enstitüsü” çatısı altında yer alan anabilim dalları aracılığıyla eğitim ve öğretim sunulmaktadır. Türkiye’deki kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin mevcut kurumsal yapısının ele alındığı Tablo 1’de gösterilen bütün üniversitelerde lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim programı bulunmamaktadır. Bu durumun, Türkiye’de çok sayıda kamu yönetimi bölümü kurulmasına beraber bazı bölümlerde yer alan akademisyenlerin sayıca yetersizliği ile lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim verebilecek tecrübeye henüz sahip olmamaları gibi nedenlerden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu açıdan Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin lisansüstü düzeydeki mevcut kurumsal yapısını analiz etmek güçleşmektedir.

Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi lisansüstü düzeyde mevcut kurumsal yapısı incelendiğinde ise “Kamu Yönetimi” ve/veya “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümlerinin çeşitli anabilim dallarına ayrıldığı görülmektedir. Bölümün lisansüstü düzeyde farklı anabilim dallarına ayrılması sebebiyle Türkiye’deki kamu yönetimi eğitimi yüksek lisans ve doktora programlarında çeşitlilik göstermektedir. Bu durum üzerinde bölümlerin ilk kurulduğu zamanki kurucu akademisyenlerin ve bölümlerdeki günümüz akademisyenlerinin çalışma alanlarının etkili olduğu söylenebilir. Bu açıdan kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin lisansüstü düzeyinde lisans düzeyindeki gibi bütün üniversitelerde aynı programların yer aldığını söylemek mümkün değildir.

Kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin lisansüstü mevcut kurumsal yapısı incelendiğinde ise; üniversitelerde genel olarak “Sosyal Bilimler Enstitüsü” çatısı altında farklı anabilim dalı ve/veya programlar altında verildiği görülmektedir. Bu anlamda lisansüstü düzeyde eğitim veren ve erişilebilen kimi üniversitelerde bulunan lisansüstü programlara aşağıda örnekler verilmiştir.

Bu duruma ilk olarak Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümünde yer alan lisansüstü programlar örnek olarak verilebilir. Bölümde; “Yönetim Bilimleri”, “Siyaset Bilimi” ve “Kent ve Çevre Bilimleri” adlarında tezli-tezsiz yüksek lisans, doktora ve bütünleşik doktora programları bulunmaktadır.

Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümünde lisansüstü düzeyde “Kamu Politikası” ve “Yönetişim ve Sivil Toplum Kuruluşları” yüksek lisans ve “Siyaset ve Sosyal Bilimler” doktora programları bulunmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümünde lisansüstü düzeyde “Siyaset Bilimi” ve “Kamu Yönetimi” yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır.

Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümünde lisansüstü düzeyde “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi”, “Siyaset Bilimi”, “Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları” yüksek lisans programları ve “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” doktora programı bulunmaktadır.

Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümünde lisansüstü düzeyde “Siyaset ve Sosyal Bilimler”,

“Kentleşme ve Çevre Sorunları”, “Yönetim Bilimleri” yüksek lisans programları ve “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” doktora programı bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA'DA KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE ETİK EĞİTİMİ/ÖĞRETİMİ

3.1. Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi/Öğretiminin Yeri ve Önemi

İnsanlarda öğrenme yeteneğinin oluşmaya başlamasıyla birlikte “*eğitim*” anlayışı ortaya çıkmıştır. Eğitim, insan yaşamı boyunca devam eden süreçler bütünü olarak kabul edilmektedir. İnsanın eğitilebilir bir özelliğe sahip olması, bu anlamda önemli bir arayış ve bilgi birikiminin oluşmasını sağlamıştır (Aydın, 2003: 5). İnsanların ilk olarak ahlaki anlamda gelişimlerini sağlamaları, bu bilgi birikiminin en önemli yapı taşıdır. İnsanların doğumdan itibaren ahlaki yönden eğitimlerinin temelleri ilk olarak ailede başlamakta, daha sonra okul öncesinde, örgün eğitim boyunca ve kurumsal yapılar içerisinde devam etmektedir (Kılavuz, 2003: 145). Etik ise insanın “*Ne yapmalıyım?, Nasıl yaşamalıyım?*” sorularının yanıtlanmaya çalışıldığı felsefenin bir dalı olduğu için bu anlamda eğitim ve etik arasında zorunlu bir ilişki bulunmaktadır (Aydın, 2003: 45). Eğitim, toplumda etkili bir etik sistemin oluşturulması için önemli unsurlardan biridir. Eğitimin yardımıyla, etik yaklaşımları, davranış kodları, ilkeleri ve kuralları işlevsel hâle gelerek öğretilbilir ve öğrenilebilir bir konuma gelmektedir. Bu açıdan doktrinde etik eğitimi/öğretimi konusunda üzerinde durulan şu sorular ön plana çıkmaktadır:

- Etik öğretilbilir bir eğitim konusu mudur?
- Eğer etik eğitimi/öğretimi mümkünse özel bir eğitim mi gereklidir, yoksa etik kültürün yer aldığı ortamda doğanlar, yaşayanlar, yetişenler veya çalışanlar tarafından kuralların kendiliğinden mi benimseneceği varsayılmalıdır?
- Etik eğitimi/öğretimi kimler tarafından verilmelidir?
- Etik eğitimi/öğretimi verilirken ortaya çıkacak her türlü masrafın üstlenicisi kim olmalıdır? (Tüsiad, 2005: 157).

Toplumda etik kültürün oluşmasının en önemli işlevlerinden biri, tüm insanlarda etik bilincin geliştirilmesidir. İşe yarayan etkili bir etik eğitimi/öğretimi; öğreticiler, öğrenciler, yöneticiler, çalışanlar ve toplumun diğer tüm paydaşlarıyla karşılıklı gelişim sürecidir. Burada amaç, iyi insanlar olmayı isteyen bir kültür oluşturmaktır (Muzumara, 2018: 24). Etik eğitimi/öğretiminin amacı; içinde yaşanılan toplumun norm ve kurallarının çok daha ötesinde, insanların akıl yürüterek ahlaki standartlarda kendi

kendine sorgulama ve yargılama yapabilecek bir duruma getirilerek ideal bir toplum yaratmaktır (Aydın, 2003: 190-191).

Etik eğitimi/öğretiminde amaçların gerçekleşebilmesi için eğitim; hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitim olmak üzere iki düzeyde ele alınmaktadır. İnsanların doğumundan itibaren ailede başlayıp daha sonra ilk ve orta dereceli eğitim/öğretim kurumlarında oluşan ahlaki altyapı ile birlikte yüksek eğitim/öğretim kurumlarında bir mesleğin bilgi ve becerilerinin yanında öğrencilere o mesleğin etik değerlerinin de kazandırıldığı eğitim programlarının tamamı “*hizmet öncesi eğitim*” olarak tanımlanmaktadır. Kamu sektöründe ve özel sektörde çalışan insanlara yönetici veya yönetilen pozisyonlarında çalıştıkları iş yaşamı içinde gerçekleştirdikleri mesleğin etik değerlerinin kazandırıldığı eğitim/öğretim programları “*hizmet içi eğitim*” olarak tanımlanmaktadır. Her iki düzeyde de verilen eğitimin nasıl gerçekleştirileceği tartışmalı bir durum olmakla birlikte, etik bir altyapının oluşması için etik eğitimi/öğretimi her düzeyde önemli olmaktadır (Aydın, 2001: 166).

Kamu sektöründe çalışan kamu görevlilerinin hizmet öncesinden başlayıp hizmet içinde de devam eden eğitim süreçlerinin konusu; çalışanlara, hizmet gereklerine uygun olarak gelişen teknoloji ve değişimler doğrultusunda mesleğin hizmet sağlamada gerekli olan teknik bilginin aktarılmasıdır. Bu teknik bilginin yanında yasalar veya kurallarla yalnızca dayatma mekanizması şeklinde etik bir altyapıyı oluşturmak değil, kamu görevlilerinin hizmet sunumunda etkin olarak etik davranış standartlarının kazandırılmasına yönelik kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi önemli olmaktadır (Kılavuz, 2003: 146).

Kamu görevlileri, kamusal hizmetleri sağlanması sırasında kamusal kaynakların etkili, etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesi, vatandaşlarla olan ilişkiler ve politika oluşturma işlevleri gibi birçok durumda takdir yetkisi kullanmaktadırlar. Vatandaşların devlete ve kurumlarına olan güveninin en önemli unsuru, kamu gücünün yanlış veya kamu yararına aykırı kullanılıp kullanılmadığıdır. Etik, kamu yönetiminde böyle durumları engelleyen, kontrol eden ve olması gerekeni belirten denge noktası olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda kamu yönetiminde etiğin önemi, kamu görevlilerinin topluma karşı sadakatinin ve bağlılığının güçlendirildiği sosyal sorumluluk bilincini oluşturmaktır. Bu önem sayesinde kamu görevlileri, kamu gücünü kişisel çıkarlarına yönelik kullanmamalı, kamu yararına öncelik vererek iş ve işlemlerini gerçekleştirmelidirler.

Bir toplumda etik altyapının olmaması, var olmasından daha kolay fark edilebildiği için etik bilincin toplumda en tepeden aşağıya kadar var olması gerekmektedir. Kamu yönetiminde meydana gelen etik dışı faaliyetler, devletin yönetimini ve toplumu olumsuz yönde etkilemektedir. Bu anlamda kamu yönetimindeki etik dışı faaliyetler; hukuk sistemine ve devlete olan güveni azaltmakta, devletin kalkınmasını engellemekte, devletin büyüme oranını olumsuz yönde etkilemekte, vatandaşlara sağlanan altyapı ve hizmetlerin kalitesini düşürmekte, ülkede enflasyonist eğilimlere sebep olmakta, yabancı yatırımcılar üzerinde negatif bir algı oluşturmakta, devletin işleyişindeki bürokratik işlemler yavaşlamakta, devletin verimli ve etkin bir şekilde çalışmasını engellemekte ve ülkedeki kaynak dağılımını bozucu bir hâle getirmektedir (Tüsiad, 2005: 62-63-64). Bu açıdan, özellikle son yıllarda çağdaş Dünya yaşamında etik değerler ve ahlaki duyarlılıkların azaldığı yönündeki yakınmalar, tartışmalar, yaklaşımlar ve olumsuz durumların nasıl çözülebileceği yönündeki araştırmalar, modern anlamda kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretiminin önemine yönelik ilgiyi artırmaktadır.

Köken itibarıyla Antik Yunan filozoflarına kadar götürülebilen ve 19. yüzyılın sonlarına kadar bir disiplin olarak sadece din okulları ve felsefe bölümlerinde yer alan etik; 20. yüzyılın başlarından itibaren kamu yönetimi disiplininin eğitim programlarındaki artışıyla birlikte “modern kamu yönetimi etiği” tartışma ve çalışmalarıyla birlikte ivme kazanmaya başlamıştır. Bu yoğun çalışmalarla birlikte özellikle 1970’li ve 1980’li yıllardan itibaren kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi, ABD ve Almanya başta olmak üzere kamu yönetimi okullarının programlarında daha fazla yer almaya başlamıştır (Özgür ve Öztepe, 2015: 277-278; Kılavuz, 2003: 146-147). Kamu yönetimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin mezun olduktan sonra kamu sektörü veya özel sektörde yönetsel kademelerde işe başlayacak olmaları nedeniyle öğrencilerde etik konusunda bir bilinç oluşturmak, farkındalıklarını sağlamak ve bilgilerini artırmak amacıyla etik eğitimi/öğretimi sunulmaktadır. Bu etik eğitimi/öğretimi, çalışma hayatında karşılaşılan etik ikilemler karşısında etik davranış sergileme ve etik dışı durumlarla başa çıkabilme açısından faydalı olmaktadır. Özellikle etkin, etkili, verimli, şeffaf ve hesap verebilir bir kamu yönetiminde kamu yöneticilerinin devlete ve vatandaşlara karşı sorumlulukları düşünüldüğünde, karşılaşılan her türlü etik dışı olayların azaltılması için etik eğitimi/öğretimi son derece önemli bir hâle gelmektedir. Kamu yönetiminde hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi açısından kamu yönetimi etiği ve kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi, üzerinde

durulması gereken önemli bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmaktadır (Özgür ve Öztepe, 2015: 279-280).

3.2. Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi/Öğretimine İlişkin Genel Yaklaşım ve Çalışmalar

Etiğin ortaya çıkışının çok eskilere dayandığı bilinse de akademik anlamda etik eğitimi/öğretimine ilişkin uygulamaların yaklaşık iki yüzyıllık bir tarihe sahip olduğu belirtilmektedir (Demiral ve Demiral, 2015: 457). Kamu yönetiminde etik konusuna ilişkin çalışmaların ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı yönünde farklı görüşler bulunmaktadır. Buna göre, ASPA tarafından yayınlanan “*Public Administration Review*” (PAR) adlı dergide 1940’tan bu yana yönetsel etik konusu üzerine çok sayıda çalışmanın bulunduğu ileri sürülmekte ancak, 1970’li yıllara kadar sistematik olarak konunun gelişimine yönelik bir çalışmanın olmadığı belirtilmektedir. Bu konuda Tery Cooper, akademik bir disiplin olarak kamu yönetiminde etik ve etik eğitimi ile ilgili çalışmaların 1970’li yıllardan itibaren başladığını ileri sürmektedir. Cooper, “*Handbook of Administrative Ethics*” adlı kitabında ele aldığı “*The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in The United States = ABD’de Bir Çalışma Alanı Olarak Yönetsel Etiğin Ortaya Çıkışı*” adlı çalışmasında 19. yüzyılın sonlarından 1990’lı yılların başları arasındaki yönetsel etik literatürü üzerinde durmaktadır. Çalışmaya göre Cooper, kamu yönetimi içerisinde etiğin tam teşekküllü bir çalışma alanı olarak geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Cooper, yönetsel etik literatürünü üç ayrı döneme ayırmıştır. Öncelikle kamu yönetiminin başlangıç yılları olarak nitelendirilen, 19. yüzyılın sonlarından 1930 yılına kadar kapsayan dönemde yönetsel etik konusunda fazla dikkate değer çalışmanın bulunmadığını belirtmektedir. Ardından, 1930’ların sonundan 1960’lara kadar ortaya koyulan literatürde yönetsel etik üzerine odaklanılan bir çalışma alanının temellerinin atıldığını savunmaktadır. Son olarak ise 1970’lerden itibaren bir çalışma alanı olarak nitelendirilebilecek literatüre asıl eserlerin kazandırılmaya başlandığını belirtmektedir (Cooper, 2001: 1-2).

1976 yılında John A. Rohr tarafından PAR’da yayınlanan “*The Study of Ethics in The P.A. Curriculum = Kamu Yönetimi Müfredatında Etik Çalışması*” adlı çalışma kamu yönetiminde etik eğitimi ile ilgili yazılan ilk makale olarak kabul edilmektedir. Rohr bu çalışmasında, özellikle kamu yönetiminde etik eğitimi ile ilgili konular üzerinde durmuş ve etik derslerinin kamu yönetimi müfredatına entegre etmek için bir yöntem önermiştir (Rohr, 1976: 398; Kılavuz, 2003: 52). Bu makalede ortaya koyulan

temaları geliştirerek 1978’de ilk baskısını ve 1989 yılında ikinci baskısını yapan Rohr, “*Ethics for Bureaucrats: An Essay on Law and Values = Bürokratlar İçin Etik: Hukuk ve Değerler Üzerine Bir Makale*” adıyla kitap hâline dönüştürmüştür. Bu eser, kamu yönetimi etiğinin normatif temellerine ilişkin tartışmalara odaklanması bakımından bu dönemde ortaya çıkan tek gelişmiş öneriler bütünü olarak kabul edilmektedir (Cooper, 2001: 13-14).

1980’lerden itibaren kamu yönetiminde etik eğitime yönelik çalışmaların giderek arttığı göze çarpmaktadır. 1980 yılında tekrar Rohr tarafından Administration & Society dergisinde yayınlanan “*Ethics For The Senior Executive Service: Suggestions For Management Training = Üst Düzey Yönetim Hizmeti İçin Etik: Yönetimsel Eğitim İçin Tavsiyeler*” adlı makalesinde yine kamu yöneticileri için etik eğitimi ihtiyacını vurgulamaktadır (Rohr, 1980: 203-204).

John A. Worthley tarafından 1981 yılında yayınlanan “*Ethics and Public Management: Education and Training = Kamu Yönetimi ve Etik: Eğitimi ve Öğretimi*” adlı makale kamu yönetiminde etik eğitimi konusunu ele almaktadır. Worthley’e göre özellikle Watergate olaylarından itibaren daha yeni takdir edilen bir boyut olarak “etik” büyük önem kazanmıştır. Ancak, kamu yönetiminde “etik eğitimi” konusundaki çabalarla ilgili deneyimler oldukça zor olmuştur. Bu açıdan Worthley makalesinde etik eğitimi ve öğretimi ile ilgili zorluklara yanıt vermekte ve bu zorlukların nedenlerini belirleyerek kamu yönetiminin etik boyutuna dair görüşlerini sunmaktadır. Son olarak makale, geliştirilmiş, test edilmiş ve başarılı bir şekilde uygulanmış olan etik eğitimi ve öğretimine yönelik yaklaşımları ortaya koymaktadır. Worthley’in ortaya koyduğu bu yaklaşımlardan ilki Yahudi-Hristiyan felsefi geleneğine dayanan ve batı kültürüyle tutarlı bir dizi kişisel değeri incelemek ve telkin etmek için büyük filozoflardan yararlanan “Klasik Yaklaşım”dır. Worthley’in belirttiği ikinci yaklaşım “doğru” ve “yanlış” etik davranışlar arasındaki ayrımı açıklığa kavuşturmak için yasalara ve etik kurallara odaklanan “Yasalıcı Yaklaşım”dır. Worthley’in ortaya koyduğu son yaklaşım ise güç ve değerler perspektifi çerçevesinde kamu çalışanlarının bireyler olarak gerçekte sahip oldukları güce ve konumlarının etik uygulamalarıyla ilgili değerleri kullanmalarına yönelik duyarlı hâle gelmelerini amaçlayan “Çevresel Yaklaşım”dır. Ele alınan bu son yaklaşım federal, eyalet ve yerel yönetim çalışanlarını içeren çalıştaylarda başarılı bulunmuştur. Bu çabaların sonucunda Worthley, yaklaşıma yönelik okumaları, pratik alıştırmaları ile vaka çalışmalarını içeren ve bir bilinçlendirme girişimi olarak birleştiren etik programının oluşturulduğunu belirtmektedir (Worthley, 1981: 41).

Etik eğitimi konusundaki en önemli çalışmalardan bir diğeri ise 1988 yılında April Hejka-Ekins tarafından PAR’da yayınlanan “*Teaching Ethics In Public Administration = Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi*” adlı çalışmadır. Hejka-Ekins bu çalışmasında kamu yönetimi programlarında etik eğitiminin mevcut durumunu incelemiş, NASPAA üyesi okullara mektupla temasa geçerek etik eğitimi veren öğretim elemanı sayılarını saptamaya ve yönetsel etik dersi veren öğretim elemanlarının etik konusundaki algılarını ölçmeye çalışmıştır. Hejka-Ekins, etik eğitimi verilen derslerin temel amacının öğrencilerin ahlaki yargılarını geliştirmek olduğunu belirtmekte ve etik müfredatının geliştirilerek ilgili alanda daha fazla araştırma ve çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Hejka-Ekins, 1988: 885-890). Hejka-Ekins kamu yönetiminde etik eğitimi konusundaki çalışmalarına devam etmiş ve 1998 yılında JPAE’de “*Teaching Ethics Across the Public Administration Curriculum = Kamu Yönetimi Müfredatında Etik Eğitimi*” adlı makaleyi yayınlamıştır. Hejka-Ekins bu çalışmasında ilk olarak kamu yönetiminde etik eğitiminin önündeki engelleri belirtmekte, ikinci olarak etiği müfredata yaymak için yöntem sunmakta ve son olarak kamu yönetimi programlarındaki engellere yönelik önerilen yöntemin uygulanmasını belirtmektedir. Hejka-Ekins tarafından bu çalışmada, etkileşimli bir öğrenme yöntemi ile etik eğitimini mevcut kurslara en iyi şekilde entegre etmeyi amaçlayan “Müfredat İnfüzyon Modeli” sunulmaktadır. Bu modele göre çalışmada; etiği kamu yönetimi müfredatına dahil etmenin, etiği derslerin içine nasıl yaymayı tercih ettiklerini saptamanın, etiği mevcut konulara entegre etmeleri için gerekli kaynakları sağlamanın ve uygulamanın engellerine yönelik olarak altı adım (*kilit paydaşların belirlenmesi, strateji toplantısı tutma, ihtiyaç değerlendirmesi yapılması, müfredat infüzyon planı geliştirme, kapasite geliştirme fakültesi ile çalışma, planı değerlendirme*) önerilmektedir (Hejka-Ekins, 1998: 46).

Kamu yönetiminde etik değerlerin öğretilip öğretilmeyeceği üzerindeki tartışmalar 1990’lı yıllarda da güçlü bir şekilde devam etmektedir. Bu konuda 1990 yılında Dalton S. Lee tarafından ele alınan “*The Difficulty with Ethics Education in Public Administration = Kamu Yönetiminde Etik Eğitiminin Zorluğu*” adlı çalışma önem taşımaktadır. Bu makalede Lee, kamu yönetiminde etik eğitiminin kamu yönetimi müfredatının düzenli bir parçası hâline gelmemesinin iki nedenden dolayı olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenlerden ilki etik konusunun pedagojik bir sorun olarak yanlış algılanmış olmasıdır. Bu alanda ahlaki davranış için “doğru olanı yapın, iyi yapın ve zarar vermeyin” şeklinde üç farklı paradigma geliştirilmiştir. Belirlenen diğer neden ise

her paradigmanın kökenleri ve kamu yönetiminde etik eğitimi üzerindeki etkileri konularındaki tartışmaların devam etmekte olduğudur. Bu nedenlerle dolayı Lee, son yıllarda mesleki etik davranışları konusuna gösterilen ilginin devam etmesine rağmen kamu yönetimi eğitimindeki etik unsurun henüz resmileştirilmemiş olmasından yakınmaktadır. Sonuç olarak bu makalede Lee, etik eğitiminin kavramsallaştırılmasındaki işlev sorunu yerine form ve içeriği içeren pedagojik bir sorun olarak ortaya çıkmasının zorluğunu belirtmekte ve etiğin nasıl öğretilmesi gerektiği sorusuna odaklanarak bu pedagojik yöntemlerin mesleğe nasıl hizmet edebileceğine dair yöntem ve prosedürlerin doğruluğu ile mücadeleyi vurgulamaktadır (Lee, 1990: 181-182).

Kamu yöneticileri için mesleki etik eğitime yönelik ilginin 1970'lerden itibaren artmakta olduğunu ve bu alanda çeşitli yaklaşımların geliştirilmeye başlandığını savunan Frank Marini, 1992 yılında yayınladığı *"Literature and Public Administration Ethics = Kamu Yönetimi Etiği ve Literatürü"* adlı makalesinde kamu yönetimi etiği açısından literatürün etkili bir ana kaynak olduğunu savunmaktadır. Bu makalede Marini, kamu yönetimi etiğinin öğretilmesinde literatürden nasıl yararlanılması gerektiğine dair örnekler sunmakta ve bu örneklerin gelecekte yapılacak meslek etiği araştırmaları için yönlendirici olduğunu savunmaktadır (Marini, 1992: 111).

1997 yılında Donald C. Menzel tarafından ele alınan *"Teaching Ethics and Values: A Survey of Graduate Public Affairs and Administration Programs in the U.S. = Etik ve Değerlerin Öğretimi: ABD'de Lisansüstü Halkla İlişkiler ve Yönetim Programları Araştırması"* adlı makale ön plana çıkmaktadır. Bu makaleye göre Menzel, son yıllarda ABD'deki Halkla İlişkiler/Yönetim (PA/A) alanındaki lisansüstü eğitim programlarının müfredatlarına etiği yerleştirmek için gösterilen çabaları incelemektedir. Menzel, NASPAA üyesi 229 okul arasından kamu yönetimi eğitimi verilen programlara sahip okullar üzerinde etik eğitiminin temel amaçları, kavramsal yaklaşımları, öğretim teknikleri ve verilen eğitimin fark yaratıp yaratmadığı konularını ele alarak anket çalışması yapmıştır. Sonuç olarak bu makale, 1970'lerden bu yana kamu yönetimi okullarındaki etik öğretisini izlemeye çalışan bir dizi önceki çalışmalara dayanmakta ve kamu yönetimi eğitiminde etik derslerini müfredata ekleyen okulların sayısının her geçen yıl artmakta olduğunu vurgulamaktadır (Menzel, 1997: 518-519).

Kamu yönetimi eğitimi programlarının müfredatlarına etiğin yerleştirilmesi konusundaki çalışmalardan bir diğeri ise John R. Walton, James M. Stearns ve Charles T. Crespy tarafından 1997 yılında yayınlanan *"Integrating Ethics into The Public*

Administration Curriculum: A Three-Step Process = Kamu Yönetimi Müfredatına Etiğin Entegre Edilmesi: Üç Aşamalı Bir Süreç” adlı makaledir. Bu makalede, kamu politikası ikilemlerini etik çıkarımlarla analiz edebilmek için üç aşamalı bir süreç sunulmakta ve ayrıca karar vermede uygun ve kullanışlı bir yaklaşım sağlayan mevcut etik teorilere dayanan bir çerçeve önerilmektedir. Sonuç olarak politika analizi derslerinde uygulanabilecek bir analitik yöntemin geliştirilmesini ve kullanılmasını ele alan bu çalışmada, etiğin müfredata entegre edilmesine yönelik olarak (1) *Ahlak Felsefesinin Temellerini Anlamak*, (2) *Etik Sorununu Çerçevelemek: OBP Matrisi* ve (3) *OBP Matrisinin Uygulanması* şeklinde üç aşamalı bir süreç ortaya koyulmaktadır (Walton, Stearns, ve Crespy, 1997: 470-472-474).

1998 yılında Donald C. Menzel tarafından ele alınan “*To Act Ethically: The What, Why, and How of Ethics Pedagogy = Etik Davranmak: Etik Pedagojisinin Neyi, Niçin ve Nasıl Yaptığı*” adlı JPAE’de yayımlanan makale ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, ABD’deki lisansüstü Halkla İlişkiler/Yönetim (PA/A) programlarında etik pedagoji bilgisindeki ampirik boşluğu doldurmaya yönelik bir adım atmak amaçlanmaktadır. Daha spesifik olarak bu makale, etik eğitimi ile uzman kişilerin etik olarak hareket etme yeteneği arasındaki bağlantıları değerlendirmek ve genişletmek amacıyla yazar ve bu alanda çalışan diğer araştırmacılar tarafından yapılmış olan önceki çalışmalara (Hejka-Ekins, 1988; Lee, 1990; Rohr, 1976; vd.) dayanmaktadır. Özellikle makalede, yazarın önceki çalışmasındaki anket çerçevesinde etik eğitiminin neden ve nasıl sorularına özel önem verilmektedir. Bu açıdan çalışmanın sonuçları etik eğitiminin etik ikilemler yoluyla mezunlara yardım ederek bir fark yarattığını göstermiştir. Buna ek olarak çalışma konuları, etik eğitiminin etik bakış açılarını ve davranışlarını güçlendirdiğini, ancak değiştirmedeğini vurgulamaktadır. Son olarak anket sonuçları bazı öğretim metodolojilerinin, özellikle de etkileşimli bir öğrenme ortamı üretenlerin en etkili olduğunu göstermiştir. Genel olarak makaleyi Menzel, PA/A programlarında lisansüstü etik eğitimi güçlendirebilecek “ileri teknoloji” ve “yüksek temaslı” öğretim metodolojilerinin ele alınması gerektiği gibi önerilerini özetleyerek sonuçlandırmaktadır (Menzel, 1998: 11-17).

Cheryl Simrell King tarafından JPAE’nın özel konular bölümünde 1998 yılında yayınlanan “*The Moral Education of Public Administrators: Teaching Ethics in the MPA = Kamu Yöneticilerinin Ahlaki Eğitimi: MPA’da Etik Öğretimi*” adlı çalışma kamu yönetimi müfredatındaki etik rolünün zorlu konusunu ele almaktadır. Yazar bu çalışmada ilgili konuda çalışan yedi akademisyenin (James Bowman, David Farmer,

Bob Letcher, April Hejka-Ekins, Wendy Rice, Dalmas Nelson ve Peter Van Hook) literatüre katkılarını tartışmaktadır (King, 1998: 25).

Etığın öğretilmeyeceği görüşünü savunan Dawid W. Hart 1999 yılında JPAE’de yayınladığı “*Ethics Education in Public Affairs = Halkla İlişkilerde Etik Eğitimi*” adlı çalışmasında halkla ilişkiler alanındaki eğitim programlarının müfredatında etik eğitiminin bulunması gerektiğini savunan üç ayrı yazarın kitaplarını incelemiştir. Hart’a göre bu üç eser etik eğitiminin gerekliliği konusunda ikna edici nedenler sunmaktadır. Hart, bu eserlerden Guy B. Adams ve Danny L. Balfour tarafından yazılan “*Unmasking Administrative Evil = Yönetimsel Kötülüğün Maskesinin Düşüşü*” ve Terry L. Cooper tarafından yazılan “*Responsible Administrator = Sorumlu Yönetici*” adlı kitapların etik derslerine önemli katkıları olduğunu belirtmektedir. Hart’ın incelediği diğer kitap ise James S. Bowman ve Donald C. Menzel tarafından hazırlanan “*Teaching Ethics and Values in Public Administration Programs = Kamu Yönetimi Programlarında Etik ve Değerlerin Öğretilmesi*” adlı kitaptır. Hart’a göre bu eserin en önemli özelliği kamu yönetimi eğitimi verilen programlarda etik müfredatını uygulama, güncelleme veya revize etmeyi düşünen etik eğiticileri ve diğerleri için çok değerli bir el kitabı olmasıdır. Hart’a göre bu kitapların ortak özelliği etik eğitiminde ihtiyaç duyulan ve kendi başlarına literatüre katkı sağlayan eserler olmalarıdır. Adams ve Balfour, 1998’de yayınladıkları kitapta modern bürokratik sistemlerdeki doğal kötülüklerin ve ahlaki temel bilgilerin mükemmel bir örneğini sunmaktadır. Cooper, 1982’de yayınladığı kitabında modern bürokratik sistemlerdeki sorunlara karşı kamu hizmetinde bulunanlar için “yükümlülükler ve çıkarlar demeti” olarak adlandırdığı roller ile ilgili sorumlulukları temel almaktadır. Bu açıdan sorunlara karşı mükemmel bir savunma sağlamak ve çözüme yönlendirmektedir. Bowman ve Menzel’in 1998’de yayınladıkları on yedi orijinal makaleden oluşan kitap ise akademiye karakterize eden yenilikler, stratejiler ve konular hakkında güncel bilgiler vermekte ve bu alandaki çalışmaların nasıl daha iyi yapılabileceği hakkında yol göstermektedir (Hart, 1999: 67-76; Adams ve Balfour, 1998; Bowman ve Menzel, 1998).

İlk baskısı 1994 yılında olan Terry Cooper tarafından ele alınan “*Handbook of Administrative Ethics*” adlı kitabın daha sonra 2001 yılında ilk baskının gözden geçirilerek genişletilmiş ikinci baskısı çıkmıştır. Birinciyle aynı temel yapıyı izleyen bu ikinci baskı, çalışma alanı olarak yönetsel etik, yönetsel etikte felsefi perspektifler, yönetsel etiğin bağlamları, dış kontrollerle etik davranışın sürdürülmesi, iç kontrollerle etik davranışın sürdürülmesi, Amerikan toplumlarında yönetsel etik ve diğer kültürlerde

yönetisel etik gibi yedi ana bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerde kamu yönetimi etiği alanındaki önde gelen bilim insanları tarafından ele alınan 34 çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar arasında kamu yönetiminde etik eğitimi konusunu ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında ilk olarak Diane E. Yoder ve Kathryn G. Denhart tarafından ele alınan “*Ethics Education in Public Administration and Affairs: Preparing Graduates for Workplace Moral Dilemmas = Kamu Yönetimi ve İşleri Etik Eğitimi: İşyerindeki Ahlaki İkilemler İçin Mezunların Hazırlanması*” adlı çalışma göze çarpmaktadır. Bu çalışmada yazarlar ilk olarak 1980’lerde lisansüstü programlarda etik derslerin ortaya çıkışını ve kamu yönetimi eğitimi programlarında etik eğitiminin yükselişini irdeleyerek etik eğitiminin önemi hakkında elde edilen genel düşüncüyü ortaya koymaktadırlar. Daha sonra bu çalışmada yazarlar kamu yönetiminde etik eğitimi müfredatındaki öğretim teknik ve yöntemleri incelemekte ve kamu yönetiminde etik ve etik eğitimi alanındaki bir dizi ampirik çalışmaları gözden geçirmektedirler. Sonuç olarak bu çalışma, müfredatta yer alan etik derslerinin tek tip olmasından ziyade farklı iş ortamlarındaki ahlaki ikilemlere karşı duyarlılığı artırabilecek kendine özgü etik davranışların kazandırılmasını ve kamu yönetimi programlarının değişim ve dönüşümlere ayak uydurabilmeleri için demokratik değerleri de ön plana alan etik eğitimi ve öğretimi konusunda geliştirilmesini vurgulamaktadır (Yoder ve Denhardt, 2001: 59-74). Kamu yönetiminde etik eğitimi konusunda kitapta yer alan bir diğer çalışma ise April Hejka-Ekins tarafından ele alınan “*Ethics in In-Service Training = Hizmetiçi Eğitimde Etik*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada ilk olarak kamu sektöründe etik eğitiminin gelişimine yönelik mevcut durum ve kamu yönetiminde etik eğitim programlarının kapsamı incelenmektedir. Daha sonra devlet tarafından farklı seviyelerde sunulan hizmetiçi etik eğitim türleri gözden geçirilmekte ve verilen etik eğitiminin etkili olup olmadığı irdelenmektedir (Hejka-Ekins, 2001: 79-100).

David John Farmer tarafından 2000 yılında Global Virtue Ethics Review’de yayımlanan *P.A. Eth-Talk: Is It Ethical? = Kamu Yönetimi Etik-Konuşma: Etik Mi?* adlı çalışma sofistike bir anlayış çerçevesinde kamu yönetiminde etik eğitim ve tartışma alanını incelemektedir. Genel olarak makalede Farmer, kamu yönetimi etiği üzerine inceleme ve tartışma yapanların epistemolojiyi iyi anlamaları, pratiğe odaklanmaları ve başkalarına belirli etik kuralları empoze ederken çok dikkatli olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Farmer, 2000: 3).

2000 yılında Rosemary O’Leary, Carole L. Jurkiewicz ve Robert A. Giacalone tarafından JPAE’de yayımlanan “*Through the Lens Clearly: Using Films to*

Demonstrate Ethical Decision-Making in the Public Service = Aıkça Objektif Aracılııyla: Kamu Hizmetinde Etik Karar Vermeyi Göstermek İçin Filmleri Kullanma” adlı makale ön plana çıkmaktadır. Bu makaleye göre; kamu hizmeti değerlerinin öğretilmesi halkla ilişkiler eğitiminde zor olduğu kadar önemli bir durum olmaktadır. Her ne kadar ezberleme, okuma ve vaka çalışmaları etik kodlar ile davranışsal sonuçların gösterilmesine yönelik olarak teorinin yayılmasına yardımcı teknikler olsa da, öğrencilerin etik karmaşıklıklarını pratik karar verme kriterleri olarak içselleştirmelerine yardımcı olmak adına yenilikçi bir yaklaşımın gerekliliği bu çalışmada vurgulanmaktadır. Bu kapsamda kamu hizmetinde etik karar vermenin geliştirilmesi açısından eğitim programlarında öğrencilerin doğal ya da tanıdık bir ortam olarak algıladıkları filmlerin kullanılmasının faydalı olacağı savunulmaktadır. Genel olarak bu makalede, filmlerin kamu hizmeti etiğine ayrılmış bir dönemin parçası veya kamu işlerinin teorik temellerini tamamlamak için bir alıştırma olarak kullanılıp kullanılmadığı vurgulanmakta ve öğrencilerin film izlemedeki doğal ilgisini kamu sektöründe potansiyel olarak derin bir etik anlayışa dönüştürülmesi gerektiği ele alınmaktadır (O’Leary, Jurkiew ve Giacalone, 2000: 257).

2000’li yıllardan itibaren kamu yönetiminde etik eğitimi konusunda daha önce yapılan çalışmalara ek olarak artık mevcut etik müfredatının etkili olup olmadığına yönelik çalışmaların yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu açıdan Carate L. Jurkiewicz ve Kenneth L. Nichols tarafından 2002 yılında JPAE’de yayınlanan “*Ethics Education in The MPA Curriculum: What Difference Does It Make? = MPA Müfredatında Etik Eğitimi: Ne Gibi Farklılık Yaratır?*” adlı çalışma etik eğitiminin kamu görevlisinin davranışları üzerinde etkili olup olmadığı sorusunu ele almaktadır. Her biri kamu yönetiminde yüksek lisans diplomasına sahip ABD’den gelen 203 kamu yöneticisi üzerinde yapılan bu çalışma, kamu yönetimi müfredatında yer alan etik eğitiminin mesleki davranış üzerindeki etkilerini incelemektedir. Sonuç olarak yapılan anket doğrultusunda elde edilen bulgular, MPA müfredatındaki resmi etik eğitiminin, kamu görevlilerinin etik karar verme süreçleri ve davranışları üzerinde gerçekten olumlu bir etkisinin olduğunu göstermektedir (Jurkiewicz ve Nichols, 2002: 103-112).

M. J. Mafunisa tarafından 2003 yılında ele alınan “*Teaching Public Administration Ethics In Higher Education Online = Yükseköğretimde Kamu Yönetimi Etiğinin Çevrimiçi Öğretimi*” adlı makalede, kamu yönetiminde etik eğitiminin önemi, kamu yönetimi etiği öğretme yaklaşımları, yöntemleri ve teknikleri üzerinde durulmaktadır. Bu makalede Mafunisa, kamu yönetiminde etik konulara dikkat

çekebilmek için kullanılabilecek farklı öğretim teknikleri arasında çevrimiçi öğretim yöntemlerini ele almaktadır. Sonuç olarak bu makalede Mafunisa, kamu yönetiminde çevrimiçi öğretim methoduyla etik eğitiminin mesleki sosyalleşme ve gelişme açısından hem etkileri hem de karşılaşılan birtakım zorlukları üzerinde durmaktadır (Mafunisa, 2003: 275).

Jonathan P. West ve Evan M. Berman tarafından 2004 yılında yayınlanan *“Ethics Training in US Cities: Content, Pedagogy and Impact = ABD Kentlerinde Etik Öğretimi: İçerik, Pedagoji ve Etki”* adlı makalede etik eğitiminin son on yılda etik yönetimi çabalarının ayrılmaz bir parçası olduğu öne sürülmektedir. Bu makalede, etik eğitimi kullanmanın mevcut nedenleri ve bunun içeriği, süresi ve pedagojisi ayrıntılı olarak araştırılmaktadır. Son olarak West ve Berman bu çalışmada, nüfusu 50.000’in üzerinde olan kentlere yönelik anket çalışması yaparak etik eğitimi ve etik yönetimi stratejilerinin örgütsel kültür, iş gücü-yönetim ilişkileri ve performansları üzerindeki etkilerine yönelik bir model sunmaktadır (West ve Berman, 2004: 189).

Kamu yönetiminde etik eğitimi üzerine yapılan bir diğer çalışma ise Sheila Sues Kennedy ve Deanna Malatesta tarafından 2010 yılında JPAE’de yayımlanan *“Safeguarding The Public Trust: Can Administrative Ethics Be Taught? = Kamu Güvenini Koruma: Yönetmelik Etik Öğretilir Mi?”* adlı makaledir. Makaleye göre kamu sektörünün değişen ve gelişen yapısı yönetim ve etik karar alma için yeni zorluklar getirmektedir. Bu nedenle kamu yönetiminde etik eğitimi açısından “Kamu Yönetimi Yüksek Lisans (MPA)” programlarının temel amacı kamu sektörünün değişen ve gelişen doğasını yansıtmak için etik pedagojisini güncel tutmak olmalıdır. Bu açıdan makale, 1997 yılında Walton, Stearns ve Crespy tarafından özetlenen yaklaşım kullanarak giriş niteliğindeki bir MPA programının belirtilen temel amaçlara yönelik kullanılan bu türdeki bir çabayı bildirmektedir. Makalede temel alınan “Walton-Stearns-Crespy Etik Öğretimi Çerçevesi” yaklaşımında; alandaki etik konular ve sorunlar hakkında farkındalık geliştirmek, ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik analitik beceriler geliştirmek ve kamu hizmeti kapsamında ahlaki bir zorunluluk ve kişisel sorumluluk tutumu geliştirmek gibi etik eğitiminin üç temel hedefi belirlenmiştir. Bu yaklaşım genel olarak ahlak filozoflarının farklı bakış açıları hakkında bir anlayış geliştirmeyi, farklı bakış açılarından tartışmaya olanak veren bir modelde etik ikilemin nasıl çerçeveleneceğini anlamayı ve ortaya çıkan çatışmaları yürütebilmek için gerekli becerilerin geliştirilmesini vurgulamaktadır. Ayrıca makalede, öğrencilerin etik modülü ile ilgili ödev çalışmaları değerlendirmelerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmektedir. Genel

olarak bakıldığında çalışmada öğrencilere, anayasal değerleri temel alan güncellenmiş bir idari çerçeve sunulmakta ve daha çeşitli bir nüfus için karar vermenin etkileri vurgulanmaktadır (Kennedy ve Malatesta, 2010: 161-164-165).

3.3. Farklı Kıtalarda Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Çerçevesinde Etik Eğitimi/Öğretimi Veren Ülke ve Eğitim Kurumları Örnekleri

Kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi çerçevesinde etik eğitimi/öğretiminin farklı kıtalardaki durumunu incelemek gerekmektedir. Bu kapsamda kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminde etik eğitimi/öğretiminin incelendiği bu bölümde kıtalar bazında ayrıma gidilmiştir. Buna göre; Avrupa Kıtası, Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları, Afrika Kıtası, Asya Kıtası ve Pasifik ülkeleri örneklerinde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi çerçevesinde etik eğitimi/öğretimi veren üniversite, okul, kolej ve enstitü gibi eğitim kurumları örnekleri ele alınmaktadır. Ele alınan ülkelerin kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren eğitim kurumlarındaki lisans, yüksek lisans, doktora, sertifika, kısa ve/veya uzun süreli eğitim programlarının müfredatlarında yer alan etik dersleri ve erişilebilen ders içerikleri detaylıca incelenmektedir.

3.3.1. Avrupa Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi

Kıtalar bazında kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi çerçevesinde etik eğitimi/öğretimi veren eğitim kurumlarının incelenmesine ilk olarak Avrupa kıtası ile başlanmaktadır. Bu açıdan erişimi mümkün olan kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren eğitim kurumları ve müfredatları etik eğitimi/öğretimi kapsamında ele alınmaktadır. Buradan hareketle Avrupa Kıtası ülkeleri örneklerinde kamu yönetimi eğitim ve öğretimi veren programların müfredatlarında etik derslerinin yer aldığı eğitim kurumları örneklerine ve buralardaki etik derslerinin ders içeriklerine çalışmanın bu bölümünde yer verilmektedir. Bu kapsamda Avrupa Kıtası ülkeleri arasından Fransa, İngiltere ve Portekiz'deki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren eğitim kurumları ele alınmaktadır. Bu eğitim kurumlarına; “*Fransa-Sciences Po Üniversitesi / Halkla İlişkiler Okulu (SPA)*”, “*Fransa-Ulusal Yönetim Okulu (ENA)*”, “*İngiltere-Southampton Üniversitesi / Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü (PAIR)*” ve “*Portekiz-Aveiro Üniversitesi / Sosyal, Siyasal ve Bölgesel Bilimler Bölümü (UA / DCSPT)*” örnek olarak verilebilir. Bu kurumlardaki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren programların erişimi mümkün olan müfredatlarında yer alan etik derslerinin ve eğitimlerinin içerikleri incelenmektedir.

3.3.1.1. Fransa-Sciences Po Üniversitesi / Halkla İlişkiler Okulu (SPA)

Sciences Po Üniversitesi Fransa'daki siyasi ve ahlaki krizlere yönelik olarak yeni seçkinleri eğitmek ve yeni Fransa için modern bilgi üretmek amacıyla 1872 yılında kurulmuştur. Farklı dünya görüşleri ve yaklaşımları birleştirerek multidisipliner bir yaklaşım sergileyen Sciences Po, kamu ve özel sektördeki geleceğin liderlerini yetiştirme görevini üstlenmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin, dünyayı ve toplumu değiştirebilecek açık fikirli ve aydınlanmış bir vatandaş olarak yetişmelerini sağlama görevini de üstlenmektedir. Günümüzde beşeri ve sosyal bilimler alanlarındaki en iyi kurumlar arasında yer alan Sciences Po, hem seçici hem de dünyaya açık uluslararası bir araştırma üniversitesidir (SPo, 2019).

Sciences Po Üniversitesinin bir kolu olan Halkla İlişkiler Okulu (SPA), yarının dünyasını inşa edecek olan öğrencilerin içinde ortak bir iyilik duygusu geliştirerek yeni aktörler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan SPA'da; "Halkla İlişkiler" ve "Sanat ve Politika" adlı bir yıllık yüksek lisans programları, "Kamu Politikası" ve "Avrupa İlişkileri" adlı iki yıllık yüksek lisans programları, yönetici programları ve sertifika programları sunulmaktadır. "Kamu Politikası" yüksek lisans programı ve diğer programların müfredatları incelendiğinde "Etik ve Kamu Politikası" adlı zorunlu dersin yer aldığı görülmektedir. Bu dersin içeriğine göre derste, kamu yönetiminde karar verme sürecinde dikkate alınan etik ve deontolojik hususların analizi ele alınmakta ve farklı kültürel perspektiflerden gelen, karar vericilerin uğraşmak zorunda oldukları etik ve deontolojik konuların analizine ve yönetimine izin veren çok sayıda çerçeve sunulmaktadır. Bu derste ayrıca operasyonel önlemlerle bağlantılı sosyal tercihleri ve etik ilkeleri anlayabilmek için gerekli araçlar sağlanmaktadır (SPA, 2019).

3.3.1.2. Fransa-Ulusal Yönetim Okulu (ENA)

Üst düzey kamu hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak, devlet kadrolarına girişi demokratikleştirmek ve üst düzey kamu yöneticilerinin eğitimi profesyonelleştirmek gibi kurucu ilkelere sahip olan Ulusal Yönetim Enstitüsü (ENA), General de Gaulle başkanlığındaki geçici hükümet tarafından çıkartılan tüzükle birlikte 9 Ekim 1946 yılında kurulmuştur. ENA'nın, üst düzey Fransız ve yabancı yetkililerin işe alımı ve ilk eğitimi, kısa veya uzun süreli oturumlar çerçevesinde Fransız ve yabancı devlet memurlarının sürekli eğitimi, kamu yönetimi ve idaresinde ikili ve çok taraflı Avrupa ve

uluslararası ilişkiler, Avrupa konularında eğitim ve Avrupa kurumlarına giriş sınavlarına hazırlık gibi temel amaçları bulunmaktadır (ENA, 2019).

ENA’da eğitim, özellikle öğrencileri mezun olduktan sonra istihdam için hazırlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu nedenle ENA’da, öğrencilere kamu politikalarının tasarımı, uygulanmasına, değerlendirilmesine ve Devletin üst düzey kamu hizmetinin sorumluluklarının yerine getirilmesine yönelik yönetim eğitimleri verilmektedir. Çok seçici bir yarışmadan sonra gerçekleşen bu 24 aylık eğitim, stajlara ayrılmış ilk yıldan oluşurken, ikinci yıl ise bir derinleşme ve profesyonelleşme aşamasıdır ve ardından bu eğitimi değerlendirme ve çıkış prosedürü izlemektedir (ENA, 2019).

Genel olarak ENA’da verilen eğitim programı on ana temayı içermektedir. Bunlar (ENA, 2019);

- Kamu Politikaları ve Bölgeler
- Avrupa ve Uluslararası
- Kamu Yönetimi
- Hukuk ve Mevzuat
- Kamu Maliyesi
- Ekonomik ve Sosyal Konular
- ENA-Ulusal Bölgesel Çalışmalar Enstitüsü Ortak Oturumları
- Modern Diller
- Spor
- Değerler, Etik ve Toplumsal Katılım

ENA’da verilen eğitimlerde yer alan on ana tema incelendiğinde kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi açısından “Değerler, Etik ve Toplumsal Katılım” adlı tema ön plana çıkmaktadır. Devlete hizmet etmenin her şeyden önce alınan her kararda yönlendirilmesi gereken etik bir boyut olduğunu savunan ENA, gelecekteki yöneticilerin eğitimi için kamu yönetiminde etik konularını ele almaktan kaçınmamaktadır. ENA’ya göre üst düzey yetkililerin yönetsel nitelikleri, dinleme ve diyalog kurma yetenekleri, bağlılık ve dayanışma özelliklerinin kamu hizmetlerinde hakim olması durumu ve etik konusu artık çok önemli konuma gelmiştir. Etik konusunu temel alan yaklaşım olarak 28 saatlik bu eğitimin programı; kamu hizmeti değerleri, etiği ve deontolojisi konusundaki dersler, konferanslar ve pratik durumlardan (vaka çalışmaları) oluşmaktadır (ENA, 2019).

3.3.1.3. İngiltere-Southampton Üniversitesi / Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü (PAIR)

Southampton Üniversitesi'nin bir kolu olarak 1964 yılında kurulan Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü (PAIR), İngiltere'deki önde gelen bölümlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu alanda lisans ve lisansüstü eğitim programlarının yer aldığı PAIR, yenilikçi öğretim yöntemleri ve teknoloji kullanımıyla ön plana çıkmaktadır. Genel olarak programlarda, deneysel ve teorik materyalleri birleştiren ve devletlerin yoğun araştırmalarından, küreselleşme, politika, ekonomi, demokrasi, yönetim, vatandaşlık ve ötesi gibi konuların geniş tanıtımlarına kadar zorunlu ve seçmeli dersler yer almaktadır. Tüm programlar ayrıca, daha ileri araştırmalara devam edenlerin yanı sıra akademi dışında da profesyonel kariyer arayanlar için faydalı olabilecek önemli beceriler sunan sıkı araştırma eğitimlerini de içermektedir (PAIR, 2019).

PAIR'da bulunan eğitim programları incelendiğinde etik eğitimi/öğretimi ile ilgili derslerin daha çok lisansüstü programlarda yer aldığı görülmektedir. PAIR'da verilen dersler arasında kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi ile ilgili olarak “Kamu Politikası Etiği” ve “Göç Politikaları ve Etik” adlı seçmeli dersler yer almaktadır. “Kamu Politikası Etiği” adlı seçmeli derste kamu politikasının normatif yönleri ele alınmaktadır. Dersin odak noktasında kamu politikalarını yönlendirebilecek veya kısıtlayabilecek genel ilkeleri ve belirli politika alanlarındaki normatif tartışmaları yer almaktadır. Genel olarak bu derste öğrencilerin kamu politikası tartışmalarında gündeme getirilen normatif meseleleri anlayabilmeleri, eleştirel olarak düşünebilmeleri ve hem yazılı hem de sözlü olarak bu konuda kendi düşüncelerini ifade edebilmeleri amaçlanmaktadır. “Göç Politikaları ve Etik” adlı seçmeli derste ise temel alınan soru “Ulus ötesi göç nasıl yönetilmelidir?” sorusudur. Derste, temel alınan bu soru üzerinden genel olarak göçü çevreleyen ve özellikle de belli göç biçimlerini kapsayan normatif tartışmalara odaklanılmaktadır. İçerik olarak derste, sınırları düzenleme hakkı ile ilgili konuları ele alan bölgesel sınırların siyasi etiği, farklı göç türlerinin etik iddialarını ele alan göçün siyasi etiği ve göçle ilgili olarak sivil statüye erişimi ve biçimlerini ele alan sivil sınırların siyasi etiği konuları ele alınmaktadır. Bu konular üzerine şekillendirilen derste çağdaş siyasi göç teorisi içindeki adalet, demokrasi ve güvenilirlik gibi değerler ve tartışmalar ele alınmaktadır. Genel olarak bu derste, küreselleşen dünyada ulus ötesi göçün meydana getirdiği merkezi normatif sorunlara eleştirel bir bakış açısı ortaya

koyarak öğrencilerin göç politikaları ve etiği hakkında düşüncelerini ifade edebilmeleri amaçlanmaktadır (PAIR, 2019).

3.3.1.4. Portekiz-Aveiro Üniversitesi / Sosyal, Siyasal ve Bölgesel Bilimler Bölümü (UA / DCSPT)

Aveiro Üniversitesi (UA), lisans ve lisansüstü eğitim, araştırma ve toplumla işbirliği görevlerini üstlenen özel hukuk rejimine sahip bir kamu kuruluşudur. Lisans ve lisansüstü programlara yaklaşık 15000 öğrencinin katıldığı UA, hızla Portekiz'deki en dinamik ve yenilikçi üniversitelerden biri hâline gelmiştir. Genel anlamda UA'nın; araştırma, eğitim ve işbirliği yoluyla bilgi üretmek, insan ve toplum yararına bilgiye erişimi genişletmek, insanların küresel eğitim projesini üstlenmek, Avrupa'da araştırma ve eğitim alanının inşasında bir aktör olmak, yeniliğe, bilimselliğe ve teknolojiye dayanan bölgesel gelişim modeli olmak gibi temel amaçları bulunmaktadır (UA, 2019).

Aveiro Üniversitesi'nin bir kolu olan Sosyal, Siyasal ve Bölgesel Bilimler Bölümü (DCSPT), alanında akademik ve bilimsel merkez olmak adına sosyal bilimler, siyaset bilimleri ve bölgesel bilimler çerçevesinde Kamu Politikası alanında toplumla eğitim, araştırma ve işbirliğinin geliştirilmesi misyonuna sahiptir. DCSPT, Sosyal Bilimler, Siyaset Bilimi ve Bölgesel Bilimler gibi farklı disiplin alanlarını birleştirmesi bakımından multidisipliner özellik taşımaktadır. DCSPT'nin multidisipliner karakteristik özelliği programların müfredatlarına da yansımaktadır. Bu açıdan DCSPT'deki "Kamu Yönetimi" programları incelendiğinde kamu politikaları, siyaset bilimi ve bölgesel ve kentsel planlama alanlarından oluşan ortak bir müfredatın oluşturulduğu görülmektedir. Bu dersin temel amacı, modern toplumlarda hâlihazırda kamu yönetiminin karşı karşıya kaldığı zorluklara ve ihtiyaçlara cevap verebilecek profesyonelleri eğitmektir. Ayrıca bu programlarda Avrupa Birliği ve Portekizce konuşan ülkeler hakkında multidisipliner bir bilgi birikimine sahip mezunlar hazırlanmaktadır. Programlar etik eğitimi/öğretimi açısından incelendiğinde lisans düzeyinde "Kamu Yönetiminde Etik" adlı zorunlu dersin yer aldığı görülmektedir. Bu dersin içeriğine göre derste; kamu yönetimi ve yönetim alanlarıyla ilgili etik meseleler ele alınmakta, bu konuları rasyonel bir şekilde algılamaya ve tartışmaya yardımcı olacak temel kavramlar üzerinde durulmakta ve kamu yönetimi ve yönetim alanlarında toplum tarafından da kabul edilen normatif etik ilkeler üzerinde durulmaktadır (DCSPT, 2019).

3.3.2. Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi

Kuzey ve Güney Amerika Kıtaları ülkeleri örneklerinde kamu yönetimi eğitim ve öğretimi veren programların müfredatlarında etik derslerinin yer aldığı eğitim kurumları örneklerine ve buralardaki etik derslerinin ders içeriklerine çalışmanın bu bölümünde yer verilmektedir. Bu kapsamda Kuzey Amerika Kıtası ülkeleri arasından ABD, Kanada ve Meksika'daki ve Güney Amerika Kıtası ülkeleri arasından Arjantin ve Peru'daki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren eğitim kurumları ele alınmaktadır. Bu eğitim kurumlarına, “*ABD-Harvard Üniversitesi / Kennedy Okulu (HKS)*”, “*ABD-Rutgers Üniversitesi / Halkla İlişkiler ve Yönetim Okulu (SPAA)*”, “*ABD-Michigan Üniversitesi / Gerald R. Ford Kamu Politikası Okulu (SPP)*”, “*Kanada-Saint Paul Üniversitesi / Etik, Sosyal Adalet ve Kamu Hizmeti Okulu (SPU)*”, “*Meksika-Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP)*”, “*Arjantin-Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP)*” ve “*Peru-Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulu (ENAP)*” örnek olarak verilebilir. Bu kurumlardaki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren programların erişimi mümkün olan müfredatlarında yer alan etik derslerinin ve eğitimlerinin içerikleri incelenmektedir.

3.3.2.1. ABD-Harvard Üniversitesi / Kennedy Okulu (HKS)

Harvard Üniversitesi bünyesinde olan John F. Kennedy Hükümet Okulu (HKS), 1936 yılında kurulmuştur. HKS, insanların daha güvenli, daha özgür ve daha zengin bir hayat sürdürebilmeleri için ABD ve tüm dünyadaki kamu politikalarını ve kamu liderliğini geliştirme amacı taşımaktadır. HKS; araştırma, eğitim, öğretim ve uygulayıcılarla etkileşim yoluyla kamu politikasını ve kamu liderliğini geliştirmektedir. Bu açıdan HKS'nin öncülük ettiği; demokratik sayım, kamu hizmetlerini iyileştirmek, ekonomik fırsatı genişletmek, küresel güvenliği ve insan haklarını geliştirmek, kamu liderliğini güçlendirmek ve erişebilirliği geliştirmek gibi temel ilkeleri bulunmaktadır (HKS, 2019).

HKS'de kamu yönetimi alanında yüksek lisans ve doktora düzeyindeki eğitim programlarının yanında yönetici eğitimi ve genel liderlik eğitimleri de verilmektedir. HKS'deki eğitim programları incelendiğinde etik eğitime yönelik derslerin de programlarda yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan HKS'deki eğitim programlarında “Etik”, “Kamu Etiği ve Siyasi Kurumlar”, “Kamusal Yaşamda Etik”, “AI'da

Uygulamalı Etik ve Yönetişim Zorlukları”, “Devletçilik Politikaları ve Etiği” ve “Güç Kullanımı Politikaları ve Etiği” gibi dersler bulunmaktadır. İçeriklerine ulaşılabilen derslere bakıldığında “Kamusal Yaşamda Etik” adlı derste, kamusal değer oluşturma süreçlerinde stratejik düşünme ve davranma üzerinde durularak öğrencilerin mesleki yaşamlarında karşılaştıkları etik sorunları incelenmektedir. “AI’da Uygulamalı Etik ve Yönetişim Zorlukları” adlı derste, yapay zekânın yayılması konusundaki etkisi, bireysel haklar, ayrımcılık ve kontrol unsurları üzerinde durulmaktadır. “Devletçilik Politikaları ve Etiği” adlı derste ahlaki akıl yürütme ilişkisi ile dünya siyasetinin çalışma pratiği incelenmekte ve bu konu etik, politik ve stratejik boyutlarıyla ele alınmaktadır. “Güç Kullanımı Politikaları ve Etiği” adlı derste ise dünya siyasetinde savaş ahlakına odaklanılmaktadır (HKS, 2019).

3.3.2.2. ABD-Rutgers Üniversitesi / Halkla İlişkiler ve Yönetim Okulu (SPAA)

Kraliçe Koleji olarak 1766 yılında kurulan Rutgers Üniversitesi, New Jersey eyaletinin önde gelen kapsamlı bir araştırma üniversitesidir. ABD’deki en eski sekizinci yükseköğrenim kurumu olan Rutgers Üniversitesi’nde 70.000’den fazla öğrenci ve 23.400 tam ve yarı zamanlı öğretim görevlisi ve personeli öğrenmekte, çalışmakta ve hizmet etmektedir. Rutgers Üniversitesi’nin; vatandaşların lisans, lisansüstü ve sürekli eğitim programlarıyla yükseköğrenim ihtiyaçlarını sağlamak, devletin tıbbi, çevresel, sosyal ve kültürel refahına katkıda bulunan ileri araştırmalar yapmak, ekonomiye ve devletin iş ve sanayilerine yardımcı olmak ve devlet vatandaşlarının ve yerel, ilçe ve eyalet hükümetlerinin ihtiyaçlarını desteklemek için kamu hizmeti yapmak şeklinde misyonu bulunmaktadır. Rutgers Üniversitesi’nin Newark Kampüsü’ndeki bir kolu olan Halkla İlişkiler ve Yönetim Okulu (SPAA), yenilikçi ve kapsamlı lisans, yüksek lisans, doktora programları ve profesyonel sertifika programları aracılığıyla öğrencileri kamu hizmeti ve yönetiminde kariyer seçmeleri konusunda eğitmekte ve motive etmektedir. SPAA, halkla ilişkiler ve yönetim konusunda bilgi ve en iyi uygulamalar üretmekte ve ABD ve tüm dünyadaki kamu ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve profesyoneller ile işbirliği içinde eğitim sağlamaktadır (SPAA, 2019).

SPAA’da kamu ve kâr amacı gütmeyen sektör yönetimi ve politika uygulamalarının belirli konularına odaklanılan lisans, yüksek lisans, doktora, çift dereceli eğitim ve mesleki gelişim sertifika programları bulunmaktadır. SPAA’daki eğitim programları incelendiğinde etik eğitimi/öğretimine yönelik derslerin de

programlarda yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan SPAA'daki eğitim programlarında “Yönetmel Etik” ve “Kamu Hizmeti Etiği” gibi zorunlu dersler bulunmaktadır. SPAA'daki programlarda verilen “Yönetmel Etik” dersinin temel amacı öğrencilere, çeşitli kapasitelerdeki kamu yöneticilerinin hayatlarında etiğin rol oynaması gerektiğini belirtmek ve mesleki yaşamda etik konularının belirlenmesi ve ele alınması için araçlar ve stratejiler sağlamaktır. Bu dersin içeriğine bakıldığında derste, etik karar verme, etik ikilem ve çatışmalar, etik davranışları anlama, etik kodların kamu kuruluşlarında etik davranışları teşvik etmedeki rolleri ve bunların uygulamadaki kullanımları gibi etik yönetimine bireysel ve kurumsal yaklaşımları içeren çok çeşitli konular ele alınmaktadır. “Kamu Hizmeti Etiği” adlı bu derste ise çıkar çatışması, gizlilik, aldatma, uygunsuzluk, resmi itaatsizlik, muhbirlik, insan hakları ve liderler ile vatandaşların ahlaki sorumlulukları gibi kamu görevlilerinin karşı karşıya oldukları belirli etik ikilemleri ve sorunları incelenmektedir (SPAA, 2019).

3.3.2.3. ABD-Michigan Üniversitesi / Gerald R. Ford Kamu Politikası Okulu (SPP)

1817 yılında kurulan Michigan Üniversitesi, ABD’de yer alan devlet üniversitesidir. Michigan Üniversitesi; iletişim kurma, bilgi, sanat, akademik değerler oluşturma, koruma ve uygulama ve şimdiki zamana meydan okuyacak ve geleceği zenginleştirecek liderler ve vatandaşlar yetiştirmede öncelikli olarak Michigan ve dünya halkına hizmet etmek misyonuna sahiptir. Michigan Üniversitesi’nin bir kolu olan Gerald R. Ford Kamu Politikası Okulu (SPP), yüz yılı aşkın bir tarihselliğe sahip ABD’de önde gelen bir kamu politikası okuludur. Kamu yararına adanmış bir topluluk olarak SPP, hizmete dayanan çeşitli liderleri eğitmek, dönüşümcü araştırmalar yürütmek ve toplumların ve Dünya’nın en acil sorunlarının üstesinden gelmek için kanıta dayalı politika oluşturmak gibi temel görevleri üstlenmektedir (SPP, 2019).

SPP; lisans, yüksek lisans, doktora, sertifika ve eğitim programları sunan tam hizmetli bir okuldur. SPP’deki eğitim programları incelendiğinde etik eğitime yönelik derslerin de programlarda yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan SPP’nin 2019 yılındaki eğitim programlarında “Değerler ve Etik: Sosyal Adalet ve Siyasi Çatışmalar”, “Değerler ve Etik: İşyerinde Eşitsizlik”, “Kamu Politikalarında Değerler ve Etik”, “Değerler ve Etik: Bilim, Teknoloji ve Sosyal Fayda”, “Değerler ve Etik: Yalan ve Kamu Politikası” ve “Değerler, Etik ve Kamu Politikası” gibi dersler yer almaktadır. Eğitim programlarında yer alan bu dersler incelendiğinde ilk olarak “Değerler ve Etik:

Sosyal Adalet ve Siyasi Çatışmalar” adlı derste, karşılaştırmalı ve küresel bir anlayışla sosyal hareketlerin zaman içinde insan hakları söylemlerini nasıl şekillendirdiği ve kamu politikası, hukuk, çevre, adalet, eşitlik, ekonomi, kurumsal yapı, sosyal normlar, sosyal şartlanma, ideolojiler, stratejik iletişimsel etkileşimler, grup ilişkileri ve kamusal alandaki çeşitli davranışlar arasındaki ilişkiler gibi bu alandaki birçok konu ele alınmaktadır. “Değerler ve Etik: İşyerinde Eşitsizlik” adlı derste, işveren ayrımcılığı, insan sermayesi farklılıkları, cinsel taciz, mesleki cinsiyet ayrımı, kitlesel haksızlık, işgücü piyasasındaki eşitsizlikler gibi konular etik açıdan incelenmektedir. “Kamu Politikalarında Değerler ve Etik” adlı derste, etik ve politika arasındaki gerilimler, çağdaş politika tartışmalarında yer alan çeşitli ahlaki teorilere giriş, Amerikan politikalarını canlandıran temel değerlerin dikkate alınması, meslek etiğindeki sorunlar ve etik ikilemler konuları ele alınmaktadır. “Değerler ve Etik: Bilim, Teknoloji ve Sosyal Fayda” adlı derste, bilim ve teknolojinin kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik rekabetçi yaklaşımları, otomasyon, AI ve ulusal güvenlik, iklim değişikliği azaltma politikaları, sağlık hizmetlerine erişim ve su güvenliği gibi konular ele alınmaktadır. “Değerler ve Etik: Yalan ve Kamu Politikası” adlı derste, ulusal mitlerin yaratılması ve geliştirilmesi, propaganda, diplomasi, sahte haberler, reklamcılık ve hak kazanma programları vb. konularda devlet hizmetlerinden ne ölçüde taviz verileceği gibi konular ele alınmaktadır. Son olarak zorunlu ders konumunda olan “Değerler, Etik ve Kamu Politikası” adlı ders, sosyal problemlerin nasıl tanımlanıp çerçevelendirildiğini, politika yapım sürecinde nasıl ahlaki ve ideolojik değerlerin ortaya çıktığı gibi konularda öğrencilere duyarlı ve açık bir şekilde ifade etmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak bu derste, etik ve politika arasındaki sorunlar, meslek etiği sorunları, etik ikilemler, kamu politikası vaka çalışmaları ve bir dizi çağdaş iç ve dış politika sorunları gibi konular etik ve ahlaki boyutları ile ele alınmaktadır (SPP, 2019).

3.3.2.4. Kanada-Saint Paul Üniversitesi / Etik, Sosyal Adalet ve Kamu Hizmeti Okulu (SPU)

Kanada’nın başkenti Ottawa’da bulunan ve 1848 yılında kurulan Saint Paul Üniversitesi (SPU) iki dilli eğitim sunan bir üniversitedir. Zengin mirasa sahip SPU, yıllar içinde birincil odak noktası insan deneyiminin çoklu yönlerine dayanan bir kurum hâline gelmiştir. Bu sayede SPU’da fıkıh, felsefe ve ilahiyat gibi kurucu disiplinlerin yanında, sosyal iletişim, sosyal yenilik, liderlik, danışmanlık ve psikoterapi, kamu etiği,

çatışma çalışmaları ve insan ilişkileri gibi konularda da eğitimlerin verildiği lisans ve lisansüstü programlar bulunmaktadır (SPU, 2019).

SPU'nun bir kolu olan Etik, Sosyal Adalet ve Kamu Hizmeti Okulu'nda lisans düzeyinde “Etik ve Çağdaş Sosyal Konular” adlı sertifika programı ile “Etikte Sanat ve Çağdaş Sosyal Konular” adlı lisans programı bulunmaktadır. Bu programlarda kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi ile ilgili olarak kamu yönetiminde etik konularının ele alındığı “Etik ve Kamu Hizmeti” adlı zorunlu dersi, örgütlerde ortaya çıkan etik sorunların analizinin ve etik kararların nasıl alındığını gösteren vaka çalışmalarının incelendiği “Örgütsel Bağlamda Uygulamalı Etik” adlı zorunlu dersi, göç ve kimlik politikalarından kaynaklanan sorunların ele alındığı “Etik, Çok Kültürlülük ve Göç” adlı zorunlu dersi, etik ve politika arasındaki bağlantının eleştirel analizinin yapıldığı “Etik ve Politikada Seçme Konular” adlı seçmeli dersi ve etik öğretiminin ele alındığı “Etik ve Eğitim” adlı seçmeli dersi bulunmaktadır (SPU, 2019).

Okulda lisansüstü düzeyde ise “Etik, Sosyal Adalet ve Kamu Hizmeti” ve “Kamu Etiği” programları bulunmaktadır. Genel olarak bu programların; kamu yönetiminde etik alanında akademik eğitim sağlamak, kamu yöneticilerinin etik açıdan analitik becerilerinin gelişmesini sağlamak, toplumda meydana gelen temel etik sorunları derinden incelemek, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeydeki sosyal ve politik uygulamalarda yer alan değerleri ve etik kaygıları ayırt etmek ve bu alandaki tartışmaları ele almak gibi temel amaçları bulunmaktadır. Programların katalogları incelendiğinde etik teorilerin ele alındığı “Temel Etik Kuramları”, toplumsal yaşamın felsefi temellerinin ele alındığı “Sosyal Felsefe” ve Kanada ve diğer ülkelerdeki kamu politikası sorunlarının etik ve felsefi açıdan etkilerinin incelendiği “Etik, Felsefe ve Kamu Politikası” adlı derslerin yer aldığı görülmektedir. Sayılan bu üç ders ile birlikte “Kamu Etiği Semineri” zorunlu ders statüsünde programlarda yer almaktadır. Programlarda; çevre politikalarının etik analizinin yapıldığı “Çevre Etiği”, insan haklarının etik temellerinin ele alındığı “Etik ve İnsan Hakları”, sağlık politikalarının etik temellerinin incelendiği “Etik ve Sağlık”, gelişimin etik bileşenlerinin ve azgelişmişlik teorilerinin incelendiği “Etik ve Uluslararası Kalkınma” ve filozofların ve askeri personelin etik düşünceleri üzerine okuma ve incelemelerin yapıldığı “Askeri ve Barışı Koruma Etiği” adlı seçmeli dersler yer almaktadır (SPU, 2019).

3.3.2.5. Meksika-Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP)

Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP), Meksika’da ve uluslararası düzeyde kamu yönetiminin çalışmalarının gelişimi ve dönüşümü üzerine çalışmalar yapmak amacıyla 1955 yılında kurulmuştur. 1955’teki kuruluşundan bu yana 45.000’in üzerinde mezunu bulunan INAP, Meksika kamu yönetimindeki kamu personelinin gelişimine yönelik eğitimler vermektedir. Meksika kamu görevlilerinin farklı hükümet seviyelerinde profesyonelleşmesini teşvik etmek amacıyla INAP; doktora, yüksek lisans, lisans, uzmanlık, diploma, seminer ve kurs programları sunmaktadır. Bu eğitimlerde INAP, kamu görevlilerinin toplumsal taleplere cevap verebilmeleri adına hükümet çalışmalarında rekabet edebilirlik, hesap verebilirlik, şeffaflık, profesyonellik ve etik çerçevesinde yeterli özelliklere sahip olmalarının sağlanmasını amaçlamaktadır (INAP, 2019a).

INAP’ta verilen eğitimler incelendiğinde kamu yönetiminde etik konusunun da eğitim programlarında yer aldığı göze çarpmaktadır. INAP; vatandaşların memnuniyetini artırmak, devlete olan güveni yeniden sağlamak, hükümetlerin maliyetini azaltmak, yönetimin etkinliğini artırmak, hesap verebilirliği teşvik etmek, yönetimi profesyonelleştirmek ve özellikle kamu görevlilerinin etik davranışlarını geliştirmek amacıyla “Kamu Yönetimi”, “Ulusal Güvenlik için İstihbarat”, “Bağımlılıklar ve Kamu Kurumları için Üst Yönetim Programı” gibi lisans, yüksek lisans ve doktora programları sunmaktadır. Yine INAP, üst düzey kamu yöneticilerinin gelişimini temel alan kurslar, çalıştaylar ve seminerler gibi kısa dönemli programlar da sunmaktadır. Özellikle kamu yöneticilerinin etik açıdan eğitilmesini konu alan “Kamu Hizmetinde Etik Davranış”, “Yolsuzlukla ve Çıkar Çatışmalarıyla Mücadele”, “Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve İç Kontrol”, “Kamu İhalesi ve Yolsuzlukla Mücadele” ve “Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Hükümetin Kamusal Bilgisine Erişim” gibi konularda kurslar düzenlenmektedir (INAP, 2019a).

3.3.2.6. Arjantin-Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP)

Arjantin Hükümeti Modernizasyon Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsü (INAP), vatandaşa bağlı bir devleti güçlendirmek amacıyla tüm kamu görevlilerinin mesleki gelişimlerine yönelik bilgi ve beceri kazanmalarını sağlayan eğitim programlarına liderlik etmektedir. Kamu yönetiminde çalışanlar, ulusal yöneticiler ve uluslararası yetkililer INAP’ı, kariyerlerinde ilerlemelerini ve

vatandaşlara daha iyi hizmet verebilmelerini sağlayan mükemmellik merkezi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle INAP, devletin vatandaşların hizmetinde olmasını ve kamu görevlilerinde hiyerarşinin sağlanmasını temel alan erişilebilir ve kaliteli eğitim sunmaktadır. Bu açıdan INAP'ta; “Bütünlük Eğitim Programı”, “Dijital Dönüşüm Becerileri Programı”, “Devlet İndüksiyon Programı” ve “Federal INAP Programı” gibi eğitim programları ön plana çıkmaktadır (INAP, 2019b).

Kamu hizmetlerinin en etkin şekilde sağlanmasına yönelik devlette inovasyona katkıda bulunan yüksek nitelikli kamu görevlilerinin yetiştirilmesi için özel programlar tasarlamak ve uygulamak INAP'ın birincil sorumluluğudur. INAP'ta bulunan sanal veya yerinde eğitim programları ve kurslar incelendiğinde kamu yönetiminde etik konusuna yönelik derslerin de verildiği görülmektedir. Bu açıdan INAP'ta “Kamusal Alanda Etik, Dürüstlük ve Şeffaflık” kursu ve eğitim programlarının içeriklerinde de bulunmakta olan “Kamu Etiği” kursu verilmektedir. “Kamusal Alanda Etik, Dürüstlük ve Şeffaflık” adlı kurs incelendiğinde kamu yönetiminde yolsuzluk, yolsuzluğu önleyici politikalar, çıkar çatışmaları ve kamu yönetiminde şeffaflık, dürüstlük, hesap verebilirlik, etik gibi konular ele alınmaktadır. Kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimine yönelik bir diğer kurs olan “Kamu Etiği” kursu incelendiğinde kamu görevlilerinin etik kuralları ve şeffaflık unsurunu gözeterek vatandaşlara hizmet etmesinin sağlanmasına yönelik bilgilerin verildiği görülmektedir. Kurs boyunca sunulan normların, kamu görevlilerinin davranışlarında bilmesi, yerine getirmesi ve yürütmesi gereken etik ilkelerin işlevsel hâle gelebilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak bu kurslarda kamu yönetiminde etik davranış kurallarının öğrenilmesi, kamu etiğinin ulusal ve uluslararası alandaki geçmişinin bilinmesi, yolsuzluğu kamu yönetimini olumsuz etkileyen bir olgu olarak görülmesi, yolsuzluğa yönelik önleyici politikaların ve uygulamaların öğrenilmesi ve kamu yönetiminde etik ve şeffaflık olgusuna yönelik olarak katılımcıların kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (INAP, 2019b).

3.3.2.7. Peru-Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulu (ENAP)

Ulusal Kamu Yönetimi Yüksek Okulu (ENAP), Peru'da kamu yönetiminin bütüncül ve sürekli olarak gelişimine katkıda bulunmak ve kamu görevlilerinin yetkinliklerini artırmak amacıyla kurulmuştur. ENAP, eylemlerini ulusal, bölgesel ve yerel yönetimlerde etik ve vatandaşlara hizmet konularına göre belirlemektedir. Bu sayede ENAP'ın, farklı düzeylerdeki devlet memurları ve yöneticileri için eğitim-

öğretim süreçlerini geliştirmek ve yürütmek, kamu görevlilerinin eğitim ve öğretimini teşvik etmek için eylemlerini kamu ve özel kuruluşlarla koordine etmek, kamu yönetimi alanında çalışmaların, yayınların ve araştırmaların yetkinlik alanlarında gerçekleştirilmesini teşvik etmek ve katılımcılara aldıkları eğitimler çerçevesinde sertifikalar sunmak gibi temel işlevleri bulunmaktadır. Bu açıdan akademik etik, esnek yapı, kamusal değere odaklanma, öğrenmeyi kurumsallaştırma, memurların yeniden değerlendirilmesi, kamu hizmeti reformuna bağlılık ve kalıcı yenilik ilkelerine sahip ENAP'ta üst düzey yöneticilerin eğitimi, memurların eğitimi ve kamu görevlileri için akademik tamamlama kursları şeklinde üç eğitim türü bulunmaktadır (ENAP, 2019a).

ENAP'ta bulunan eğitim programları kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi açısından incelendiğinde “Kamu Yönetiminde Etik”, “Kamu Yönetiminde Etik Karar Alma” ve “Örgütlerde Etik Yönetim Mekanizmaları” adlı derslerin bulunduğu görülmektedir. Yine etik eğitimi/öğretimi açısından ENAP'ta bakanlıklar, kamu kurumları, bölgesel ve yerel yönetimler görevlilerine ve devlet memurlarına yönelik olarak “Kamu Fonksiyonunda Etik” adlı kurs verilmektedir. Etik, demokratik vatandaşlık, etiğin kamusal işlevi, yolsuzluğun önlenmesi ve kamu kurumlarında etik konularının yer aldığı bu kursta vatandaşlara daha iyi hizmet sunmak ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla katılımcıların etik konusunda bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Kurs sonunda derslerin tamamına katılan ve derslerde başarılı olan katılımcılara sertifika verilmektedir (ENAP, 2019a).

3.3.3. Afrika Kıtası Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi

Afrika Kıtası ülkeleri örneklerinde kamu yönetimi eğitim ve öğretimi veren programların müfredatlarında etik derslerinin yer aldığı eğitim kurumları örneklerine ve buralardaki etik derslerinin ders içeriklerine çalışmanın bu bölümünde yer verilmektedir. Bu kapsamda Afrika Kıtası ülkeleri arasından Gana, Kenya ve Nijerya'daki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren eğitim kurumları ele alınmaktadır. Bu eğitim kurumlarına “*Gana Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü (GIMPA)*”, “*Kenya Hükümet Okulu (KSG)*” ve “*Nijerya İdari Personel Koleji (ASCON)*” örnek olarak verilebilir. Bu kurumlardaki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren programların erişimi mümkün olan müfredatlarında yer alan etik derslerinin ve eğitimlerinin içerikleri incelenmektedir.

3.3.3.1. Gana Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü (GIMPA)

Gana ve Birleşmiş Milletler işbirliği ile 1961 yılında kurulan Gana Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü (GIMPA), 1966 yılında sponsorluğun sona ermesiyle birlikte 1969 yılında bugünkü hâlini almıştır. GIMPA, Gana kamu yönetimi sistemini incelemek ve geliştirmek, kamu görevlilerine yönetsel ve mesleki yetkinlik sağlamak, ulusal, bölgesel ve yerel hizmetleri planlamak ve bu hizmetleri yönetmek görevlerine sahip stratejik kurumlardan biri olarak kurulmuştur. Kendisini lider yönetici yetiştirme ve geliştirme enstitüsüne dönüştüren GIMPA, günümüzde finansal ve operasyonel özerkliğe sahip bağımsız bir yükseköğretim kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke için nitelikli kamu yöneticisi yetiştirme amacı taşıyan GIMPA; lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerindeki akademik programlar, bu programlardan nispeten daha az süreli olan kısa programlar ve sertifika programları sunmaktadır. GIMPA’da kamu yönetimi alanındaki eğitim programları Kamu Hizmeti ve Yönetişim Okulu çatısı altında verilmektedir (GIMPA, 2019).

GIMPA Kamu Hizmeti ve Yönetişim Okulu programları incelendiğinde kamu yönetiminin gelişimi için dengeli, akademik ve profesyonel bir eğitim sunarak kamu sektörünün performansını artırma temel amacını taşıyan “Kamu Sektörü Yönetimi Eğitim Programı” isimli kısa eğitim programında etik konulu bir dersin de yer aldığı göze çarpmaktadır. Programda yer alan “Etik ve Profesyonellik” isimli alınması zorunlu olan bu derste etiğin kökeni incelenmektedir. Aynı zamanda bu derste etik, toplum ve sivil veya sosyal sorumluluk ve etik, ahlak ve hukuk arasındaki ilişki tartışılmaktadır. Sonuç olarak bu derste etiğin kavramsal kökeninin yanında özellikle kamu hizmeti ile ilgili olarak kamu sektöründe profesyonelliğin önemi incelenmektedir (GIMPA, 2019).

3.3.3.2. Kenya Hükümet Okulu (KSG)

Tarihsel altyapısı 1961 yılına dayanan Kenya Hükümet Okulu (KSG), hükümetin kamu hizmetinde yetkin, vasıflı ve motive bir işgücüne olan ihtiyacını karşılamak için kamu yönetimi eğitimi, araştırma, rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunan bir devlet kurumudur. KSG, görevini yerine getirirken yüksek doğruluk, yeterlilik, etik ve şeffaflık kültürü standartlarına uyarak hareket etmekte ve bu alanda yönetim stratejileri oluşturmada etkili olmaktadır. KSG ayrıca, kamu hizmetinin etkin, yenilikçi, sonuç odaklı ve hesap verebilir bir şekilde dönüşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan KSG, hem ulusal hem de yerel düzeydeki kamu görevlilerine,

özel sektör yöneticilerine ve sivil toplum kuruluşlarına hizmet sunmaktadır (KSG, 2019).

KSG, eğitimlerini uzmanlık ve profesyonellik özellikleri taşıyan “Mükemmellik Merkezleri” aracılığıyla sunmaktadır. KSG’de; Liderlik ve Politika Merkezi (CLP), İleri Eğitim, Araştırma ve Danışmanlık Merkezi (CATRC), Devrim Araştırmaları Merkezi (CDS), Kamu Hizmeti Değeri, Etik ve Dürüstlük Merkezi (CPSVI), Kamu Mali Yönetimi Merkezi ve E-öğrenmeyi Geliştirme Enstitüsü şeklinde altı tane mükemmellik merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerden Kamu Hizmeti Değeri, Etik ve Dürüstlük Merkezi (CPSVI), kamu personeline yönelik etik farkındalık oluşturma görevini üstlenmektedir (KSG, 2019).

Bu açıdan CPSVI’da; “Üst Düzey Yöneticiler İçin Liderlik ve Geliştirme Kursu”, “Denetçiler ve Teknik Memurlar İçin Etik ve Dürüstlüğü Geliştirme Kursu”, “Yönetici Olmayanlar İçin Kamu Görevlileri Etik ve Dürüstlük Kursu” ve “Hizmete Yeni Girenler İçin İndüksiyon Programı” eğitimleri verilmektedir. Bu eğitimler aracılığıyla CPSVI, etik bilince sahip, onurlu, tutkulu, dürüst ve vatandaşlara saygılı bir şekilde en kaliteli kamu hizmetini sunmakla yükümlü olan kamu görevlilerinin temel becerilerini ve yeterliliklerini geliştirme görevi üstlenmektedir. Genel olarak bu eğitimlerde; kamu yönetiminde etik, değer ve dürüstlük kültürünü oluşturma, geliştirme ve sürdürme hedeflerine yönelik çalışmalar yapılmakta, kamu hizmeti davranış ve etik kuralları incelenmekte, etik kuralları uygulamaya yönelik çalışmalar yapılmakta ve koçluk, mentörlük ve değişim programları sağlanmaktadır (KSG, 2019).

3.3.3.3. Nijerya İdari Personel Koleji (ASCON)

Nijerya İdari Personel Koleji (ASCON), 2 Haziran 1972’de kurulmuş ve 1973 yılında çıkartılan bir Kararname ile birlikte resmiyet kazanmıştır. ASCON, Nijerya ekonomisinde hızlı ve sürdürülebilir ulusal kalkınma için üstün performans ve en son teknolojiyle çalışan dünya standartlarında bir Yönetim Geliştirme Enstitüsü (MDI) olmak şeklinde bir vizyon beyanı sunmaktadır. ASCON, Nijerya ekonomisinin tüm sektörlerinde performansı iyileştirmek adına kamusal ve özel kesimdeki yöneticiler için nitel yönetim eğitimi hizmetleri sunmak, ulusal yaşamın farklı alanlarında ortaya çıkan yönetsel sorunlara yönelik araştırma ve çalışmalar yapmak, danışmanlık hizmetleri sunmak ve belirlenen bu hedeflere uygun ortam ve tesisleri geliştirmek ve sürdürmek amaçlarını taşımaktadır (ASCON, 2019).

Nijerya ekonomisinin ve kamu yönetiminin gelişimi için çalışmalar yapan ASCON; konferanslar, seminerler, çalıştaylar ve benzerlerini düzenlemekte ve üst düzey yöneticiler için iki haftalık kurslar ve dokuz aylık yüksek lisans eğitimleri verilmektedir. Bu açıdan 2019 yılı eğitim broşürü incelendiğinde “Kamu Yönetimi Çalışmaları Bölümü” altında “Kamu Sektörü Yönetimi”, “Performans İyileştirme” ve “İleri Kamu Yönetimi” adlı iki haftalık düzenli kursların, “Kamu Yönetimi Yüksek Lisans” programının ve bu alandaki diğer çalıştayların yanında etik eğitimi/öğretimi ile ilgili olarak “Kamu Yönetiminde Etik ve Tutum Değişikliği” konulu çalıştayın yapılması planlanmaktadır (ASCON 2019).

3.3.4. Asya Kıtası ve Pasifik Ülkeleri Örneklerinde Etik Eğitimi/Öğretimi

Asya Kıtası ve Pasifik ülkeleri örneklerinde kamu yönetimi eğitim ve öğretimi veren programların müfredatlarında etik derslerinin yer aldığı eğitim kurumları örneklerine ve buralardaki etik derslerinin ders içeriklerine çalışmanın bu bölümünde yer verilmektedir. Bu kapsamda Asya Kıtası ve Pasifik ülkeleri arasından Çin, Filipinler, Bangladeş ve Fiji'deki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren eğitim kurumları ele alınmaktadır. Bu eğitim kurumlarına “*Çin-Macau Üniversitesi / Hükümet ve Kamu Yönetimi ve Bölümü (DGPA)*”, “*Filipinler Üniversitesi / Ulusal Kamu Yönetimi ve Yönetişim Koleji (UP / NCPAG)*”, “*Bangladeş Kamu Yönetimi Eğitim Merkezi (BPATC)*” ve “*Fiji-Güney Pasifik Üniversitesi / Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu (USP / SMPA)*” örnek olarak verilebilir. Bu kurumlardaki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren programların erişimi mümkün olan müfredatlarında yer alan etik derslerinin ve eğitimlerinin içerikleri incelenmektedir.

3.3.4.1. Çin-Macau Üniversitesi / Hükümet ve Kamu Yönetimi ve Bölümü (DGPA)

Macau Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'ne bağlı olan Hükümet ve Kamu Yönetimi Bölümü kariyerlerini kamu yönetimi, uluslararası ve halkla ilişkiler alanlarında geliştirmek isteyen öğrencilere lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde sistematik ve titiz bir eğitim vermeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde öğrencilerin bilinçli bir şekilde topluluk üyesi olmak, siyasi olayları titizlikle analiz etmek ve çevrelerindeki dünya hakkında eleştirel düşünebilmeleri için ihtiyaç duyulan bilgi ve beceriler kazanmak konularında eğitim verilmektedir. Bu açıdan bölümde “Kamu Yönetimi” ve “Uluslararası ve Halkla İlişkiler” lisans programları, “Kamu Yönetimi”, “Uluslararası

ve Kamu Politikası” ve “Avrupa Çalışmaları” yüksek lisans programları ve “Kamu Yönetimi” ve “Siyaset Bilimi” doktora programları bulunmaktadır (DGPA, 2019).

Hükümet ve Kamu Yönetimi Bölümünde verilen eğitim programları etik eğitimi/öğretimi açısından incelendiğinde etik derslerinin programlarda yer aldığı görülmektedir. Bölümde bulunan programlar arasından lisans düzeyinde sadece “Kamu Yönetimi” programında etik ile ilgili ders bulunmaktadır. “Yönetimde Hesap Verebilirlik ve Etik” adlı bu derste farklı hesap verebilirlik ve etik yönetim ile ilgili konular incelenmektedir. Bu dersin içeriğinde; sosyal sorumluluk, sosyal duyarlılık, meslek etiği, değere dayalı yönetim, farklı etik görüşleri, yönetim etiğini etkileyen faktörler, etik çatışmaları yönetme, yönetimde şeffaflık, sürdürülebilir kalkınma ve yönetimin “yeşillendirilmesi” konuları yer almaktadır. Yüksek lisans düzeyindeki eğitim programlarında etik ile ilgili bir ders bulunmazken doktora düzeyinde ise “Araştırma Etiği” adlı bir ders bulunmaktadır (DGPA, 2019).

3.3.4.2. Filipinler Üniversitesi / Ulusal Kamu Yönetimi ve Yönetişim Koleji (UP / NCPAG)

Filipinler Üniversitesi’nin bir kolu olan Ulusal Kamu Yönetimi ve Yönetişim Koleji (NCPAG), kamu yönetimi ve kamu programlarında eğitim, öğretim, araştırma ve yayın hizmetleri sağlamada Filipinlerin önde gelen akademik kurumu konumundadır. 1952 yılında temeli atılan Kolejin eğitim-öğretim, araştırma ve kamu hizmeti gibi temel amaçları bulunmaktadır. Kolej, bu amaçların yanına kamu yönetiminde kamu yararı için yönetim konusunu da ele alarak misyonunu genişletmiştir. Bu nedenle sadece bürokrasinin rolünü değil aynı zamanda kamu hizmetinin geliştirilmesinde devlet ve sivil toplumun rolünü de incelemektedir. NCPAG’ın temel işlevleri dört ayrı merkez aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. “Kamu Yönetimi ve Yönetişim Eğitimi Merkezi”, NCPAG’ın akademik derece programı aracılığıyla eğitimde profesyonellik merkezi olma misyonunu uygulamakta ve diğer kalan üç merkez ise belirli alanlarda araştırma, eğitim ve yayın programları yürütmektedir (NCPAG, 2019).

NCPAG’da; öğrencilerin, zamanın değişen zorluklarına cevap vermelerini sağlayacak bilgi, beceri ve tutumlarla donatılarak devlet kurumlarına, hükümet dışı kurumlara ve uluslararası kuruluşlar da dâhil olmak üzere kamu hizmetindeki profesyonel pozisyonlara hazırlandığı “Kamu Yönetimi” diploma, lisans, yüksek lisans ve doktora akademik programları bulunmaktadır. Bu akademik programlar etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde incelendiğinde Kamu Yönetimi programlarının lisans ve

yüksek lisans düzeylerinde etik konusundaki bir dersin bulunduğu ancak doktora programında etik konulu bir dersin yer almadığı göze çarpmaktadır. Kamu Yönetimi lisans ve yüksek lisans programlarında yer alan “Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik” adlı bu ders müfredatta zorunlu ders konumundadır. Üç kredilik olan bu derste; kamu sektörü ve özel sektör kuruluşlarının yönetimindeki etik konular, kamu hizmetinde etik davranış sorunları ve yönetimde hesap verebilirlik sorunları ele alınmaktadır (NCPAG, 2019).

3.3.4.3. Bangladeş Kamu Yönetimi Eğitim Merkezi (BPATC)

Kamu yönetimi için etkili, kapsayıcı, zorunlu ve isteğe bağlı eğitimler vermeyi amaçlayan mükemmelliğe adanmış öncü bir bölgesel merkez konumunda olan Bangladeş Kamu Yönetimi Eğitim Merkezi (BPATC), 21. yüzyılın zorluklarını karşılayan Bangladeş'teki en iyi kamu yönetimi eğitim enstitüsüdür. BPATC, Bangladeş kamu yönetimi için kamu yararına adanmış, yurtsever, yetkin ve profesyonel memurlar yetiştirmek ve geliştirmek amacını taşımaktadır. Bu açıdan Merkez, kamu yönetimi, yönetişim, liderlik eğitimi, sürdürülebilir kalkınma, ofis yönetimi, cinsiyet ve gelişim, finansal yönetim, proje yönetimi, çatışma yönetimi ve müzakere, e-devlet yönetimi, toplam kalite yönetimi, öğretmenlerin eğitimi ve kişisel gelişim konularında yenilikçi eğitim kursları sunmaktadır. Aynı zamanda Merkez, ulusal ve küresel kaygılar için çeşitli konularda seminer ve çalıştaylar düzenlemektedir (BPATC, 2019).

BPATC’de yer alan eğitimler incelendiğinde kamu hizmeti yönetimi ve gelişimi ile ilgili olarak Bangladeş kamu hizmetine girenlerin almasının zorunlu kılındığı “Hazırlık Eğitimi Kursu” dikkati çekmektedir. Bu kursun içeriği ve yöntemleri, genel olarak katılımcıların yönetim ve kalkınma ile ilgili çeşitli teori, kavram ve konulardaki temel bilgiler ve özellikle kamu hizmeti sunumundaki kurallar, düzenlemeler, süreçler, prosedürler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Yaklaşık olarak 320 katılımcının eğitim alabildiği bu kurs altı ay sürmektedir (BPATC, 2019).

Hazırlık Eğitimi Kursu’nun bir diğer özelliği ise kursta yer alan bazı modüllerde etik konusuna yer verilmesidir. Bu modüllerden “Hazırlık Eğitimi Kursunun Temelleri” adlı modülde, katılımcıların altı ay sürecek olan bu eğitimin içeriğini ve felsefi temellerini anlamaları sağlanmaktadır. Özellikle içeriğinde “Norm, Etik, Değer ve Ahlaka Giriş” konusunun yer aldığı bu modül; katılımcıların, etik ve etik olmayan davranışları doğru bir şekilde ayırt etmelerini sağlamak, bu konuda tutum değişikliği kazandırmak için zihniyetini geliştirmek ve etik değerler ilgili iş yerlerinde ve günlük

yaşamda uygulamalarını sağlamak amaçlarını taşımaktadır. Etik konusuna yer verilen diğer bir modül ise “Sosyal Araştırmanın Temelleri” adlı modüldür. Genel olarak bu modülde katılımcıların sosyal araştırma yapma süreci hakkında detaylı bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Bu modülde özellikle “Araştırma Etiği (Bilgilendirilmiş Rıza, Aldatma, Gizlilik ve İntihal)” konusu ele alınarak katılımcıların bilimsel çalışmalar ortaya koyarken etik davranış sergilemeleri amacı güdülmektedir (BPATC, 2019).

3.3.4.4. Fiji-Güney Pasifik Üniversitesi / Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu (USP / SMPA)

Güney Pasifik Üniversitesi’nin bir kolu olan İşletme ve Ekonomi Fakültesi’nde yer alan Yönetim ve Kamu Yönetimi Okulu (SMPA); Fiji ve Güney Pasifik Bölgesi’nde yüksek kaliteli yönetim eğitim-öğretim, araştırma ve danışmanlık hizmetleri açısından lider sağlayıcı konumundadır. 3500’ün üzerinde öğrencinin bulunduğu SMPA’da başlıca “İnsan Kaynakları Yönetimi”, “Uluslararası İşletme ve Pazarlama” ve “Yönetim & Kamu Yönetimi” olmak üzere üç eğitim ve öğretim programı bulunmaktadır. Sayılan lisans düzeyindeki bu programlara ek olarak Okul, diploma, yüksek lisans ve doktora eğitim programları da sunmaktadır (SMPA, 2019).

SMPA’da yer alan kamu yönetimi programları incelendiğinde kamu yönetiminde etik konusunu temel alan yalnızca diploma ve lisans düzeylerinde derslerin bulunduğu göze çarpmaktadır. SMPA’da kamu yönetiminde etik konusu ile ilgili “Kamu Hizmetinde Etik ve Profesyonellik” adlı ders “Yönetim Çalışmalarında Diploma” programında seçmeli ve “Yönetim ve Kamu Yönetimi” lisans programında ise zorunlu ders konumundadır. Bu derste, ilk etapta etik ve profesyonellik üzerine temel, geleneksel ve çağdaş teorik anlayışlar tartışılmakta ve kamu hizmetinde etik ve profesyonellik çalışmalarına dengeli bir yaklaşım ortaya koyulmaktadır. Daha sonra kamu yöneticilerinin etik sorumlulukları, etik davranış araçları, etik karar verme ve etik-profesyonel organizasyonun nasıl kurulacağına dair derinlemesine bir tartışma yürütülmektedir. Temel olarak bu derste, Pasifik Bölgesi ile ilgili yolsuzluk, hesap verebilirlik ve şeffaflık gibi etik için merkezi olan konular üzerinde durulmaktadır (SMPA, 2019).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE ETİK EĞİTİMİ/ÖĞRETİMİ

4.1. Türk Kamu Yönetiminde Etik Altyapı ve Etik Eğitimi/Öğretimi

Dünya’da neredeyse bütün ülkelerde olduğu gibi Türk kamu yönetimi tarihinde de en büyük sorunlardan biri olan etik dışı faaliyetler ve yolsuzluklar, çok eskilere dayanmaktadır. 16. yüzyıla kadar, Osmanlı Devleti’ndeki güçlü merkezi otorite sayesinde devlet yönetiminde denetim ve düzen bulunmaktaydı. 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti’nin gerileme dönemine girmesiyle artan yolsuzluk ve rüşvet gibi etik dışı durumlar, devletin yıkılışını hazırlayan en önemli nedenlerden kabul edilmektedir. Türk kamu yönetiminde eskiden beri kemikleşen bu etik dışı davranış geleneğinin Cumhuriyet dönemine devredildiği belirtilmektedir (Bayar, 1979: 47). Bu anlamda Türk kamu yönetiminde etik altyapısının gelişmemiş olması şu nedenlere bağlanmaktadır:

- Kamuda hukuk devleti ilkesinin yerleşmemiş olması,
- Toplumda ve kamu kurumlarında etik kültürün oluşmamış olması,
- Eğitimin yetersizliği,
- Sosyo-ekonomik nedenler,
- Bürokratik ayrıcalıklar,
- Bürokratik hizmetlerin kalitesi sorunu,
- Bürokrasinin merkezîyetçi ve statükocu yapısı,
- Politikaların bürokratik yapı üzerindeki etkisi,
- Bürokratik iş ve işlemlerdeki kuralların aşırılığı ve karmaşıklığı,
- Kamu yönetiminde merkezi ve yerel yönetimlerin denetiminin yetersizliği,
- Kamu yöneticilerinin takdir yetkisi kullanımındaki keyfi tutumları,
- Kamu görevlilerinin kamu hizmetine adanmışlığındaki yetersizlik,
- Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve saydamlık eksikliği,
- İdari usul eksiklikleri,
- Kamuda istihdam sorunları,
- Medya ve sivil toplumun etkinliğinin az olması,
- Toplumsal yapıda ortaya çıkan bir durum olarak kamu görevlilerinin aile, akraba, arkadaş veya hemşehri gibi yakınlarına yardım etmek amacıyla

kayırmacılık ve kollamacılık yapmaları gibi nedenler sayılmaktadır (Tüsiad, 2005: 89-105).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından 1996 yılında sunulan “*Kamu Hizmetinde Etik: Güncel Konular ve Uygulama*” adlı rapora göre ülkede etik altyapı oluşturmanın sekiz önemli unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlar; ülkeler etik altyapı oluştururken güçlü siyasi irade, etkili hukuki çerçeve, hesap verebilirlik mekanizmaları, mesleki sosyalleşme sistemleri, kamu hizmetinde uygun çalışma koşulları, uygulanabilir davranış kuralları, etik alanında eş güdüm kuruluşlarının varlığı ve kamu yönetimi faaliyetlerini takip eden kamuoyunun katılımı ve denetimidir (OECD, 2003: 60-61).

Türkiye’de çağdaş ülkelere kıyasla kurumsal ve yasal etik altyapı oluşturma sorununun göz ardı edilmesi nedeniyle kamu yönetiminde etik konusu uzun yıllar eksik kalmıştır. Türk kamu yönetiminde etik altyapı oluşturma çabaları son yıllarda öneminin fark edilmesiyle ele alınmaya başlanmıştır. Sağlam bir etik altyapının oluşması için yukarıda sayılan sekiz unsurdan en önemlisi, “etkili bir hukuki çerçeve” oluşturmaktır. Hukuki çerçeve; kamu yönetiminde çalışanlar için davranış standartları ortaya koyan, soruşturma ile takibat sistemleriyle bunlara uyulmasını zorunlu kılan kanun, yönetmelik ve diğer yasal belgeler dizisidir. Hukuki çerçeve, hukuki yaptırımlar sayesinde etik altyapıyı sağlamada kontrol işlevi görmektedir. Hukuki çerçevenin etik altyapıya başlıca katkıları; kamu görevlilerinin davranışlarına sınırlamalar getirmek, bunlarla ilgili yaptırımlar ortaya koymak ve uygulamak, devlet mekanizmasının eylem, iş ve işlemlerini şeffaf bir hâle getirerek kamuoyunun devlet faaliyetlerini inceleyebilmesini ve harekete geçebilmesini muhtemel kılmaktır (OECD, 2003: 43; Yüksel, 2005: 348). Bu açıdan Türk kamu yönetiminde etik yasal altyapıyı şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)
- 1156 sayılı Kanuna Mugayir Tahakkuk ve Tediye Muamelatını İhbar Edenlere İkramiye İtasına Dair Kanun (1927)
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (1965)
- 832 sayılı Sayıştay Kanunu (1967)
- 2443 sayılı Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun (1981)
- 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun (1981)

- 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu (1990)
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2003)
- 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (2003)
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (2004)
- 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun (2004)
- 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (2009)
- 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011)
- Devlet Memurlarının Şikâyet ve Müracaatları Hakkında Yönetmelik (1983)
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) Yönetmeliği (2002)
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2005)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Üyeleri ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Personelinin Uyacakları Meslekî ve Etik İlkeler Dair Yönetmelik (2007)
- Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik (2009)
- Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî ve Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik (2010)
- Sayıştay Denetçilerinin Mesleki Etik Kurallarına İlişkin Usul ve Esaslar (2011)
- Hayvan Deneyleri Etik Kurallarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (2014)
- Sermaye Piyasası Kurulu Üyeleri ve Personelinin Uyacakları Mesleki ve Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik (2014)
- İbn Haldun Üniversitesi Etik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği (2018)
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu'na İlişkin Başbakanlık Genelgesi (2004)
- Başbakan ve Bakanların Uğurlanma ve Karşılanneları, Seyahatler ve Hediye Uygulaması Hakkında Başbakanlık Genelgesi (2005)
- Türkiye'de Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi Hakkında Başbakanlık Genelgesi (2009)
- Gümrük Personeli Meslek Etik İlkeleri (Gümrük Müsteşarlığı Genelgesi-2010)

- İş Yerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi Hakkında Başbakanlık Genelgesi (2011)
- Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkelerine İlişkin YÖK Genelgesi (2014)
- Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkelerine İlişkin Milli Eğitim Bakanlığı Genelgesi (2015)
- Hediye Alma Yasağına İlişkin Kurul Genelgesi (2011-2014-2017-2018)
- Yargı Etiği Danışma Kurulu Ön İnceleme Yönergesi (2018)
- Yargı Etiği Danışma Kurulu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Karar (2018)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Etik Rehberi (2015)

Türk kamu yönetiminde etik yasal altyapıyı oluşturan mevzuatların yanında yolsuzluk, rüşvet ve etik dışı faaliyetlerle mücadele ile ilgili Türkiye'nin imzaladığı uluslararası anlaşmalar, belgeler ve üyelikler şunlardır:

- OECD Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi, 1 Şubat 2000 tarihinde 4518 sayılı Kanunla onaylandı.
- İçeriğinde yolsuzlukla mücadeleyle ilgili öncelikli hedeflerin de yer aldığı Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar, 24 Mart 2001 tarihinde kabul edildi.
- Birleşmiş Milletler Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi, 30 Ocak 2003 tarihinde 4800 sayılı Kanunla onaylandı.
- Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 17 Nisan 2003 tarihinde 4852 sayılı Kanunla onaylandı.
- Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 10 Aralık 2003 tarihinde Türkiye tarafından imzalandı.
- Yolsuzlukla mücadele etme amacıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1999 yılında kurulan Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu'na (GRECO) Türkiye, 1 Ocak 2004 yılında üye oldu.
- Hukuki ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Sözleşmesi, 7 Nisan 2004 tarihinde 5128 sayılı Kanunla onaylandı.

- Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşme, 16 Haziran 2004 tarihinde 5196 sayılı Kanunla onaylandı.
- Yolsuzluğa Dair Ceza Hukuku Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 14 Ocak 2004 tarihinde 5065 sayılı Kanunla onaylandı.
- Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi, 18 Mayıs 2006 tarihinde 5506 sayılı Kanunla onaylandı.
- Avrupa Birliği ilerleme raporlarında belirtilen ve Avrupa Birliğine üyelik için gerekli kılınan *“Türkiye’de Saydamlığın Artırılması ve Kamuda Etkin Yönetimin Geliştirilmesi Eylem Planı (2002-2004)”*, 12 Ocak 2002 tarihinde kararlaştırılıp uygulamaya koyuldu. Daha sonra *“Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi (2010-2014)”*, 27 Ocak 2010 tarihinde kararlaştırılıp uygulamaya koyuldu. Son olarak *“Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Eylem Planı (2016-2019)”*, 23 Nisan 2016 tarihinde kabul edilip uygulamaya koyuldu.

Türk kamu yönetiminin etik açıdan yasal altyapısını oluşturan bu hukuki düzenlemelerin Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen müzakerelere kadar etik ile ilgili doğrudan kurum kurulmamış ve etik ilkeler açık bir şekilde ortaya koyulamamıştır. Ancak, 2000’li yıllardan itibaren etik ile ilgili düzenlemelerin yapılmaya başlandığı görülmektedir (Demiral, 2009: 204). Bu döneme kadar Türkiye’de etik hukuki altyapıyı; 1982 T.C. Anayasası ile birlikte kamu görevlilerinin etik davranışlarını düzenleyen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, kamu yönetiminde şeffaflığı gerçekleştirmek için çıkarılan 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve etik dışı faaliyetlere ait cezai yaptırımlar ortaya koyan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu oluşturmaktaydı. Yine de Türkiye’de etik konusundaki mevzuatta eksiklik bulunmaktaydı. Türkiye’ye etik kavramının girişi tüm dünyada olduğu gibi 1998 yılından itibaren Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında yer verilen yolsuzlukla mücadele bağlamında olmuştur. Avrupa Birliği tarafından Türkiye’nin incelenmesi aracı olan İlerleme Raporları, Türkiye’de diğer birçok konuda olduğu gibi etik konusunda da politika yapma gerekliliği kılmaktadır. Bu anlamda Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve özellikle *“Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi”* şeklindeki stratejiler ve eylem planları, Türkiye’de

yolsuzlukla mücadele ve kamu yönetimi etiğine ilişkin politikaların devletin temel politikaları hâline geldiği anlaşılmaktadır (Küçükyavaş, 2017: 9-12).

2004 yılında çıkarılan 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun, etik konusundaki hukuki altyapı eksikliğini gidermeye yönelik atılan en önemli adım olarak kabul edilmektedir. Bu Kanunla birlikte oluşturulan Etik Kurulu'nun amaç, görev ve yetkileri belirlenmiştir. 5176 sayılı Kanunun 3. Maddesinde; *“Kurul, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirlemek, etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla re’sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmek, kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek olmakla görevli ve yetkilidir.”* denilmektedir. 3. Maddede belirtilen şey; Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun, Türk kamu yönetiminde etik kültürün oluşturulması için yapılacak çalışmalarla birlikte bu anlamda etik eğitimi ile görevli olduğu vurgusudur. Bu görev, 5176 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra çıkartılan yönetmelikle beraber mevzuatta yerini almıştır.

Kamuda etik kültürünü yerleştirmek, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini belirlemek, bu ilkelere uygun davranış göstermeleri açısından onlara yardımcı olmak, görevlerin yerine getirilmesinde adalet, dürüstlük, saydamlık ve tarafsızlık ilkelerine zarar veren ve toplumda güvensizlik yaratan durumları ortadan kaldırmak suretiyle kamu yönetimine halkın güvenini artırmak, toplumu kamu görevlilerinden bekleme hakkı olduğu davranışlar konusunda bilgilendirmek ve Kurula başvuru usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla 2005 yılında *“Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”* çıkartılmıştır. Bu yönetmeliğin en önemli özelliği; etik davranış ilkelerini ortaya koyması ile birlikte etik davranış ilkelerinin uygulanması ve etik kültürün yerleştirilmesi konusunda normlar ortaya koymasıdır. Bu açıdan yönetmeliğe göre etik davranış ilkeleri şunlardır:

- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- Halka hizmet bilinci
- Hizmet standartlarına uyma
- Amaç ve misyona bağlılık
- Dürüstlük ve tarafsızlık
- Saygınlık ve güven

- Nezaket ve saygı
- Yetkili makamlara bildirim
- Çıkar çatışmasından kaçınma
- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- Savurganlıktan kaçınma
- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler
- Mal bildiriminde bulunma

Yönetmelikte etik davranış ilkelerinin uygulanması ve etik kültürün yerleştirilmesi konusunda ayrıntılı şekilde ele alınan normlar arasından konumuzla alakalı olarak en önemlisi ise “*Etik kültürün yerleştirilmesi ve eğitimi*” başlıklı maddesidir. Yönetmeliğin 25. Maddesinde yer alan bu düzenlemeye göre;

- Kamu Görevlileri Etik Kurulu; etik kültürün yerleştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda her türlü çalışmayı yapar ve yaptırır.
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu; araştırma, yayın, anket, kamuoyu yoklaması, bilimsel toplantılar ve benzeri etkinlikler düzenler.
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu; kamu görevlileri için eğitim programları hazırlar, koordine eder ve yürütür.
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu; kamu görevlileri için düzenlenen eğitim programı konularında bakanlıklar, diğer kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, mahalli idareler ve konusunda uzman sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabilir.
- Etik davranış ilkelerinin, kamu görevlilerine uygulanan temel, hazırlayıcı ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması, kurum ve kuruluş yöneticilerince sağlanır.

Yukarıda sayılan normlar açısından değerlendirildiğinde Kamu Görevlileri Etik Kurulu, kamuda etik kültürün yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla etik eğitimi vermekle görevlendirilmiştir. Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Türkiye’de kamu

yönetiminde etik eğitimi vermekle yükümlü kılınan kamu kurumu olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamda Kurul, etik farkındalık projeleri yürütmekte, genel etik ilkelerin yanı sıra bazı mesleklere ve kurumlara yönelik etik davranış ilkeleri belirlemekte, insanlarda etik bilincin oluşturulması amacıyla etik eğitimleri vermekte ve araştırma, anket, yayın, bilimsel toplantılar, kamuoyu yoklaması ve benzeri faaliyetleri sağlamaktadır.

Günümüzde etik konusuna artan ilgi neticesinde etik eğitimi/öğretimi üniversitelerdeki eğitim programlarında yer almaya başlamıştır. Bu sayede Türk kamu yönetiminde hizmet öncesinde öğrencilere verilen etik eğitimi/öğretimi üniversiteler tarafından bölümlerde bulunan etik dersleri aracılığıyla verilmektedir. Kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki müfredatta etik dersleri bulunmaktadır. Seçmeli veya zorunlu şekildeki bu etik dersleri ile sağlanan etik eğitimi/öğretimi lisans düzeyinde “Kamu Yönetiminde Etik”, “Yönetim ve Etik”, “Yönetim Etiği”; yüksek lisans düzeyinde “Kamu Yönetiminde Etik ve Yozlaşma”, “Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik”, “Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları”; doktora düzeyinde ise “Kamusal Alanda Etik Sorunlar”, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Disiplini Eğitim-Öğretimi Etiği”, “Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler” gibi ders isimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de ayrıca etik eğitimi/öğretimi hizmet öncesi dönemden sonra hizmet sırasında da verilen eğitimlerde de karşımıza çıkmaktadır. Kamu sektöründe ve özel sektörde çalışan insanların etik açıdan bilinç, farkındalık, davranış ve duyarlılık gelişimlerini sağlamak için etik kurulları ve üniversitelerde görev yapan etik alanında eğitici konumundaki akademisyenler tarafından çalışanlara yönelik etik eğitimleri verilmektedir.

4.2. Türk Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi/Öğretimine İlişkin Genel Yaklaşım ve Çalışmalar

Kamu yönetiminde ve toplumda etik bilinç ve farkındalığın oluşumunda eğitim kilit rol oynamaktadır. Kamu görevlilerinin hem hizmet öncesi hem de hizmet içinde etik farkındalığı artırıcı şekilde günlük yaşamda ve görevlerinde karşılaşılabilecekleri etik dışı davranışlara karşı nasıl bir tutum sergilemeleri için pratiğe yönelik düzenli eğitimler almaları oldukça önem taşımaktadır. Toplumda etik kültürün oluşturulabilmesi için başta eğitim kurumları; okul, üniversite, enstitü, halk eğitim, bilim ve sanat eğitim merkezleri olmak üzere dernek, vakıf, sivil toplum kuruluşları ve medya etik eğitimi

konusunda işbirliği içerisinde olmalıdır (Nohutçu, 2004: 407). Bu anlamda Türk kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimine ilişkin çalışmalara bakıldığında genel olarak 2000’li yılların başından itibaren etkili olmaya başladığı görülmektedir. Türk kamu yönetiminde etik konusunun yeni bir olgu olarak karşımıza çıkması bu alanda genel yaklaşım ve çalışmaların yapılmasını gerektirmiştir. Bu konuda ele alınan çalışmalarla birlikte toplumda ve kamu yönetiminde etik kültürün oluşması için hizmet öncesinde ve hizmet içinde etik eğitimi/öğretiminin önemi anlaşılmaya başlamıştır. Kamu yönetiminde etik bilinç ve duyarlılığın artırılması için hizmet öncesinde üniversite düzeyinde verilen etik dersleri ön plana çıkmaktadır. Üniversite düzeyinde Kamuya personel yetiştirme amacı taşıyan bölümlerin başında gelen “Kamu Yönetimi” ve “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” eğitim programlarında bu açıdan “Yönetim ve Etik”, “Kamu Yönetiminde Etik”, “Yönetimsel Etik” gibi verilen etik dersleri ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de kamu yönetimi disiplininin ve eğitimin gelişmesine paralel biçimde 1950’li yıllardan itibaren TODAİE’nin kurulmasıyla birlikte bilimsel toplantılar yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu açıdan Türkiye’de kamu yönetimi disiplininin yeri, önemi ve gelişimi, kamu yönetiminden kalite ve yerel yönetimler konulu bilimsel toplantılar düzenlenmiştir. Kamu yönetiminde etik konusu ise son yıllarda önem kazanmasıyla birlikte üzerinde çalışılması gereken konulardan biri hâline gelmiş ve kamu yönetimi akademisyenleri tarafından bu konuya ilişkin olarak bilimsel toplantılar yapılmaya başlanmıştır (Genç, 2015: 351-354). Kamu yönetiminde düzenlenen bilimsel toplantılar ve çalışmalar arasından etik konusunu ana tema olarak alan ilki 1997 yılında ve bu tarihten itibaren etik alanında önemli gelişmelerin ve sorunların yaşanması ve konunun güncelliğini koruması nedeniyle ikincisi de 2005 yılında düzenlenen “Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu” karşımıza çıkmaktadır. Sempozyumda etiğe ilişkin teorik tartışmalar, meslek etiği, yönetimde etik sorunlar, yerel yönetimlerde etik, etik mevzuatı ve etik eğitimi/öğretimi konularına yer verildiği görülmektedir. Kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konusunu ele alan çalışmalara bakıldığında Öktem ve Ömürgönülşen (2005) tarafından sunulan “*Kamu Yönetiminde Etik Çalışmalarına Yönelik Genel Bir Çerçeve Arayışı*” adlı çalışma, kamu yönetiminde etik olgusunu incelemeyi amaçlayan çalışmalara yol gösterici nitelikte bir çerçeve oluşturma amacı taşımaktadır. Çalışma, kamu yönetiminde etik çalışma konularını ele almakta ve kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi sorunu kapsamında ele alınması gereken araştırma çerçevesini belirtmektedir (Öktem ve Ömürgönülşen, 2005:231-235). Etik

eğitimi/öğretimine ilişkin bu sempozyumda yer alan diğer bir çalışma ise, Bayraktaroğlu, Kutanis ve Özdemir (2005) tarafından sunulan “*Etik Eğitiminde Neredeyiz?: İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri Örneği*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada, Türkiye’deki üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri’nde yer alan bölümlerin ders programlarında adında etik geçen ve içeriğinde etik bulunan dersler ortaya koyulmuştur. Müfredat ve içerik incelemesi yapılarak Türkiye’de etik eğitiminin yükseköğretimdeki mevcut durumu ve nasıl olması gerektiği tartışılmıştır (Bayraktaroğlu, Kutanis, ve Özdemir, 2005: 379). Genel olarak sempozyumda sunulan diğer çalışmalarda da kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi vurgusu söz konusudur.

Kamu yönetiminde yaşanan etik sorunların bilimsel bir çerçevede ele alınıp tartışılması ve daha sağlam bir etik kültürünün oluşturulabilmesi açısından hem akademisyenler hem de kamu kurum ve kuruluşlarındaki uygulayıcıları tarafından irdelenmesi gereksinimini karşılamak amacıyla 2009 yılında TODAİE tarafından “*Kamu Etiği Sempozyumu*” düzenlenmiştir. Düzenlenen bu sempozyumda sunulan bildiriler 16 bölüme ayrılarak iki cilt şeklinde basılmıştır. Sempozyumdaki oturum adlarından oluşan 16 bölümün konu başlıkları şunlardır; Yönetim-Bürokrasi ve Etik, Kamu Etiği Alanında Kuramsal Tartışmalar, Karşılaştırmalı Meslek Etiği, Kant ve Kamu Etiği, Çevre Etiği, Kamu Etiği ve Denetim, Uygulamalı Meslek Etiği, Yerel Yönetimler ve Etik, Kamu Etiği ve Siyaset, Kamu Personel Yönetimi ve Etik, Siyaset Kültürü ve Etik, Örgüt Kültürü ve Etik, Etik Değerlerin Güçlendirilmesi, Eğitimde Meslek Etiği, Kamu Etiği Alanında Hukuksal Yapı ve Örgütlenme ve Kamu Yönetiminde Yolsuzluk’dur. Bu oturumlardan özellikle Etik Değerlerin Güçlendirilmesi ve Eğitimde Meslek Etiği başlıkları altında sunulan bildirilerde kamu yönetiminde etik eğitime yönelik çalışmalar göze çarpmaktadır. Bu çalışmalara baktığımızda Demirkasımoğlu (2009) tarafından sempozyumda sunulan “*Kamu Görevlilerinde Etik Değerlerin Güçlendirilmesi ve Etik Eğitimi*” adlı bildiride kamu yönetiminde gelişen yeni eğilimlere paralel şekilde etik olgusunun tesis edilmesine yönelik yaklaşımlar ve etik eğitimleri incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda seçilmiş ülkelerdeki (ABD, Avusturya, Finlandiya, Birleşik Krallık ve Türkiye) kamu etiği eğilimleri ve bu eğilimleri desteklemeye yönelik yapılan çalışmalar karşılaştırılmıştır. Buradan hareketle Türk kamu yönetiminde etik kültürün oluşturulması için kamu görevlilerine etik eğitimi verilmesi gerektiği ve üniversitelerdeki tüm disiplinlerde etik eğitimleri ve mesleki etik kodları eğitim programlarının yer alması gerektiği önerileri getirilmiştir (Demirkasımoğlu, 2009: 747-762). Sempozyumda bu alanda sunulan bir diğer bildiri ise

Alkuş (2009) tarafından sunulan “*Lisans Düzeyinde Kamu Yönetimi Eğitimi İçin Bir Etik Yönerge Önerisi*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada etik, etik ve ahlak, etik-örgütsel kültür ve sosyal sorumluluk, etik ve hukuk, etik ve eğitim konularına açıklık getirilerek, lisans düzeyinde kamu yönetimi eğitimi için bir etik yönerge önerisi sunulmaktadır. Sunulan bu yönergeye göre bölüm etik kurulunun görev ve sorumlulukları arasında kamu yönetimi bölümünde etik yaşam kültürünün yaygınlaşması ve etik duyarlılık kazanılması için etik eğitimi sağlama görevi bulunmaktadır (Alkuş, 2009: 815-826).

Kamu yönetimi alanında 2003 yılından bu yana her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR), bu alanda günümüze ulaşan ilk bilimsel organizasyon olma özelliği taşımaktadır. KAYFOR’un temel amacı belirlenen ana ve alt temalar çerçevesinde kamu yönetimi akademisyenlerini bir araya getirerek bilimsel, akademik ve bağımsız bir düşünce platformu olmaktır. Diğer bilimsel toplantılarla karşılaştırıldığında KAYFOR, kamu yönetimi eğitimi ve kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konularında çalışmaların çok daha fazla yer aldığı görülmektedir (Genç, 2015: 359-362).

2005 yılında “Yöntem ve Sorunlar” ana temasıyla ODTÜ’de düzenlenen KAYFOR 3’te sunulan bildiriler kitabı Şinasi Aksoy ve Yılmaz Üstüner’in editörlüğünde “*Kamu Yönetimi: Yöntem ve Sorunlar*” adıyla, Nobel Yayınları tarafından 2007 yılında basılmıştır (Aksoy ve Üstüner, 2007). KAYFOR 3’te yer alan Berkan Demiral ve Nalan Demiral tarafından “*Kamu Yönetiminde Etik Eğitiminin Önemi*” adlı makale kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konusunda kamu yönetimi literatüründeki önemli çalışmalardan bir tanesidir. Bu çalışmada ilk etapta “Etik nedir?” sorusundan yola çıkarak kamu yönetiminde etiğin önemi ve uygulamada yaşanan etik sorunlarla bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunan yaklaşımlar (felsefi, savunucu ve yönetim yaklaşımları) ele alınmaktadır. Ardından çalışmada, kamu yönetiminde etik eğitimi ele alınmakta ve etik eğitiminin önemi vurgulanmaktadır. Buna göre Türkiye’de lisans ve lisansüstü düzeyde çok az sayıda üniversitede etik eğitimi verilmektedir. Bu açıdan çalışmada, 10 farklı üniversiteden 40 farklı öğretim üyesine yöneltilen 3 temel konudaki sorular hakkında kamu yönetimi alanındaki bu akademisyenlerin görüşleri ele alınmaktadır. Akademisyenlere ilk olarak “Sizce kamu yönetimi etiği amaçlarından hangileri öğretilmelidir?” sorusu sorulmuş ve kamu yönetimi alanında etik bilinci oluşturmak, etik karar verme konusunda analitik yetenekleri ortaya çıkarmak ve kamu çalışanlarına etik yükümlülük ve sorumluluk bilinci kazandırmak başlıca yanıtları gelmiştir. İkinci olarak “Sizce kamu yönetiminde en önemli etik standartlar nelerdir?”

sorusu sorulmuş ve kamu yararı, sosyal adalet ve anayasal değerler yanıtları daha çok tercih edilmiştir. Son olarak “Sizce etik karar vermede en önemli faktör nedir?” sorusu sorulmuş ve etik bir sorun ortaya çıktığında etik ilkelerin ve etik sorunun olası pozitif ve negatif sonuçlarını değerlendirmek ve bir etik ikilem karşısında uygun etik ilkeleri belirlemek yanıtları verilmiştir. Son olarak yazarlar tarafından çalışmada iyi bir etik eğitiminin temel ilkeleri (özerklik, süreklilik, liyakat, geniş kapsamlılık) ortaya koyulmakta ve kamu yönetiminde etik dersi için model olabilecek ders içeriği örneği sunulmaktadır (Demiral ve Demiral, 2007: 271-284).

2014 yılında Adnan Menderes Üniversitesi’nde gerçekleştirilen KAYFOR 12’de ele alınan ana temalar içerisinde etik ve politika ana başlığında kamu yönetiminde etik konusunda makaleler yer almakta ancak kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konusunda bir çalışma bulunmamaktadır.

21-23 Şubat 2019 tarihlerinde ilk kez bir vakıf üniversitesinin ev sahipliği yaptığı Nuh Naci Yazgan Üniversitesi’nde düzenlenen KAYFOR 16’da “Kamu Yönetimi Eğitimi” ana teması çerçevesinde çalışmalar ele alınmıştır. KAYFOR 16’da ele alınan alt temaları ise “Kamu Yönetimi Disiplini ve Kamu Yönetimi Eğitiminin Kurumsal Gelişimi; Lisans / Lisansüstü Eğitimi, Öğretim Üyeleri ve Öğrencileri; Kamu Yönetimi Eğitiminde Kamu Kuruluşları; Hizmet İçi Eğitim ve Personel; Kamu Yönetimi Eğitiminde Yeni Eğilimler, Yaklaşımlar; Yeni Teknolojiler ve Ders Verme Yöntemleri; Kamu Yönetimi Alanındaki Dersler, Akademik Eser ve Yayınlar; Kamu Yönetimi Alanında Düzenlenen Bilimsel Toplantı ve Faaliyetler” oluşturmaktadır. Bu temalar çerçevesinde sunulan bildirilerin olduğu bildiriler kitabı henüz basılmamış ancak bildiri özetleri kitabı yayınlanmıştır. KAYFOR 16 bildiri özetleri kitabı incelendiğinde kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konu alan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında; Tuna Saral ve Ezgi Kovancı tarafından ele alınan “*Kamu Yöneticilerinin Etik Eğitiminde Yeni Bir Bakış Açısı: Yolsuzluğun Antropolojisi*”, Ali Fuat Gökçe tarafından ele alınan “*Kamu Yönetimi Bölümleri ve ‘Meslek Etiği’ Dersi*” ve Ahmet Hamdi Aydın ile Ömer Çamur tarafından ele alınan “*Kamu Yönetimi İçin Nitelikli Personel Yetiştirmede Ahlakın Rolü ve Önemi*” adlı çalışmalar göze çarpmaktadır (KAYFOR 16 Bildiri Özetleri Kitabı, 2019).

Kamu yönetimi alanında 2007 yılından bu yana her yıl düzenli olarak bir üniversitenin ev sahipliği yaptığı Kamu Yönetimi Sempozyumu (KAYSEM), belirlenen ana tema çerçevesinde yapılan bilimsel bir etkinliktir (Genç, 2015: 356). Son olarak

13.sü düzenlenen KAYSEM’lerde kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimiyle ilgili bir çalışma bulunmamaktadır.

Kamu yönetimi alanında Türkiye’de yapılan tez çalışmaları YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin sitesinden tarandığında kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimini temel konu olarak ele alan çalışma bulunmamaktadır. YÖK Ulusal Tez Merkezi tarama sisteminden “kamu yönetimi” konusu seçilerek dizin ve özetlerde “etik” kavramının geçtiği 126 yüksek lisans tezi ve 50 doktora tezi bulunmaktadır.

Kamu yönetimi eğitimi alanında Murat Okçu, Bekir Parlak ve Elvettin Akman editörlüğünde ele alınan “*Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler*” adlı eser bu alanda ilk ve tek olma özelliği taşımaktadır. Bu eser Türkiye’deki kamu yönetimi eğitimine hem genel bir bakış açısı sunması hem de bu konuyu kuramsal, tarihsel ve küresel açıdan ele alması bakımından önem taşımaktadır. Kamu yönetimi eğitimi konusunu ele alan beş kısımdan oluşan bu eser, 29 akademisyen yazar tarafından ele alınan özgün ve yeni 21 çalışmadan oluşmaktadır. Bu eser incelendiğinde kamu yönetiminde etik eğitimi konu alan çalışmalara da yer verildiği göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde ilk olarak Berkan Demiral ve Nalan Demiral tarafından ele alınan “*Kamu Yönetiminde Etik Eğitiminin Yeri ve Önemi*” adlı çalışma ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak etiğin tarihsel gelişimi, kamu yönetimi etiği, hesap verebilirlik ve etik ilkelerin kamu yönetiminde uygulanması konuları ele alınmaktadır. Daha sonra etik eğitiminin tarihçesi, kamu yönetiminde etik eğitiminin hedefleri ve etik eğitiminde öğrencilere verilecek değerler ortaya koyulmaktadır. Son olarak, üniversite programlarındaki etik eğitimi incelenmekte, etik eğitiminin öğrenme teknikleri ele alınmakta ve Amerikan ve Avrupa üniversitelerinin karşılaştırılması ile çalışma son bulmaktadır. Genel olarak bu çalışmada yazarlar, kamu yönetimi etiğinin özünü ortaya koyarak kamu yönetiminde etik eğitiminin önemini vurgulamışlardır (Demiral ve Demiral, 2015: 450-467). Kitapta yer alan ve bu konuya yer veren bir diğer çalışma ise Hüseyin Özgür ve Mısra Cigeroğlu Öztepe tarafından ele alınan “*Dünya’da Kamu Yönetimi Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada genel olarak kamu yönetimi eğitimi konusunda karşılaşılan sorunlara çeşitli başlıklara ayrılarak yer verilmiştir. Bu sorunlardan çalışmada yer verilen “*Müfredatta Etik, Ahlak Konularına Yer Verilmesi*” adlı başlıkta kamu yönetiminde etik ve ahlak eğitimi konusu incelenmiştir. Yazarlar, iş hayatında çeşitli etik ikilem ve etik dışı davranışlarla karşılaşan kamu yöneticilerinin; etkili, etkin ve

verimli çalışan, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim için kamu yönetimi eğitiminde etik eğitiminin önemini vurgulamaktadırlar (Özgür ve Öztepe, 2015: 277-280).

Türkiye’de kamu yönetimi ve etik konusunu temel alan kitaplardan Ahmet Yatkın tarafından 2015’de yayımlanan “*Kamuda Etik Yönetimi*” adlı kitap öne çıkmaktadır. Bu kitapta, devlet, kamu yönetimi ve etik kavramsal çerçevesi, Osmanlı ve cumhuriyet dönemlerinde kamu yönetiminde reform çabaları ve etik uygulamaları, kapitalist, karma, sosyalist ve diğer ekonomilerde kamu yönetimi ülke örnekleri (33 ülke), kamu yönetimi etiğini etkileyen gelişmeler, kamu yönetimi etiği alanında yeni yönelimler, kamu yönetimi etiği alanında alınması gereken yönetsel önlemler ve Türk kamu yönetiminde etik dışı davranış konuları irdelenmektedir (Yatkın, 2015).

Kamu yönetimi ve etik konusunu temel alan bir diğer kitap ise Abdulsamet Yaman tarafından 2018 yılında yayımlanan “*Türk Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları ve Kamu Çalışanlarının Etik Değerlere Bağlılığının Değerlendirilmesi İçişleri Bakanlığı Örnekleme*” adlı kitaptır. Bu eser, 2013 yılında yazar tarafından yapılmış olan doktora çalışmasının yer aldığı bir kitaptır. Bu çalışmanın temel konusu 2004 yılında kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından 2005 yılında çıkarılan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte belirtilen kamu görevlilerinin uyması gereken temel ilkelere, İçişleri Bakanlığı Merkez Teşkilatı bünyesinde çalışan kamu personellerinin etik değerlere bağlılıklarının araştırılmasıdır. Çalışmada ilk olarak etik kavramsal çerçevesi ve kamu yönetiminde etik konusunun önemi, tarihsel gelişimi ve hukuksal boyutu ile kamu görevlilerinin uyması gereken etik davranış ilkeleri teorik olarak ele alınmaktadır. Ardından çalışmaya konu olan kamu görevlilerinin uymaları gereken etik davranış ilkelerine bağlılık düzeylerini ölçmek amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde yapılan anket çalışmasının sonuçları incelenmektedir. Kitapta yer alan anket sonuçlarının analizi incelendiğinde; bayan memurların erkek memurlara ve evli memurların bekâr memurlara göre temel etik değerlere daha fazla önem verdikleri, yaş grubu 41-45 aralığında olanlar ve eğitim seviyesi yüksek olan memurların etik değerlere bağlılık oranlarının yüksek olduğu ortaya koyulmuştur (Yaman, 2018: 2-166-167).

Etik ilke ve değerlere dayanan bir toplum kültürü oluşturma en önemli ön koşulu etkili etik eğitimleridir. Öncelikle toplumun etik kültüre sahip olması için toplumdaki herkesin hayatları boyunca aldıkları akademik eğitim içerisinde etik eğitimi/öğretimi alması gerekmektedir. Yine toplumun hizmet sağlayıcıları konumundaki kamu sektöründe veya özel sektörde çalışacak kişilerin etik

farkındalıklarını oluşturmak için hizmet öncesinde üniversite düzeyinde meslek etiği konusunda eğitimler verilmesi gerekmektedir. Hizmet sırasında da özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen kamu görevlilerinin etik davranış ilkeleri ve bu ilkelere ilişkin sorumlulukları hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Türkiye’de 2004 yılında 5176 sayılı Kanunla kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu da yukarıda sayılan gereklilikler neticesinde kamu kurumlarında yürütülen etik eğitimlerine özel önem vermektedir. Kurul bu amaçla, ilk olarak etik eğitimlerinde kullanılmak üzere bir “etik eğitim seti” hazırlatmıştır. Kurul tarafından hazırlanan “*Yolsuzluğun Önlenmesi ve Etik Kültürün Geliştirilmesi*” Projesi kapsamında oluşturulan eğitim materyali çerçevesinde etik eğitim ve seminerleri verilmektedir. Ülke genelindeki farklı kamu kurumlarında çalışan kamu personel arasından seçilen kamu görevlilerine etik eğitici sertifikasına sahip eğiticiler tarafından eğitimler düzenlenmektedir. Kamu kurumlarında çalışan kamu görevlilerinin görev ve sorumluluklarını etik tutum ve davranışlar çerçevesinde ifa edebilmeleri amacıyla kurumlarda etik farkındalığın güçlendirilmesi için Kurul tarafından “Etik Liderlik Programları” düzenlenmektedir. Yine Kurul tarafından verilecek eğitimlere yönelik etik eğitici yetiştirmek amacıyla etik eğitici programları da düzenlenmektedir. Bu programlar; iş etiği, mobbing (psikolojik yıldırma), çıkar çatışmaları ve genel etik davranış ilkeleri gibi çeşitli etik alanlarda çalışmalar yapmış olan akademisyenlerin sunumlarından oluşan etik eğitimi programı ve eğitimin nasıl verileceği konusunda hazırlanan eğitici eğitimi programından oluşmaktadır. Bu programlar çerçevesinde etik eğitici olarak yetiştirilen eğiticiler, kurumlarının yürüttüğü etik eğitimlerinde görevler almaktadırlar (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2012: 84; Kamu Görevlileri Etik Kurulu 2017 Yılı Faaliyet Raporu: 17-18). Türkiye’de yolsuzlukla mücadele ve etik alanında yapılacak çalışmalarda etkin rol oynamak suretiyle kamu kurumlarında etik kültürün oluşması için Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından kamu personeline yönelik verilen eğitim istatistikleri aşağıdaki tabloda ele alınmıştır. Bu açıdan Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun yıllara göre (2008-2017) bakanlıklar, ilgili kurum ve kuruluşlar, valilik, kaymakamlık, il ve ilçe belediyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler ve belediyeler gibi kamu kurumlarında çalışan kamu görevlilerine verilen etik eğitiminin istatistiklerine Tablo 2’de detaylı bir şekilde yer verilmektedir.

Tablo 2: Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun Yıllara Göre Eğitim İstatistikleri (1)

Kurumlar	Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (2)
Bakanlıklar		500	1415	160	2780	529	800	1904	1491	175	124
İlgili Kurum/Kuruluş		475	1352	4127	535	1577	620	891	800	594	627
Valilik/Kaymakamlık		100	1000	2081	963	360	80	450	Yok	391	20
İl/İlçe Belediyeleri		65	2150	410	733	1125	880	360	325	430	476
Diğer (Kamu Kurumu Nit. Meslek Kuruluşları, Üniversite ve Liseler)		150	1098	1284	1283	668	285	60	92	202	60
Toplam Kişi		1290	7015	8062	6294	4259	2665	3665	2708	1792	1307

Kaynak: (<http://www.etik.gov.tr/egitim-istatistikleri/>; Kamu Görevlileri Etik Kurulu 2017 yılı Faaliyet raporu)

Not: (1): Kamu Görevlileri Etik Kurulu internet sitesi ve Kamu Görevlileri Etik Kurulu 2017 yılı Faaliyet Raporundan yararlanılarak hazırlanmıştır.

(2): 2017 yılında Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından toplam 22 kamu kurum ve kuruluşuna etik eğitimi ve semineri verilmiştir. Ayrıca yukarıdaki tabloda yer almayan Başbakanlığa bağlı 100 kamu görevlisine daha etik eğitim ve semineri verilmiştir. Böylece 2017 yılında toplamda 1407 kamu personeli eğitim almıştır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun kamu görevlilerine yönelik yıllara göre verdiği eğitim istatistiklerini gösteren Tablo 2 incelendiğinde aşağıdaki unsurlar dikkat çekici olmaktadır:

- Tablo 2'ye göre 2008 yılından 2017 yılına kadar kamu görevlilerine verilen eğitim istatistiklerinin toplamlarına bakıldığında; bakanlıklarda çalışan 9878, ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan 11.589, valilik ve kaymakamlıklarda çalışan 6954, il ve ilçe belediyelerinde çalışan 6954 ve diğer kurumlarda çalışan 5182 kamu personeline etik eğitimi verildiği görülmektedir. Bu açıdan ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan kamu görevlilerine daha çok eğitim verildiği anlaşılmaktadır.
- Tablo 2 incelendiğinde yıllara göre etik eğitimi verilen kamu görevlilerinin toplam sayılarında yıllara göre artış olup olmadığı hakkında yorum yapılamamaktadır. Ancak diğer yıllarla karşılaştırıldığında en çok 2010 yılında kamu görevlisine (8062 kişi) eğitim verildiği anlaşılmaktadır.
- Tablo 2'deki veriler ve tabloda yer almayan 2017 yılında etik eğitimi verilen Başbakanlığa bağlı 100 kamu personeli toplandığında 2008-2017 yılları arasında 39.157 kamu görevlisinin etik eğitimi aldığı anlaşılmaktadır.
- T.C. Devlet Personel Başkanlığı internet sitesindeki verilere göre Türkiye'de çalışan 3.390.738 kamu görevlisi arasından yalnızca 39.157 kamu görevlisinin Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun verdiği etik eğitimleri almış olması

Türkiye'nin kamu yönetiminde etik eğitimi açısından nerede olduğunu göstermektedir (DPB, 2019).

4.3. Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Çerçevesinde Etik Eğitimi/Öğretimi Veren Üniversiteler

Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi çerçevesinde özellikle etik eğitimi/öğretimi veren üniversitelerin mevcut kurumsal yapısını incelememiz gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi veren üniversitelerin internet sitelerinden elde edilen veriler çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki bölümlerin ders kataloglarında ve ders bilgi paketi sistemlerinde yer alan etik derslerinin Mayıs 2019 tarihi itibarıyla mevcut durumu aşağıda tablo şeklinde sunulmaktadır. Türkiye’de ve KKTC’de kamu yönetimi eğitimi veren tüm devlet ve vakıf üniversitelerindeki bölümlerin kataloglarında adında “etik” geçen derslerin var olup olmadığı ve var olan seçmeli veya zorunlu konumdaki bu derslerin adları tabloda ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Bu açıdan Türk kamu yönetimi eğitimi çerçevesinde lisans ve lisansüstü düzeyde üniversitelerde verilen etik derslerine Tablo 3’te detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Tablo 3: Türk Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Çerçevesinde Lisans ve Lisansüstü Düzeyde Üniversitelerde Verilen Etik Dersleri (1)(2)

Üniversite Adı	Lisans / Ders Adı	Yüksek Lisans / Ders Adı	Doktora / Ders Adı
Devlet Üniversiteleri			
1- Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik (Z)	Yok
2- Adıyaman Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S) - Etik ve Estetik (S) - Ahilik ve Etik (S)(*)	Var/ -Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetiminde Etik (S) - Doğa ve Etik (S)	Yok
3- Afyon Kocatepe Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Etik, Siyaset ve Yönetim (S)	Var/ - Sosyal Bilimler, Etik ve Yöntem (S)
4-Ağrı İbrahim Çeçen Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
5- Akdeniz Ü.	Var/ - Çalışma Yaşamında Etik (S)(*)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik (Z)	Var/ - İleri Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik (Z)
6- Aksaray Ü.	Var/ - Çevre Etiği (S) - Yönetim Etiği (S) - Uygulamalı Etik (S)(*) - Tarih Biliminde Yöntem ve Etik (S)(*)	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler (S)
7- Ankara Ü.	Yok	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)
8- Ankara Hacı Bayram Veli Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Araştırma Teknikleri ve	Var/ - Araştırma Teknikleri ve

		Yayın Etiği (Z) - Çevre Etiği (S)	Yayın Etiği (Z)
9- Ankara Sosyal Bilimler Ü.	Yok	Var/ - Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z)	Yok
10- Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	Var/ - Etik ve Kamu Politikası (S) - Siyasal Düşüncenin Etik Temelleri (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Bilim Etiği (Z)	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Bilim Etiği (Z)
11- Ardahan Ü.	Yok	Yok	Yok
12-Artvin Çoruh Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi Etiği (S) - Etik ve Siyaset (S)	Yok	Yok
13-Atatürk Ü.	Yok	Var/ - Bilim Eğitim ve Etik (S)	Var/ - Bilim Eğitim ve Etik (S)
14- Aydın Adnan Menderes Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Var/ - Kamuda Etik (S)	Yok
15- Balıkesir Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (Z)	Yok	Yok
16- Bandırma Onyedi Eylül Ü.	Yok	Yok	Yok
17- Bartın Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok
18- Batman Ü.	Var/ - Kent ve Çevre Etiği (S)	Yok	Yok
19- Bayburt Ü.	Yok	Yok	Yok
20- Bilecik Şeyh Edebali Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etiği (Z)	Yok
21- Bingöl Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Yok	Yok
22- Bitlis Eren Ü.	Var/ - Etik (S) - Çevre Etiği (S)	Yok	Yok
23- Bolu Abant İzzet Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
24- Burdur Mehmet Akif Ersoy Ü.	Yok	Yok	Yok
25- Bursa Uludağ Ü.	Var/ - Siyasal Etik (S)	Var/ - Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z) - Çevre Etiği (S)	Yok
26- Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Yok	Yok	Var/ - Çevre Kalkınma ve Etik (S)
27- Çankırı Karatekin Ü.	Var/ - Yönetim ve Siyasette Etik (S)	Yok	Yok
28- Dicle Ü.	Yok	Var/ - Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok
29- Dokuz Eylül Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z)	Var/ - Bilim Felsefesi ve Etiği (Z)
30- Düzce Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
31- Erciyes Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (Z)	Yok	Yok
32- Erzincan Binali Yıldırım Ü.	Var/ - İş Etiği ve Sosyal Sorumluluk (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z)	Yok
33- Eskişehir Osmangazi Ü.	Var/ - Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z) - Çevre Etiği (S) - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z) - Çevre Etiği (S)	Yok
34- Fırat Ü.	Yok	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok
35- Gaziantep Ü.	Var/ - Genel ve Mesleki Etik (Z) - Kamu Yönetiminde Etik (S) - Kamu Yönetimi, Siyaset ve Etik (S) - Yönetim Psikolojisi ve Etik (S)	Var/ - Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Etik (Z)	Yok

36-Giresun Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri Yayın Etiği (Z)	Yok
37-Gümüşhane Ü.	Var/ - Toplum ve Mesleki Etik (S) - Yönetim ve Siyasette Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik (Z)	Yok
38-Hacettepe Ü.	Yok	Yok	Var/ - Kamu Hizmeti Etiği (S)
39-Harran Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Araştırma ve Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Araştırma ve Yayın Etiği (Z)
40- Hatay Mustafa Kemal Ü.	Var/ - Yönetim Etiği (S)	Yok	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)
41- Hitit Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z)	Yok
42- Iğdır Ü.	Yok	Yok	Yok
43- İnönü Ü.	Var/ - Yönetim Psikolojisi ve Etik (S)	Var/ - Kamu Yönetimi Etiği (S)	Var/ - Çevre Felsefesi ve Etiği (S)
44- İstanbul Ü.	Var/ - Siyaset ve Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z)	Yok
45- İstanbul Medeniyet Ü.	Var/ - Uygulamalı Etik (Z)	Yok	Yok
46- İzmir Demokrasi Ü.	Yok	Yok	Yok
47- İzmir Kâtip Çelebi Ü.	Var/ - Meslek Etiği (S)(*) - Meslek Etiği ve Girişimcilik (S)(*) - Sağlık Alanında Etik (S)(*) - İslam ve Etik (S)(*) - Nöroloji, Felsefe ve Etik (S)(*)	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik (Z)	Yok
48- Kafkas Ü.	Var/ - Siyaset ve Etik (S)	Var/ - Hukuk, Etik, Siyaset (S)	Yok
49- Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik (Z)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik (Z)
50- Karabük Ü.	Yok	Yok	Yok
51- Karadeniz Teknik Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği (Z)	Var/ - Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği (Z)
52- Karamanoğlu Mehmetbey Ü.	Yok	Var/ - Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap verebilirlik (S)	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)
53- Kastamonu Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok	Yok
54- Kırıkkale Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
55- Kırklareli Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Yok	Yok
56- Kırşehir Ahi Evran Ü.	Yok	Yok	Yok
57- Kilis 7 Aralık Ü.	Var/ - Meslek Etiği (S) - Kamu Yönetiminde Siyaset ve Etik (S) - Yönetim Psikolojisi ve Etik (S)	Yok	Yok
58- Kocaeli Ü.	Var/ - Etik (S) - Yönetimsel Etik (S) - Çevre Etiği (S)	Var/ - Etik (S) - Siyaset, Demokrasi ve Etik (S) - Yönetimde Yozlaşma ve Etik (S)	Yok
59- Kütahya Dumlupınar Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma ve Etik (Z) - Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma ve Etik (Z)
60- Manisa Celâl Bayar Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma	Yok

		Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z)	
61- Marmara Ü.	Var/ - Sosyal Bilimlerde Etik (S) - Kamu Yönetiminde Etik (S) - Etik Yönetim (S)	Var/ - Yerel Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Yönetim ve Etik Sorunlar (S)
62- Mersin Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Bilimsel Etik (Z)	Yok
63- Muğla Sıtkı Koçman Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z)
64- Munzur Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Yok	Yok
65- Muş Alparslan Ü.	Yok	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok
66- Necmettin Erbakan Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z)
67- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok	Yok
68- Niğde Ömer Halisdemir Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetiminde Etik (S) - Çevre Etiği (S)	Yok
69- Ondokuz Mayıs Ü.	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik (Z)	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik (Z)	Yok
70- Ordu Ü.	Yok	Yok	Yok
71- Orta Doğu Teknik Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Var/ - Siyasal Bilimler Araştırma Yöntemleri ve Etik (S) - Kamu Yönetimi ve Etik (S) - Etik ve Politika: Aristoteles, Kant ve Hegel Okumaları (S)	Var/ - Siyasal Bilimler Araştırma Yöntemleri ve Etik (S) - Kamu Yönetimi ve Etik (S) - Etik ve Politika: Aristoteles, Kant ve Hegel Okumaları (S)
72- Osmaniye Korkut Ata Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (S) - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok
73- Pamukkale Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Siyasal ve Yönetimsel Etik (S) - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Disiplini Eğitim-Öğretimi Etiği (Z) - Kamusal Alanda Etik Sorunlar (S)
74- Recep Tayyip Erdoğan Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
75- Sakarya Ü.	Var/ - Yönetim ve Etik (S)	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Var/ - Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler (S)
76- Selçuk Ü.	Var/ - Kamu Etik Yönetimi (S)	Yok	Var/ - Çevre Hakkı ve Çevre Etiği (Z)
77- Sinop Ü.	Var/ - Yönetim Etiği (S)	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok
78- Sivas Cumhuriyet Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (S) - Kamu Yönetiminde Etik ve Yozlaşma (S)	Yok
79- Süleyman Demirel Ü.	Var/ - Yönetimsel Etik (S)	Var/ - Kamu Yönetimi Etiği (Z)	Var/ - Kamu Yönetimi Etiği (Z)
80- Şırnak Ü.	Yok	Yok	Yok
81- Tekirdağ Namık Kemal Ü.	Yok	Yok	Yok
82- Tokat Gaziosmanpaşa Ü.	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği (Z)	Yok

83- Trakya Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (Z) - Bilişim Etiği (S)(*)	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği (Z) - Bilimsel Araştırmalarda Etik (Z) - Kamu Yönetiminde Etik (S)
84- Uşak Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi Siyaset ve Etik (S)	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok
85- Van Yüzüncü Yıl Ü.	Yok	Yok	Yok
86-Yozgat Bozok Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok	Yok
87- Zonguldak Bülent Ecevit Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Var/ - Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Araştırma-Yayın Etiği (Z) - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Yok
Ara Toplamlar:	Var: 55 Yok: 32 Seçmeli: 73 Zorunlu: 7	Var: 51 Yok: 36 Seçmeli: 39 Zorunlu: 32	Var: 26 Yok: 61 Seçmeli: 16 Zorunlu: 15
Vakıf Üniversiteleri			
1- Altınbaş Ü.	Var/ - Sosyal Bilimlerde Etik (S)	Yok	Yok
2- Atılım Ü.	Yok	Var/ - Kamu Etiği (S)	Yok
3- Avrasya Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
4- Beykent Ü.	Yok	Yok	Yok
5- Doğu Ü.	Yok	Yok	Yok
6- İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	Var/ - Günlük Yaşamda Etik ve Ahlak (S)	Var/ - Araştırma Yöntemleri ve Akademik Yayın Etiği (Z)	Var/ - Araştırma Yöntemleri ve Akademik Yayın Etiği (Z)
7- İstanbul Arel Ü.	Var/ - Mesleki Sorumluluk ve Etik (Z)	Yok	Yok
8- İstanbul Aydın Ü.	Yok	Yok	Yok
9- İstanbul Gedik Ü.	Var/ - Etik ve İnsan İlişkileri (S)(*)	Var/ - Akademik Araştırma ve Etik (Z)	Yok
10- İstanbul Gelişim Ü.	Var/ - İdari ve Mesleki Etik (Z)	Yok	Yok
11- İstanbul Kent Ü.	Yok	Yok	Yok
12- İstanbul Medipol Ü.	Var/ - Etik (S)	Yok	Yok
13- İstanbul Rumeli Ü.	Var/ - Kamu Yönetiminde Etik (S)	Yok	Yok
14- İstinye Ü.	Yok	Yok	Yok
15- Kadir Has Ü.	Yok	Yok	Yok
16- Kapadokya Ü.	Yok	Yok	Yok
17- Nişantaşı Ü.	Yok	Yok	Yok
18- Nuh Naci Yazgan Ü.	Var/ - Kamu Yönetimi ve Etik (S)	Var/ - Kamuda Etik Yönetim (S)	Yok
19- Yeditepe Ü.	Var/ - Etik ve Sosyal Sorumluluk Projeleri (Z)	Yok	Yok
Ara Toplamlar:	Var: 10 Yok: 9 Seçmeli: 7 Zorunlu: 3	Var: 4 Yok: 15 Seçmeli: 2 Zorunlu: 2	Var: 1 Yok: 18 Seçmeli: 0 Zorunlu: 1
KKTC Üniversiteleri			
1- Doğu Akdeniz Ü.	Yok	Yok	Yok
2- Girne Amerikan Ü.	Yok	Yok	Yok
3- Kıbrıs Amerikan Ü.	Yok	Yok	Yok
4- Lefke Avrupa Ü.	Yok	Yok	Yok
Ara Toplamlar:	Var: 0 Yok: 4 Seçmeli: 0 Zorunlu: 0	Var: 0 Yok: 4 Seçmeli: 0 Zorunlu: 0	Var: 0 Yok: 4 Seçmeli: 0 Zorunlu: 0

Açık Öğretim ve Uzaktan Eğitim Üniversiteleri			
1- Anadolu Ü. (A.Ö.)	Yok	Yok	Yok
2- Atatürk Ü. (A.Ö.)	Yok	Yok	Yok
3- İstanbul Ü. (U.E.)	Yok	Yok	Yok
4- İnönü Ü. (U.E.)	Yok	Yok	Yok
5- Manisa Celal Bayar Ü. (U.E.)	Yok	Var/ - Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği (Z)	Yok
Ara Toplamlar:	Var: 0 Yok: 5 Seçmeli: 0 Zorunlu: 0	Var: 1 Yok: 4 Seçmeli: 0 Zorunlu: 1	Var: 0 Yok: 5 Seçmeli: 0 Zorunlu: 0
Genel Toplam:	Var: 65 Yok: 50 Seçmeli: 80 Zorunlu: 10	Var: 56 Yok: 59 Seçmeli: 41 Zorunlu: 35	Var: 27 Yok: 88 Seçmeli: 16 Zorunlu: 16

Kaynak: Üniversitelerin internet sitelerinden, bölümlerin ders kataloglarından ve ders bilgi paketi sistemlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Not: (1): Kamu yönetimi eğitimi verilen üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında adında “etik” geçen dersler tablo şeklinde gösterilmektedir. Hazırlanan bu tablonun doğruluğu erişimi mümkün olan üniversitelerin internet sitelerinde yer alan ders kataloglarının ve ders bilgi paketi sistemlerinin doğruluğu ve güncelliği ile sınırlıdır.

(2): (Z): Zorunlu Ders; (S): Seçmeli Ders; (*): Bölümlerin kataloglarında veya ders bilgi paketi sistemlerinde bulunmakta olan üniversite ortak seçmeli ders havuzunda yer alan ders.

Türk kamu yönetimi eğitimi çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde üniversitelerde verilen etik derslerini gösteren Tablo 3 incelendiğinde aşağıdaki unsurlar dikkat çekici olmaktadır:

- Tablo 3’e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans düzeyindeki programlar incelendiğinde adında “etik” geçen dersler; 87 devlet üniversitesi arasından 55’inde ve 19 vakıf üniversitesi arasında 10’unda bulunmaktadır. Toplamda adında “etik” geçen ders 65 lisans programında bulunmaktayken, 50 üniversitede ise etik dersi bulunmamaktadır.
- Tablo 3’e göre lisans düzeyindeki programların müfredatlarında 80’i seçmeli ve 10’u zorunlu olan toplamda 90 etik dersi bulunmaktadır.
- Tablo 3’e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde yüksek lisans düzeyindeki programlar incelendiğinde adında “etik” geçen dersler; 51 devlet, 4 vakıf ve 1 uzaktan eğitim programında olmak üzere toplamda 56 yüksek lisans programında yer almaktadır.
- Tablo 3’e göre yüksek lisans düzeyindeki programların müfredatlarında 41’i seçmeli ve 35’i zorunlu olan toplamda 76 etik dersi bulunmaktadır.
- Tablo 3’e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde doktora düzeyindeki programlar incelendiğinde adında “etik” geçen dersler; 26 devlet ve 1 vakıf üniversitesinde olmak üzere toplamda 27 doktora programında yer almaktadır.

- Tablo 3'e göre doktora düzeyindeki programların müfredatlarında 16'sı seçmeli ve 16'sı zorunlu olan toplamda 32 etik dersi bulunmaktadır.
- Tablo 3'e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans düzeyinde 65, yüksek lisans düzeyinde 56 ve doktora düzeyinde 27 programda olmak üzere toplamda 148 programda etik dersi bulunmaktadır.
- Tablo 3'e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki 148 program içerisinde 137 seçmeli ve 61 zorunlu olmak üzere toplamda 198 ders bulunmaktadır.
- Tablo 3'e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinin hiçbirinde etik dersinin yer almadığı 28 üniversite bulunmaktadır.
- Tablo 3'e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinin hepsinde etik dersinin yer aldığı 16 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversiteler şunlardır: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Aksaray Üniversitesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Harran Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi ve İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'dir. Vakıf üniversiteleri arasından yalnızca İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nin olması dikkat çekicidir.

Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde Tablo 3'te ele alınmakta olan lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde verilen etik derslerinin listesini oluşturmak gerekmektedir. Kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi veren programların müfredatlarındaki zorunlu ve seçmeli olan etik dersleri aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. Bu açıdan Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının müfredatlarında yer alan etik derslerinin listesi Tablo 4'te detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 4: Türkiye’de üniversiteler düzeyinde kamu yönetimi eğitimi veren lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının müfredatlarında yer alan etik derslerinin listesi (1)

Lisans / Ders Adı	Yüksek Lisans / Ders Adı	Doktora / Ders Adı
- Etik	- Etik	- Kamu Yönetimi ve Etik
- Etik ve Estetik	- Kamuda Etik	- Kamu Yönetiminde Etik
- Etik ve Kamu Politikası	- Kamu Etiği	- Kamu Yönetimi Etiği
- Etik Yönetim	- Kamuda Etik Yönetim	- Kamu Hizmeti Etiği
- Kamu Yönetiminde Etik	- Kamu Yönetiminde Etik	- Yönetim ve Etik Sorunlar
- Kamu Yönetimi ve Etik	- Kamu Yönetimi ve Etik	- Kamusal Alanda Etik Sorunlar
- Kamu Yönetimi Etiği	- Kamu Yönetimi Etiği	- Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Disiplini Eğitim-Öğretimi Etiği
- Kamu Etik Yönetimi	- Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik	- Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler
- Kamu Yönetimi Siyaset ve Etik	- Kamu Yönetiminde Etik ve Yozlaşma	- Etik ve Politika: Aristoteles, Kant ve Hegel Okumaları
- Kamu Yönetiminde Siyaset ve Etik	- Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları	- Çevre Kalkınma ve Etik
-Yönetim ve Etik	- Etik, Siyaset ve Yönetim	- Çevre Felsefesi ve Etiği
- Yönetimsel Etik	- Siyasal ve Yönetimsel Etik	- Çevre Hakkı ve Çevre Etiği
- Yönetim Etiği	- Yerel Yönetim ve Etik	- Sosyal Bilimlerde Etik ve Yöntem
- Yönetim ve Siyasette Etik	- Yönetimde Yozlaşma ve Etik	- Siyasal Bilimler Araştırma Yöntemleri ve Etik
- Yönetim Psikolojisi ve Etik	- Hukuk, Etik, Siyaset	- Bilim Eğitim ve Etik
- Siyasal Etik	- Siyaset, Demokrasi ve Etik	- Bilim Felsefesi ve Etiği
- Siyaset ve Etik	- Etik ve Politika: Aristoteles, Kant ve Hegel Okumaları	- Araştırma Yöntemleri ve Akademik Yayın Etiği
- Siyasal Düşüncenin Etik Temelleri	- Doğa ve Etik	- Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği
- Sosyal Bilimlerde Etik	- Çevre Etiği	- Araştırma ve Yayın Etiği
- Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği	- Bilim, Eğitim ve Etik	- Bilimsel Araştırmalarda Etik
- Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik	- Bilimsel Etik	- Bilimsel Araştırma ve Etik
- Uygulamalı Etik	- Akademik Araştırma ve Etik	- Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Bilim Etiği
- Meslek Etiği	- Araştırma Yöntemleri ve Akademik Yayın Etiği	- Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik
- Genel ve Mesleki Etik	- Araştırma ve Yayın Etiği	- Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
- Toplum ve Mesleki Etik	- Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği	- Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği
- Mesleki Sorumluluk ve Etik	- Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği	- İleri Bilimler Araştırma Teknikleri ve Etik
- İdari ve Mesleki Etik	- Bilimsel Araştırma ve Etik	
- İş Etiği ve Sosyal Sorumluluk	- Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik	
- Etik ve Sosyal Sorumluluk Projeleri	- Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik	
- Çevre Etiği	- Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etiği	
- Kent ve Çevre Etiği	- Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği	
- Ahilik ve Etik (*)	- Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği	
- Çalışma Yaşamında Etik (*)	- Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği	
- Tarih Biliminde Yöntem ve Etik (*)	- Bilimsel Araştırma Yöntemleri Yayın Etiği	
- Meslek Etiği ve Girişimcilik (*)	- Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Araştırma-Yayın Etiği	
- Sağlık Alanında Etik (*)	- Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Bilim Etiği	
- İslam ve Etik(*)	- Siyasal Bilimler Araştırma Yöntemleri ve Etik	
- Nöroloji, Felsefe ve Etik (*)	- Sosyal Bilimler Araştırma Yöntemleri ve Etik	
- Bilişim Etiği(*)	- Sosyal Bilimler Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği	

Kaynak: Üniversitelerin internet sitelerinden, bölümlerin ders kataloglarından ve ders bilgi paketi sistemlerinden yararlanılarak hazırlanan Tablo 3’teki verilere göre hazırlanmıştır.

Not: (1): (*): Bölümlerin kataloglarında veya ders bilgi paketi sistemlerinde bulunmakta olan üniversite ortak seçmeli ders havuzunda yer alan ders.

Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının müfredatlarında yer alan etik derslerinin listesini içeren Tablo 4 incelendiğinde aşağıdaki unsurlar dikkat çekici olmaktadır:

- Tablo 4'e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde bölümlerin programlarında yer alan etik ile ilgili derslerin genel olarak yönetim, hukuk, siyaset, psikoloji, kamu yönetimi, kamu politikası, kamu hizmeti, çevre bilimleri gibi disiplinler ile birlikte ele alındığı görülmektedir. Bu duruma; "Yönetim ve Etik", "Yönetimsel Etik", "Hukuk, Siyaset, Etik", "Siyaset ve Etik", "Siyasal Etik", "Yönetim Psikolojisi ve Etik", "Kamu Yönetimi ve Etik", "Kamu Yönetiminde Siyaset ve Etik", "Etik ve Kamu Politikası", "Kamu Hizmeti Etiği", "Doğa ve Etik", "Çevre Etiği", "Çevre Hakkı ve Çevre Etiği" ve "Çevre Felsefesi ve Etiği" gibi dersler örnek verilebilir.
- Tablo 4'e göre Türk kamu yönetimi eğitiminde bilimsel araştırmalarda etik konusuna yönelik derslerin daha çok yüksek lisans ve doktora programlarında yer aldığı görülmektedir. Çünkü bu dersler lisansüstü düzeyde alınması zorunlu ders konumunda yer almaktadır. Lisans düzeyinde ise bu alandaki derslerin azlığı dikkat çekmektedir.
- Tablo 4'e göre kamu yönetimi programlarının ilerideki çalışma hayatına yönelik olarak uygulamaya dönük etik konusunda "Uygulamalı Etik", "Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları", "Meslek Etiği", "Genel ve Mesleki Etik", "Toplum ve Mesleki Etik", "Mesleki Sorumluluk ve Etik", "İdari ve Mesleki Etik" ve "Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler" gibi derslerin yer aldığı görülmektedir.
- Tablo 4'e göre lisans düzeyinde yer alan dersler, daha çok temel düzeyde etik bilgi ve becerisi kazandırmayı amaçlayan dersler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Lisansüstü düzeyde yer alan derslerde ise daha çok kamu yönetiminde etik sorunları üzerine yönelik olarak hesap verebilirlik, yozlaşma, kalkınma ve eğitim gibi konuların, etik üzerine ileri felsefi okumaların ve bilimsel araştırma yöntemleri, teknikleri ve araştırma yayın etiği konularının yer aldığı görülmektedir.

4.4. Türkiye’de Üniversiteler Düzeyinde Kamu Yönetimi Eğitimi Veren Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Programlarının Müfredatlarında Yer Alan Etik Derslerinin Ders İçeriği Örnekleri

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, “Kamu Yönetimi” lisans programı müfredatında “Kamu Yönetiminde Etik” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Kamu Yönetiminde Etik” adlı derste; etik sorunlara yönelik öğrencilere bilinç ve farkındalık kazandırmak ve iş hayatına atıldıklarında karşılaştıkları olaylara etik kodlar açısından bilinçli yaklaşımlar sağlamak amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında ilk olarak etik literatürü (etik, etik-ahlak ilişkisi, kamu hizmeti etiği, etik eğitimi, etik kodlar, etik teoriler vb.) incelendikten sonra kamu yönetiminde etik yapılanmalar ve buna ilişkin yasal düzenlemeler incelenmektedir. Ayrıca derste, siyasette etik, yerel yönetimler/tapu/gümrük/emniyet hizmetlerinde etik, çevre-doğa etiği, tıp etiği, iş etiği, yargı etiği, eğitimde etik, yönetimde etik, akademik etik gibi farklı mesleklere ve durumlara ilişkin etik sorunlar ele alınmaktadır.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” lisans programı müfredatında “Etik ve Kamu Politikası” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Etik ve Kamu Politikası” adlı derste; etik değer ve ilkelerin neleri kapsayabileceği ve bu değer ve ilkelerin kamu yönetiminde nasıl kullanıldığı veya kullanılması gerektiği üzerine tartışmaları incelemek, etik ve ahlak ilişkisini incelemek, kamu yönetiminde etiğin yeri ve önemini anlamak, Türkiye’de kamu yönetimi ve etik ilişkisi hakkında fikir sahibi olmak, kamu etiğinin kurumsal ve hukuki altyapısı incelemek ve bu konudaki ileri ülkelerle karşılaştırmalı analiz yapmak amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında ilk olarak sosyal bilimlerin metodları, insan kökeni, toplum ve kültür, nüfus, teknoloji, psikoloji, aile, evlilik, din, sosyal bütünleşme ve çatışma, etnisite ve ayrımcılık gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıca hükümet işlevleri, devlet formları, ekonomik faaliyetler ve sistemler, uluslararası ekonomik, ticari ve siyasi ilişkiler, gelişmekte olan ülkelerin siyasi ekonomileri, Dünya kurumları ve küresel barış konuları ele alınmaktadır.

Kocaeli Üniversitesi, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” lisans programı müfredatında “Yönetimsel Etik” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Yönetimsel Etik” adlı derste; yönetsel etikle ilgili temel kavramlar ile Türkiye’de yönetsel etikle ilgili gelişmeler hakkında öğrencileri bilgilendirmek amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında etikle ilgili temel kavramlar, etiğin unsurları, yönetsel etik, yönetsel etiğin

felsefi boyutları, kamu yönetiminde etiğin önemi ve Türkiye’de yönetsel etikle ilgili yasal ve yönetsel gelişmeler konuları ele alınmaktadır.

İstanbul Gelişim Üniversitesi, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” lisans programı müfredatında “İdari ve Mesleki Etik” adlı zorunlu ders yer almaktadır. “İdari ve Mesleki Etik” adlı derste; öğrencilere mesleki ve idari etik değerler hakkında bilgi ve tutum kazandırmak amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında, etik ve ahlak, etik yaklaşımlar, evrensel etik değerler ve ilkeler, etik dışı davranışlar, etik dışı davranışlara karşı yaptırımlar, kamu yönetiminde etik ve etik felsefesi konuları ele alınmaktadır.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” yüksek lisans programı müfredatında “Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik” adlı derste; etik kavramını analiz ederek kamu yönetiminde etik davranış ilkelerini, etik davranış kodlarını, uygulamaları Dünya’daki uygulamalarla karşılaştırmalı olarak incelemek, kamu sektöründe görev alacak öğrencilere etik ilkeleri tanıtmak ve öğrencilerin meslek etiği bilincine sahip olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında genel olarak etik kavramı ve çeşitleri, kamu yönetimi etiğinin felsefi temelleri, kamu yönetimi ile etik arasındaki ilişki, kötü yönetimin ve yolsuzluğun önlenmesinde etiğin etkisi, meslek ahlakı, etik eğitimi, kamu idarecilerinin kararlarında etik değerlerin etkisi, kamu hizmetlerinde etiğin etkinlik ve verimlilik üzerindeki etkisi ve Türk kamu yönetiminin etik açıdan değerlendirilmesi konuları ele alınmaktadır.

Harran Üniversitesi, “Kamu Yönetimi” yüksek lisans programı müfredatında “Kamu Yönetimin ve Etik” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Kamu Yönetimi ve Etik” adlı derste; etikle ilgili temel kavramlar, etiğin unsurları, yönetsel etik, yönetsel etiğin felsefi boyutları, kamu yönetiminde etiğin önemi, etik ikilemler, etik ilke ve standartlar, etik yasaları, ihbarcılar ve korunmaları, etiğe dayalı yönetim kültürü, etiksel karar verme, karakter ve erdem etiği ve Türkiye’de yönetsel etikle ilgili normatif çerçeve gibi konuların öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında genel olarak Kamu yönetimi etiğinin felsefi kökenleri, etik çeşitleri, etik kavramı, yolsuzluk ve kötü yönetimin önlenmesinde etiğin etkisi, meslek ahlakı, etik eğitimi, kamu yönetimi etik ilişkisi, kamu yönetimi etiği ve metodoloji, kamu ve özel yönetim etiği, kamu yöneticilerinin kararlarına etik değerlerin etkisi, Türk kamu yönetiminin etik açıdan değerlendirilmesi konuları ele alınmaktadır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, “Kamu Yönetimi” yüksek lisans programı müfredatında “Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları” adlı derste; son yıllarda gerek kamu gerekse özel sektörde gittikçe artan oranda etik kirlilik ve bozulmalara karşı öğrencileri bilinçlendirerek ve uyarılmış olarak olaylara bakmalarını sağlamak ve iş hayatına atıldıklarında karşılaştıkları olaylar hakkında bilinçli yaklaşabilmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında genel olarak etiğin kavramsal çerçevesi, etik felsefesi, kamu yönetimi etiği, özel yönetim etiği, etik yaklaşımlar, etik ihlalleri, etik kurullar, etik ikilemler ve çözüm yolları, siyasetçilerin kontrolü ve demokrasi, bürokrat, siyasetçi ve halkla ilişkileri ve etik siyaset konuları ele alınmaktadır.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, “Kamu Yönetimi” yüksek lisans programı müfredatında “Etik” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Etik” adlı derste; öğrencilerde etiğin temel kavramlarını ve teorileri hakkında bir biliş geliştirmek, kamu yönetimi ve siyasette etiğin yeri, önemi ve temel etik sorunlar hakkında düşünme ve problem çözme becerisi kazandırmak amaçlanmaktadır. Genel olarak bu derste; etik kavramlar ve teoriler, siyaset ve kamu yönetiminde etiğin işlevi, medya, sivil toplum ve siyasal kültürün yeri, Türkiye’de Etik açısından yasal ve diğer yapısal alt yapılar ve eksiklikleri, siyasetin finansmanı, iyi yönetim ve Dünya’da etik ve uluslararası karşılaştırmalar konuları ele alınmaktadır.

Ankara Üniversitesi, “Yönetim Bilimleri” yüksek lisans ve doktora programları müfredatında “Kamu Yönetimi ve Etik” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Kamu Yönetimi ve Etik” adlı derste; kamu yönetimi ve etik bağlantısını kurarak kamu etiği kavramının tarihsel süreçte analizini etmek amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında ilk olarak etik kavramı tarihsel gelişim süreci ve ahlak felsefesi bağlamında ele alınmakta ve melek etiği bağlamında ele alınan kamu etiği kavramının özellikle 1980 sonrası dönemde yükselişi ve uluslararası bağlarının analizi konuları ele alınmaktadır. Ayrıca destе, liberalizm-yeni liberalizm ve etik, yolsuzluk ve etik, uluslararası örgütler ve etik, etik ve politika, etik yönetim ve Türk kamu yönetimi ve etik konuları ele alınmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi, “Kamu Yönetimi” doktora programı müfredatında “Kamu Hizmeti Etiği” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Kamu Hizmeti Etiği” adlı derste; yolsuzlukla mücadelede temel amaçlardan biri hâline gelen etik konusunu kamu hizmeti bağlamında incelemek ve tartışmak, kamu sektöründe etik yönetiminin

hukuksal, yönetsel-kurumsal ve kültürel araçlarını özellikle Türk kamu yönetimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında genel olarak etik kavramı, etik teorileri, etik dışı davranış türleri, etik dışı davranışların sebepleri, etik dışı davranışlarla mücadelede uluslararası kuruluşların katkıları, Türkiye’de etik dışı davranışla mücadeleye yön veren iç ve dış faktörler, Türkiye’de etik yönetimin hukuki, kurumsal ve kültürel altyapısı ve Türkiye’de yakın dönemdeki reform çabaları konuları ele alınmaktadır.

Pamukkale Üniversitesi, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” doktora programı müfredatında “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Disiplini Eğitim-Öğretimi ve Etiği” adlı zorunlu ders yer almaktadır. “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Disiplini Eğitim-Öğretimi ve Etiği” adlı derste; Dünya’da ve Türkiye’de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi akademik alanlarının disiplinler tabanda tarihsel ve son dönem gelişimi ile eğitim-öğretimine dair dönüşümleri, sorunları ve teorik tartışmaları derinlemesine irdelemek amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında siyaset biliminin doğuşu ve gelişimi, kamu yönetimi disiplininin doğuşu ve gelişimi, siyaset bilimi eğitimi ve öğretimi, kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi, Türkiye’de siyaset bilimi ve kamu yönetimi lisans ve lisansüstü programları, karşılaştırmalı siyaset bilimi eğitimi-öğretimi, siyaset biliminde akademik yayın faaliyetleri, kamu yönetiminde akademik yayın faaliyetleri ve kamu yönetiminde etik konuları ele alınmaktadır.

Sakarya Üniversitesi, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” doktora programı müfredatında “Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler” adlı seçmeli ders yer almaktadır. “Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler” adlı derste; etiğe dayalı bir yönetim kültürü oluşturulabilmesi için gerekli yasal ve kurumsal altyapı ile kamu görevlilerinin sahip olmaları gereken mesleki etik ilke ve değerlerin öğrencilere tanıtılması amaçlanmaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında, etiğe ilişkin temel kavramlar, yönetsel etiğin unsurları ve felsefi temelleri, kamu yönetiminde etiğin önemi, etik ikilemler, etik ilke ve standartlar, etik düzenlemeleri, ihbarcılık kurumu, etiğe dayalı yönetim kültürü, etiksel karar verme, etik kurulları, erdem etiği, etik eğitimi ve Türkiye’de etiğe ilişkin kurumsal düzenlemeler konuları ele alınmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya’da küreselleşmeyle birlikte günümüzde kamu yönetimlerinde yaşanan yozlaşma örnekleri, yönetsel skandallar, ekonomik krizler, siyasi çalkantılar ve toplumsal olaylar sebebiyle vatandaşların hem siyasetçilere hem de kamu yöneticilerine olan güveni azalmaktadır. Bu sorunlara yönelik devletlerin çözüm arayışı günümüzde oldukça önemli bir konu hâline gelmiştir. Devletlerin kamu görevlileri aracılığıyla vatandaşlara sunduğu kamu hizmetlerinin ekonomik, etkin, etkili, verimli, şeffaf ve hesap verebilir şekilde sağlanması gerekmektedir. Bunlara ek olarak, kamu yönetiminde görev alan kamu görevlilerinin iyi, doğru ve dürüst kararlar alabilmeleri için sahip oldukları ahlaki değerlerin geliştirilmesi, bu yönde bilinç, duyarlılık ve farkındalık kazandırılması ve yönetsel ilkelerle uyumlu bir şekilde hareket etmelerinin sağlanması gerekmektedir. Buradan hareketle ortaya çıkan kamu yönetimi etiği kamu yönetiminde yaşanan sorunlara, isteklere ve ihtiyaçlara çözüm sunabilmeyi amaçlamaktadır. Özellikle kamusal anlamda bir etik anlayışın hâkim olması ve kamu yönetiminde etik kültürün yerleştirilmesi kamu hizmetlerinin etkin, etkili ve verimli olması açısından bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan kamu yönetimi etiği ve kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi oldukça önemli bir hâl almaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada insanlarda etik bilincin, farkındalığın ve duyarlılığın sağlanması için toplumda ve kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretiminin yeri ve önemi vurgulanmıştır.

Genel olarak çalışmada ortaya koyulan bulgular incelendiğinde ilk olarak Türkiye’de kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin mevcut kurumsal yapısı tablolar oluşturularak detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Buradan hareketle Türkiye’de 87 devlet ve 19 vakıf üniversitesinde kamu yönetimi eğitiminin verildiği programın bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca Türkiye’de öğrencilerin tercih edebileceği K.K.T.C. üniversiteleri arasında yer alan kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi veren 4 program ve Türkiye’de açık öğretim ve uzaktan eğitim imkânı bulunan 5 programın bulunduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye’deki üniversitelerde kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi almak isteyenlere yönelik lisans düzeyinde 30 “Kamu Yönetimi” ve 88 “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” bölümü bulunmaktadır. Genel olarak bu programlarda eğitim dilinin Türkçe olduğu saptanmıştır. Bölümler arasından eğitimi dilinin İngilizce olduğu 19 ve eğitim dilinin Fransızca olduğu 1 kamu yönetimi eğitim programı bulunmaktadır. Kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin lisansüstü düzeydeki kurumsal yapısı incelendiğinde ise üniversitelerdeki “Sosyal Bilimler Enstitüsü” çatısı

altında bölümlerde yer alan anabilim dalları tarafından sağlandığı görülmektedir. Bu anlamda tecrübeli akademisyenler tarafından anabilim dalları altında sunulan “Siyaset Bilimi”, “Kamu Yönetimi”, “Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları”, “Kamu Yönetimi ve Çevre Sorunları” ve “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi” gibi tezli-tezsiz yüksek lisans, doktora ve bütünlük doktora programları bulunmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada Türkiye’deki kamu yönetimi eğitimi ve öğretiminin mevcut kurumsal yapısı ortaya koyulmayı çalışılmıştır.

Kamu yönetiminde ortaya çıkan siyasi, sosyal, ekonomik vb. sorunlarla birlikte kamu yönetiminin geçirdiği değişim, dönüşüm ve gelişim kapsamında kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi oldukça önemli bir hâl almaktadır. İlk olarak hizmet öncesindeki ve daha sonra hizmet sırasındaki dönemi kapsayan bu eğitim-öğretim sürecinde özellikle etik ve etik eğitimi/öğretimi oldukça önemli olmaktadır. Kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretiminin öneminin vurgulandığı bu çalışmada etik, etik eğitimi ve kamu yönetiminde etik eğitimi konularının tarihselliğini ortaya koyulması gerekmektedir. Bu kapsamda belirlenen birinci varsayımımız olan “*Kamu yönetimi eğitim ve öğretiminde “etik eğitimi” konusu son yıllarda daha da önemli hâle gelmiştir.*” varsayımı önemli olmaktadır. Bu açıdan etiğin yönetim olgusu kadar eski bir tarihselliğe sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Etiğin tarihsel süreç içerisinde bir disiplin hâline gelmesiyle birlikte etik eğitimi/öğretimi de oldukça önem kazanmıştır. Özellikle bu disiplin 19. yüzyılın sonlarına doğru sadece din okulları ve felsefe bölümlerinde yer almıştır. 20. yüzyıldan itibaren ise etik diğer disiplinlerle de olduğu gibi kamu yönetimi disiplini de kendine yer bulmuş ve bu kapsamda kamu yönetiminde etik ve etik eğitimi/öğretimi konusu bilimsel çalışmalarda ele alınmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretime ilişkin genel yaklaşım ve çalışmalar başlığı altında detaylıca incelediğimiz bu konu doğrultusunda kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretime yönelik ilk çalışmaların 1970’li yıllardan itibaren ele alınmaya başlandığı saptanmıştır. Özellikle bu dönemden itibaren 1980’li ve 1990’lı yıllarda kamu yönetiminde yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal, yönetsel ve toplumsal olaylar, yolsuzluklar, yozlaşmalar, skandallar, krizler ve çalkantılar sebebiyle bir çözüm yolu olarak görülen etik, son yıllarda üzerinde durulan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda üniversitelerdeki kamu yönetimi programlarında etik derslerinin sayısı artmaya başlamıştır. Bununla birlikte kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretiminin ve verilen bu eğitimin amacı, kapsamı, içeriği, niteliği, yeri ve

öneminin vurgulandığı bilimsel çalışmalar son yıllarda artmıştır. Bu kapsamda birinci varsayımımızın doğrulandığını söylememiz gerekmektedir.

Kamu yönetiminde yaşanan sorunlara yönelik bir çözüm yolu olarak karşımıza çıkan etik konusu Dünya’da üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olmaktadır. Bu kapsamda Dünya’da üniversitelerde etik konusuna yönelik çalışmaların yapıldığı ve kamu yönetimi bölümlerinde etik eğitiminin verildiği bilinmektedir. Özellikle bu çalışmada ele alınan kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında etik eğitimi/öğretimi veren farklı kıtalardaki ülke ve eğitim kurumu örnekleri incelendiğinde etik eğitiminin zorunlu kılındığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda belirlenen ikinci varsayımımız olan *“Dünya’da kamu yönetimi eğitimi veren üniversitelerle kıyaslandığında Türkiye’de etik eğitimi kamu yönetimi eğitimi içerisinde yeterince üzerinde durulan bir konu olmamaktadır.”* varsayımımız önemli olmaktadır.

Türkiye’de kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi konusunda öncelikle hukuksal bir etik altyapı oluşturma çabaları göze çarpmaktadır. Bu kapsamda hukuksal bir etik altyapı için anayasa, kanun, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, genelge, yönerge, tebliğ, karar ve uluslararası anlaşmalar, belgeler ve üyelikler ön plana çıkmaktadır. Kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretime yönelik kapsamlı çalışmalar öncelikle hukuksal altyapının oluşturulmasıyla ve bu yönde yapılan uygulamalar aracılığıyla sürdürülmektedir. Özellikle bu amaçla kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu Türkiye’deki kamu görevlilerine yönelik etik eğitimlerini üstlenmektedir. Ancak bu eğitimlerin Türkiye’deki kamu görevlilerinin tamamına verilebilmesi için kapsamlı bir hizmet içi eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Çünkü artık günümüzde kamu yönetiminde etik konusu göz ardı edilmemesi gereken bir öneme sahip olmaktadır.

Kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimi özellikle hizmet öncesi dönemde verilen eğitim programlarında da yer alması gerektiği vurgulanmaktadır. Dünya’da bu konunun yeri ve önemine yönelik yapılmış olan birçok çalışma bulunmaktadır. Özellikle kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında üniversitelerde yer alan lisans ve lisansüstü programlarda etik eğitimlerinin önemi vurgulanmaktadır. Bu açıdan bu çalışmada farklı kıtalarda kamu yönetimi çerçevesinde etik eğitimi/öğretimi veren ülke ve eğitim kurumları örnekleri ve Türkiye’deki üniversiteler ikinci varsayımımız için gerekli olmaktadır.

Farklı kıtalarda kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi veren eğitim kurumlarında yer alan dersler ile Türkiye’deki etik dersleri karşılaştırıldığında benzer derslerin bulunduğu ancak çok daha farklı derslerin de yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu

açından çalışmada ele alından farklı kıtalardaki eğitim kurumlarında verilen etik dersleri ile benzer nitelik taşıyan Türkiye’deki kamu yönetimi programlarında yer alan dersler şu şekilde sıralanabilir:

- Etik
- Etik ve Kamu Politikası
- Kamu Yönetiminde Etik
- Uygulamalı Etik
- Meslek Etiği
- Yönetimsel Etik
- Kamu Etiği
- Çevre Etiği
- Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik
- Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları
- Kamu Hizmeti Etiği

Çalışmada ele alınan farklı kıtalardaki eğitim kurumlarındaki programlarda yer alan ancak Türkiye’deki programlarda bulunmayan etik dersleri de şu şekilde sıralanabilir:

- Göç Politikaları ve Etik
- Etik Çok kültürlülük ve Göç
- Askeri ve Barış Koruma Etiği
- AI’da Uygulamalı Etik ve Yönetişim Zorluğu
- Kamu Yönetiminde Etik Karar Alma
- Kamusal Alanda Etik Dürüstlük ve Şeffaflık

Yukarıda belirtilen derslerin daha kapsamlı ve özel konular içerdiği anlaşılmaktadır. Özellikle Türkiye gibi sürekli göç alan bir ülkenin göç politikaları ve çok kültürlülük konularını içeren etik derslerinin eğitim programlarında yer almıyor olması dikkat çekicidir. Daha özel bir konu olarak yapay zekâ uygulamalarına yönelik uygulamalı etik ve yönetim zorluğu ve askeri ve barış etiği konularını ele alan derslerin veriliyor olması etik konusunun her alanda etkili ve önemli olduğunun kanıtıdır diyebiliriz. Yine kamu yönetiminde etik karar alma, dürüstlük ve şeffaflık konularını ele alan derslerin verilmesi yolsuzlukla mücadele açısından oldukça önemli

olmaktadır. Bu kapsamda da Türkiye’deki kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi programlarında bu yönde derslerin eğitim programlarında yer alması gerekmektedir.

Dünya’da kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi programlarına etik eğitiminin nasıl entegre edileceği ve verilecek etik eğitiminin amacının, kapsamının ve içeriğinin nasıl olacağına yönelik çalışmaların 1970’li yıllara dayanıyor olması ve Türkiye’de ise etik konusunun 2000’li yıllar itibariyle önem kazanmaya başlamış olması karşılaştırma açısından belirlenen bu varsayımı önemli kılmaktadır. Özellikle bu çalışmada kamu yönetiminde etik ve kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimine yönelik bilimsel çalışmaların Dünya’daki literatüre kıyasla Türkiye’de oldukça yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu varsayımdan hareketle çalışmada incelenen literatür ve Dünya’da ve Türkiye’deki eğitim kurumlarında yer alan etik dersleri karşılaştırıldığında, Türkiye’de etik eğitimi kamu yönetimi eğitimi içerisinde yeterince üzerinde durulan bir konu olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu duruma; Türk kamu yönetimi eğitimi çerçevesinde üniversitelerde lisans ve lisansüstü düzeyde yer alan etik derslerinin daha çok seçmeli nitelikte olması, zorunlu derslerin bilimsel araştırma ve yayın konusu ile kısıtlı kalması, kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretimine yönelik literatürün yetersiz olması, bu alanda yapılan bilimsel toplantıların yetersiz olması ve kamu yönetiminde etik ve etik eğitimi/öğretiminin yeri ve öneminin anlaşılmasına yönelik yeterli çalışmaların yapılmamış olması gibi nedenler örnek gösterilebilir. Bu açıdan ikinci varsayımımızın doğrulandığını söylememiz gerekmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’deki üniversiteler çerçevesinde kamu yönetimi eğitiminin mevcut kurumsal yapısı üzerinden etik eğitimi veren üniversiteler saptanmaya çalışılmıştır. Üniversitelerin internet sitelerinden erişilebilen ders katalogları ve ders bilgi paketi sistemlerinden yararlanılarak adında “etik” geçen dersler lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde detaylı bir şekilde tablolarda ele alınmıştır. Bu açıdan Türk kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretimi çerçevesinde lisans düzeyinde 65, yüksek lisans düzeyinde 56 ve doktora düzeyinde 27 üniversitede etik dersi yer aldığı saptanmıştır. Seçmeli ve zorunlu derslerinde ayrımının yapıldığı bu çalışmada, seçmeli derslerin açılıp açılmayacağı veya öğrenciler tarafından seçilip seçilmeyeceği durumları olduğu için zorunlu kılınan derslerin sayıları kamu yönetimi eğitiminde etik eğitimi/öğretiminin yeri ve önemi açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan lisans düzeyinde 10, yüksek lisans düzeyinde 35 ve doktora düzeyinde 16 zorunlu ders bulunmaktadır.

Seçmeli ders sayılarına bakıldığında ise lisans düzeyinde 80, yüksek lisans düzeyinde 41 ve doktora düzeyinde ise 16 seçmeli ders bulunmaktadır. Genel olarak lisans düzeyinde “Etik”, “Kamu Yönetiminde Etik”, “Kamu Yönetimi ve Etik”, “Yönetim ve Etik” ve “Çevre Etiği” gibi dersler ele alınan programlarda en sık görülen dersler olmaktadır. Yine lisans düzeyindeki etik dersleri incelendiğinde etik dersinin diğer disiplinlerle (yönetim, hukuk, siyaset, psikoloji, kamu politikası, çevre bilimleri vb.) birlikte ele alındığı saptanmıştır. Lisans düzeyindeki dersler daha çok temel düzeyde öğrencilerin bilgi, beceri ve farkındalık kazandırmayı amaçlayan dersler şeklinde karşımıza çıkmaktayken; lisansüstü düzeyde yer alan dersler de ise etik konusunun ileri düzey konularını ele alan derslerin yer aldığı görülmektedir. Lisansüstü programlarda alınması zorunlu olan bilimsel araştırma dersleri etik ve bilimsel yayın etiği konularını da ele alan bütüncül dersler hâlinde programlarda sunulmaktadır. Örnek vermek gerekirse lisansüstü düzeyde ise “Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik”, “Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği” ve “Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği” gibi alınması zorunlu dersler bulunmaktadır.

Lisansüstü programlarda kamu yönetiminde etik konusunu ele alan derslerin içerikleri incelendiğinde lisans düzeyine kıyasla konunun ileri düzeyde ele alındığı saptanmıştır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde lisansüstü düzeyde yer alan “Kamu Yönetiminde Etik ve Yozlaşma”, “Kamu Yönetiminde Etik ve Hesap Verebilirlik”, “Etik ve Politika: Aristoteles, Kant ve Hegel Okumaları”, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Disiplini Eğitim-Öğretimi Etiği”, “Türk Kamu Yönetiminde Etik Kültürü ve Mesleki Değerler”, “Çevre Kalkınma ve Etik” gibi dersler örnek olarak verilebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada ele alınan Türk kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında lisans ve lisansüstü düzeyde üniversitelerde verilen etik derslerinin sayıları ve ders içerikleri incelendiğinde üçüncü varsayımımız olan *“Türkiye’de daha çok lisansüstü düzeyde etik eğitime yönelik dersler yer almaktadır”* varsayımımızın bu çalışmada yanlışlandığını söylememiz mümkündür. Çünkü çalışmada tablolarda ele alınan bu derslere bakıldığında lisansüstü düzeye kıyasla lisans düzeyinde daha çok dersin yer aldığı görülmektedir. Tabi ki lisans düzeyinde bölümlerin katalogları ve ders bilgi paketi sistemlerinde bulunmakta olan bu derslerin tamamının her eğitim-öğretim döneminde açıldığını söylemek mümkün değildir. Buradan hareketle lisans düzeyindeki alınması zorunlu derslerin sayıları lisansüstü düzeye kıyaslandığında aslında lisansüstü düzeyde etik eğitime yönelik derslerin daha çok zorunlu kılındığını söylemek yanlış olmaz. İşte bu noktada tüm bilimlerde ve özellikle kamu yönetiminde etik konusunun

göz ardı edilemeyeceği belirgin olduğu için hem lisans hem de yüksek lisans düzeyinde etik eğitiminin kapsamlı bir şekilde müfredatlarda yer alması ve bu derslerin aktif bir şekilde öğrencilere sunulması gerekmektedir.

Genel olarak kamu yönetiminde etik eğitimi/öğretiminin yeri ve önemine yönelik şu önerileri getirmek mümkündür;

- Kamu yönetiminde etiğin ve etik eğitimi/öğretiminin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.
- Kamu yönetiminde etik ve etik eğitimi/öğretimine yönelik farkındalığın, bilinçlenmenin ve hayatımızda etiğin öneminin anlaşılması için bilimsel toplantıların, sempozyumların, çalıştayların, forumların ve bu alana yönelik kapsamlı akademik çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Kamu yönetimi eğitimi ve öğretimi kapsamında verilen etik derslerinin amacının, niteliğinin, kapsamının ve içeriğinin yeniden revize edilmesi ve bu anlamda tüm bölümlerde ortak müfredatın oluşturulması gerekmektedir.
- Özellikle kamu sektöründe görev alması beklenen bölümlerdeki öğrencilere yönelik etik farkındalık, bilinç ve duyarlılığın gelişimi için müfredatlarda etik derslerinin zorunlu olması gerekmektedir.
- Kamu görevlilerinin de etik açıdan gelişimi için üniversitelerle işbirliği içerisinde kamu görevlilerine yönelik etik eğitimini içeren kısa eğitim programları, kurslar, modüller vb. kapsamında zorunlu eğitimlerin sunulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, A. (2001). "Yönetim Anlayışının Mikro Analizinin Yapıldığı Yer: Aile", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 4(2), 131-146.
- Acar, A., & Sevinç, İ. (2005). "1980 Sonrası Türk Kamu Yönetiminin Merkez Örgütünde Yapılan Reform Çalışmaları", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19-37.
- Adams, G. B., & Balfour, D. L. (1998). *Unmasking Administrative Evil*. SAGE Publications.
- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akarsu, B. (1999). *Immanuel Kant'ın Ahlak Felsefesi*. İstanbul: İnkılâp.
- Aksaraylı, M. F., & Cevher, E. (2014). "Mesleki Yükseköğretimde Mesleki Etik Eğitimine Yönelik Bir Araştırma", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(8), 115-126.
- Aksoy, Ş., & Üstüner, Y. (2007). *Kamu Yönetimi: Yöntem ve Sorunlar*. Ankara: Nobel.
- Alkuş, O. (2009). Lisans Düzeyinde Kamu Yönetimi Eğitimi İçin Bir Etik Yönerge Önerisi. *Kamu Etiği Sempozyumu*. 2, s. 815-829. Ankara: TODAİE.
- Altan, Y., Kerman, U., & Aktel, M. (2009, Aralık). "Kamu Yönetiminde Lisans Öğretimi: Kamu Yönetimi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(20), 227-252.
- Ar, F. (1986). "Fransa ve Türkiye'de Yönetici Yetiştiren Başlıca Kurumlar- ENA, IIAP ve TODAİE", *Amme İdaresi Dergisi*, 19(4), 13-24.
- Arslan, M. (2005). *İş ve Meslek Ahlakı*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2015). Kamuda Etik. *TBMM Etik Komisyonu Belgesi*, 29, 1-11.
- Aydın, İ. P. (2001). *Yönetişel Mesleki ve Örgütsel Etik* (2 b.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, M. (2016). Uluslararası Öğrenci Değerlendirmeleri Bize Ne Söyler? E. Yılmaz, M. Çalışkan, & S. A. Sulak içinde, *Eğitim Bilimlerinden Yansımalar* (s. 213-226). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ayhan, E., & Önder, M. (2017). "Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı: Yönetişime Açılan Bir Kapı", *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 19-48.
- Aykaç, B. (1995). Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretiminin Gelişimi. *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyum Bildirileri*. 2, s. 271-279. Ankara: TODAİE.
- Aykaç, B., Yayman, H., & Özer, M. A. (2003). "Türkiye'de İdari Reform Hareketlerinin Eleştirel Bir Tahlili", *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 153-179.

- Azétsop, J., & Joy, T. R. (2013). Access to nutritious food, socioeconomic individualism and public health ethics in the USA: a common good approach. *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*, p. 8-16.
- Bayar, Y. (1979). "Türk Kamu Yönetiminde Rüşvet", *Amme İdaresi Dergisi*, 12(3), s. 39-52.
- Bayraktaroğlu, S., Kutanis, R. Ö., & Özdemir, Y. (2005). Etik Eğitiminde Neredeyiz?: İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri Örneği. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu* (s. 377-383). Sakarya: Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Bayram, M. (2017). "Amerika Siyaset Felsefesinde Adalet, Eşitlik ve Özgürlük Sorunu John Rawls ve Ronald Dworkin Modeli", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(7), s. 313-322.
- Bezirci, M., & Bayraktar, M. K. (2017). *Etik İlkeler ve Etik Eğitimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bilgin, K. U. (2015). TODAİE'nin Kamu Yönetimi Eğitimindeki Yeri ve Önemi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 327-347). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Boatright, J. R. (2014). *Ethics and the Conduct of Business* (7. b.). Harlow: Pearson Education Limited.
- Bowman, J. S., & Menzel, D. C. (1998). *Teaching Ethics and Values in Public Administration Programs: Innovations, Strategies, and Issues*. New York: State University of New York.
- Braybrooke, D., & Monahan, A. P. (2001). Common Good. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 262-266). New York: Routledge.
- Bridge, B. (2003). *Siz Olsaydınız Ne Yapardınız? "Etik Değerler" Eğitimi*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Campbell, R. (2001). Egoism. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 446-450). New York, London: Routledge.
- Cem, C. (1975). "Türk Kamu Yönetimine Toplu Bir Bakış", *Amme İdaresi Dergisi*, 8(4), 3-23.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü* (3. b.). Ankara: Paradigma Yayınlar.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe Giriş* (1. b.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Chandler, R. C. (2001). Deontological Dimensions of Administrative Ethics Revisited. T. L. Cooper içinde, *Handbook of Administrative Ethics* (s. 179-193). New York : Marcel Dekker.

- Cooper, T. L. (2001). The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in the United States. T. L. Cooper içinde, *Handbook of Administrative Ethics* (s. 1-36). New York: Marcel Dekker.
- Çiner, C. U. (2009). “Fransız Yönetim Düşüncesinin Gelişimi: Polis Biliminden Örgüt Bilimine”, *Amme İdaresi Dergisi*, 42(1), 1-22.
- Çiner, C. U. (2015). Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Literatürü Üzerine Bir Çözümleme. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 3-24). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Çobanoğlu, S. (2015). Birleşik Krallıkta Kamu Yönetimi Eğitimi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 227-245). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Demir, F. (2015). Yükseköğretimde Avrupalılaşma. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 37-49). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Demiral, B., & Demiral, N. (2007). Kamu Yönetiminde Etik Eğitiminin Önemi. Ş. Aksoy, & Y. Üstüner içinde, *Kamu Yönetimi: Yöntem ve Sorunlar* (s. 271-285). Ankara: Nobel.
- Demiral, B., & Demiral, N. (2015). Kamu Yönetiminde Etik Eğitiminin Yeri ve Önemi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 449-474). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Demiral, N. (2009). Avrupa Birliğinde Etik ve Türkiye'ye Yansımaları. *Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri*. 1, s. 195-208. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Demirci, H. A. (2015). Enderun'dan Mülkiye'ye Osmanlı İmparatorluğunda Mülki İdarecinin Eğitimi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 77-111). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Demirkasımoğlu, N. (2009). Kamu Görevlilerinde Etik Değerlerin Güçlendirilmesi ve Etik Eğitimi. *Kamu Etiği Sempozyumu*. 2, s. 747-764. Ankara: TODAİE.
- Durkheim, E. (1986). *Meslek Ahlakı*. (M. Karasan, Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Duyar, D. D. (2018). Fayol ve Gulick'ten Günümüze Yönetim Fonksiyonlarının Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(2), 75-92.
- Emre, C. (2003). Yönetim Bilimi. B. Aykaç, Ş. Durgun, & H. Yayman içinde, *Türkiye'de Kamu Yönetimi* (s. 57-71). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Erden, M. (2011). *Eğitim Bilimlerine Giriş* (6. b.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Erdoğan, Ç. (2009). Kamu Yöneticilerinin Etik Karar Verme Yaklaşımları. *Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri 1* (s. 17-33). Ankara: TODAİE.
- Erdoğan, İ. (2016). *Gelenekten Geleceğe Eğitim Bilimi Kuram ve Uygulama* (1. b.). İstanbul: Sümer Kitapevi.
- Ergun, T. (1983). "Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmeleri Sorunu", *Amme İdaresi Dergisi*, 16(2), 23-36.
- Ergun, T. (1988). *Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama*. Ankara: TODAİE Yayını.
- Ergun, T., & Polatoğlu, A. (1988). *Kamu Yönetimine Giriş* (3 b.). Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2013). *Kamu Yönetimi Düşünceler - Yapılar - Fonksiyonlar - Politikalar*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Eryılmaz, B., & Biricikoğlu, H. (2011). "Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik", *İş Ahlakı Dergisi*, 19-45.
- Falay, N. (2013). Türk Hiciv Şiirinde Rüşvet. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları* 57. Seri (s. 1-28). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Farmer, D. J. (2000). "P.A. Eth-Talk: Is It Ethical?", *Global Virtue Ethics Review*, 2(1), 3.
- Fedai, R. (2018). "Tarihsel Süreç İçinde Kamu Yönetimi Disiplininin Gelişimi", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(5), 119-133.
- Fişek, K. (2011). *Yönetim* (3. b.). Ankara: Kilit Yayınları.
- Frankena, W. (2007). *Etik* (1. b.). (A. Aydın, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Genç, F. N. (2015). Türkiye'de Kamu Yönetimi Alanında Düzenlenen Bilimsel Etkinliklerde 'Kamu Yönetimi Eğitimi' Teması. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 349-378). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Goodnow, F. J. (2016). Siyaset ve İdare. J. M. Shafritz, A. C. Hyde, H. Akdoğan, & S. Altıntop (Dü) içinde, *Kamu Yönetimi Klasikleri* (E. Sezgin, Çev., s. 25-30). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- Görmez, K. (2015). Olgusal ve Kuramsal Boyutlarıyla Kamu Yönetimi Eğitimi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 25-36). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gül, H. (2015). Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitiminin Genel Çerçevesi ve Temel Eğilimler. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 127-160). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Gül, H., & Gökçe, H. (2008). “Örgütsel Etik ve Bileşenleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 377-389.
- Güler, B. A. (2003). Nesnesini Arayan Disiplin: Kamu Yönetimi. B. Aykaç, Ş. Durgun, & H. Yayman içinde, *Türkiye’de Kamu Yönetimi* (s. 527-544). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Hanbury, G. L. (2004). *A “Pracademic’s” Perspective of Ethics and Honor: Imperatives for Public Service in the 21st Century!* (Cilt 4). Public Organization Review.
- Hançerlioğlu, O. (1976). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar* (Cilt 2). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hart, D. W. (1999). “Ethics Education in Public Affairs”, *Journal of Public Affairs Education*, 67-76.
- Hejka-Ekins, A. (1988). “Teaching Ethics in Public Administration”, *Public Administration Review*, 885-891.
- Hejka-Ekins, A. (1998). “Teaching Ethics Across the Public Administration Curriculum”, *Journal of Public Affairs Education*, 45-50.
- Hejka-Ekins, A. (2001). Ethics in In-Service Training. T. L. Cooper içinde, *Handbook of Administrative Ethics* (s. 79-103). New York: Marcel Dekker.
- Ilgaz, S., & Bilgili, T. (2010). “Eğitim ve Öğretimde Etik”, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(14), 199-210.
- Jaggar, A. M. (2001). Feminist Ethics. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 528-539). New York, London: Routledge.
- Jurkiewicz, C. L., & Nichols, K. L. (2002). “Ethics Education in the MPA Curriculum: What Difference Does It Make?”, *Journal of Public Affairs Education*, 103-114.
- Kalfa, C. (2011). “Kamu Yönetimi Disiplininin Gelişimi ve Kimlik Tartışmaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 403-417.
- Kalkandelen, A. H. (1985). “Yöneticilerin Yetiştirilmesi-Geliştirilmesi”, *Amme İdaresi Dergisi*, 18(2), 83-112.
- Kant, I. (2002). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. (İ. Kuçuradi, Çev.) Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kaplan, Ç. (2009). “Kamu Yönetiminde Etik ve Kamu Çalışanlarının Etik Kavramını Algılayışları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 343-355.
- Kapucu, N. (2015). Amerika Birleşik Devletlerinde Kamu Yönetimi Eğitimi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 203-225). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Karaer, T. (1989). “Yöneticilerin Yetiştirilmesi: Federal Almanya Örneği”, *Amme İdaresi Dergisi*, 85-97.
- Karasu, K. (2004). “Kamu Yönetimi Disiplininin Kökenine İlişkin Bir Not”, *Hacettepe Üniversitesi Yayınları*, 225-242.
- Karayev, Y. (1996). Fuzuli'nin Ortak Türk-İslam Kültürleri Tarihinde Rolü ve Yeri. *Fuzuli Kitabı 500. Yılında Fuzuli Sempozyumu Bildirileri* (s. 69-77). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları. http://isamveri.org/pdfdrg/D129150/1996/1996_KARAYEVY.pdf adresinden alındı
- Kaya, Y. K. (1995). Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretimi. *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyum Bildirileri*. 2, s. 249-269. Ankara: TODAİE Yayını.
- Kennedy, S. S., & Malatesta, D. (2010). “Safeguarding the Public Trust: Can Administrative Ethics Be Taught?”, *Journal of Public Affairs Education*, 16(2), 161-180.
- Keskin, N. E. (2006). “Türkiye'de Kamu Yönetimi Disiplininin 'Köken' Sorunu”, *Amme İdaresi Dergisi*, 39(2), 1-28.
- Kılavuz, R. (2003). *Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma* (1. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılavuz, R. (2012, Aralık). “Yönetimsel Etik ve Halkın Yönetimsel Etik Oluşumuna Etkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 255-266.
- Kılıç, S. (2008). *Çevre Etiği Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sonuçları*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Kılınç, A. (2018). “Türkiye'de Kamu Yönetimini Geliştirme Açısından Neumark Raporu”, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM-UHAD)*, 15-23.
- King, C. S. (1998). “The Moral Education of Public Administrators: Teaching Ethics in the MPA”, *Journal of Public Affairs Education*, 25-26.
- Kıral, E. (2015). “Yönetimde Karar ve Etik Karar Verme Sorunsalı”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 73-89.
- Korsgaard, C. M. (2001). Kant, Immanuel (1724–1804). L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 929-939). New York, London: Routledge.
- Küçükaltın, D. (2008). “Erdem Etiği ve Politika”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 71-83.
- Küçüköğlü, M. T. (2012). “Etik Değerler ve Etiğin Kurumsallaşması”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 117-185.
- Küçükyağcı, N. (2017). “Bir Politika Transferi Örneği Olarak Türkiye'de Etik Yapılanma”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 904-917.

- Lee, D. S. (1990). "The Difficulty with Ethics Education in Public Administration", *International Journal of Public Administration*, 181-205.
- Lewis, C. W. (2016). Kamu Hizmetinde Etik Davranış Zorluğu. J. M. Shafritz, A. C. Hyde, H. Akdoğan, & S. Altıntop (Dü) içinde, *Kamu Yönetimi Klasikleri* (S. Altıntop, Çev., s. 773-781). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- MacIntyre, A. (2001). Virtue Ethics. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 1757-1763). New York, London: Routledge.
- Mafunisa, M. J. (2003). "Teaching Public Administration Ethics In Higher Education On-line", *Journal of Public Administration*, 275-285.
- Marini, F. (1992). "Literature and Public Administration Ethics", *American Review of Public Administration*, 111-125.
- Marshall, J. (2001). Kantian Ethics. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 939-943). New York, London: Routledge.
- Menzel, D. C. (1997). Teaching Ethics and Values: A Survey of Graduate Public Affairs and Administration Programs in the U. S. *Political Science and Politics*, 518-524.
- Menzel, D. C. (1998). "To Act Ethically: The What, Why, and How of Ethics Pedagogy", *Journal of Public Affairs Education*, 4(1), 11-18.
- Muzumara, P. M. (2018). *Ethics, Morals and Values in Education*. Pittsburgh: Dorrance Publishing Co.
- Nielsen, K. E. (2001). Atheism. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 98-102). New York, London: Routledge.
- Nohutçu, A. (2004). Etik ve Kamu Yönetimi. M. Acar, & H. Özgür içinde, *Çağdaş Kamu Yönetimi II: Konular, Kuramlar, Kavramlar* (s. 389-411). Ankara: Nobel.
- Nuttal, J. (1997). *Ahlak Üzerine Tartışmalar Etiğe Giriş*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- O'Leary, R., Jurkiew, C. L., & Giacalone, R. A. (2000). "Through the Lens Clearly: Using Films to Demonstrate Ethical Decision-Making in the Public Service", *Journal of Public Affairs Education*, 6(4), 257-265.
- OECD. (2003). *Kamu Hizmetinde Etik: Güncel Konular ve Uygulama*. (TÜSİAD, Çev.) İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.
- Oktay, E., Zeren, H. E., & Sevinç, E. B. (2015). Dünyada Başlıca Kamu Yönetimi Okulları: ENA, ENAP, EKDDA, INAP ve TODAİE Karşılaştırması. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 161-188). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- O'Nuallain. (1988). "Yöneticilerin Üst Düzey Görevlere Hazırlanması", (M. K. Öktem, Dü.) *Amme İdaresi Dergisi*, 23-37.

- Öktem, M. K., & Ömürgönülşen, U. (2005). Kamu Yönetiminde Etik Çalışmalarına Yönelik Genel Bir Çerçeve Arayışı. *Siyasette ve Yönetimde Etik* (s. 231-236). Sakarya: Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Ömürgönülşen, U. (2003). Kamu Sektörünün Yönetimi Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Yeni Kamu İşletmeciliği. M. Acar, & H. Özgür içinde, *Çağdaş Kamu Yönetimi I: Konular, Kuramlar, Kavramlar* (s. 3-44). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ömürgönülşen, U. (2010). "Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminde Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler: Mevcut Durum, Sorun Alanları ve Gelişme Eğilimleri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(3), 123-161.
- Önder, M. (1995). "Üst Düzey Yöneticilerinin Yetiştirilmesi ve Geliştirilmesi: Bazı Ülkelerde ve Türkiye'de Durum", *Türk İdare Dergisi*, 133-158.
- Övgün, B., & Tosun, İ. (2018). "Yönetime İçkin Etikten Kamu Etiğine", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(2), 453-474.
- Özbaran, M. H. (2003). "Yolsuzluk ve Bu Alanda Mücadele Eden Uluslararası Örgütler ve Birimler", *Sayıştay Dergisi* (50-51), 17-34.
- Özbay, H. (2014). "John Rawls'un Uluslararası Adalet ve Toplum Kurgusu ile Uluslararası İnsan Hakları Fikri: Uluslararası İlişkiler Açısından 'Halkların Yasası'", *Journal of Business Economics and Political Science*, 3(5), 35-59.
- Özdemir, M. (2008). "Kamu Yönetiminde Etik", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 179-195.
- Özer, A. C. (1995). Kamu Yönetimi Lisansüstü Uzmanlık Programı'nın Gelişimi ve Mezunlar Araştırması . *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyum Bildirileri* (s. 339-359). Ankara: TODAİE Yayını.
- Özgür, H. (2003). Yeni Kamu Yönetimi Hareketi. M. Acar, & H. Özgür içinde, *Çağdaş Kamu Yönetimi I: Konular, Kuramlar, Kavramlar* (s. 183-224). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgür, H., & Öztepe, M. C. (2015). Amerikan Yeni Kamu Yönetimi Hareketi (YKYH): Sosyal Adalet ve Hakkaniyet Odaklı Bir Kamu Yönetimi Arayışı. Ö. Köseoğlu, & M. Z. Sobacı içinde, *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları: Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi* (s. 97-127). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Özgür, H., & Öztepe, M. C. (2015). Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 247-294). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Özlem, D. (2010). *Etik-Ahlak Felsefesi-* (2. b.). İstanbul: Say Yayınları.
- Özmen, F., & Güngör, A. (2008). "Eğitim Denetiminde Etik", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 137-155.
- Öztepe, M. C. (2013). *Kamu Yönetiminde Etik Sorunu: Türk Kamu Yönetiminde Etik Sisteminin Eleştirel Çözümlemesi*. Ankara: Doktora Tezi.

- Öztürk, N. K. (1998). "Kamu Yöneticilerinin Kararlarında Etik Değerler", *Amme İdaresi Dergisi*, 31(2), 81-92.
- Parlak, B. (2013). *Yönetim Bilimi ve Çağdaş Yönetim Teknikleri* (2. b.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Parlak, B. (2015). Kamu Yönetimi Eğitiminin Tarihsel Kökenleri. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 53-75). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*. (V. Atayman, & G. Sezer, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Poole, R. (1993). *Ahlak ve Modernlik*. (M. Küçük, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Pops, G. M. (2001). A Teleological Approach to Administrative Ethics. T. L. Cooper içinde, *Handbook of Administrative Ethics* (s. 195-206). New York: Marcel Dekker.
- Quereshi, A. (1970). "Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü ve Amerika, İngiltere, ve Pakistan'da Yönetici Yetiştirme Programları", (C. Cem, Dü.) *Amme İdaresi Dergisi*, 3(4), 99-108.
- Rand, A. (1964). *The Virtue of Selfishness*. New York: Penguin Group Penguin Books USA Inc.
- Resnik, D. B. (2004). *Bilim Etiği*. (V. Mutlu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rohr, J. A. (1976). "The Study of Ethics in the P. A. Curriculum", *Public Administration Review*, 398-406.
- Rohr, J. A. (1980). Ethics For The Senior Executive Service: Suggestions For Management Training. *Administration & Society*, 203-216.
- Saklı, A. R. (2013). Kamu Yönetimi Disiplininin Kökenleri: Prusya Ekolü. *Ege Akademik Bakış*, 13(3), 285-294.
- Sayan, İ. Ö. (2010). Yolsuzluk ve Kamu Etiği. K. Fişek içinde, *Prof. Dr. Kurthan Fişek İçin Yönetim Üzerine* (s. 382). Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Seyyar, A. (2015). *İngilizce- Almanca Karşılıklı Türkçe Açıklamalı Ahlak Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)* (2. b.). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Simon, H., Smithburg, D. W., & Thompson, V. A. (1985). *Kamu Yönetimi*. (C. Mihçioğlu, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Skjerdal, T. S., & Ngugi, C. M. (2007). Institutional and governmental challenges for journalism education in East Africa. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 176-190.
- Stohr, K. (2006). Contemporary Virtue Ethics. *Philosophy Compass*, 22-27.

- Stroll, A., Long, A., Bourke, V., & Campbell, R. (2013). *Etik Kuramları* (2. b.). (M. Türkeri, Dü.) Ankara: Lotus Yayınevi.
- Şaylan, G. (1996, Eylül). “Bağımsız Bir Disiplin Olarak Kamu Yönetimi: Yeni Paradigma Arayışları”, *Amme İdaresi Dergisi*, 29(3), 3-16.
- Şaylan, G. (2000). “Kamu Yönetimi Disiplininde Bunalım ve Açılımlar Üzerine Düşünceler”, *Amme İdaresi Dergisi*, 33(2), 1-22.
- Şen, M. L. (2012). *Kamu Görevlileri Etik Rehberi*. Ankara: Kamu Görevlileri Etik Kurulu.
- Şengül, R. (2009). “Kamu Yönetiminde Yüksek Yöneticilerin Yetistirilmesinde Okul Modeli: Fransa’da ENA Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(24), 291-299.
- Şişman, M. (1996). Yönetim Kuramı ve Kültürlerarası Farklılaşma Açısından Yönetim Uygulamaları. *Eğitim Yönetimi*(2), 295-308.
- Taylor, F. W. (2016). Bilimsel Yönetim. J. M. Shafritz, A. C. Hyde, H. Akdoğan, & S. Altıntop (Dü) içinde, *Kamu Yönetimi Klasikleri* (C. Zengin, Çev., s. 41-45). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- TMMOB. (2018). *Etik, Ahlak ve Meslek İlkeleri*. Ankara: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası.
- Tortop, N., İsbir, E. G., Aykaç, B., Yayman, H., & Özer, M. A. (2012). *Yönetim Bilimi* (9. b.). Ankara: Nobel.
- Turan, H. T. (2015). Fransa'da Kamu Sektörüne Yönetici Yetiştiren Başlıca Kurumlar. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 189-202). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Türkeri, M. (2017). *Etik Değer Açısından Eğitim, Siyaset, Kamu, Çalışma Hayatı ve Bilim*. Antalya: Lotus Yayınevi.
- Tüsiad. (2005). *Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik* (Cilt 1). İstanbul: Tüsiad, Devlette Etik Altyapı Dizisi No: 1.
- Uluğ, F. (1996). “Yönetimde Karar Verme”, *Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-22.
- Uluğ, F. (2009). Yönetim ve Etik. *Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri 1* (s. 3-15). Ankara: TODAİE.
- Usta, A. (2011). “Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlak”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 39-50.
- Usta, S., & Çelik, V. (2015). Türkiye'de Cumhuriyet Sonrası Kamu Yönetimi Eğitiminin Gelişimi. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 297-326). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Üstüner, Y. (2000). "Kamu Yönetimi Kuramı ve Kamu İşletmeciliği Okulu", *Amme İdaresi Dergisi*, 33(3), 15-31.
- Üstüner, Y. (2003). Kamu Yönetimi Disiplininde 'Kimlik Sorunsalı'. B. Aykaç, Ş. Durgun, & H. Yayman içinde, *Türkiye'de Kamu Yönetimi* (s. 595-606). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Walton, J. R., Stearns, J. M., & Crespy, C. T. (1997). "Integrating Ethics into the Public Administration Curriculum: A Three-Step Process", *Journal of Policy Analysis and Management*, 470-483.
- Weber, M. (2016). Bürokrasi. J. M. Shafritz, A. C. Hyde, H. Akdoğan, & S. Altuntop (Dü) içinde, *Kamu Yönetimi Klasikleri* (C. Zengin, Çev., s. 55-63). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- West, J. P., & Berman, E. M. (2004). Ethics Training in U.S. Cities: Content, Pedagogy and Impact. *Public Integrity*, 189-206.
- White, L. D. (2016). Kamu Yönetimi Çalışmalarına Giriş. J. M. Shafritz, A. C. Hyde, H. Akdoğan, & S. Altuntop (Dü) içinde, *Kamu Yönetimi Klasikleri* (S. Gültekin, Çev., s. 65-79). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- Wilson, W. (2016). İdarenin İncelenmesi. J. M. Shafritz, A. C. Hyde, H. Akdoğan, & S. Altuntop (Dü) içinde, *Kamu Yönetimi Klasikleri* (S. Altuntop, Çev., s. 1-24). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- Wong, D. B. (2001). Moral Relativism. L. C. Becker, & C. B. Becker içinde, *Encyclopedia of Ethics* (s. 1164-1168). New York, London: Routledge.
- Worthley, J. A. (1981). "Ethics and Public Management: Education and Training", *Public Personnel Management Journal*, 41-47.
- Yaman, A. (2018). *Türk Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları ve Kamu Çalışanlarının Etik Değerlere Bağlılığının Değerlendirilmesi İçişleri Bakanlığı Örneği*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Yatkin, A. (2015). *Kamuda Etik Yönetimi*. Ankara: Nobel.
- Yayla, A. (2005, Haziran). "Eğitim Kavramının Etik Açısından Analizi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, II(1), 1-10.
- Yoder, D. E., & Denhardt, K. G. (2001). Ethics Education in Public Administration and Affairs: Preparing Graduates for Workplace Moral Dilemmas. T. L. Cooper içinde, *Handbook of Administrative Ethics* (s. 59-77). New York: Marcel Dekker.
- Yüceyılmaz, A. A. (2015). Ejderha'nın Üç Öğretmeni: Çin'de Kamu Yönetimi Eğitimine Konfüçyus, Mao ve Deng'le Bakmak. M. Okçu, B. Parlak, & E. Akman içinde, *Kamu Yönetimi Eğitimi Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler* (s. 113-124). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Yüksel, C. (2005). Türk Kamu Yönetiminde Etik Mevzuatı Değerlendirmesi ve Çözüm Önerileri. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu* (s. 347-360). Sakarya: Sakarya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi.

İNTERNET KAYNAKLARI

- AAPA (2019). <http://www.aapa.asia/> (05.05.2019)
- AAPAM (2019). <http://www.aapam.org/index.php/en/> (29.04.2019)
- ASPA (2019). <https://www.aspa-usa.org/> (29.04.2019)
- ASCON (2019). <http://ascon.gov.ng/> (11.05.2019)
- BAKOEV (2019). https://www.bakoev.bund.de/DE/00_Startseite/startseite_node.html (29.04.2019)
- BIAC (2019). <http://www.biac.gov.bw/> (29.04.2019)
- BPATC (2019). <http://www.bpatc.org.bd/> (12.05.2019)
- CAFRAD (2019). <http://www.cafrad.int/> (29.04.2019)
- CLAD (2019). <https://www.clad.org/> (29.04.2019)
- CMD (2019). <http://www.cmd.gov.ng/> (29.04.2019)
- DCSPT (2019). <https://www.ua.pt/dcspt/Default.aspx> (08.05.2019)
- DGPA (2019). <https://fss.um.edu.mo/departement-of-government-and-public-administration/> (11.05.2019)
- DPB (2019). <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistik/kamu-personelinin-butce-turlerine-gore-calisan-sayisinin-dagilimi-504> (07.05.2019)
- ENA (2019). <https://www.ena.fr/> (08.05.2019)
- ENAP (2019a). <https://www.enap.edu.pe/> (29.04.2019)
- ENAP (2019b). www.enap.gov.br (29.04.2019)
- ESAP (2019). <http://www.esap.edu.co/> (29.04.2019)
- GIMPA (2019). <http://nweb.gimpa.edu.gh> (10.05.2019)
- HKS (2019). <https://www.hks.harvard.edu/> (08.05.2019)
- ICAP (2019). <https://icap.ac.cr/> (29.04.2019)
- IDM (2019). <https://www.idmbls.com/> (29.04.2019)
- IIT (2019). <http://ethics.iit.edu/teaching/ethical-theories#1> (28.06.2019)
- INAP (2019a). <http://www.inap.mx> (29.04.2019)
- INAP (2019b). <https://www.argentina.gob.ar/inap> (29.04.2019)
- INAP (2019c). <http://www.inap.gob.gt/web/> (29.04.2019)
- INAP, (2019d). <http://inap.gob.do/> (29.04.2019)
- INTAN (2019). <http://www.intanbk.intan.my/iportal/ms/> (29.04.2019)
- IPAA (2019). <https://www.ipaa.org.au/> (05.05.2019)
- IPAC (2019). <https://www.ipac.ca/> (29.04.2019)
- IRBr (2019). <http://www.institutorio Branco.itamaraty.gov.br/> (29.04.2019)
- JPAE (2019). <https://www.naspaa.org/resources/jpae> (29.04.2019)
- KSG (2019). <http://www.ksg.ac.ke/> (11.05.2019)
- LAN (2019). <http://lan.go.id/id/> (29.04.2019)
- NASC (2019). <http://www.nasc.org.np/> (29.04.2019)
- NASPAA (2019). <https://www.naspaa.org/> (29.04.2019)

- NCPAG (2019). <http://ncpag.upd.edu.ph> (12.05.2019)
- NIM (2019). <https://nim.ng/> (29.04.2019)
- NIPSS (2019). <http://nipsskuru.gov.ng/> (29.04.2019)
- OFPA (2019). <http://www.ofpa.net> (30.04.2019)
- PAIR (2019). <https://www.southampton.ac.uk/politics/index.page?> (08.05.2019)
- SICA (2019). <http://www.sica.int/> (29.04.2019)
- SMPA (2019). <https://www.usp.ac.fj/index.php?id=mpa> (12.05.2019)
- SPA (2019). <https://www.sciencespo.fr/public/en.html> (08.05.2019)
- SPAA (2019). <https://spaa.newark.rutgers.edu/mpa> (10.05.2019)
- SPo (2019). <https://www.sciencespo.fr/> (08.05.2019)
- SPP (2019). <http://fordschool.umich.edu/> (10.05.2019)
- SPU (2019). <https://ustpaul.ca/index.php> (10.05.2019)
- TDK (2019). <http://sozluk.gov.tr/> (10.12.2019)
- UA (2019). <https://www.ua.pt/#/> (08.05.2019)
- USP (2019). <https://www.usp.ac.fj/> (05.05.2019)
- YÖKATLAS (2019). <https://yokatlas.yok.gov.tr/> (05.05.2019)
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu (2017). *2017 Yılı Faaliyet Raporu*
http://etik.gov.tr/faaliyetraporu_2017.pdf (02.05.2019)
- KAYFOR16 Bildiri Özetleri Kitabı (2019). http://kayfor.nny.edu.tr/dosyalar/kayfor16_bildiri_ozetleri_kitabi.pdf (02.05.2019)
- [http://www.etik.gov.tr/egitim-istatistikleri/;](http://www.etik.gov.tr/egitim-istatistikleri/) (02.05.2019)
- <https://istatistik.yok.gov.tr/> (15.04.2019)

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Hakan AKCA
Doğum Yeri : Denizli
Doğum Tarihi : 19.08.1995
E-posta : hakca131@posta.pau.edu.tr / akcahakan95@gmail.com
İletişim : 05307359903

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Durmuş Ali Çoban Anadolu Lisesi (2013)
Ön Lisans : Anadolu Üniversitesi
 Açık Öğretim Fakültesi
 Adalet Bölümü (2017-2019)
Lisans : Pamukkale Üniversitesi
 İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
 Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (2013-2017)
Lisans : Anadolu Üniversitesi
 Açık Öğretim Fakültesi
 Sosyoloji Bölümü (2013-2017)
Yüksek Lisans : Pamukkale Üniversitesi
 Sosyal Bilimler Enstitüsü
 Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları (2017-2019)

Yabancı Dil ve Düzeyi: İngilizce / 73,750 (YÖKDİL-17.03.2018)

İŞ DENEYİMİ : Pamukkale Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu / Halk Oyunları Antrenörlüğü

Merkezefendi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu / Halk Oyunları Antrenörlüğü

Eyyübiye Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu / Halk Oyunları Antrenörlüğü